Petru Cimpoeşu
Povestea marelui brigand

S-a întâmplat în Abraxa

Erau săptămânile acelea inerte dintre primăvară şi iarnă, o vreme fără anotimp, zile luminate de un soare opac ori, cel mai adesea, surpându-se în ploi nesfârşite; nici măcar ploi, ci o pâclă vânătă, ostenită ce se scurgea din clădiri şi din copaci, urca din macadamul străzii şi de-a lungul zidurilor, plutea un timp peste acoperişuri şi grădini, lăsându-se apoi lent peste ele, măcinându-le, înghiţindu-le, infirmându-le. Ritualul fiecărei dimineţi consta, de aceea, în stabilirea justelor distanţe până la obiectele dimprejur şi a proporţiilor acestora, căci în lumina muribundă ele păreau însuşiri actualizate provizoriu şi la întâmplare ale unui fluid atotcuprinzător avându-şi izvorul în fluidul somnului şi continuându-se în cel al ploii. O legătură obscură a lor făcea ca peste imaginea şirului de pomi încă neînfrunziţi din faţa casei să se suprapună fulguraţiile visului care, întrerupt brutal de soneria ceasului, încă mai încerca să-şi atingă astfel capătul promis. Fiecare obiect conţinea un altul, care la rându-i conţinea şi el altele, la nesfârşit, cu forme, culori şi întrebuinţări diferite, adesea incompatibile, concurându-se, disputându-şi proiecţia în spaţiul tridimensional, prezentul, privilegiul de a fi. Sunetele înseşi căpătau corporalitate, un anumit sentiment transporta o anumită imagine, întâmplările deveneau lucruri, mirosul unui corp era un alt corp ascuns în primul şi biruindu-l din când în când – o acerbă şi neîntreruptă luptă pentru existenţă a materiei, apocalipsă consumându-se mut în adâncul infinit al lui aici…

Se trezea de fiecare dată cu acelaşi sentiment al unui pericol iminent, cuprins de aceeaşi teamă de întâmplările zilei pe care o începea, teamă sau nelinişte, o senzaţie confuză de frustrare, neputinţă şi eşec. Primul gest, prin intermediul căruia reintra în posesia propriei identităţi, îi

solicita, de aceea, un uriaş efort de voinţă. Un om care visează în fiecare noapte că a orbit ar putea sfârşi prin a nu mai vedea şi ar trebui poate să reînveţe în fiecare dimineaţă să privească. El reînvăţa, în fiecare dimineaţă, ordinea, coerenţa şi stabilitatea realităţii. Peste zi, temerile i se mai estompau, dizolvate de grijile mărunte şi imediate, dar în clipa când, cu mâna încă amorţită de somn, trăgea plapuma deoparte sau apăsa butonul ceasului a cărui sonerie îl trezise, sau după ce deschidea ochii şi, prin lumina deja sleită a dimineţii, căta spre obiectele din jur, resimţea cu un fior de spaimă posibilitatea ca între timp *să se fi întâmplat ceva*, acel ceva nelămurit, imprevizibil, în stare să amputeze organele vitale ale realităţii, să-i anuleze criteriile şi să-i răstoarne judecăţile, făcând-o de neînţeles, transformând-o într-un monstru inform, agresiv, iraţional, asemenea visului tulbur îndată supt de inconştient, dar încă trimiţându-şi de acolo semnalele, limbile de foc. Un vis imposibil de ţinut minte şi de povestit, lipsit de imagini sau evenimente, redus la simboluri pure ce se insinuau apoi în cele mai nevinovate reprezentări, conferindu-le însuşiri stranii şi divulgându-le totodată precaritatea, întreţinând astfel o alarmă difuză, persistentă.

Ar fi vrut să discute cu cineva despre toate acestea, dar se temea că n-ar reuşi să se facă înţeles corect. În primul rând, o stare atât de complexă şi imprecisă nu se putea exprima decât prin analogii, prin aluzii, aproximări, elemente tranzitorii pe a căror fidelitate nu se putea conta. Apoi, erau ei oare pregătiţi, dispuşi să înţeleagă? I-ar fi acceptat cu condescendenţă revendicările şi ar fi continuat să i le neglijeze; îşi cunoşteau limitele şi, s-ar putea spune, ţineau la ele. Când, în primele zile, se plânsese procurorului de metodele aproximative şi suficienţa concluziilor comisarului de poliţie în cazul pe care îl instrumentau, procurorul se mulţumise doar să remarce că „e un caz cu totul aparte, trebuie tratat altfel, solicită o anumită perioadă de acomodare” – sugerând astfel că e mai degrabă de partea comisarului. Domnul comisar

Petrache se ocupă de mai mulţi ani de *Caz*, are oarecare experienţă, fusese argumentul său hotărâtor. Era un mod delicat de a-i atrage atenţia că s-a pripit. Dacă un individ se prezintă la poliţie şi declară că şi-a omorât soţia, mai întâi îl arestăm şi abia după aceea verificăm adevărul afirmaţiei sale. Şi totuşi, ordinea ar trebui inversată, domnule judecător de instrucţie, deşi e mai riscant. Vorbea rar, marca punctele de la sfârşitul frazelor cu pauze lungi în care părea că rememorează cele spuse. I-ar fi putut răspunde că nu era un începător, deşi *în acest oraş* era un nou venit, că exemplul cu individul care şi-a omorât sau nu soţia e răsuflat, că metodele noi, moderne, pragmatice etc... Dar şi-a dat seama la timp: nu l-ar fi convins. Îl enerva calmul lui pedagogic sau doar apatic, aşa cum îl enervase din primul moment familiaritatea jignitoare şi exuberanţa silită a comisarului de poliţie, surâsul temător şi servil cu care îi accepta obiecţiile, graba ipocrită de a-i da dreptate. Desigur, domnule judecător de instrucţie, bineînţeles, aşa e, aveţi dreptate – şi îşi continua netulburat şirul de inepţii şi contradicţii, cu o încredere în sine şi o siguranţă în stare să ridiculizeze orice logică. Atitudinea lor ciudată îl determină să bănuiască iniţial că ar avea un amestec oarecare în această afacere, vreun interes de a tărăgăna lucrurile, de a tăinui probe – şi aveau, într-adevăr, un astfel de interes, dar de o cu totul altă natură decât presupusese el – şi se opuse din răsputeri încercărilor de a-l atrage în ceea ce i se părea a fi o cabală, un complot sau poate doar cursa unui joc în care, până la urmă, rămăsese să se vâneze singur. Nu putea învinui pe nimeni de acest complot, totuşi simţea îndărătul falsei libertăţi pe care singurătatea ţi-o oferă (şi la care ţinea atât de mult!) cercul de fier al unei voinţe străine, ostile, în cel mai bun caz indiferente. Dacă ar fi fost cu adevărat liber, sau măcar cu adevărat singur, ar fi putut invoca dreptul de a se declara învins, dar uzând de cine ştie ce clauză obscură, strecurată cumva pe furiş între condiţiile iniţiale ale pariului – făcut de alţii în numele lui –, ei îl încurajau să-şi continue investigaţiile şi, în acelaşi timp, îl

obstrucţionau, părând a se bucura într-ascuns de neputinţa şi dezorientarea lui.

Cel puţin aceasta îi fusese impresia atunci, în primele săptămâni. Când se dusese a doua oară la procuror şi reclamase că documentaţia comisarului era complet nesatisfăcătoare, procurorul se prefăcu mirat – îl ştiam un om foarte corect, spuse, s-o fi întâmplat ceva, trebuie să fie o neînţelegere – şi sfârşi prin a conchide că, totuşi, comisarul e un om de treabă. E un om de treabă, nu? Un om cumsecade, deşi are şi el slăbiciunile lui. După care, mizând pe aprobarea tacită a judelui de instrucţie, se interesă de altceva, dacă se instalase bine, era mulţumit de locuinţă, cum găsea oraşul etc. – ne-am gândit să vă punem la dispoziţie un automobil, mai adăugă, şi îl invită la masă. Atenţia, politeţea, amabilitatea lor îl înfuriau fiindcă nu le găsea antidotul, nu li se putea împotrivi şi nici nu putea accepta că sunt fireşti, neascunzând un calcul.

Sau un mod de a-l neglija? Dincolo de toate acestea se putea ghici un uşor dispreţ faţă de zelul lui prea burghez, ineficace. Preocupările lor se adresau *altuia*, interesele lor vizau *altceva*, de o cu totul altă natură, ceea ce le permitea să trateze cu superioară condescendenţă munca lui de salahor. Într-un fel, îi invidia. Nu propriu-zis invidie, ci mai curând ceva asemănător geloziei în dragoste. Genul proxim al geloziei e comparaţia, iar atitudinea lor îl obliga în permanenţă să se raporteze la un reper inaccesibil, obscur, ceva foarte abstract, asemenea amantului necunoscut al celei pe care o iubeşti, un „altul” în raport cu care se simţea nu atât inferior, cât diminuat. Fără a întrezări instanţa care stabilea această ierarhie, intuia că există şi încerca, într-un mod penibil, să se justifice. Uneori avea impresia că trişează, că nu e decât un impostor – şi ei ştiu asta – şi de aici decurgea apăsătoarea vină de a nu-i merita, de a nu fi dorit, de a incomoda, complexul de intrus.

Zi de zi, aceleaşi gesturi, aceleaşi temeri, căutarea neputincioasă a aceluiaşi capăt de fir, într-o aceeaşi

succesiune ce se dovedise de atâtea ori ineficientă... Creierul îi devenise un muşchi încordat de un prelung şi dureros spasm. Anchilozat de o presiune internă care îi provoca, parcă, şi înţepenirea gândurilor. Se scula, făcea din obişnuinţă cele două-trei mişcări de înviorare, dar în loc să-l dezmorţească, acestea îi dădeau o slabă senzaţie de greaţă şi sughiţ. Trăgea jaluzelele; deschidea fereastra; aerul umed, cenuşiu îi pătrundea în cap şi îl durea. Nu tare. O apăsare rece pe ceafă, care îl conducea prin casă.

La bucătărie, se lovea de un obiect pitit anume într-un loc de unde să muşte – îi simţea apoi mult timp urma fierbinte zvâcnind ca o altă fiinţă ce şi-ar fi înfipt colţii sau ghearele în carnea lui şi rodea – un obiect care nici nu existase până atunci, un sector oarecare al realităţii, având această unică însuşire. Uneori, deşi se grăbea, rămânea minute întregi lângă fereastră şi privea afară. N-avea ce să vadă, decât şirul de pomi, gazonul ce prinsese să înverzească, cele câteva tufe de dracilă roşie, gărduleţul de tisă însoţind, pe ambele părţi, scurta alee din stradă şi până la uşa de la intrare. În cele din urmă în faţa porţii apărea automobilul. Această schimbare de decor îi amintea că trebuie să plece şi îl neliniştea. Trecuse aproape o oră de când se sculase şi nu reuşise măcar să se îmbrace! Şoferul claxona scurt de două ori, anunţându-şi astfel sosirea, iar cele două sunete râcâiau ca nişte urechelniţe timpanele judecătorului de instrucţie, până când reuşea să se urce în maşină. Spunea: bună dimineaţa. După un timp se simţea dator să întrebe: ce mai faci?

— Nimic, răspundea invariabil şoferul. Altceva nu mai discutau toată ziua. Străbătea de la un capăt la altul oraşul, încerca să-l înţeleagă. Dar pentru aceasta i-ar fi fost necesare anumite criterii, o metodă, firul – ce tocmai îi lipseau. Orice oraş necunoscut e un labirint. Pare că nici nu are case, ci doar faţade, ziduri care delimitează în vid. Oamenii înşişi păreau un fel de ziduri dincolo de care nu putea privi. Semănau între ei aşa cum clădirile semănau între ele şi străzile la fel, iar această uniformitate, sau mai degrabă acest izotropism, relativizând legile spaţiului, îl

dezorienta şi-i agrava nesiguranţa. Credea că e aici şi de fapt era acolo. Sensul mişcării devenea echivoc. Înaintarea era un fals vârtej, iluzia optică a celui din tren care priveşte mişcarea trenului de alături părându-i-se că se mişcă el însuşi, iar în final, când se trezeşte în acelaşi loc, are un mic şoc, ca unul trezit brusc dintr-un vis abia început.

Şi totuşi, oraşul exista. Clădiri arătoase, trufaşe, agresiv ieşite în stradă, altele umile, niţel aplecate, cu mari obloane trase pe jumătate, case de negustori mărunţi, folosite ca prăvălie şi depozit, înghesuite unele în altele şi ascunzând în spate nişte curţi strâmte şi lungi, fără verdeaţă, pline de butoaie şi lăzi de tot felul, lângă alte case necăjite înconjurate de şoproane şi coteţe, cu grădiniţe în care, în loc de flori, se cultivau cartofi sau ardei, singurul lor decor fiind globurile colorate înfipte ici şi colo în vârfurile unor araci, apoi străzi înguste şi întortocheate pierzându-se sub coroanele copacilor, grădini împrejmuite cu garduri înalte de scândură, dughene, căruţe trase de boi sau de cai, camioane vechi, biciclete, oameni cu desagi în spate intrând şi ieşind, bulevardul care leagă Oraşul Vechi de Oraşul Nou, străbătut de tramvaie, profilul ceţos al vreunui vechi turn în ruină, geamurile mari ale spitalului „Fraţii Porumbelului”, halele de cărămidă roşie ale Pieţei Mari, toate respirau împreună acelaşi aer dulceag şi vicios, păreau făcute toate dintr-o aceeaşi carne pulsând discret şi emanând nu ştiu ce miresme lascive, adulmecându-se şi râvnindu-se ca nişte adevărate vietăţi risipite de o cauză indiferentă şi aspirând, tinzând necontenit la împreunare. Aşa ar fi putut spune altcineva, avocatul Caroteanu, de exemplu, dimineaţa, când se întâlneau la *Concordia* şi îşi luau, împrejurul mesei rotunde din separeul ce le era rezervat, cafeaua sau apetitivele, dar nu se ştie dacă, în timp ce grefierul se lansa în speculaţii privind instinctul de împreunare al clădirilor, sau doctorul Marcu juca şah singur şi cerceta cu luare-aminte poziţia pieselor înainte de a face următoarea mutare intenţionat greşită, sau

avocatul le vorbea despre noul perpetuum mobile al domnului Şarl, conceput pe principiul forţei odice şi totodată folosind eficient memoria metalelor, sau domnişoara Orzan-cea-tânără ghicea vreunuia dintre ei în cafea, până când apărea, în sfârşit, comisarul Petrache, ca să-i pună la curent cu lipsa oricăror noutăţi în mersul anchetei sau cu noile descoperiri ale agenţilor şi inspectorilor în materie de cancanuri locale, nu se ştie, ziceam, dacă judecătorul de instrucţie măcar asculta cu adevărat – ar fi fost şi acesta un mod de a spune – dacă auzea vocile, ştia cui aparţin, sau doar se lăsa narcotizat de foşnetul lor, în timp ce-şi bea, în rând cu ceilalţi, cafeaua, confundându-le ori înregistrându-le pasiv, preocupat de obsesia lui, pe care nici măcar nu şi-o clarificase încă. Şi chiar dacă ar fi ascultat, nu se ştie dacă ar fi înţeles ceva, fiindcă nu ştia ce anume ar vrea să înţeleagă. Se afla în faţa unui text scris cu caractere necunoscute, ce pot fi doar privite, nu şi citite, asemănându-se până la confuzie prin aceea că deosebirile dintre ele n-aveau nicio semnificaţie. O anumită literă sau o anumită combinaţie a lor întruchipa desigur Minotaurul, dar deşi îl avea dinainte, nu-l vedea şi, până la el, trebuia să străbată întreg labirintul.

Mai târziu, după ce se va fi „împrietenit” cu grefierul (deci mult mai târziu), vorbindu-i acestuia, va încerca să-şi amintească, să reconstituie istoria încâlcită a acelor prime săptămâni, mai curând să-şi ghicească trecutul, să şi-l „prezică” aşa cum alţii prezic viitorul, adică la fel de nesigur şi superstiţios. Precaritatea acestui trecut consta tocmai în mulţimea necunoscutelor ce îl condiţionau şi a relaţiilor imprecise dintre ele, în imposibilitatea de a-l legitima altfel decât prin intermediul unui instrument magic, renunţând deci (de bunăvoie? se interesă grefierul) la mecanismul aparent precis al silogismului şi încredinţându-se revelaţiei obscure. Singura şansă de a afla era să se subordoneze jocurilor nedesluşite de semne, combinaţiilor lor aleatorii şi generative, fără pretenţia de a-şi explica sau traduce un sens. Un fel de a intui trecutul?

întreba grefierul. Poate, accepta judele, o intuiţie inversă, retroactivă, în stare să justifice ceea ce s-a întâmplat deja, o pulsiune instinctuală graţie căreia fiinţa se pune la adăpost, se asigură în raport cu trecutul. Dar oare nu spunem banalităţi preţioase? se gândea de fapt la visul care îl colinda noapte de noapte. Ar fi scăpat de el dacă l-ar fi putut povesti, aşa, bunăoară, cum domnişoara Orzan-cea-tânără povestea semnele, pentru el de nepătruns, de pe fundul ceştilor de cafea. Dâre, puncte, pete informe dispuse haotic deveneau, prin ştiinţa ei, drum, ursită, duşman, prieten sau o moştenire însemnată, pătratul aducea fericirea, triunghiul reducea şansele în afaceri, un cerc întrerupt sau tăiat pregătea decepţii grave, liniile frânte anunţau suferinţă şi deziluzii în dragoste… Se ajutau reciproc şi începeau o poveste, conturau un destin. Ea se apleca mult spre cel căruia îi vorbea, aproape în şoaptă, şi citea mai degrabă pe chipul lui decât în liniile palmei sau în semnele de pe fundul ceştii, ochii i se mişcau încet şi buzele cărnoase, uşor aburite, ca de copil, se rotunjeau ironic.

— Dumneata eşti în Jupiter, rostea împrumutând cuvintelor ceva din senzualitatea lor leneşă – acela se trăgea niţel îndărăt, zâmbea încurcat şi, ca să scape, făcea o ocheadă – ai ficatul slab şi tendinţe de obezitate, deja ai început să cheleşti, ia dă-mi puţin mâna, vezi, e cărnoasă, îţi plac petrecerile cu mâncare multă şi vin, poftim, uitaţi-vă şi dumneavoastră, domnilor, şi spuneţi dacă nu am dreptate, indexul pătrat, de burghez, mijlociul lung, vanitos, inelarul conic, mercantil, iar auricularul, auricularul e Mercur, domnule dragă, degetul intuiţiei, elocinţei şi flerului, la dumneata partea întâi e scurtă şi trădează lene intelectuală, partea a doua e ceva mai lungă, ai aptitudini pentru speculaţie, partea a treia denotă viclenie, întoarce palma, linia vieţii cu ramificaţii spre linia minţii – asta anunţă reumatism, şi întreruptă de mici liniuţe, vezi? ficatul cum ţi-am spus!

— He, he, he, râdea comisarul, domnişoară Orzan, cum îţi mai baţi joc de noi…

— Minte, domnule! decreta scurt doctorul, iar ea accepta ridicând din umeri – bineînţeles, doar n-o să-mi iau meseria în serios cu nişte neserioşi ca voi.

Apăru într-o zi la masa lor, însoţindu-l pe avocat, o femeie încă tânără, dar de o frumuseţe oarecum desuetă, somnolentă, camuflată în rochia neglijent croită dintr-o pânză verde-închis cu câteva flori cafenii puse parcă la întâmplare. Când intră, urmată de avocat, ei îşi exprimară surpriza şi bucuria prin exclamaţii zgomotoase. Îndată comisarul sări de pe scaunul său şi, cu plecăciuni îngroşat slugarnice, o pofti să ia loc. Doctorul Marcu se întristă brusc, iar când ea, trecând prin apropiere, îi zburli părul, o lovi uşor peste mâna:

— Piei, drace!

Avocatul arbora un aer triumfător şi, probabil pentru judecătorul de instrucţie (căci ceilalţi desigur o cunoşteau), recită:

— Cea mai demnă urmaşă a sibilei Agrippa, domnilor, chiromantă şi fiziognomonistă, ghiceşte în cafea, în plumb topit, în coji de ouă, în ace cu gămălie, în negru de fum şi în orice altceva doriţi, ştie totul despre noi, aşa că, feriţi-vă! De fapt, nici nu are rost să vă feriţi… e inutil.

Ea zâmbea îngăduitoare, îl lăsă să termine şi la urmă spuse, cu voce niţel răguşită, aproape tandră:

— Secătură, tu nu vei muri împuşcat.

Avocatul făcu o plecăciune, îi sărută mâna şi se aşeză lângă ea luând-o de după umeri.

— A venit în urmă cu un an şi ceva, îl lămurea în şoaptă grefierul, în timp ce de partea cealaltă a mesei doctorul şi comisarul îşi disputau întâietatea (ea închise teatral-resemnată ochii şi luă ceaşca unuia, la întâmplare – e a ta, îi spuse doctorului) nu se ştie de unde e, ea zice că de la Paris şi mai zice că e fiica domnişoarei Orzan-cea-bătrână, dar nimeni nu ştia că domnişoara Orzan-cea-bătrână să fi avut vreun copil, s-a angajat coafeză la *„Salonul Burduja”*, şi-a luat o cameră aici, la *Concordia,* stă singură, nu are pe nimeni…

— Iar minţi! strigă revoltat doctorul, gata, nu mai am

nevoie de minciunile tale – trase scaunul şi se îndepărtă de ea – ghiceşte-i domnului judecător de instrucţie.

Până atunci, privirea ei îl ocolise, poate şi fiindcă nu fuseseră prezentaţi unul altuia. Îl privi, în sfârşit, obiect deodată răsărit acolo, şi spuse fără chef:

— Domnul judecător de instrucţie e în Gemeni, tânăr şi neînsurat.

— Nu sunt în Gemeni, spuse el.

— Va muri de glonte, continuă ea fără a-i lua în seamă obiecţia.

Se lăsă apoi o linişte nefirească. Doctorul încercă să mai salveze ce se putea.

— Tuturor le spui că vor muri împuşcaţi! o acuză.

Ea se ridică – sunteţi obositori, spuse şi părăsi fără vreo altă explicaţie încăperea. Ca să-şi găsească o preocupare, judecătorul de instrucţie îşi aprinse ţigara. Plecarea ei şi tăcerea care urmă i se datorau.

— E foarte sensibilă… comentă careva. Un fel de avertisment tardiv sunând mai degrabă a reproş, dar judele îl recepţionă pozitiv, ca pe semnalul unei eliberări.

Când, într-un târziu, se va hotărî să-i vorbească grefierului despre toate acestea, îşi va aminti că minţise cu bună ştiinţă şi cu răutate, ca un copil care vrea să se răzbune, şi simţise, chiar în acea clipă, că ei toţi ştiu că a minţit. Dar spera că acesta era un mod, poate singurul, de a-i înţelege.

— Nu, să nu crezi că încerc să mă justific. E, cum să-ţi spun, ceea ce simţeam în zilele acelea era forte complicat. Încercam să-mi povestesc un vis pe care poate că nici nu-l avusesem. Dar cum să transformi o stare într-o poveste, coexistenţa – în fond, un concept oarecare – într-o succesiune logică fatal incompletă şi impunând ierarhii explicative, contrafăcute? Pentru a descrie corect, ar fi fost necesar să definesc la nesfârşit termeni noi, adecvaţi acelor imponderabile a căror urmă mă surprindea adesea, în cele mai banale împrejurări; atingerea unui obiect, timbrul unei voci, boarea călduţă lovindu-mi obrajii şi aducându-mi în nări aromele ispititoare ale vreunei

brutării deveneau acute confirmări ale unor premoniţii uitate, iar uneori secvenţe întregi repetau fidel un scenariu consumat cândva... Incidentul cu domnişoara Orzan-cea-tânără, un moment stupid datorat în bună măsură incapacităţii mele de a mă conecta la o nouă libertate, a avut şi partea lui bună, în sensul că mi-a legitimat starea şi astfel mi-a ameliorat-o. Mă vedeam obligat deodată să particip la construirea imediatului, pentru care am atât de puţine aptitudini, să mi-l însuşesc prin riscul situaţiilor concrete, ocazie de a descoperi că eram nu doar un câmp de voinţe haotic dispuse, ci rezultatul precis al unui act opţional. Acceptam, deci, ceea ce voi ştiaţi sau intuiserăţi cu mult timp în urmă. Trebuind să vă cunosc, trebuia să vă imit. Adică să vă urmez. Adică să-mi însuşesc adevărul, povestea deja spusă. Când ţi-am cerut să transliterezi stenogramele discuţiilor mele cu comisarul, încă mai speram să descopăr glanda cosmică, sau poate rana, care secretă prezentul, aveam orgoliul de a acţiona (şi încă, într-un mod radical!) asupra cauzelor, demascându-le viciul de concepţie. Dar, pe de altă parte, deja începusem a întrezări un principiu altern şi credeam că i-aş putea verifica funcţiile comparând două moduri de receptare. Era doar o primă probă, o competiţie între două ipostaze uzând aparent de aceleaşi norme. În acest stadiu, modul de a argumenta al procurorului, prin exemple, deci prin accesorii, nu mi se mai părea naiv ci expresia participării ta, cum să-i spun...

Se încruntă şi tăcu. O venă groasă, rectilinie îi împărţea asimetric fruntea şi grefierul, în loc să încerce să-l ajute, se gândi la ce-ar spune despre asta domnişoară Orzan-cea-tânără – o frunte convexă şi străbătută de o venă uniformă care se umflă în stările de efort mintal. Dacă s-ar fi aflat din primele zile în preajma lui, le-ar fi putut explica de ce vena aceea se îngroşa uneori, de exemplu atunci când avocatul Caroteanu se lăsa mult pe speteaza scaunului şi exclamă:

— Problema e că voi nu mai căutaţi de mult făptaşul, ci victima!

Sau când comisarul, după ce umblase încolo şi încoace, mult aplecat, cu mâinile la spate, de parcă ar fi arat covorul trăgând după el un plug nevăzut, se oprea brusc, înţepenea în mijlocul cabinetului de audienţe, cu degetul dus la tâmplă, privea o clipă spre grefier (tu să taci! – poruncea scurta lui privire, deşi în timpul audierii grefierul nu intervenise) şi, în sfârşit, decidea să cadă într-un fotoliu.

— V-am spus că e un caz cu totul special…

În această resemnare cabotină părea a se ascunde un adevăr esenţial şi desigur inaccesibil; grefierul ştia că în momentul acela comisarul ar fi dorit să fie undeva la *Concordia*, în tovărăşia avocatului, a doctorului, eventual şi a judecătorului de instrucţie („nu e chiar aşa cum îl credeam, a început să-mi placă băiatul ăsta…”), dar *acolo*, sau oriunde în altă parte, nu în cabinetul de audienţe, unde chipul îi devenea brusc opac, iar colţurile gurii uşor lăsate şi obrajii căzuţi, îmbătrâniţi, contrastau alarmant cu vena aceea ca o rimă ascunsă sub pielea frunţii, tresărind convulsiv atunci când judele se decidea în sfârşit să facă o remarcă oarecare, sau să aprobe absent una din ipotezele aberante ale comisarului.

— Înţeleg, spunea.

Un răspuns prudent şi totodată încurajator; comisarul se simţea pentru moment în siguranţă. Dar, în momentul imediat următor, sunetele se respingeau, nu mai încăpeau în acelaşi cuvânt şi explodau, se divizau în milioane de fragmente minuscule ce migrau apoi pe căi obscure şi se reuneau în alt loc al minţii pentru a compune acolo un fel de monştri acustici, trăgând de el să le dea un sens, zăpăcindu-l cu insistenţa lor obraznică, de care nu putea scăpa decât blestemând – trebuind să găsească, în acest scop, un pretext de a ieşi pe coridor sau la toaletă. Uneori doar trăgea sertarul biroului şi căuta ceva în el – sau numai se prefăcea – folosind acest scurt răgaz pentru a citi de câteva ori foaia pusă deasupra, pe care scrisese cândva, din prevedere: FII CALM! Deviza lui Chilon, spartanul, fiul lui Damagestas. Un om înţelept, orice s-ar

zice. Comisarul se folosise din plin de deviza lui, mai ales în primele zile, când se pomenea mereu în încurcătură şi trebuia să tragă mereu de sertarul acela, bombănind: unde naiba am pus, aia… cum îi zice… De fapt nu căuta nimic. Judecătorul de instrucţie asculta cu un surâs vag, aparent binevoitor, dar permanent acelaşi, încât părea mai degrabă o grimasă, şi nu nota nimic, rostogolea din când în când stiloul încolo şi încoace, ca din plictiseală; falsa şi obositoarea nonşalanţă a celui care bate câmpii cu bună ştiinţă, vorbe, jocuri de cuvinte, retorică, senzaţie, factori masturbatori cu care să-i umple creierul, să-l scarpine la coaste, să-i gâdile sexul până când va rigii şi se va gudura de plăcere… Dar omul acesta nu se mira de nimic! Încercând să i se adapteze, să-i preîntâmpine aşteptările, pretenţiile, pentru a nu-l dezamăgi, să-i gândească gândurile cu o secundă înainte de a şi le gândi el însuşi, sfârşea prin a i se substitui, devenea celălalt – un mod de a i se supune.

Grefierul îl surprinsese într-o după-amiază perorând către pereţi un fel de rechizitoriu, sau poate dimpotrivă, o pledoarie, repetându-şi rolul pentru a doua zi, şi cu această ocazie comisarul îi explicase de ce sunt preferabile uneori cazurile mărunte, găinării, coţcării, adultere, crime pasionale, sinucideri cu ciuperci otrăvite…

— Astea da! Deschizi dosarul şi vezi peste tot urmele celui pe care îl cauţi, toate au acelaşi sens, te împing cu sila spre *happy-end*, iar dacă nu, găseşti în ultima clipă scamatoria care te salvează, *coup de théâtre*. Faci o tumbă şi, gata, pui cătuşele. Încui lacătul. Sigilezi. Raportezi: caz rezolvat. Mănânci liniştit, dormi fără probleme, nu te mai certi cu nevasta (apropo, cum vă înţelegeţi, bine? lasă, îmi spui altă dată…) eşti respectat de concetăţeni, apreciat de superiori… Pe când noi… Noi avem o misiune… cum să-ţi spun… Şi-l luase de după umeri, gestul de familiaritate preferat al comisarului. Uneori mă întreb de ce tocmai eu a trebuit să preiau acest caz. Lumea se fereşte de mine ca şi cum aş umbla cu lucruri necurate. Şuşotesc între ei când mă văd. Sau rid pe ascuns, fără motiv, îşi fac semne. Dacă-i

întreb ceva, ridică din umeri. Poate că nici nu mă iau în serios, tot ce facem noi aici (gest cuprinzător cu mâna liberă pe deasupra tuturor obiectelor de mobilier din cameră) li se pare o joacă, un moft. Înţelegi? Întreba mereu: înţelegi? – parcă ar fi vorbit unui semicretin. Colac peste pupăză, a mai apărut şi judele ăsta nou! Orice ai zice, cu Ştefan era altceva, ne cunoşteam de atâta timp, ştiam cum să-l iau. Ascultă la mine: Ştefan a fost om dintr-o bucată! Pentru o clipă grefierul avu senzaţia că i s-a dezvăluit un mare secret. Comisarul renunţase la gestul lui preferat de familiaritate, găsind că mult mai potrivit ar fi fost să-l apuce de revere, vorbindu-i în şoaptă. Asta semăna de-a dreptul a conspiraţie. Adu-l la *Concordia* într-o zi, să vedem ce e cu el. Vrea femei? îi dăm femei. Sau poate îi plac banii? De băut am observat că nu prea bea. Trebuie să aibă el o chichiţă, nu se poate! Sau invită-l la tine într-o seară, zici că ai o aniversare, ceva, şi hop, apar şi eu! Ei, ce zici? Nu face pe prostul, dacă nu mă ajuţi tu, cine să mă ajute? Nu vezi în ce hal am ajuns?

Teama lui conţinea ceva tragicomic. Agitaţia asta de suprafaţă era menită să ascundă o anumită satisfacţie secretă, dar pe de altă parte, nesiguranţa îl împiedica să beneficieze din plin de ciudatul său privilegiu. Dorea, de fapt, confirmări. Sfârşi prin a-i cere grefierului să-l spioneze pur şi simplu pe noul judecător de instrucţie, n-ar strica să arunci o privire şi prin hârtiile lui, o privire discretă, înţelegi, rămâne numai între noi, hm, cine ştie ce surprize ne mai aşteaptă…

Aşadar, apropierea grefierului de judecătorul de instrucţie a avut iniţial un mobil foarte precis: îndeplinea o „misiune”. Şi din acest motiv, grefierul va fi marcat, până foarte târziu, de un sentiment jenant de duplicitate, asemănător în multe privinţe insatisfacţiei de a fi obţinut ceva pe nemerit, prin vicleşug. Din fericire, judele se comporta ca şi cum ar fi ştiut despre ce e vorba, acceptând de la bun început că trebuie să stea cineva în preajma lui, convins de ineficienţa oricărei împotriviri, ba chiar

manifestând o anumită recunoştinţă, poate şi ca o consecinţă a faptului că grefierul îl iniţia în noul său mediu şi îi făcea cunoscute acele aspecte ale *Cazului* pe care comisarul, în prolixele sale monologuri, uita să le mai menţioneze, preocupat, cum era, nu atât să-l informeze despre mersul anchetei, cât să-i cumpere bunăvoinţa prin tot felul de giumbuşlucuri şi scamatorii verbale. În vârtejul atâtor întâmplări confuze sau de-a dreptul stranii, a căror desfăşurare acumula nu ştiu ce dramatic, o primejdie de care prea puţini erau conştienţi, grefierul se pomeni la un moment dat martor şi arbitru, deşi rolul său era mai degrabă pasiv şi umil. Din colţul său nevăzut, înghesuit între perete şi un fişet metalic, aplecat asupra foilor de hârtie şi mâzgălindu-le la nesfârşit, pătruns de adevăratul său rost acolo, acela de a nu exista, privea acest întreg spectacol cu uimire şi teamă, neliniştit şi neputincios, fascinat şi dezamăgit…

Se vădi încă de la început că noul jude nu era deloc dispus la divagaţii, confesiuni şi alte moduri de a lungi vorba, interesat în primul rând de datele concrete ale *Cazului*, de elemente verificabile, eventual reconstituibile cu ajutorul unor martori de încredere, în vreme ce comisarul aplica o tactică a cunctaţiei, agăţându-se cu o disperare comică, în felul ei, de orice pretext care ar fi putut amâna câtuşi de puţin propoziţiile concluzive, lansând neîncetat, în acelaşi scop, felurite diversiuni, mai mult sau mai puţin abile. În zilele premergătoare sosirii, despre care fusese anunţat de cineva de la Parchet, stăpânit de o emoţie ale cărei cauze păreau de neînţeles cuiva din afară, venea mai devreme la cabinet, răsfoia febril dosare, consulta fişe, schimba locul unor hârtii, făcea ordine în sertare şi fişiere, cerceta poziţia obiectelor din încăpere şi se încrunta la ele dacă nu-i convenea ceva, murmură împotriva leneşului sergent Parmena, găsind că nu făcuse nu ştiu ce lucru exact aşa cum îi ceruse, sau împotriva sieşi, în sfârşit, după aproximativ o oră de zbucium steril, renunţa brusc la orice activitate, se lăsa cu toată greutatea pe spătarul unui scaun, se relaxa, îşi

permitea chiar să se întindă sau să caşte, ca unul stăpân pe situaţie. Dosarul acela… putea să mai aştepte. Între acest moment şi cel în care decidea să plece la *Concordia*, găsea uneori timp să deschidă gazeta, citind cu voce tare, dar pentru sine, unele titluri sau pasaje care îi atrăseseră în mod deosebit atenţia, sau să mai schimbe două, trei vorbe cu grefierul.

Desigur că la fel s-a întâmplat şi în dimineaţa aceea, prima. Se trezise indispus şi culmea e că ştiuse asta încă în timp ce dormea. Sunt zile care ţi se anunţă proaste din somn. Se întâmpla în organism ceva asemănător unei manifestaţii politice de stradă, o îmbulzeală din care mulţi ies cu oasele rupte, se aud claxoane, signale, sirene, iar la urmă, vocea unui megafon pus la loc potrivit îţi spune clar şi fără menajamente: vei avea o zi proastă! După care, trezindu-te, nu îţi rămâne decât să constaţi că a avut dreptate. Cam aşa îi explică grefierului visul său. La rândul său, grefierul îi spuse că el visase un orb, care însă vedea. Era deja ora nouă, şi judecătorul de instrucţie tot nu apăruse. Deschise gazeta şi află din primul moment: CRIZA TRANSPORTURILOR ŞI A COMISIOANELOR ÎN TOATĂ ŢARA A FOST REZOLVATĂ DE BIROUL DAVID ISTRIC. Nu cumva se temea? Hm, iată o posibilă descoperire… Poate că tocmai de aceea pierduse nenumărate zile şi nopţi cu ancheta asta, pentru a scăpa cu faţa curată, pentru a-şi ascunde nepriceperea, incompetenţa, neputinţa… Pentru ce toate aceste dosare, documente, date, mărturii, ipoteze, şi efortul de a le pune într-o ordine care să spună ceva, să adune un număr de existenţe în fond incompatibile într-un destin aparent comun, dacă nu pentru a scăpa de penibilul sentiment al farsei, pentru a te simţi cât de cât în largul tău şi a-ţi justifica prezenţa în acest cabinet de instrucţie? Poate că nici nu îl mai interesează cazul în sine, e numai o vagă bănuială, bineînţeles, o ipoteză, dar ia să vedem: ci modul cum va reuşi încă şi încă o dată să-i dea un sens, să-i facă pe ceilalţi să creadă că *acela* e adevărul, pe care el, comisarul de poliţie Petrache, îl afirmă. După cum, la fel de

posibil e ca nici lor să nu le mai pese prea mult de finalizarea *Cazului,* şi tot ce face el să li se pară o joacă de copil tembel. Ar trebui să-i violenteze, să-i scandalizeze, să le ameninţe confortul, să le provoace nelinişte şi panică... Pentru că, altminteri, ei n-au nicio clipă sentimentul că ar depinde de ostenitoarea şi atât de plictisitoarea lui ocupaţie, că prosperitatea acestui oraş, mersul afacerilor, putinţa de a-şi creşte copiii, de a face dragoste, de a bârfi sau a-şi povesti ce au mai visat depind într-o cât de mică măsură de veghea lui. Asta i-ar da dreptul să-i urască! Întocmai ca Sădim. Ar putea înţelege judecătorul de instrucţie toate acestea? Improbabil. Mai degrabă va spune: dumneata, domnule comisar, încerci să mă tragi pe sfoară, mă crezi naiv. Îmi spui tot felul de poveşti care nu duc nicăieri (dar tocmai asta mă pasionează, lipsa oricărei soluţii mă menţine treaz şi îmi justifică munca! – i-ar striga, dacă ar avea curajul), nici măcar complete. Sau poate că nu deţii toate datele. E posibil. Vezi, încerc să-ţi găsesc scuze. Ai pierdut ani de zile cu cercetări sterile, ineficiente... Mă subapreciezi, domnule comisar, am observat asta de cum am intrat aici. Zău, te rog să mă crezi, nu sunt chiar atât de naiv pe cât rezultă din bazaconiile pe care mi le tot îndrugi dumneata... Va spune. Ar putea spune. Dar e nouă şi jumătate şi încă n-a apărut. (NU VĂ FACEŢI IDOLI FALŞI! ZEUL FRUMUSEŢII DUMNEAVOASTRĂ ESTE CIORAPUL ADY 101 – O CAPO D'OPERA!) Lăsă gazeta, îşi privi încă odată ceasul, se ridică şi, cu mâinile adânc băgate în buzunarele pantalonilor, în semn de nemulţumire, se apropie de fereastră. Deci, ce mască îşi va pune? Ce atitudine faţă de propriile spuse? Ar putea-o lua uşor ironic, sau ar putea face pe naivul, pe neştiutorul care descoperă adevărul abia în momentul când îl pronunţă, sau, dimpotrivă, l-ar putea favoriza impresia deplinei siguranţe, deşi preferabilă pare a fi mai degrabă o invitaţie la complicitate, tonul acela detaşat, îngăduitor, care lasă loc pentru completări din partea interlocutorului, în cazul că acesta nu-şi doreşte pur şi simplu o relatare patetică, imprevizibilă, intempestivă...

Hm, la ce-i bună atâta bătaie de cap, când e clar că pe jude îl va interesa doar propria lui părere despre tot ce îi vei spune?… Deci, pentru a-l convinge, trebuie să-l minţi!

Ploaia se mai subţiase ori devenise doar ceva mai insinuantă, divizându-se în picături mai mici şi mai numeroase. La ora asta, doctorul intra desigur la *Concordia*, iar peste numai câteva clipe Prohor chelnerul va intra cu sandvişurile şi cafeaua, aburii căreia pătrunzând prin nări spre senzorii şi apoi, pe căi mai bine ştiute de doctorul însuşi, spre centrii olfactivi, îl vor înviora după orele de nesomn dedicate sângelui artificial; în vreme ce avocatul Caroteanu încă se mai fâţâie în faţa oglinzii, îşi aranjează nodul cravatei sau se stropeşte cu apă de colonie şi fâsâie printre buzele lui grăsulii un cântecel frivol şi optimist compus chiar în acest moment:

Femeile fără dinţi citesc mult şi sunt cuminţi

Femeile mustăcioase au sâni mici şi sunt sfioase femeile surde au buzele ude

Femeile cu mari fese sunt bune bucătărese…

Iar el stă aici şi aşteaptă, se uită pe geam şi aşteaptă, de-ar veni odată, să-i spună ce i-o spune, peste un sfert de oră avocatul e la *Concordia* şi peste alt sfert intră împreună cu doctorul în sala de biliard, sau încep o partidă de şah, să-i ia naiba, în timp ce el va turui vrute şi nevrute judelui, măcar de-ar veni mai repede, i-ar mai putea prinde, măcar o partidă, lăsăm continuarea pe mâine, n-au intrat zilele în sac…

În clipa când, plimbându-şi privirea de-a lungul străzii, văzu, sub firma ceasornicăriei Marcu Schwartz (unde tocmai au sosit din import ceasornice sistem „roskopatent” şi „doublé”) un lungan aprinzându-şi ţigara, îşi aminti că se lăsase de fumat cu numai două luni şi ceva în urmă, de Anul nou – ca în fiecare an, şi se simţi deodată singur şi nenorocit.

— Tu ce naiba faci acolo? îl întrebă supărat pe grefier.

— Nimic, răspunse acesta.

— Hm, bine…

Fără să se fi întors. Fiindcă atunci când, în sfârşit, se va întoarce, judecătorul de instrucţie va fi ajuns deja la mijlocul încăperii şi, oarecum derutat, va privi spre grefier cerându-i ajutorul. Bătuse atât de încet în uşă încât nu-l auzise nimeni? Dar unde plecase putoarea de sergent, care, potrivit instrucţiunilor, ar fi trebuit să bage din timp capul prin uşa întredeschisă şi să şoptească tare: – Vine!

Cândva, când grefierul va reconstitui acest moment, îşi va aminti amănuntul, pe care atunci nu avusese timp să-l noteze, că, aşa cum se apropia cu mâna întinsă de comisar, judele avea mersul unui nevăzător. Avea, de pe atunci, mersul unui orb, poate numai fiindcă semăna atât de bine cu orbul pe care îl visase în noaptea aceea, îşi va spune grefierul, privind încă prea de aproape această întâmplare şi deci nevăzându-i conturul, neştiindu-i destinul.

Începuse să scrie în virtutea sau în continuarea unui reflex, fără a se gândi că astfel de mărunţişuri l-ar putea interesa vreodată pe noul judecător de instrucţie, şi se miră când acesta îl rugă să-i scrie câteva rânduri şi despre această primă impresie. Se miră şi comisarul, făcu ochii mari.

— Ce urmăreşte omul ăsta, domnule, urmăreşte el ceva, dar ce anume, nu cumva vrea să mă înfunde?

— Nu vrea să te înfunde, stai liniştit, dar în loc să se liniştească, mai tare se îngrijoră şi se înfurie: – Aha, ai trecut de partea lui, gata, te-a cumpărat, ai? mi-am dat eu seama, doar nu-s tâmpit, am mutră de tâmpit, asta da, recunosc, dar tâmpit chiar de tot nu-s…

Deocamdată se aflau în vârfurile unui triunghi oarecare, cu una dintre laturi variabilă şi tinzând spre zero, când unul dintre ei va spune:

— Petrache, comisar de poliţie, iar celălalt va bolborosi şi el un nume, Tarsianu?… Târzianu?… Îi scutură moale şi circumspect mina.

— Dar luaţi loc! – se aşeză el primul, pentru a da un bun exemplu, zâmbi extraordinar de amabil, ce să-i spui,

cum naiba să începi... Aţi dormit bine? Şi, fără să mai aştepte răspunsul: o cafea? Din fericire, judecătorul de instrucţie refuză. Ar fi strigat de câteva ori după Parmena, ar fi deschis uşa, ar fi privit deznădăjduit în lungul holului, în cele din urmă s-ar fi văzut nevoit să apeleze la bunăvoinţa grefierului – fii matale bun... – care mai întâi s-ar fi prefăcut că nu înţelege despre ce e vorba (schimb de gesturi mute şi grimase enigmatice), iar mai apoi ar fi ieşit zâmbind timp, din punctul de vedere al comisarului, sau ironic, din propriul său punct de vedere, lăsându-i singuri, ştiind că n-au ce-şi spune în lipsa lui şi, de aceea, hotărât să întârzie cât mai mult.

— Aş prefera să trecem direct la treabă. Oricum, am întârziat nepermis de mult şi...

Trase timid fermoarul genţii pentru a scoate de acolo stiloul şi câteva foi de hârtie; părea că face asta prima oară în viaţa lui.

— Ah, ghinda... Să nu pierdem inutil timpul, aveţi dreptate. Timpul e bani, spune un proverb, ha, ha! Cu ce aţi dori să începem?

— Cu începutul, evident.

— Cu începutul, bineînţeles, cu începutul... – dându-şi abia acum seama că n-avea de ce râde – numai că, vedeţi – ba chiar mirându-se – aici apare o problemă... – judecătorul de instrucţie nu schiţase măcar un surâs de complezenţă, ceea ce putea constitui, la urma urmei, un afront – o mică problemă, o problemuţă, ca să zic aşa, începuturile sunt mai multe... – duse ambele mâini la ochi şi se frecă bine – ăsta e adevărul: sunt – cu un singur deget îndepărtă un gunoi imaginar de pe pleoapă – mai multe şi de aceea îmi va veni foarte greu, adică nu foarte, să nu exagerăm, ci destul de mă rog, o chestiune de nuanţă, aşa, să vă fac să înţelegeţi exact cum stau lucrurile. Vedea înceţoşat, o momâie nemişcată în locul judelui. Presupun că domnul procuror v-a spus câte ceva şi v-aţi putut face o idee de ansamblu... generală... ăăă... chiar nu vreţi o cafea?

— Nu, mulţumesc. Am băut una adineauri, la hotel.

— Ah, da!… La ce hotel aţi tras?

— *Concordia*.

— *Concordia*, da… E un hotel destul de bun.

— E cel mai apropiat, se scuză judele.

— Dar, din câte ştiu, domnul procuror spunea, vi se va repartiza cât de curând o locuinţă din fondul comunal…

Într-o oarecare măsură, diversiunea reuşise. Îşi putea permite, deci, o scurtă relaxare. Se lăsă mult pe spetează, balansându-se pe picioarele de dinapoi ale scaunului, mişcarea lui favorită, plescăi fără rost de câteva ori, bătu protector cu palma în dosarul acum închis, în cele din urmă decise să spună o prostie oarecare:

— Cum vi se pare oraşul? Ocazie de a discuta şi despre vreme: păcat că vremea… De câţiva ani încoace, e o vreme ciudată. Ninge puţin pe la sfârşitul lui noiembrie, apoi e cald până în martie, nu vezi fir de zăpadă şi nici măcar nu plouă, după jumătatea lui martie, însă, încep ploile astea, care nici nu pot fi numite ploi, şi ţin aşa mai bine de o lună…

— S-au amestecat anotimpurile, interveni şi grefierul, uitând de adevăratul său rol acolo, acela de a nu exista.

Galapagos

Aşa să fi fost? Reconstituind, eşti tentat să ordonezi întâmplările după criterii adoptate ulterior şi de aceea iei în seamă numai acele elemente al căror sens coincide cu sensul de actualitate, ignorând ori tratând ca nesemnificative alte elemente, de putere egală, dar al căror sens nu se produce încă. E cumva injust, fiindcă *acum* are şi el un viitor discutabil, care îl va confirma sau nu, adevăr ilustrat ideal de modă şi de politică. Însă nu moda sau politica îl preocupă pe grefierul Luca în timp ce scrie aceste rânduri – deşi i s-ar putea obiecta că nu poţi face istorie (chiar şi la acest nivel aproximativ şi diletant) fără să faci în acelaşi timp politică, tocmai fiindcă eşti obligat în permanenţă să optezi – ci eliberarea din starea

potenţială a acelei câtimi care să-i permită „prezenţificarea actualităţii” – judecătorul de instrucţie i-a vorbit odată despre asta –, sustragerea de la orice ispită paseistă sau anticipativă şi purificarea ei de fantomele şi himerele care îi dau târcoale.

— Da, să-ţi conştientizezi în permanenţă prezentul, să-l ţii din scurt, să nu-l laşi să aţipească ori să-ţi alunece printre degete, să-i dibui toate vicleşugurile, toate ascunzişurile şi să ţi-l aduci în preajmă, fiindcă prezent înseamnă şi aici…

— Şi totuşi, a trebuit să-i răspundă, cu cât pătrunzi mai adânc în miezul lui, cu atât pare mai îndepărtat. Într-o clipită, imaginarul anulează tot efortul tău tenace şi te aruncă într-un amestec promiscuu şi senzual de timpuri ce se suprapun, se împreunează, se înghit unele pe altele creând o realitate paralelă mai vie, sau în orice caz mai seducătoare, de o aparenţă mai pregnantă decât a prezentului insipid şi neputincios, exilat îndărătul atâtor reprezentări care curg neîncetat din inconştient, căci orice obiect este dublat neîncetat de imaginea lui onirică, de o anumită reprezentare, de visul pe care îl avem despre el şi care îi impune, de fapt, forma definitivă. Realitatea? Cel mai bine o ştiu avocaţii, pentru care criteriul faptelor e derizoriu, în raport cu cel al interesului. Caroteanu are tot dreptul să susţină că, în ceea ce îl priveşte, nu constată nicio deosebire între inima realităţii şi o biată pompă de bicicletă. Dacă vreun interes ar cere-o, ar pleda cu toată convingerea pentru omologarea celei de-a doua în funcţia celei dintâi, şi nu e cu totul exclus ca vreo instanţă să-i dea câştig de cauză.

Atunci când a început să scrie cronica acestor întâmplări, în virtutea sau în continuarea unui reflex profesional, grefierul nu s-a gândit pe cine ar putea interesa toate mărunţişurile care o alcătuiesc. Socoti firesc să-l anunţe pe comisar că judele de instrucţie îi ceruse asta, şi comisarul făcu ochii mari – ce urmăreşte judele nostru, domnule, urmăreşte el ceva, dar ce anume? Oare

să le spun şi celorlalţi? Deci, nici el nu înţelegea, deşi sesiză o primă consecinţă, în fond minoră, aceea a apropierii dintre jude şi grefier. Te-a cumpărat, ţi-a gâdilat orgoliul, gata, eşti al lui! Aşa e? Mi-am dat eu seama, doar nu-s tâmpit, fii sigur, am mutră de tâmpit, asta da, dar tâmpit nu-s, parol!

Iată că, după câtva timp, un prim sens începe a se desluşi, probabil un sens provizoriu, care ar consta în tentativa de a prinde şi de a ţine strâns în mâini acea inimă a realităţii dispreţuită de avocatul Caroteanu. Or, în acest scop, a scrie pur şi simplu la timpul prezent nu e o soluţie. E drept că nici nu suntem, deocamdată, în situaţia de a o face, dar chiar şi după ce vom fi recuperat decalajul dintre „timpul trăirii şi timpul mărturisirii”, ne vom îngădui în continuare detaşarea temporală de imediat (cel puţin din punct de vedere gramatical), fie şi numai pentru a obţine o cât mai convingătoare iluzie a perspectivei; un mod de a dobândi putere asupra prezentului, după părerea grefierului, un mod de a-l reconstitui, comparabil, după părerea judecătorului de instrucţie, cu ambiţia unuia de a reconstitui, din spuma lor risipită în aer, baloanele de săpun sparte.

Impresia lui despre acele prime zile diferă întrucâtva de ceea ce ar putea rezulta din relatarea noastră, în sensul că dominantă era nu teama, ci compasiunea. Avea sentimentul căderii într-o lume fără apărare, uzând de legi de conservare proprii, care o slujiseră poate cândva, dar deveniseră ineficiente în vremea din urmă; o comparaţie ce se impune este aceea cu vieţuitoarele din Galapagos, al căror instinct de apărare a aţipit în decursul mileniilor de lipsă a oricărei agresiuni, şi iată-le expuse acum invaziei de şobolani, bunăoară, şi oferindu-se inocente acestei primejdii care ar putea determina pieirea unor serii întregi de specii. Cum să le ajuţi, ce-ai putea face ca să le salvezi, când ele însele nu vor să fugă, să se ascundă şi nu mai ştiu ce e lupta, iar tu însuţi eşti un naufragiat şi ai nevoie de ajutor?

Urmând sfatul nu tocmai dezinteresat al grefierului,

hotărî, pentru început, să se integreze jocului lor, să se prefacă a-i accepta regulile, asigurându-se totodată împotriva eventualităţii de a-i rămâne aservit şi apelând, în acest scop, la sprijinul aceluiaşi grefier, a cărui poziţie modestă prezenta întrucâtva avantajul observatorului neobservat; amâna astfel declanşarea competiţiei cu materia difuză, impalpabilă, dar omniprezentă şi exercitându-şi cu vigoare funcţiile, ce i se oferea şi îl provoca neîncetat dinspre trecutul acestui burg vesel, impertinent şi, în aceeaşi măsură, straniu, care îşi risipea cu dispreţ ocaziile. Nu se poate şti acum dacă a procedat bine sau nu, fiindcă sfârşitul poveştii pare a fi încă departe şi, până acolo, se mai pot ivi încă destule motive de a ne reconsidera previziunile, mai ales că autorul acestor rânduri nu este profet; dar se poate spune, în schimb, că în acest fel a obţinut răgazul necesar descifrării iluziei generatoare de premoniţii, din care ei se nutreau cu atâta încredere, ridicată la rangul de valoare-scop şi instituţie protectoare.

Pentru început, rezultatul iniţiativei sale, dacă acest gen de expectativă ar putea fi numit vreodată astfel, sau mai precis ceea ce grefierul se vedea nevoit să consemneze, rămânea un agregat de contrarii a cărui sintaxă perisabilă părea anume făcută pentru întreţinerea planctonului oniric; mici jocuri de aproximare apoi cuantificare a sentimentului, fărâmiţarea şi reconstituirea lui din particule infime de concret; sau senzaţia că exişti prin enunţul tautologic despre tine; clipe de aşteptare încordată a ceva ce scapă înţelegerii, imagini întâmplătoare, nechemate, ca aceea a geamului aburit dindărătul căruia te privesc ochii uimiţi ai unui copil, voci pronunţând haotic fragmente de propoziţie, mireasma din urma ploii, reverie, somn, imperiu neexplorat şi indicibil, o nouă dimineaţă cu foşnetul perdelei mişcate de curentul de aer şi al hârtiilor de pe masă, celălalt chip din oglindă semănându-ţi tot mai puţin, până când prezentul devine iarăşi un amestec promiscuu şi senzual de timpuri, atât de suficient sieşi, sau poate până în ziua când în această pastă

greoaie, vâscoasă şi întunecată se va ivi firul călăuzitor de lumină, subţire ca firul de mătase – în ziua când comisarul va intra val-vârtej în cabinetul de instrucţie (sau în separeul de la *Concordia*? sau în cafeneaua *Pekarek*? sau în laboratorul de la subsol al doctorului Marcu?), năduşit, transpirat, istovit de emoţie şi nerăbdare şi entuziasm, şi va striga... Oare ce va striga, cum va spune? Despre ziua aceea grefierul nu ştie deocamdată nimic, nici măcar dacă va veni cu adevărat, în schimb ştie câte ceva despre ziua deja consumată ce a urmat primei audienţe, când comisarul a intrat în cabinet nu transpirat, nu nerăbdător, ci temător şi viclean, a mormăit un salut, şi-a închis, cu mişcări studiate, umbrela şi a agăţat-o în cuier, a scotocit îndelung prin sertare după o hârtie care nu-i trebuia, a răsfoit distrat ziarul (... DELMONTE CÂŞTIGA CUPA DEUTESCH... VINURI FALSIFICATE LA KORNER ŞI IANOŞ KALMANOVICI... ÎN PARLAMENTUL GREC A FOST O BĂTAIE CU SCAUNELE...), a început apoi să ascută un creion şi, între toate acestea, sugându-şi nepăsător o măsea care îl sâcâia, probabil: – Ei, ce-a zis, i-a plăcut, a comentat ceva? Întrebare aruncată ca din întâmplare grefierului, în lipsa unui subiect serios de discuţie.

— Cum adică? s-a mirat acesta – ceea ce dovedeşte o dată în plus că nu ştia, şi poate că nici acum nu ştie şi nu înţelege, de ce şi despre ce scrie.

Ploaia se oprise de numai câteva ore. Priviţi printre ramurile încă neînfrunzite ale copacilor, norii păreau verzi; un fel de pânză lividă, încremenită, opacă, dincolo de care poziţia soarelui era, deocamdată, imposibil de ghicit. Jos, însă, lumina aproape clară venea în întâmpinarea lucrurilor cu un fel de bunăvoinţă şi le îmbrăca în contururi lipsite de orice echivoc.

Pătrunseseră în parc prin poarta dinspre Teatrul de Vară şi se îndreptau cu paşi ce s-ar fi vrut grăbiţi, dar care păreau mai degrabă vioi, spre depozitul de lemne. Ajunşi în dreptul Hipodromului, o luară însă la stânga, urmându-l

pe comisar, al cărui mers legănat şi niţel greoi contrasta vădit cu mersul ţeapăn şi nesigur al celorlalţi şi-i conferea chiar un ciudat ascendent asupra lor, o anumită autoritate de care ei înşişi păreau conştienţi. Scund, crăcănat, îmbrăcat într-un trenci pe care-l purta descheiat şi pe care curenţii de aer îl umflau uneori ca pe un burduf – atunci marginile i se răsuceau în mod neaşteptat, cu un mic pocnet, şi eliberau aerul din capcana ţesăturii impermeabile, lovind uşor în dreapta, pe doctor, sau pe judecătorul de instrucţie, aflat în stânga – comisarul înainta pe centrul aleii, cu mâinile în buzunare, încadrat de cei patru ca de o gardă personală, iar la un moment dat se opri brusc, se întoarse şi privi în urmă, ca şi cum ar fi măsurat din ochi distanţa parcursă, dădu afirmativ din cap. Se opriră şi ceilalţi, cu o abia perceptibilă întârziere. Preţ de câteva clipe, comisarul îi cercetă în tăcere, cu un surâs distrat pe buze, rămăşiţă a vreunei nostalgii învinse la timp, apoi îşi drese glasul şi pronunţă pe un ton moale, indulgent, aproape resemnat:

— Aia de colo!

Capul i se lăsă niţel pe spate, iar privirea i se fixă pe un punct aflat undeva în lungul aleii.

Nu vorbiseră nimic de când coborâseră din maşină, încât cuvintele comisarului, deşi rostite cu toată precauţia, îşi manifestară prezenţa aproape cu brutalitate. Altă dată arătase poate într-o cu totul altă direcţie, sau îi condusese pe o altă alee, iar ei se comportaseră la fel de cumpătat, docili, disciplinaţi, mai puţin judecătorul de instrucţie, încă neiniţiat şi pentru care întreg acest ceremonial, căci gesturile şi mişcările lor repetau un anumit scenariu, nu conţinea niciun mesaj ascuns.

— Aia e, sigur că da! întări convins avocatul.

Blacheurile de pe tocurile pantofilor, care până mai adineauri scrâşniseră pe pătraţii de beton ai aleii, îi atingeau acum cu sunete scurte şi distincte, un fel de note muzicale. Grefierului i se păru că mergeau pe vârfuri. Poate că, o vreme, nici nu mai respiraseră. Un abur uşor le preceda, în aerul răcoros, chipurile, un fel de nimb

incomplet ce părea că se întreţine singur, iar foşnetul hainelor crea vaga senzaţie a încă unei prezenţe, nevăzute. Se opriseră pentru a doua oară, de această dată cu intenţia vădită de a rămâne mai mult timp în acel loc. Banca spre care arătase comisarul se afla la doar câţiva metri distanţă. Doctorul îşi scoase batista şi, ţinând-o cu o singură mină, ca şi cum ar fi intenţionat să-şi şteargă lacrimile, îşi acoperi cu ea nasul şi suflă scurt. Judecătorul de instrucţie îşi aprinse o ţigară. Fumul trecu mai întâi prin dreptul fiecăruia şi abia apoi se risipi, urmărit de privirile lor insistente. Picături rare cădeau de pe crengile copacilor din preajmă peste stratul umed de frunze, aproape putrede, loveau cu un sunet moale masa aceea poroasă, devenită pe alocuri un fel de pastă cafenie, în care înotau vietăţi minuscule şi din care, ici-colo, răsăreau plăpânde fire de iarbă. Apoi, dinspre capătul aleii apărură două femei în vârstă, care trecură pe lângă ei mergând aproape lipite una de cealaltă, aproape că se împingeau, şi se îndepărtară cu paşi mărunţi, grăbiţi, dispărând după un hăţiş de arbuşti.

Era ca într-un sanctuar, bolta făcută din coroanele copacilor deasupra aleii crea iluzia unui templu în care sunetele sunt asemănătoare liniştii şi orice zgomot se transformă în foşnet, iar lumina filtrată pare că nu mai vine de la o singură sursă, ci emană din fiecare obiect limitându-se doar în a-i proteja forma, culoarea. Şi poate că această iluzie ar fi continuat, dar şuieratul unei locomotive străbătu dinspre gară, pur, subţire, tăios ca un stilet şi, pentru a-l acoperi sau a-i tăgădui concreteţea, comisarul începu să vorbească. Mai întâi clătină nostalgic din cap şi zâmbi oarecum misterios, răspunzând în acest fel unei amintiri secrete; se întoarse brusc spre judecătorul de instrucţie şi, cu aceeaşi mişcare, întinse mâna în partea opusă, unde se afla banca.

— Nu s-a găsit nicio urmă, zise, nicio amprentă, nimic. Nici măcar sânge.

Cu oarecare întârziere, judele scoase dintr-un buzunar carnetul şi, până să noteze ceva, îl flutură

nehotărât, privind fără interes în direcţia propusă de comisar.

— Mda.

Ceilalţi, pregătiţi să asculte continuarea, rămaseră câteva clipe încordaţi, apoi se relaxară, dezamăgiţi. Doctorul privi drept în sus şi se roti pe loc, căutând parcă să determine o anumită axă a cerului, în vreme ce avocatul Caroteanu tropăia nerăbdător, ca şi cum i-ar fi fost frig la picioare. Mai mult decât atât comisarul părea incapabil să spună la ora aceea, şi grefierul se hotărî să-l ajute.

— Căutai un piramidon.

— Un piramidon, orice. Fiindcă mă durea măseaua, mă trezisem cu falca umflată şi fierbinte, când m-a sunat judele Ştefan ca să-mi spună despre ce e vorba. Până să mă dezmeticesc, eram deja în maşină…

Văzu: mâna strânsă pe mânerul umbrelei între el şi profesor, astfel că ploaia îi udă în mod egal; mişcarea coordonată a oamenilor în jurul băncii. Fiecare cu traiectoria lui optimă; fiecare gest poate fi prevăzut, determinat printr-o funcţie matematică. Nimic la întâmplare. Nicio mişcare de prisos. Privindu-i, ai certitudinea că din toată activitatea lor va ieşi la urmă un lucru util şi frumos, o construcţie sau o maşină. Atât de reconfortant e micul spectacol pe care cei cinci îl dau pentru bătrânul îmbrăcat în loden, doi îngrijitori ai parcului, sprijiniţi în cozile măturoaielor şi cei doi şoferi de pe maşinile poliţiei, adăpostiţi sub un copac, la mai puţin de zece paşi distanţă (fără a-i socoti aici pe cei din echipaj, pe profesor şi pe comisarul însuşi, grupaţi în partea opusă). Încercând să vadă cu ochii lor, grefierul avea un sentiment odihnitor, de siguranţă şi igienă. Acelaşi pe care l-a avut atunci când a asistat un chirurg în timpul unei urgenţe. Degetele acestuia alergau sprintene, neobosite, cu eleganţa şi acurateţea unor mişcăril de balet, după ace, capse, pansament, tinctură, vată, cleşti, pipăiau, presau, ştergeau, coseau şi în final, sub jocul acesta vioi al lor, rana se micşora, dispărea sub tampoanele de vată, sângele nu mai curgea, ceea ce fusese o căscătură oribilă a cărnii

devenea alb, curat şi decent pansament. Ei, agenţii, erau asemenea degetelor mâinii acestui chirurg, tot cinci la număr, mişcându-se cu aceeaşi uşurinţă, la fel de precis şi firesc; sau degetele exersate ale pianistului, care ating fără ezitare clapele, ca într-o joacă, şi transformă notele partiturii în sunete, fără a fi nevoit să stea să se gândească prea mult la asta.

— Unul dintre martori, angajat la Gospodăria Comunală, a recunoscut victima şi ne-a dat informaţii utile. La identificare, medicul legist a constatat că victima avea o măsea în cerul gurii şi a făcut legătura cu alt caz, oarecum asemănător.

— În urmă cu o lună şi ceva fusese descoperit în closetul din Piaţa Mare cadavrul banditului Chiruţă, lămuri doctorul. La cercetări s-a constatat că avea în faţă tot măsele în loc de dinţi.

— Toată gura îi era plină de măsele, insistă comisarul.

Judecătorul de instrucţie păru dezorientat.

— Gura victimei?

— Nu, a banditului Chiruţă.

Pentru a înţelege, ar fi trebuit să fi fost acolo. (*Doctorul se apropie ţinându-şi trusa deasupra capului, în loc de umbrelă.*

— Ţi-am spus că va ploua! Comisarul face un gest de resemnare.

— Poate că de aceea mă doare şi capul, răspunde, vizibil jenat de curiozitatea profesorului, care a şi făcut doi paşi înainte, pentru a-l întâmpina pe doctor şi a afla mai devreme noutăţile. Dar doctorul încă nu are motive să se grăbească. Se adăposteşte sub coroana copacului, aşază trusa la rădăcina acestuia şi, până când profesorul revine sub umbrela grefierului, îşi aprinde o ţigară. Ceilalţi patru aproape că au terminat; au învelit cadavrul într-o pătură. Doi dintre ei aduc targa.

— Tipul de acolo e cam ciudat, zice doctorul cu ţigara în gură, arătând spre bancă. Are un dinte drept în cerul gurii, de fapt o măsea. Atent la intonaţie, comisarul

rosteşte calm concluzia.

— Înseamnă că el e, omul nostru. Să-l anunţăm pe Ştefan. Fiindcă până atunci nici nu ştiau cum arată; Aron nu lăsase în urmă nici măcar o fotografie.)

— Chiruţă, rosti judele pentru sine, aproape în şoaptă, apropiindu-se în acest timp de bancă, nu prin faţă, cum ar fi fost de aşteptat ci părăsind aleea şi călcând peste stratul de frunze moarte şi jilave, încât mai întâi ei nu înţeleseră încotro merge, iar când înţeleseră era prea târziu.

Avocatul Caroteanu privi în urmă, în lungul aleii, apoi de jur-împrejur, ca şi cum s-ar fi temut că sunt spionaţi, în timp ce comisarul îşi adună umerii ca unul căruia i se făcuse deodată frig – şi poate îi era într-adevăr frig, căci aerul se umezise pe nesimţite, iar din norii la un moment dat aproape străvezii atârnau acum trombe tulburi de ceaţă care atingeau ici-colo vârfurile copacilor. Doar doctorul rămase neclintit, cu privirea aţintită spre bancă, cu fălcile încleştate şi pumnii strânşi, pregătit parcă să riposteze unei agresiuni iminente, deşi invizibile…

De ce, se va întreba grefierul în timp ce, înghesuiţi în maşină, se îndreptau spre casa domnului Şarl (şi poate îl va întreba şi pe jude într-o bună zi), au încremenit cu toţii atunci când judecătorul de instrucţie a atins cu o mână banca şi, urmând linia ultimei stinghii, degetele i-au alunecat peste vopseaua scorojită şi aspră, a cărei culoare nici nu mai putea fi ghicită din cauza vechimii şi intemperiilor. Iar când îl va întreba şi pe jude – căci în cele din urmă va veni şi ziua aceea – se va mira văzându-l râzând, fiindcă judele râdea atât de rar! Ar fi putut, ar fi avut timp măcar să-l prevină, chiar dacă nu era vorba decât de o superstiţie a lor, că nimeni nu mai atinsese, de atunci, banca aceea (de altfel, aşa se explica şi de ce rămăsese cu vopseaua veche), că unii se temeau până şi să se apropie de ea şi mulţi evitau să folosească această alee. Măcar să fi încercat să mintă, aşa cum făcuseră şi aşa cum aveau să mai facă de nenumărate ori, să inventeze o altă poveste ca să-şi ascundă laşitatea sau neputinţa. Dar ei au

preferat să tacă, au tăcut ca nişte laşi oneşti ce erau, s-au privit între ei când judecătorul de instrucţie, observându-le perplexitatea, a întrebat dacă s-a întâmplat ceva deosebit, nimic, ce să se întâmple, tocmai atunci o veveriţă coborâse şi, prudentă, sperioasă, cu mişcări imprevizibile, rostogoli un con de brad, ia te uită, se miră grefierul, veveriţa sări pe bancă, apoi, dintr-un alt salt, ajunse pe trunchiul copacului din apropiere şi se căţără iute dispărând undeva între ramurile acestuia.

— Ce-ar fi să trecem pe la domnul Şarl? propuse avocatul.

Dacă ar fi vrut cu adevărat să meargă la domnul Şarl, ar fi găsit, fără îndoială, un alt mod de a face propunerea, cu aplombul său niţel trivial care devenea uneori tupeu şi chiar obrăznicie (odată îi somase, nici mai mult nici mai puţin, să meargă la *Prinţesa Împuţită*, şi nu în interes de serviciu!), în general bine tolerate de restul grupului. La fel de adevărat e că alteori devenea obositor cu bancurile lui deplasate şi de un haz cam forţat, situaţii în care doctorul Marcu îl întreba de-a dreptul dacă nu cumva e tâmpit – îşi permitea aceasta în virtutea unei relaţii probabil mai vechi între ei, căci fără intervenţia doctorului, avocatul n-ar fi avut acces la grup, deşi nu s-ar putea spune că făcea parte propriu-zis din echipa de anchetatori a comisarului Petrache (ceea ce îi crea un anumit complex de inferioritate), ci avea mai curând un statut de observator *sui generis*, sau, dacă ar fi să folosim aici propria sa justificare, urmărea cercetările în calitatea de eventual avocat al apărării eventualului criminal pe care aceste cercetări urmau să-l descopere. Era, cum spuneam mai înainte, tolerat şi, ştiind bine ce înseamnă asta, se străduia din răsputeri să devină util, necesar şi în cele din urmă indispensabil, aşa cum procedează întotdeauna partenerul inferior dintr-o mezalianţă. Dacă e suficient de tenace, obţine prin „hărnicie”, adică uzând de mijloace mărunte şi cu risipă de efort, o putere oarecum echivalentă (uneori chiar mai eficientă), deşi nu de aceeaşi natură, cu aceea obţinută gratuit, printr-o favoare a

destinului, de celălalt partener. Dar pentru aceasta, calităţi care altminteri s-ar putea exprima la un nivel superior şi cu rezultate performante sunt astfel consumate şi, în fond, umilite în acţiuni de recuperare a unui handicap irecuperabil, ceea ce, pentru un spirit orgolios, ca al avocatului Caroteanu, trebuie să constituie un supliciu.

De fapt, propunerea ar fi trebuit formulată altfel: ce-ar fi să treceţi pe la domnul Şarl? Conţinutul era oricum acelaşi. Se aflau în impas, aveau nevoie de ajutorul cuiva din afară şi acela era avocatul Caroteanu. Chiar dacă l-ar fi refuzat, nu i-ar fi diminuat cu nimic meritul iniţiativei.

Doctorul ridică din umeri, pufni scurt şi le întoarse spatele; porni înainte, singur. Grefierul se grăbi să-l ajungă, lăsându-l pe comisar în preajma judecătorului de instrucţie, după ce, observând ezitarea avocatului, înţelese că treceau toţi printr-o criză de personalitate. N-aveau deloc chef să-l vadă, la ora aceea, pe domnul Şarl, să guste din dulceaţa zaharisită pe care nevastă-sa le-o va oferi privindu-i cu obidă şi apoi să-şi încordeze ore întregi auzul pentru a distinge câte ceva din sâsâitul lui interminabil, exasperant, fără să fie niciodată siguri că ceea ce au auzit ei e acelaşi lucru cu ce spune el…

Şi totuşi, peste câteva minute se aflau înghesuiţi în automobil şi respirau lacom aerul cu miros dulceag de benzină, ca şi cum s-ar fi temut că e pe terminate şi fiecare s-ar fi grăbit să-şi adune în plămâni un stoc de rezervă. Până când şoferul porni motorul, nu se auzi decât respiraţia lor, pufăitul înfundat al unei maşini stranii ascunse undeva într-un morman de carne, apoi, prin contrast, înăuntru se făcu linişte. Automobilul porni cu o mică smucitură, trupurile li se înghesuiră mai mult unul în altul, un câine se repezi speriat de după un morman de gunoaie şi îi lătră de câteva ori.

— Marş, javră! îl certă îngăduitor şi resemnat doctorul.

Pe bancheta din faţă, judecătorul de instrucţie îşi privi ceasul. Trecuseră cam trei sferturi de oră. În acest răstimp, oraşul se mai dezmorţise, se putea constata

oarecare agitaţie, câteva prăvălii îşi ridicaseră obloanele. Maşina se aventură pe o stradă plină cu hârtoape insidios camuflate de băltoace pe suprafaţa cărora se distingeau urme de ulei sau motorină, semn sigur că drumul acela mai fusese străbătul şi de alte vehicule motorizate.

Zidul de cărămidă roşie al halelor Pieţei Mari apăru prin surprindere într-un peisaj dominat până atunci de garduri de scândură, arbori şi case fără etaj, cu intrarea direct din stradă, apoi, la primul viraj, rămase în urmă, ca amintirea unei prea scurte festivităţi.

După alte câteva intersecţii cu uliţe înguste şi nepavate, dintre care unele păreau că se pierd în câmp, văzură, la vreo douăzeci de metri în faţă, un monstru negru, prevăzut cu o mulţime de roţi şi curele care se învârteau fără rost, eşuat de-a curmezişul străzii şi blocând trecerea. Şoferul micşoră viteza, iar când ajunse destul de aproape, scoase capul pe geamul de la portieră şi claxonă. Dindărătul acelei nevrednice şi degenerate odrasle a vreunei locomotive aflate în pragul reformării, se ivi un ţigan gras, bărbos, cu ochii bulbucaţi, care se crăcănă şi făcu, teatral, cu amândouă mâinile, un gest deznădăjduit.

— Ăsta e de-al lui Balab, comentă înăuntru avocatul.

Ţiganul se apropie, se aplecă şi cercetă cu luare aminte figurile dinăuntru. Deodată, recunoscându-l pe comisar, chipul i se lumină; duse mâna la pălărie şi fără a şi-o ridica, o împinse totuşi mai spre ceafă.

— Săru-mâna, dom comisar!

Umilinţa salutului său ascundea o doză de familiarism şi ironie, de altfel uşor sesizabile, ceea ce pe comisar păru să-l deranjeze, măcar din motivul că nu era, în acea împrejurare, primul care trebuia salutat.

— Ce faci, domnule, sabotezi poliţia?

— Ei, dom comisar, câştigam şi noi o pâine…

Probabil că în acel moment şoferul îl ghionti discret, prefăcându-se că îşi sprijină cotul de marginea portierei, căci ţiganul părăsi brusc intenţia de a surâde complice, trecând la un ton cvasioficial.

— Începem mâine o fântână la dom Filimon şi m-am

gândit să aduc maşina de astăzi. E cereri multe, dom comisar.

Lucrul cel mai neplăcut, în toată această întâmplare, era că judecătorul de instrucţie ar fi putut bănui că familiarismul afişat în primă instanţă de Balab, repede reprimat la semnul şoferului, pe care trebuie de asemenea să-l fi remarcat, ar avea un motiv mai serios decât simplul fapt că în urmă cu vreo şase luni Balab săpase un puţ în curtea domnişoarei Orzan-cea-bătrână. Adevărul e că acest motiv mai serios exista realmente, dar nu în sensul tendenţios şi trivial al zvonurilor răuvoitoare care începuseră deja să circule pe seama acestei relaţii; comisarul spera ca, tot săpând în acea zonă a oraşului, Balab să descopere într-o bună zi galeria (sau galeriile?) de legătură între *Prinţesa Împuţită*, cafeneaua lui *Pekarek* şi beciul domnişoarei Orzan-cea-bătrână unde, se ştia acum cu certitudine, stătuse ascuns mai mulţi ani Sădim, cocoşatul pitic.

— Ce facem, o luăm pe jos? se interesă într-o doară judecătorul de instrucţie întorcându-se spre bancheta din spate atât cât să dea de înţeles că nu vorbeşte singur.

— Da, da, e aici, foarte aproape, se grăbi comisarul să consimtă, deşi pavajul umed şi pe alocuri noroios nu îmbia deloc la plimbare.

Parcă temându-se ca vreunul dintre ei să nu protesteze, deschise portiera şi coborî primul, plin de energie şi siguranţă.

— Cotim prima stradă la stânga şi mai facem câţiva paşi, îi explică judelui, în timp ce acesta, cu un picior scos afară, încerca să-şi desprindă balonsaidul agăţat nu se ştie cum în maneta frânei de mâna a limuzinei.

Până la prima intersecţie erau însă aproape o sută de metri. Mai întâi se strecurară pe rând prin spaţiul îngust dintre gard şi maşina de foraj a lui Balab, sub care abia acum reuşiră să-l distingă pe mecanic, culcat pe spate direct pe caldarâm şi încercând să strângă sau să desfacă o piuliţă îndărătnică. Judecând după icnetele şi gâfâiala care veneau de acolo, ai fi putut crede că jos e o luptă între

muţi. Balab îi urmă la oarecare distanţă, se strecură şi el, ultimul, prin nişa de la spatele maşinii, ferindu-se de tampoanele ei unsuroase, mai făcu doi sau trei paşi.

— Dom comisar!

Se opriră şi întoarseră capetele în urmă ca la un semnal. Balab păru o clipă descumpănit. Totuşi se apropie păşind rar, lateral, ca unul care s-ar fi temut să nu-şi piardă echilibrul. Comisarul abia dacă făcu o mişcare înapoi, o jumătate de gest.

— Mă iertaţi că... Voiam să vă întreb dacă v-aţi mai interesat de problema aceea a mea, zise Balab şi un început de surâs trist şi umil i se ivi sub mustaţa groasă care aproape că îi acoperea gura.

— Nu, încă nu, recunoscu precipitat comisarul. Lasă, că te anunţ eu dacă aflu ceva. Apoi, către cei de lângă el, scurt şi lămuritor: e vorba de frate-său.

Citise undeva sau îi spusese cineva sau gândise el însuşi, într-o împrejurare pe care nu şi-o mai amintea bine, că visăm la fel de mult în stare de veghe ca şi în somn, visul fiind un element de unitate şi continuitate a fiinţei noastre, chiar dacă nu-l percepem întotdeauna ca atare, aşa cum nu ne percepem bătaia neîncetată a inimii sau mişcarea sângelui în artere, că nu există o despărţire hotărâtă, ci numai un schimbător raport de forţe, între imaginile onirice şi reprezentările diurne, că aceste două lumi comunică, se întrepătrund şi îşi determină reciproc coordonatele, că imaginea realităţii este neîncetat însoţită şi întregită de visul nostru, ocultat vremelnic de solicitările lumii exterioare, că, în fine, realitatea însăşi, ceea ce numim astfel, este în bună măsură visul nostru despre realitate... Toate aceste gânduri i se confirmau ori de câte ori trebuia să meargă la domnul Şarl, însoţindu-l, ca acum, pe comisar, sau numai ajungea în cartierul Ţărăncuţa, unde se afla casa acestuia, şi dând curs unei dorinţe irepresibile, ceva asemănător în multe privinţe viciului, care conţine amestecate şi teamă şi plăcere şi umilire, intra pe această stradă sau măcar se oprea pentru câteva

minute la un capăt al ei, bunăoară la intersecţia Frumuşica, venind direct dinspre piaţă, iar dacă venea dinspre oborul de vite, oprindu-se în crucea Migdalelor (cum i se zicea intersecţiei din celălalt capăt), pentru a gusta încă o dată din ameţeala aceea stranie a retrăirii unui vis pe care nu l-ai avut nicicând.

Strada are o abia sesizabilă curbură, datorată poate gardului fostei Leprozerii, aflată undeva în spatele caselor şi al cărei turn de pază, deşi în ruină, încă mai domină această zonă dinspre nord a oraşului. Forma aproape circulară a grădinii, sau aproape semicirculară, căci porţiunea de gard dinspre piaţă, pe unde se face şi intrarea, e rectilinie, pare să fi determinat dispunerea caselor, a curţilor şi a grădinilor dimprejur, care în cele din urmă s-a finalizat în această configuraţie uşor curbată, ce creează o falsă senzaţie de urcuş şi face ca gardurile şi casele înseşi, sau mai degrabă terenul pe care ele se fundează să pară că ar aluneca încet, imperceptibil spre un ipotetic centru de atracţie, dar acest centru nu se află nicidecum în curtea Leprozeriei, cum ar fi de aşteptat conform regulilor geometrice, ci, potrivit teoriei domnului Şarl, cu care atât comisarul, cât şi avocatul Caroteanu şi uneori grefierul Luca însuşi păreau a fi de acord, acest centru s-ar afla de fapt în vârful acoperişului în formă de piramidă al casei domnului Şarl. Explicaţia unui atare fenomen lua de fiecare dată mult timp, deoarece domnul Şarl fusese cândva institutor şi, la capătul atâtor ani de experienţă didactică şi pedagogică, ştia că pentru a face înţeles un fenomen este nevoie în primul rând de asimilarea cunoştinţelor de bază, elementare, uzând de cât mai multe exemplificări, astfel încât elevul, iar în cazul nostru cei cinci, care tocmai îi trecuseră pragul casei, unul dintre ei necunoscut şi privind cu o anumită fascinaţie şi nelinişte în jur, să poată anticipa intuitiv ceea ce nu-şi pot încă formula în noţiuni sau concepte şi astfel să poată face trecerea decisivă de la concret la abstract. Cealaltă cauză, de natură pur obiectivă, o constituia faptul că, în urmă cu vreo cinci ani, domnul Şarl avusese un început de cancer

laringian, datorat pare-se fumatului excesiv, şi suferise o complicată operaţie de blocare sau extirpare a laringelui, cu devierea traseului respirator printr-un orificiu realizat direct în trahee, în scobitura de la baza gâtului. Lipsită de fluxul aerului şi de aportul esenţial al coardelor vocale, vorbirea îi devenise un fel de şoaptă chinuită, obositoare şi pentru cel care îl asculta, cuvintele, alcătuite aproape exclusiv din consoane labiale şi palatine, aveau o acustică sinistră pe fondul şuierăturilor sincopate ale respiraţiei, şi totuşi, în ciuda atâtor obstacole aparent insurmontabile, domnul Şarl era un om locvace şi jovial, misionar neînfricat al efectului de piramidă, autor de notorietate al mai multor proiecte de perpetuum-mobile, simpatizant consecvent al doctrinei pitagoreice (*„mundum regunt numeri”* se putea citi pe o tablă agăţată de streaşina casei, chiar deasupra uşii de la intrare) şi în definitiv un cetăţean cumsecade, care vota consecvent cu opoziţia, socotind aceasta o datorie sacră faţă de progresul omenirii. Da, *forţa odică* era aceea care atrăgea vârfurile celorlalte case, ale căror acoperişuri sunt piramide mai mult sau mai puţin perfecte, spre piramida perfectă, copia la scară a Marii Piramide, care nu e simetrică, aşa cum am fi înclinaţi să credem, şi ale cărei suprafeţe, orientate fiecare spre un punct cardinal şi având aria egală cu pătratul înălţimii, nu sunt nicidecum triunghiuri echilaterale, cum au crezut unii, ci sunt uşor concave, pentru a primi fluxul cosmic al forţei odice, radiaţia energetică astfel captată fiind polarizată în *apex* (un cuvânt pe care domnul Şarl îl pronunţa deschizând gura, pâcâind apoi din buze şi sfârşind prin a-şi polariza toată energia în faringe, prin contracţia muşchilor căruia reuşea să producă o mică furtună ale cărei tunete erau cele două sunete finale), de unde este distribuită pe cele patru muchii oblice şi celelalte patru orizontale, creând în acest fel un ecran protector al Camerei Regale situate la o treime de bază şi două treimi de vârf. Aici, în Camera Regală, efectul de piramidă este maxim, aici îşi păstra domnul Şarl laptele, pentru a nu se brânzi, aici îşi punea lamele de bărbierit, cu

axa pe direcţia Nord-Sud, pentru a se ascuţi singure, şi tot aici îşi amenajase un mic laborator dotat cu un fotoliu şi o măsuţă pe care se afla ultimul său tip de perpetuum-mobile. Acoperişul în formă de piramidă al casei era în aşa fel conceput încât Camera Regală să se situeze la un metru deasupra tavanului, adică exact la nivelul măsuţei respective. O altă piramidă, mai mică, se afla în centrul de greutate al celei mari, amplificând de aproape cinci ori forţa odică (ceea ce vechilor egipteni nu le dăduse prin cap), adică realizând o multiplicare conformă întocmai *şirului lui Fibonacci*, iar pentru a-i convinge de asta, domnul Şarl îi invită pe musafiri să urce împreună cu el în podul casei, le explică principiile optice pe baza cărora obţinuse lumina albastră cea mai pură, ale cărei efecte curative sunt unanim recunoscute, le aminti de pălăriile piramidale ale preoţilor vechilor egipteni şi cele lunguleţe ale vrăjitorilor din Evul Mediu, calculă în prezenţa lor secţiunea de aur şi, în legătură directă cu ea, numărul nupţial al lui Proclos, îi obligă să simtă radiaţia antientropică emisă undeva la marginea Universului şi captată aici, sub acoperişul acestei case aparent umile şi aparent oarecare, cu nimic deosebită de celelalte case, dacă n-ar fi fost streaşina un pic prea lăsată peste ferestre, îi îndemnă să-şi lipească urechea de piramida cea mică, în interiorul căreia se afla un pendul cu bilă, şi-i imploră să audă foşnetul mişcării neîncetate a acestuia, le vorbi şi despre proiectul la care lucra, al unui tramvai propulsat de forţa odică, dar nu suflă un cuvinţel nici despre Sădim, nici despre domnişoara Orzan cea bătrână şi cu atât mai puţin despre întâmplarea cu băieţelul surprins în vie, cu sânul plin de struguri, şi fetiţa care îl aştepta ţinându-şi pumnii strânşi dincolo de gard, ascunsă îndărătul unor tufe de cătină, murdară, cu rochiţa zdrenţuită şi picioarele zgâriate de spini, încordată ca o mică jivină flămândă şi sperioasă pornită la vânătoare, cu ochii sticlindu-i de poftă şi nerăbdare. Domnul Şarl văzuse urme în grădină şi se pusese la pândă, iar când hoţul apăruse, ieşise din ascunzişul său şi aruncase după el cu o cioată, răcnind

înfiorător, dar despre această întâmplare vorbea numai comisarului, când rămâneau singuri, iar toate încercările unora sau altora de a-l corupe, de a-i smulge vreun detaliu, vizitele lor secrete (de care comisarul avea cunoştinţă), mici şiretlicuri, strategeme perfide menite să-i dezlege limba, sau chiar tentative de a-l intimida, nu dăduseră niciun rezultat. Prefera, ca acum, să aducă vorba despre tramvaiul său, despre cele şapte mari piramide care ar urma să fie construite în anumite puncte ale oraşului, pentru a capta forţa odică şi a o focaliza apoi în *apex*-urile tramvaielor a căror formă era, bineînţeles, tot piramidală, unde anumite mecanisme o vor transforma în energie electrică, adică o vor degenera, fiindcă – şi de acest lucru e bine să se ţină cont – toate formele de energie existente pe Pământ nu sunt decât forme degenerate ale energiei odice, o caricatură a acesteia, aşa cum omul însuşi nu e altceva decât o caricatură a lui Dumnezeu; nu o creaţie a Lui, ci o întocmire diavolească, mai corect ar fi să spunem o creatură, o făcătură, o contrafacere a diavolului care, în ziua când a vrut să-l batjocorească pe Dumnezeu, a plăsmuit din scârna acest chip strâmb, plin de bube şi alte beteşuguri, cu forme intenţionat exagerate, pentru compromiterea modelului, şi a suflat cu duhoarea lui spurcată, făcându-l să se mişte, să simtă frigul şi căldura, plăcerea şi durerea, foamea şi îndestularea, plictisul, ura, spaima, trufia, scârba, invidia, lăcomia şi celelalte metehne şi suferinţe, după care l-a trimis în preajma Lui spunându-i că Acela este Tatăl său, după chipul şi asemănarea căruia a fost făcut, şi îndemnându-l să se scălâmbaie pe lângă El, să-l imite vorba şi gesturile, să-L sâcâie cu întrebări obraznice şi purtări necuviincioase. Dar Dumnezeu, în nemărginita Lui bunătate şi blândeţe, văzând în grădina Sa această lighioană slăbănoagă şi neputincioasă, pe care toate celelalte vietăţi o alungau, o speriau sau îşi băteau joc de ea, I s-a făcut milă şi, deşi ştia că e o iscoadă a satanei, a luat-o lângă El şi i-a dat putere asupra celorlalte vieţuitoare, a învrednicit-o cu o părticică din duhul Său, i-a îndreptat unele defecte de alcătuire, dar mai presus de

toate acestea, a înzestrat-o cu darul gândirii, care nu e altceva decât o formă inferioară a spiritului divin. Ar fi urmat varianta personală a creării femeii şi apoi căderea în păcat şi poate că povestea s-ar fi prelungit până la cauzele de natură cosmică ale Potopului, adică adevăratele cauze, constând fie din excesul de forţă odică, fie, dimpotrivă, în abaterea acestuia spre alte zone ale Universului, ceea ce a generat un deficit structural, deci o amplificare a coeficientului entropic, cu consecinţele catastrofice de rigoare, dar un acces de tuse întrerupse brusc expunerea domnului Şarl, reducând astfel supliciul auditoriului. Hotărât lucru, nu pentru asta veniseră. Ascultaseră de zeci de ori teoria piramidei, ştiau aproape toate însuşirile forţei odice şi cunoşteau în amănunt mecanismul prin care aceasta determina evoluţia sistemelor vii, încât ar fi fost întru totul motivaţi să acorde mai puţină atenţie unor poveşti învăţate oricum pe de rost, mai ales dacă se are în vedere efortul fizic şi nervos necesar pentru perceperea corectă a sensului icnetelor, plescăiturilor, şuierăturilor şi a celorlalte semnale acustice emise de orator, şi totuşi manifestau de fiecare dată acelaşi respect cucernic şi acelaşi interes ipocrit faţă de spusele lui, neîndrăznind să-l întrerupă decât pentru a-l aproba sau atunci când el însuşi se oprea, solicita o părere, se prefăcea că ezită, ori scotea un şerveţel de hârtie şi îşi tampona gaura din gât, pentru a îndepărta stratul de spută adunat împrejurul ei.

Grefierul crezuse o vreme că atracţia exercitată de aceste şedinţe pseudoiniţiatice se datora amestecului de fantasmagorie şi scientism, atât de lejer conciliate în discursurile domnului Şarl, ale cărui cuvinte nu aveau nimic magic şi a cărui retorică se asemăna în multe privinţe aceleia a marilor savanţi, ajunşi în stadiul când pot explica fenomenele cele mai subtile uzând de o logică elementară şi folosind termeni dintre cei mai banali, pe înţelesul oricărei gospodine şi al oricărui birtaş; în atare condiţii, orice obiecţie şi orice nedumerire devin de prisos şi nu fac decât să evidenţieze prostia fără leac a celui care le emite. Mai târziu, descoperi însă că această fascinaţie

avea cauze secrete – sau poate doar îşi imagină astfel de cauze – şi că, dincolo de aparenta accesibilitate a teoriilor domnului Şarl, în definitiv nişte aiureli, în ciuda coerenţei lor formale, exista un cod pe care ei se străduiau să-l descifreze pentru a ajunge la adevărata informaţie conţinută în ele; că această fascinaţie nu era decât alibiul unor interese nemărturisite şi că fiecare spera să ajungă primul la un anumit strat ascuns al elucubraţiilor bătrânului mitoman. În acest al doilea scenariu, chiar şi certurile dintre domnul Şarl şi soţia sa dobândeau o semnificaţie aparte, conţineau un anumit mesaj conspirativ. Fiindcă, în final, asta se întâmpla – şi era semnul că vizita lor se apropia de sfârşit –, doamna Şarl intra cu farfuriuţele cu dulceaţă, le aşeza dinaintea fiecărui musafir şi, înainte de a ieşi, mormăia ceva neinteligibil. Domnul Şarl se întorcea supărat în fotoliu şi spunea pe un ton de reproş indulgent: – Babă ţicnită. Doamna Şarl făcea atunci doi paşi înapoi şi spunea, aproape cu veselie: – Curvar bătrân. Pe urmă, el o făcea scorpie, iar în replică era demascat ca onanist, sau îi zicea strigoi cu gâtul solzos şi trebuia să se aştepte să fie făcut impotent.

— Poftim, cine vorbeşte, zicea domnul Şarl, stârpitura asta frigidă care n-a fost în stare să-mi facă un copil.

— Eu n-am fost în stare? Ai uitat că umblai numai pe la casele de curve şi veneai vlăguit şi fără sămânţa la mine? Dialogul acesta, de obicei potolit, aproape amabil, era urmărit de ceilalţi cu un surâs stingher şi binevoitor care persista şi după plecarea doamnei Şarl, când domnul Şarl începea să se jeluiască, şi uneori chiar să plângă de-a binelea, blestemând ziua când se însurase cu această bestie şi aducând ca martori toţi zeii cum că vrea să-l omoare şi îi pune pe ascuns zahăr în mâncare, deşi ştie că are diabet. Cu acelaşi surâs duplicitar îşi luau rămas bun de la gazdă, neuitând să adauge câteva încurajări abstracte, apoi, odată ajunşi în stradă, abia dacă mai adăugau o nuanţă oarecum ironică surâsului lor crispat, un subtext justificativ destinat să le reabiliteze prestigiul,

după momentele de penibil şi umilinţă prin care trecuseră şi, în acelaşi scop, lansau felurite ipoteze de principiu, bunăoară doctorul Muraru, preocupat de epuizarea resurselor biologice ale speciei umane, le vorbea despre transferarea prin metempsihoză a inteligenţei umane la alte specii, o temă de discuţie cât se poate de pertinentă şi totodată relaxantă, asupra căreia stăruiau până când se îndepărtau destul de mult de casa domnului Şarl şi uitau cu desăvârşire ce mobiluri ascunse îi minaseră într-acolo.

Noul judecător de instrucţie

— Una dintre cele mai teribile spaime din copilăria mea a fost aceea din ziua când cineva, un bătrân sau poate o femeie bătrână, mi-a spus că nu sunt fiul părinţilor mei, ci am fost înfiat de ei. Aveam pe atunci în jur de cinci-şase ani, suficient ca să înţeleg ce înseamnă asta, dar prea puţin ca să pot proba eu însumi adevărul sau neadevărul unei atare afirmaţii, s-o supun unei judecăţi critice sau să o iau drept o glumă. De altfel, copiii sunt cu totul lipsiţi de umor şi un simptom de infantilism la oamenii maturi ar putea fi tocmai lipsa de simţ al umorului. Am alergat de îndată plângând în casă şi, oricât au încercat ai mei să mă împace, nu au reuşit, fiindcă la început refuzam să le spun motivul disperării mele, iar mai târziu refuzam să-i ascult, convins fiind că, orice mi-ar fi spus, ar fi minţit. Ţipam şi mai tare dacă încercau să pună mâna pe mine, să mă mângâie sau să mă ia în braţe… Am spus un bătrân sau o femeie bătrână, dar nu-i exclus ca ideea să-mi fi răsărit mie însumi în minte şi abia ulterior să creez personajul prin intermediul căruia să mi-o însuşesc, un personaj în orice caz bătrân, care m-a luat în braţe, ia te uită ce băieţel frumos! s-a mirat, ce băieţel cuminte şi frumos, cum te cheamă? dar cu cine semeni tu, ia spune, cu mămica sau cu tăticul? ah, vai de mine, nu se poate, nu semeni deloc cu ei, doar îi cunosc, poate nici nu eşti copilul lor, ia vezi, nu cumva mă minţi? nu cumva te-au

înfiat?… Nu ştiu dacă m-a speriat atât faptul că tata şi mama erau nişte străini, cât mai ales consecinţa imediată pe care o întrevedeam, aceea că, nefiind copilul părinţilor mei, nu mai puteam fi sigur că eu însumi sunt cel adevărat, căci cel adevărat ar fi trebuit să fie copilul părinţilor mei, iar eu fusesem cumpărat, deci eram altcineva – şi nu ştiam cine. Mi s-au întipărit bine în minte mai ales cuvintele prin care acela mă prevenea că, pentru a mă linişti, părinţii îmi vor arăta nasul şi urechile lor şi mă vor pune să mi le privesc şi pe ale mele, ca să văd că sunt la fel, dar eu să nu mă las păcălit de asemenea tertipuri, fiindcă toate nasurile şi toate urechile şi gurile şi ochii tuturor oamenilor seamănă între ele. Aşa se face că, atunci când mama a vrut să mă ducă în faţa oglinzii, ca să-mi demonstreze că semăn cu ea şi deci sunt copilul ei, am ţipat şi m-am zbătut până când am reuşit să scap şi am fugit, ştiind că vrea să mă păcălească. Nu-mi amintesc exact sfârşitul acestei poveşti, probabil că, în timp, temerile mele s-au uzat, ori m-am resemnat, împăcându-mă cu gândul că nu voi afla niciodată dacă sunt cu adevărat copilul părinţilor mei, sau le-am fost vândut de vreo şatră de ţigani, aşa cum mă îndemnase să cred acel bătrân cu înfăţişare de faun, dar îndoiala şi sfâşierea de atunci mi-au marcat întreaga copilărie şi, chiar şi acum, după atâţia ani, mă surprind uneori căutând pe chipul anumitor oameni trăsături care să-mi confirme vechea bănuială şi tresar când întâlnesc vreo asemănare cu propriul meu chip… Este, dacă vrei, o completare la povestea lui Sădim cocoşatul pitic, un palid motiv de a o admite ca adevărată.

Se ridică, împinse scaunul sub masă şi porni plimbându-şi prudent mâna pe marginea acesteia, până când, ajuns la capăt, se opri, parcă încercând să-şi amintească ceva. Se roti brusc spre comisar, semnalând astfel intenţia unei întrebări neaşteptate, la care însă renunţă în acelaşi moment. Preţ de câteva minute, ascultară tustrei murmurul liniştit al ploii. Picăturile veneau cu viteză şi loveau geamul ca nişte gâze derutate de transparenţa sticlei, deodată însă mişcarea le era

oprită, rămâneau uimite pe loc, după care lunecau în jos fără viaţă, încă ezitând, destrămându-se, pierzându-se în şuviţa de apă de pe marginea cercevelei. Judecătorul de instrucţie se apropie cu mâna întinsă, ca şi cum ar fi vrut să le pipăie ori să le mângâie; dar încă precaut, aşa cum te apropii să mângâi un câine de care te şi temi un pic. Când atinse sticla geamului, mina zvâcni şi se retrase. Părea un exerciţiu de acomodare, sau mai curând de punere în situaţie a obiectelor dimprejur, tentativa unei mâini oarbe de a afla printre ele un loc prietenos, un punct de sprijin.

Fără să se fi aşteptat la cine ştie ce ajutor, comisarul contase, totuşi, pe mimica, gesturile de aprobare sau dezaprobare, întrebările sau obiecţiile lui, reacţii de orice fel utilizabile ca repere, în măsură să-i dirijeze discursul şi să-l menţină cât de cât coerent. Dar, în timp ce vorbea, avea deodată senzaţia că vorbeşte singur, că e singur în încăpere (nici măcar grefierul…), propria-i voce i se părea străină, suna bizar, neconvingător, fals, ca într-o sală de spectacol pustie. Trebuia să facă efortul suplimentar de a se adapta lipsei de reacţie a celuilalt, figurii lui plate şi mate ca un geam văruit… În total, în cele două şedinţe de audienţă, dacă spusese cam zece fraze. Tăcerea lui, la început convenabilă comisarului, deoarece îl lăsa să-şi dezvolte nestingherit teoriile, deveni în cele din urmă incomodă şi ironică, obligându-l la o anumită circumspecţie faţă de propriile cuvinte şi înghesuindu-l treptat în rigorile consecvenţei; îl frustra de plăcerea de a se contrazice, o sancţiune nu numai nemeritată, ci şi ineficientă, căci orice interdicţie nu face decât, cel mult, să lungească şi să complice drumul până la atingerea aceluiaşi obiectiv.

De aceea rămăsese surprins când judecătorul de instrucţie începuse să vorbească şi, mai ales, când înţelese că povestea o amintire din copilărie. Din acelaşi motiv, tăcerea care urmă sfârşitului povestirii se prelungi nefiresc, până când tot el decise să o întrerupă.

— Dumneata crezi în *perpetuum mobile*, domnule comisar?

— Nimeni nu crede, domnule judecător de instrucţie. Şi totuşi, suntem ţara cu cel mai mare număr de *perpetuum mobile* pe cap de locuitor.

Comisarul răsfoi fără un scop anume dosarul, se opri la o pagină oarecare, citi câteva rânduri urmărindu-le cu degetul, conchise: mda. Abia acum era pregătit să înceapă. Dar judele încă nu se dezlipea de lângă fereastră, privea fascinat ploaia călduţă şi somnolentă al cărei foşnet fu deodată acoperit de dangătul slab al unui clopot ce părea ascuns dincolo de linia orizontului.

— Lucrurile au luat o turnură neaşteptată în dimineaţa când a fost descoperit cadavrul de lângă teatru, de către un paznic al societăţii *Fiducitatea*. L-am interogat şi… vreţi să-i vedeţi declaraţia?

— E absolut necesar? se interesă neatent judecătorul de instrucţie.

— A fost tahigrafiată direct la faţa locului, explică inutil comisarul. Aplic uneori această metodă, las martorul să vorbească liber. Declaraţiile scrise sunt de multe ori evazive, mai intervin şi autocenzura, riscul „întocmirii”, alegerea unor anumite cuvinte în locul altora, obstacolele regulilor ortografice… Pentru a evita formulări pe care nu le stăpânesc perfect, unii martori renunţă la ele, ceea ce, pentru mine, ca anchetator, înseamnă pierdere de informaţie…

— Da, da, aprobă fără chef judele. Citeşte-mi declaraţia.

Poate că nici nu-l interesa ce spune, dorea numai să-şi prelungească acest mic răgaz lângă fereastră, contemplând case, copaci, străzi, grădini… – oraşul. Despre care comisarul, străbătându-l zilnic de la un capăt la altul, aproape că nu mai ştia nimic; doar ce afla seara, acasă, în timp ce, obosit şi flămând, înfuleca grăbit, neatent la ce i s-a pus în farfurie, preocupat, absorbit, dominat de fantomele după care alergase toată ziua. Dar în timp ce derula filmul acelei zile, înregistra, fără să-şi dea seama, un altul, care apoi răzbătea din memorie când se aştepta mai puţin. Înainte de a adormi, în loc să-şi

amintească vreun amănunt din depoziţia cutărui martor, auzea vocile, înregistrate pe un fel de bandă în creier, ale nevestei şi fetelor, comentând cu însufleţire evenimentele zilei. Banditul Lucan a evadat; fiul fierarului din Perdopio a invadat Abisinia; domnul profesor Dobrescu a ţinut o îndrăzneaţă conferinţă la „Cercul Militar”, încercând să-şi convingă auditoriul că fiecare bărbat doreşte inconştient să-şi omoare tatăl şi să se culce cu maică-sa (şi toate doamnele au părăsit indignate sala) … Noutăţi pe care ele le aflaseră, la rândul lor, de la prietene, de la vecine, în piaţă, la băcănie, sau din gazetă, şi pe care le comentau încântate, ca pe nişte evenimente ale propriei vieţi, nicidecum pentru el – pe el îl neglijau oricum – ci pentru ele însele, pentru a se uimi, a le rezolva, pentru a se gândi apoi la altele, tot aşa de importante. Şi poate, bănuia grefierul, pentru a suplini astfel un deficit de realitate.

Toate acestea judecătorul de instrucţie nu le ştia. Probabil că, pentru el, clădirile erau la fel, străzile semănau între ele, iar oamenii păreau identici, privea totul cu ochiul turistului venit la băi, interesat numai de ce va mânca şi unde va dormi în următoarele săptămâni. Nu era oraşul lui, nu avea pe nimeni aici, oamenii aceştia nu-l cunoşteau. Poate că nici nu-l interesa ce spune comisarul, îi ceruse să citească declaraţia paznicului pentru a contempla în voie ploaia şi a se gândi la lucruri indiferente.

Comisarul citea cu vocea un pic răguşită, nesigură, ca a unuia care nu mai vorbise de mult, pronunţând atent vocalele, de parcă era la un examen de dicţie. Îşi întrerupse în câteva rânduri lectura, pentru lămuriri pe care le socotea necesare, iar când termină, îşi şterse discret colţurile gurii de o spumă invizibilă.

— Atât? întrebă neutru judecătorul de instrucţie.

Se întoarse şi, probabil, lumina cenuşie în care îi apărură obiectele fără folosinţă ale încăperii îl dezamăgi, căci înainte de a face invers ocolul de mai devreme, adică de a trage scaunul şi a se aşeza, mai aruncă o privire fugară prin geam şi inspiră adânc.

— Am reţinut paznicul pentru mărturie mincinoasă. Spunea că a fugit, dar urmele imprimate în mâzga de pe gang erau ale unuia care mersese încet. Din loc în loc părea chiar că se oprise… La ora aceea nu ştiam despre ce e vorba, trebuia să iau toate măsurile de precauţie. Am trimis şi un agent cu câinele. Însă lucrul care ne-a surprins cel mai mult a fost că, atunci când am întors cadavrul, am văzut că era acelaşi cu cel găsit în parc. Deşi doctorul determinase că moartea survenise cu doar o oră şi ceva în urmă…

Îl asculta în continuare, dar cuvintele rămâneau la exterior, alunecau pe lângă el, încât, deşi se străduia să înţeleagă extraordinarele întâmplări despre care îi vorbea comisarul, resimţea cu un fel de jenă şi neputinţă lipsa lui de aderenţă la un astfel de joc. Adeziunea îi era superficială, inconsistentă, ipocrită şi, din acest motiv, îi lăsa neplăcuta senzaţie că trişează. În ciuda efortului de a se conecta la relatarea comisarului, nu simţea decât ceva de natura compasiunii şi înţelese că, ascultându-l, de fapt îl minţea. În cele câteva minute petrecute lângă fereastră, după ce povestise, dintr-o pornire lui însuşi nelămurită, acea amintire din copilărie, avusese revelaţia faptului că tocmai asta se aşteptase de la el, că mitul lor confuz şi aproximativ exercita asupră-i un efect dizolvant, şi văzu toată adâncimea abisului spre care, inconştienţi, se îndreptau laolaltă. În clipele acelea o certitudine nouă se năştea în el, fără să o fi dorit, se ivea din ceaţa sufletului, poruncindu-i, din chiar centrul fiinţei sale, ce drum să urmeze. Simţea că trebuie să rămână singur, pentru a şi-o însuşi, a şi-o face suportabilă – aşa cum prin adaptare mentală încerci să îţi faci suportabilă o boală, considerând-o parte firească a organismului tău, interiorizând-o şi asimilând-o pentru a o mistui – şi căuta un motiv pentru a scurta audienţa din acea zi, pe care în cele din urmă îl şi găsi, fără a trebui măcar să mintă…

Atunci îşi aminti brusc visul. Un vis ciudat, despre care nu ştiuse nimic până în clipa aceea, nici măcar că îl visase; dar izbucnise din adâncul uitării, îl văzu mai întâi în

integralitatea lui, ca pe o ciudată fotografie sau pictură cvadridimensională, apoi fragmente distincte şi aparent incoerente, apoi un fir şerpuitor printre întâmplări cu care nu avea nicio legătură. Se gândi cu spaimă că ar fi putut să nu şi-l amintească niciodată, şi atunci visul acela nici n-ar mai fi existat, căci n-ar fi lăsat nicio urmă, decât proasta dispoziţie cu care se trezise şi pe care ar fi putut-o pune la fel de bine pe seama altor cauze: vremea etc. Şi totuşi, în clipa când şi-l aminti, îşi aminti simultan că şi-l mai amintise odată, fără să poată determina când anume, fără să fie sigur că în cursul acelei dimineţi, sau altcândva, cu mult înainte de a-l fi visat. Nu avea rost să vorbească despre toate acestea comisarului. Întrebă doar unde ar putea găsi un medic oculist, deoarece are nevoie de o consultaţie. O întrebare care îl surprinse atât de mult pe comisar încât aproape sări de pe scaun; începu să păşească preocupat în micul spaţiu din spatele biroului, frecându-şi insistent ceafa şi repetând ca pentru sine: un oculist, va să zică, un oculist…

— Da, ştiu! exclamă în cele din urmă. Doctorul Radian! Vă conduce grefierul la cabinetul lui… Întorcându-se uşor îngrijorat, uşor conspirativ către grefier: ştii unde are doctorul Radian cabinetul, nu?

— Da, da, răspunse el destul de convingător, chiar dacă nu şi destul de convins.

Pornind de la această ocazie banală, grefierul va afla foarte curând ceva ce comisarul nu va şti niciodată – ce visase judecătorul de instrucţie în noaptea aceea – iar mai târziu între el şi jude se va ţese ceva asemănător prieteniei, poate nu prietenie propriu-zisă, căci relaţia lor rămânea suficient de distantă, aşa cum e fireasca relaţie dintre şef şi subaltern, dar poate mai mult decât prietenie, un legământ tacit, o complicitate mai complexă şi mai profundă, cu o miză ce presupunea secrete obligaţii reciproce şi chiar promisiunea unor primejdii comune, încă neclare pentru grefier, dar asupra cărora, fără a le numi, judele ţinuse totuşi să-l prevină. Îi apropiase mai întâi interesul particular al judelui pentru fotografii, deşi la

drept vorbind grefierul nu era un expert în materie, doar că învăţase câte ceva de la doctorul Marcu. Dar faptul că judele manifesta o anumită încredere în competenţa lui nu putea decât să-l măgulească. În laboratorul de la subsol, unde petrecură mai multe ore împreună, judele vru să afle etapele prelucrării; pentru că i se spusese că fotografiile victimei ies mereu voalate şi dorea să ştie din ce motiv.

— De fapt, numai una, prima, a ieşit propriu-zis voalată, îi explică grefierul, în legătură cu celelalte au fost mici incidente tehnice: sau clişeul era prea vechi, sau soluţia de revelator a fost greşit dozată… Altele sunt doar mişcate din aparat, datorită condiţiilor improprii în care au fost făcute sau neîndemânării operatorului. Toate aceste coincidenţe pot să spună ceva, dar important e că ele nu reflectă, să zicem, o realitate obiectivă. Una peste alta, rezultatul e că nu avem propriu-zis o fotografie a *victimei*… – şi i-o arătă pe cea pe care totuşi o aveau, chipul încadrat într-o pată de lumină şi parţial acoperit, şters de ea, ceea ce judelui îi aminti în mod confuz de visul său, ale cărui imagini se voalau, de asemenea, uneori până la completa disoluţie, şi trebuia apoi să facă efortul de a le recupera pe o cale oarecum analitică. Vorbi despre asta grefierului, care admise fără întârziere şi găsi chiar o explicaţie foarte plauzibilă: ca şi visul, fotografia e doar iluzie şi memorie simbolică, urma mai mult sau mai puţin vizibilă a ceva. Ea e desigur şi obiect, dar nu ca obiect interesează, căci nu suportul de hârtie îmbibată cu azotat de argint e important, ci ca iluzie, sau ca simbol, în sensul că uneori nici nu e nevoie să o mai vedem, nu mai contează nici măcar imaginea, ci doar faptul de a o şti acolo, la locul ei, în ramă sau în album. Dar, pe de altă parte, această iluzie îşi are legile proprii foarte riguroase; repartiţia punctelor albe şi negre care o compun ar putea fi descrisă matematic, după graficul unei anumite funcţii, dacă, de exemplu, atribuim punctului negru valoarea DA şi punctului alb valoarea NU, şi în acest caz fotografia ar deveni un şir de DA şi NU repartizaţi după regula acelei funcţii. Problema este tocmai de a decide asupra acestei

repartiţii. O chestiune, ca să zicem aşa, administrativă. Misterul e chiar aici. Un simplu zâmbet o poate schimba şi transforma total. Între fotografia unui om vesel şi fotografia aceluiaşi om când e trist deosebirea nu e decât în dispoziţia punctelor albe şi negre, altfel spus, în capriciul grăuntelui de argint de a se aşeza aici şi nu acolo.

Dar toate aceste cvasi-întâmplări şi semicuvinte erau deja cu câteva săptămâni ulterioare zilei în care judecătorul de instrucţie i-a povestit grefierului visul său de orb.

Au mers, atunci, la oculist şi doctorul Radian nu descoperi nicio leziune pe retină – normal ar fi să vedeţi perfect, îl asigură pe jude, globul e destul de elastic, cristalinul transparent... Îi dădu totuşi o reţetă, explicându-i că aşa se obişnuieşte, picături cu vitamine, şi-i recomandă să-l mai caute când se va produce criza propriu-zisă.

— Poate fi ceva pe fond nervos, mai opină, o maladie nu a ochiului, ci a privirii.

— Poate a luminii, îşi dădu cu părerea şi grefierul, doar ca să pară interesant. Iar la întoarcere, judele găsi pretextul să-i povestească visul acela, oferindu-i-l ca pe o compensaţie, parcă încercând să se justifice şi scuzându-se cumva că îl reţinuse pentru un motiv atât de neserios aproape toată după-amiaza. Până atunci afirmaseră sau confirmaseră, fiecare la rândul lui, adevăruri previzibile, alcătuite din cuvinte puţine şi simple, convenabile amândurora, reuşind să evite cu dibăcie atât subiectele legate propriu-zis de *Caz*, cât şi capcanele tăcerii ce, odată instalată între ei, ar fi săpat tranşee şi ar fi ridicat baricade. Veneau spre casă pe jos, profitând de orele de acalmie a vremii pentru a-şi îngădui luxul unei scurte plimbări la sfârşitul zilei. Judele se interesă de industria oraşului, află câte ceva despre posibilităţile de agrement şi obiceiurile localnicilor, apoi despre situaţia personală a grefierului însuşi, căsătorit relativ recent cu una din fiicele comisarului, în sfârşit, socoti potrivit să spună câteva

lucruri şi despre sine, atât cât se cuvenea ca să nu pară ursuz sau arogant. Grefierul adăugă din proprie iniţiativă unele amănunte de natură istorică sau cu specific local, cum ar fi cel referitor la Ziua (sau Serbarea, sau Sărbătoarea, sau Festivalul) Contelui – eveniment monden, cultural, dar mai ales comercial, ce adună în fiecare an, la începutul verii, mii de oameni din satele şi oraşele mai mici ale provinciei, de la munte şi de la câmpie, ba chiar şi din alte provincii – sau prezentarea într-o manieră pe care ar fi dorit-o uşor ironică a sectei realiştilor, o sectă pe cât de pitorească pe atât de bizară, căci membrii ei nu numai că nu sunt propriu-zis realişti, în înţelesul comun al cuvântului, ci dimpotrivă, pentru ei realitatea nu are niciun preţ, iar pentru a o sfida decisiv s-au autoproclamat nemuritori; dar li se spune totuşi realişti, şi ei înşişi acceptă ostentativ această denumire, deoarece iau drept realitate propriile vise şi fantasme, cum ar fi, bunăoară, existenţa unor omuleţi verzi pe planeta Marte sau posibilitatea practică de a transforma în limonadă apa oceanelor. Uşor contrariat, judele vru să ştie dacă n-ar putea exista vreo legătură între realişti şi *victimă,* de vreme ce în ambele cazuri pare a fi vorba de o formă sau alta de *nemurire,* presupunere pe care însă grefierul o contrazise patetic şi consternat, deoarece din punctul lui de vedere, şi nu doar al lui, preciză, ci al tuturor celor care anchetaseră *Cazul*, singura legătură posibilă ar fi aceea că termenii în discuţie erau complet opuşi; socoti de datoria lui să adauge, pentru a risipi de la bun început orice posibilă confuzie, că nu toţi realiştii cred în nemurire, ci numai cei ce se autointitulează „bezmertnici”, sau furioşi, spre deosebire de simoniţi, mai blânzi şi mai visători, cărora li se mai spune şi limonarzi, desigur în legătură cu limonada, şi care mai revendică în plus posedarea în comun a femeilor.

Începu dintr-odată să-şi povestească visul, ca pe o concluzie a lungii tăceri care urmase discuţiei despre realişti, fără niciun fel de preambul, fără ca măcar să-l prevină pe grefier despre ce anume vorbeşte.

— Mergeam pe jos, singur, către casă, ajunsesem chiar pe strada pe care se afla locuinţa mea, cred că era spre seară, aşadar mă aflam la câţiva metri de poartă, să zicem zece – douăzeci, când mi-a ieşit înainte, venind în zbor dinspre casă, o cucuvaie. S-a îndreptat spre mine fâlfâind greoi, părând că vrea să se aşeze pe umărul meu, dar am făcut instinctiv o mişcare de apărare şi cucuvaia m-a ocolit. Am grăbit pasul lăsând-o în urmă – se aşezase direct pe caldarâm, cu spatele la mine – dar după câteva clipe am văzut-o iarăşi apropiindu-se ameninţător din aceeaşi direcţie. Îi simţeam bătaia aripilor trimiţându-mi un aer rece în obraji, în timp ce mă ocolea insistent în zbor, împiedicându-mă astfel să înaintez, ochind, parcă, pe trupul meu locul unde să se aşeze. Mă privea fix cu ochii ei roşii sau cenuşii sau galbeni, siniştri, făcând cercuri din ce în ce mai apropiate. Nu mi-am închipuit niciodată că o pasăre poate fi atât de ameninţătoare. O vedeam venind spre mine şi parcă îi simţeam deja ghearele înfigându-mi-se în obraji şi ciocul ei spărgându-mi ochii. În timp ce fluturam din mâini ca s-o alung, m-am întrebat dacă aceea era într-adevăr o cucuvaie şi am observat de îndată că nu era propriu-zis cucuvaie – ţin minte că mi-am formulat limpede această constatare în vis – iar ea, parcă pentru a-mi face pe plac, şi-a schimbat treptat penajul, care a devenit roşietic sau gălbui, semănând acum mai degrabă cu o prepeliţă sau un fazan. Pasărea U! am auzit exclamând o voce, care nu ştiu dacă era a mea sau a altcuiva. M-am trezit şi mi s-a părut că o aud în continuare foşnind prin cameră. Nu ştiam dacă era noapte sau ziuă şi nici nu eram sigur că m-aş fi trezit. Există vise în care visezi că te trezeşti şi strigi după ajutor şi vezi cu disperare că cei cărora le implori ajutorul, cunoscuţi sau prieteni, trec mai departe nepăsători – mă temeam că era un astfel de vis. Auzeam în continuare foşnetul ei, iar uneori îi simţeam în obraji bătaia aripilor. *Evident*, nu o vedeam, dar îmi aminteam foarte clar imaginile din vis, le vedeam cum parcă le văd şi acum. Mi-am amintit că în superstiţiile populare cucuveaua e semn rău, prevesteşte

moartea. Atunci m-am acoperit complet cu plapuma şi, astfel protejat, încercam să-mi explic confuzia în care mă aflam. Când, într-un târziu, camerista a deschis uşa şi a intrat pentru a-mi aminti că sunt aşteptat la o anumită oră, mai întâi am ţipat îngrozit – scosesem capul de sub plapumă şi ceva moale m-a lovit cu un pocnet sec, slab peste obraz – apoi, auzind cum camerista închide fereastra, mi-am dat seama că fusese un colţ al perdelei umflate de curentul de aer, căci lăsasem seara fereastra întredeschisă, şi în aceeaşi clipă am înţeles: orbisem! Nu ştiu cât a durat, să fi fost secunde, minute, acum nici nu mai sunt foarte convins că în minutele acelea am fost efectiv orb, căci rămăsesem cu ochii închişi (sau aşa presupun), aşteptând să plece camerista, dar atunci această certitudine era atât de profund înrădăcinată în mine încât am putut face, pe baza ei, anumite reflecţii proprii, cum ar fi aceea despre confuzia şi spaima pe care întunericul le provoacă oamenilor care văd (mă diferenţiasem net de ei!), deşi ştiu bine sau ar trebui să ştie că realitatea în sine nu se schimbă de la lumină la întuneric; lipsa unui singur obiect, însă, sau dimpotrivă, un singur obiect în plus modifică pentru cel care nu vede repartiţia spaţială a întregului univers, transformând până şi cel mai drept drum într-un labirint... După aceea, camerista a ieşit, iar eu am început treptat să văd din nou, sau poate abia atunci mă trezeam din somn şi mă desprindeam de visul în care orbisem, sau poate că nu vedeam încă, ci îmi reprezentam spontan, pe o retină cerebrală, lucrurile văzute cândva – şi mă întreb dacă tot ce a urmat nu e doar reprezentarea spontană a amintirii unor lucruri văzute altcândva, cu mult timp în urmă, mă întreb dacă nu cumva sunt orb din naştere... Doctorul Radian are dreptate, cred că au fost câteva momente de orbire efectivă, provocată de o cauză psihologică – sau cum să-i spun, o viziune? –, în care am fost convins că sunt şi m-am comportat asemenea unui orb. Dar mai e şi altceva...

Nu spuse ce anume, nu mai adăugă nimic,

descoperind cu neplăcere că vorbea numai el, de mai mult timp. Ajunseseră în cartierul din partea de sus a oraşului vechi, în preajma locuinţei ce-i fusese repartizată pe durata anchetei; plimbarea lor se apropia de sfârşit. Dinspre colina Observatorului se apropiau regrupaţi, precedaţi de adierea unui vânt rece, nori plumburii şi bolovănoşi. Pe bulevardul Răsăritului urca anevoie, parcă văitându-se, un tramvai, iar zgomotul ca de sirenă al motorului electric genera un fel de magie nocivă dispersată în aer. Grefierul se gândi cu îngrijorare că, pentru a ajunge acasă, va trebui să traverseze aproape jumătate de oraş prin ploaie. Când mai aveau doar puţini paşi până la portiţa din faţa casei, judele se opri din mers şi rămase câteva clipe nemişcat, de parcă ar fi aşteptat să vină din urmă şi gândul pe care voia să-l rostească; grefierul crezu că acolo îşi vor lua rămas bun.

— Nu ştiu dacă foloseşte la ceva, dar poate e bine să ştii: cei care m-au trimis sunt convinşi că *victima* e în legătură cu realiştii.

Despre toate acestea grefierul nu poate discuta cu nimeni – de aceea scrie. Nici nu e sigur că ar găsi pe cineva dispus să-l asculte până la capăt; în rândurile pe care le scrie despre sine, grefierul e adevărat şi în acelaşi timp fals, neregăsindu-se decât ca supoziţie implicită a unei mişcări mai ample, ale cărei raţiuni îl depăşesc, la fel cum regina jocului de şah nu e propriu-zis regină, nici măcar la modul simbolic, ci o entitate pur formală definită strict şi integral prin raza de acţiune, direcţiile de deplasare şi relaţiile reciproce cu celelalte piese, adică de mutările ce-i sunt permise. Ar fi inutil să se întrebe de ce regele mută numai un pătrat la fiecare mutare, şi cu atât mai puţin îndreptăţită să pretindă a şti ce mutări trebuie făcute pentru câştigarea partidei: piesele de şah nu ştiu jocul. Dar dacă l-ar şti?… Se spune că, la unele curţi princiare, în locul pionilor, nebunilor, reginelor şi celorlalte piese jucătorii foloseau oamenii vii, prizonieri sau deţinuţi care erau sacrificaţi nu doar ca piese pe câmpul de şah, ci

şi la modul propriu: erau decapitaţi – în schimb celor rămaşi li se reda libertatea, bineînţeles dacă stăpânul lor obţinea victoria. Admiţând că unul dintre aceşti nefericiţi ar fi fost şi un şahist genial, care ar fi prevăzut mutările celor doi adversari, şi presupunând că, la un moment dat, ar fi observat că, pentru a câştiga partida, jucătorul căruia îi aparţinea trebuie să-l sacrifice tocmai pe el, ar fi avut el oare libertatea de a părăsi mai devreme câmpul, sau de a se împotrivi, de a nu face mişcarea necesară, comandată de jucător?

A aflat de la jude că interesul pentru *Caz* al şefilor din capitala imperială este datorat unei erori de percepţie; se spune că victima ar fi prevestit dărâmarea oraşului, iar cei de la centru au înţeles că ar îndemna la asta. În plus, este revendicat şi de realişti, care îl venerează confundându-l cu Baphomet, divinitatea secretă a Templierilor. Îndărătul acestei urzeli se simte influenţa malefică a susţinătorilor Contelui, care au combătut dintotdeauna Povestea, socotind-o o superstiţie periculoasă, şi au lansat nenumărate zvonuri infamante la adresa adepţilor ei. Din dorinţa de a evita orice neplăceri personale şi eventuale interpretări tendenţioase, noul judecător de instrucţie a dispus ca tahigramele audienţelor să fie copiate şi trimise la centru. Rolul grefierului este acesta, mutarea care i se permite, cea mai neînsemnată dintre toate: de a înregistra tahigramele. Pentru a-l obţine, a trebuit să consimtă la anumite compromisuri, fiindcă în mod normal postul ar fi revenit prietenului său Mateuţ, care fusese grefierul comisarului Aron, preluase *Cazul* de la început, ştia o mulţime de lucruri, despre care însă nu vorbea cu nimeni – avantaje de fapt nemeritate, dobândite în virtutea simplului fapt de a fi fost primul într-o circumstanţă oarecare, de exemplu fiindcă se născuse cu câţiva ani mai devreme. A urmat o scurtă competiţie între ei, câştigata fără entuziasm de Luca, victorie pe care o regretă cu atât mai mult acum; ulterior Mateuţ a fost îndepărtat, deoarece fata comisarului Petrache l-a preferat pe concurentul său; şicanat sistematic de comisar, a

trebuit să plece, şi-a găsit un post de funcţionar vamal, continuând să publice în ziarul „Avântul” horoscopul său ridicol în care zodiei lui Luca i se prevestesc în fiecare zi tot felul de necazuri, boli şi răzbunări, iar zodiei lui Mateuţ reuşite în dragoste şi afaceri, triumful dreptăţii, demascarea unei persoane care i-a făcut mult rău etc. Fireşte că pe Luca îl consideră un ticălos, poate pe bună dreptate; dar, pe de altă parte, deşi mai slab ca tahigraf, Luca ştie că postul de grefier i se cuvenea dintr-un alt motiv, aparent nelegitim: dorinţa lui mai mare de a-l obţine.

Mateuţ nu va afla probabil niciodată că nu comisarul Petrache a decis în favoarea lui Luca, el doar a dat curs recomandării insistente ce i-a parvenit prin intermediul judelui Ştefan şi sugestiei binevoitoare de a şi-l face ginerică. De unde venea această recomandare, grefierul Luca avea să afle mult mai târziu, la câteva luni după moartea judelui Ştefan şi la câteva zile după instalarea în locul lui a noului jude, atunci când procurorul i-a solicitat colaborarea într-o chestiune delicată şi „aproape intimă”, legată de pregătirile pentru Ziua Contelui.

Despre care grefierul nu poate discuta cu nimeni – şi de aceea scrie.

Într-o bună zi, procurorul îl cheamă la Parchet (nu pe judecătorul de instrucţie, nu pe comisarul de poliţie, ci pe grefier, al cărui adevărat rol era acela de a nu exista) şi prima întrebare pe care i-o pune este chiar asta:

— Ce mai faci?

Grefierul roşeşte de plăcere, ridică din umeri şi, cu un zâmbet deja sleit, răspunde cât mai cuviincios:

— Bine, mulţumesc.

— Dar ia loc, ia loc, insistă procurorul, şi insistă într-un mod foarte afectuos, nu pe scaun, aşază-te pe fotoliu, fă-te comod, dă-ţi jos pardesiul, te grăbeşti cumva?

— Nu, răspunde grefierul prompt, deşi nu tocmai sigur, amintindu-şi ceva în legătură cu fraţii Moscovici. Problema n-ar fi că se grăbeşte, ci că nimeni nu ştie unde se află, comisarul s-ar putea întreba de ce întârzie, i-ar

putea pretinde o explicaţie oarecare, nu atât în calitate de comisar, cât în calitate de socru. Pentru procuror, însă, astfel de amănunte sunt irelevante, ridicole chiar, şi de aceea e mai bine nici să nu ştie de ele.

— Cum merge ancheta? Vă înţelegeţi bine cu noul judecător de instrucţie? E un băiat de treabă, nu? Grefierul se gândeşte la care din cele trei întrebări să răspundă mai întâi, priveşte în tavan, ca şi cum ar aştepta vreo sugestie de acolo, şi alege un da foarte evaziv, global. O cafea? Înainte de a rosti în întregime cuvântul cafea, a şi pus mâna pe clopoţel, a sunat, sergentul deschide-întredeschide uşa, atât cât să bage înăuntru jumătate de cap – o cafea pentru domnul grefier! sună ordinul – domnul grefier nu are timp să nege, să dezmintă, să protesteze, să explice că a mai băut una adineauri şi că atunci când bea două cafele la rând încep să-i tremure mâinile şi-i vine să plângă din nimic, uşa s-a închis la loc, undeva îndărătul ei se pune la cale fiertura cu un uşor iz de bălegar care-l va face să plângă fără motiv. Deci aşa… He, he! Vrea să pară vesel, bine dispus, plescăie, îşi freacă mâinile satisfăcut, e clar că urmăreşte ceva, are un plan, nu l-a chemat aici pe grefier doar pentru a-l servi cu o cafea şi a-l întreba de sănătate. Cu literatura cum merge, ai mai publicat ceva?

O întrebare realmente dezinteresată, gândeşte grefierul, fiindcă o discuţie despre literatură e ultimul lucru la care s-ar aştepta din partea procurorului. Totuşi, cita politeţe! Începe să-l neliniştească. De obicei rece şi distant în relaţiile cu subalternii, iată-l dintr-odată volubil, aproape exuberant, cât se poate de atent cu preocupările extraprofesionale ale unui slujbaş aflat, de ce să nu recunoaştem, la baza piramidei ierarhice.

— Da, mai public din când în când… Ar trebui să-i spună că nu are timp, că obligaţiile de serviciu, familia etc. îl împiedică să-şi realizeze marile proiecte, dar tocmai vine cafeaua, sergentul o aşază cu grijă pe măsuţa de lângă fotoliu, aburii ei umplu încăperea cu o aromă excitantă, lascivă, niciun iz de bălegar. Să-mi notez asta, îşi propune grefierul, legătura dintre erotism şi consumul de cafea.

Dar cu voce tare nu mai adăugă nimic, din modestie. Fiindcă modestia face întotdeauna o bună impresie. Sergentul pocneşte uşor din călcâie, atât cât să nu deranjeze, iese. Aşadar, întrebările introductive au fost epuizate, cafeaua de rigoare a fost servită, au mai rămas doar ei doi, pot deci să înceapă, în sfârşit, o discuţie serioasă.

— Uite dragă… Poftim, că a uitat cum îl cheamă.

— Luca, îl ajută grefierul.

— Luca dragă, uite despre ce e vorba. Dumneata mi-ai fost recomandat… Desigur şi comisarul mi-a vorbit în mai multe rânduri despre dumneata, te-a prezentat în termeni foarte favorabili, dar nu despre comisar e vorbă acum. Dumneata mi-ai fost recomandat ca o persoană în care se poate avea deplină încredere, discretă şi desigur pricepută… Deci, tot ce discutăm acum rămâne aici, indiferent dacă vei accepta sau nu propunerea. Fireşte, nu eşti obligat să o accepţi.

— Fireşte, repetă grefierul.

— Totuşi, presupun că nu vei avea niciun motiv să ne refuzi. Cel puţin eu personal nu întrevăd posibilitatea unui astfel de motiv. În principiu e vorba de serbarea anuală ocazionată de Ziua Contelui. Un lucru cât se poate de serios. Ar trebui să fii mândru. Nu-ţi ascund că au mai existat şi alte candidaturi, dar ai fost preferat dumneata, având în vedere că lucrezi în magistratură, eşti, ca să zic aşa, de-ai noştri…

Grefierul ascultă cu matură chibzuinţă, stând în fotoliu cum ar sta pe un taburet, conştient că atunci când se vorbeşte despre Ziua de naştere a Guvernatorului se cuvine să te fixezi într-o poziţie cât mai incomodă, oriunde te-ai afla, şi asta nu numai din respect faţă de cel despre care se vorbeşte, ci şi din respect pentru cel care vorbeşte. Uitând pentru moment că a depus jurământ de discreţie, îşi imaginează cu maliţioasă voluptate ce ochi va face comisarul când va afla că ginerică al său a fost ales să compună *Oda* dedicată Contelui. Adică – să ajute să fie compusă. Pentru că, iată primul element neaşteptat, de

fapt nu grefierul va compune *Oda*, ci altcineva, el doar va ajuta să fie compusă de către acea altă persoană al cărei nume procurorul întârzie să-l pronunţe, complicându-se într-o argumentaţie cam penibilă, pentru a-i demonstra că e mai bine aşa, ca nu grefierul să semneze *Oda* şi nu el să o citească în faţa Contelui, ci o persoană al cărei rang social îi permite să participe ca invitat la aniversarea Contelui şi la concursul literar prilejuit de această aniversare, rămânând doar ca grefierul să deducă cine e persoana în cauză – căreia numeroasele obligaţii profesionale nu-i permit, sociale, mondene, familiale etc., nu-i lasă timpul necesar, înţelegi, pentru a se ocupa în mod serios de chestiunea atât de pretenţioasă şi delicată a creaţiei poetice, deşi, sincer vorbind, iubeşte poezia, literatura în general, şi-i admiră pe creatorii de frumos.

Îl priveşte o clipă bănuitor. Nu cumva face pe nebunul şi va refuza? Să presupunem că aş refuza, zice grefierul. Dar zice asta numai în gând, din prudenţă. Cu voce tare se grăbeşte să-l asigure pe un ton cât mai natural:

— Bineînţeles, nu-i nicio problemă!

Semnul exclamării arată că a fost într-adevăr o exclamaţie, o consimţire hotărâtă, deplină, totală, poate un pic exagerată, dar ce mai contează; dacă tot dăruieşti ceva, măcar dăruieşte din toată inima, altminteri ţi se ia cu forţa. Procurorul răsuflă uşurat, pare să fi scăpat de o povară, găseşte chiar resurse şi pentru un surâs, ultimul, fiindcă după asta redevine treptat Procuror, chipul lui redobândeşte prestanţa şi magnificenţa funcţiei, constând în expresia aceea rece, distantă şi cam acră, ochii îi redevin cenuşii, uscaţi, colţurile gurii se lasă în jos, până şi culoarea pielii pare să vireze către o nuanţă mai autoritară. Singurul element de legătură cu individul niţel speriat de mai înainte, singurul şi ultimul, e un plescăit de satisfacţie cât se poate de burghez. A fost. E bine nici să nu ne amintim de asta. Cu palma deschisă şi degetele perfect întinse, loveşte uşor, mai degrabă apasă ferm tăblia mesei, o dată, de două ori, de trei ori, adică la sfârşitul

fiecărei fraze:

— Deci, ne-am înţeles. Contez pe discreţia dumitale. Te caut eu când va fi necesar.

Grefierul aşteaptă a patra apăsare, dar au fost suficiente trei, cel puţin aşa crede procurorul, iar palma e a lui şi o apasă numai dacă vrea el, atunci când vrea el. Iar acum nu vrea. Aşa că grefierul, un pic nedumerit, se ridică încet din fotoliu zâmbind (iarăşi) reversibil-incolor, şi se îndreaptă nu tocmai decis spre uşă. Ajuns aici, se întoarce pe jumătate şi înclină uşor din cap, un fel de salut. Îi răspunde palma îndreptată spre el a procurorului, ca o oglinjoară.

Sergentul l-a condus până jos, la uşa principală, căci aşa cere regulamentul, iar la despărţire îl prinde amical de umăr, ca pe un vechi camarad.

— Ei, cum e? Te avansează sau te dă afară?

— Cred că mă avansează, răspunde cam nesigur grefierul.

— Ia seama, ia seama!…

Şi sergentul râde enigmatic. Mda, foarte enigmatic.

Doctorul şi motanul

Doctorul descoperise cândva cât de uşor se naşte disperarea. Din întâmplări mărunte, obişnuite. Din gesturi repetate zi de zi, de sute şi mii de ori. Câteodată, din privirea stăruitoare asupra unui obiect neînsemnat. În definitiv, nici nu e nevoie de o cauză anume. Deodată totul devine de neînţeles, insuportabil, exasperant. În clipa când descoperi că trăieşti într-un singur sens, închis în cuşca fără gratii a timpului, de unde, orice ai face, nu poţi evada.

O amintire din copilărie, un anumit detaliu precis, cum ar fi răcoarea aerului şi uşorul iz de mucegai de pe scările beciului, sau colţul mesei din bucătărie lovit pieziş de lumina puternică a soarelui după-amiezii, evenimente banale şi fragmente de trăiri îndepărtate se împreunează într-o emoţie scurtă, de o halucinantă intensitate. Asemenea liniştii bizare ce urmează unui zgomot puternic, şi care e chiar rezultatul paradoxal al acelui zgomot, acea

emoţie pare că absoarbe întregul conţinut al fiinţei, nelăsând în urma ei decât pustiul şi un infinit dezgust.

În urmă cu mai mulţi ani, când încercase să obţină nişte pastile care să te ajute să visezi în timpul somnului tot ce ţi-ai propus seara, înainte de culcare – nu-şi mai amintea în ce scop dorise să obţină acele pastile, poate era vorba de fosta sa colegă de liceu, sau poate nici măcar nu urmărise să viseze ceva la comandă, ci mai curând *să nu viseze* anumite vise, dar primele rezultate, deşi altminteri încurajatoare, produseră efecte secundare dintre cele mai dezagreabile, sub forma unor gaze intestinale cu miros insuportabil, ceea ce îl determină să abandoneze imediat cercetarea – reflectase îndelung, deşi fără vreun rezultat practic, asupra legăturilor obscure dintre materie şi suflet. Era de neînţeles cum atomii de carbon, oxigen sau azot din trupul lui reuşeau să-şi învingă inerţia şi indiferenţa minerală pentru a participa la constituirea simţămintelor şi a produce sfâşierea lăuntrică. Melancolia, teama, iluziile, plictiseala şi celelalte conţinuturi imateriale aveau la bază câteva elemente chimice şi cele şaptezeci şi cinci de procente de apă din organism, contau pe o anumită comportare a atomilor, pe modificarea concentraţiilor şi schimbul de ioni. Combinaţii întâmplătoare produceau laşitatea; unei anumite repartiţii a energiilor i se datora nostalgia; frigul interior îşi avea chimismul său distinct…

Orice explicaţie ar fi încercat, doctorul sfârşea prin a se întrista şi mai mult. Conştient că motivele zbuciumului său ar stârni altuia hohote de râs, nu se putea opri să-şi imagineze atomii aceia ca pe nişte minuscule băşicuţe străvezii sau, altă dată, fosforescente, înzestrate cu o anumită înclinaţie spre rău, mişunând neobosite prin trupul său şi secretând, în funcţie de împrejurări, lacrimile, sperma, saliva, mucii, unghiile, sau creând, prin vibraţia lor, câmpuri depresive, palide voluptăţi, senzaţii neliniştitoare. Îşi contempla urina verzuie şi se întreba ce anume o determinase să plece, să renunţe la confortul şi căldura corpului, să se desprindă de el pentru a se ascunde în anonimatul naturii; săruri, proteine şi celule

moarte se amestecau acolo ca şi cum, dezamăgite, ar fi hotărât că viaţa în organismul lui nu merită să fie trăită; părăseau interimatul ei amăgitor şi se abandonau imensităţii apatice a mineralului, unde vor aştepta milioane de ani, poate miliarde, până când vor redeveni părticele vii şi vor produce în alt organism o mică scânteie de suflet, o tresărire de bucurie, glomerula unei dorinţe.

Luând ca bază raporturile cantitative, se vedea nevoit să admită că viaţa e o anomalie logic inexplicabilă, o maladie bizară de care suferă materia şi, excluzând explicaţiile mistice, nu-i găsea nicio raţiune intrinsecă. Prin urmare, era produsă de ceva sau, mai precis, de undeva. Dar a crede că există un suflet corporal, alături de altul raţional, cu instrumentele şi organele acţiunii sale imediate, un fel de fantomă care îşi are sediul undeva în organism şi, mai ales, a-l crede concentrat într-un loc anume, bunăoară în creier, în corpul calos – pentru imaginaţie, sau în substanţa albă – pentru memorie, cum susţine Willis parcă, e o prostie la fel de mare ca aceea de a crede că temperatura corpului e produsă de ficat. Mai degrabă, s-ar putea spune că fiecare celulă conţine o cantitate infimă de suflet şi, în consecinţă, îşi are viaţa ei proprie, cu unele predispoziţii şi aptitudini care îi condiţionează destinul; fiecare celulă e o mică vietate care se hrăneşte, doarme, visează, luptă, fură, oboseşte, suferă… Însă când te apuci să cauţi unde anume stă pitit sufletul în ea, te loveşti iarăşi de aceeaşi penibilă neputinţă. Crezi că eşti mânios din cauza mâniei tale, când în realitate, mânia este rezultatul sau alt nume al faptului că eşti mânios – şi la fel cu suferinţa sau plăcerea, dragostea sau ura, mila sau cruzimea, şi toate celelalte. Nici nu ştii măcar dacă sursa, cauza determinantă a ceea ce cauţi e în interior sau în afară. Căci dacă organizarea pare a fi dictată din exterior, funcţionarea are desigur un temei intern, autonom; trebuie judecate întocmai ca omul, a cărui înfăţişare se datorează altora, dar de ale cărui fapte el însuşi este răspunzător.

Din astfel de reflecţii extrăgea consolări efemere; mituia îndoiala cu promisiunea unui pol metafizic al fiinţei, droga spiritul cu raţionamente despre ordinea naturală stabilită cândva, în adâncul timpului, încerca să-şi amâne decepţiile prefăcându-se că acceptă direcţia absolută a clipei... Până când descoperea dintr-odată că totul nu e decât o frenologie a cuvintelor, dilatare spre nimic, şi realiza că natura nu operează cu concepte şi categorii, cuvântul câine nu muşcă – din fericire, poate, căci dacă ar fi fost obligată să se subordoneze simplificărilor, aproximaţiilor şi ezitărilor omului, ar fi devenit cu atât mai monstruoasă. Natura îşi desfăşoară munca ei milenară fără să ne ceară părerea, iar dacă ar fi avut ceva să-i reproşeze, doctorul i-ar fi reproşat numai prea marea risipă de posibilităţi. Mintea lui direcţionată refuza ideea de hazard şi, prin urmare, jocurile gratuite, adesea crude, ale naturii i se păreau excesive. Pentru cel care nu cunoaşte prea bine o limbă străină, vorbind-o şi înţelegând-o cu efort, pare uimitor cât de multe cuvinte inutile folosesc vorbitorii acelei limbi pentru a transmite un mesaj oarecare; tot astfel, doctorul remarcase o risipire zadarnică a formelor în natură pentru realizarea celor câtorva conţinuturi semnificative. Mecanismele ei i se păreau, de multe ori, redundante, ondulaţiile substanţei se dovedeau deseori sterile, nefolositoare, sensurile îi scăpau sau le găsea vagi şi derizorii; nu înţelegea, de exemplu, de ce există limbrici sau ploşniţe. Discursul naturii număra prea multe poticneli, întortocheri, divagaţii inutile, repetiţii şi puncte de suspensie, i se părea adesea bâlbâit şi cu greşeli de exprimare. Dar poate că dintr-o astfel de bâlbâiala se ivise cândva însăşi viaţa...

Viaţa, ce superbă farsă!

El nu iubea viaţa şi nu iubea nici oamenii, ci se temea de ei, iar uneori îi era doar milă: mâncau mult, miroseau urât şi făceau o puzderie de copii care zbierau fără motiv. Îl speria mai ales râsul lor, când trăsăturile li se deformau, gura se căsca ameninţător, faţa se dilata şi se schimonosea, iar hohotul avea ceva agresiv, iraţional. Nici

nu-i socotea înzestraţi propriu-zis cu spirit, ci vedea în ei nişte lighioane lacome, stăpânite de pofta de împreunare şi de dorinţa de a face rău. Oamenii erau adevăraţi numai în singurătate sau atunci când sufereau. De aceea, în faţa indivizilor izolaţi, singulari, era copleşit de timiditate, devenea credul şi vulnerabil. Pentru a nu produce o impresie dezagreabilă, din modestie sau dintr-un exces de amabilitate, se lăsa cu uşurinţă păcălit de orice precupeaţă cât de cât iscusită. Pe urmă, însă, îi părea rău, se simţea tras pe sfoară, se certa pentru prostia lui şi reîncepea meditaţiile pesimiste asupra naturii umane. S-ar părea că mizantropii au făcut mai mult bine omenirii decât filantropii tocmai din acest motiv – pentru ei, binele e o monedă de schimb, un alibi al dezgustului şi dezamăgirii.

De-a lungul atâtor mii de ani, în ciuda tuturor religiilor, cu profeţii, reformatorii şi sfinţii lor, omul rămăsese acelaşi animal vorace, sclav al instinctelor, viclean, dezordonat şi nestatornic. Dar poate că nu omul e vinovat de starea lui nenorocită!… Nefiind răspunzător de naşterea sa, individul uman nu poate fi făcut răspunzător de nimic. Din acest punct de vedere, are oricând dreptul la recurs. A-i reproşa înclinaţiile naturale e acelaşi lucru cu a certa furtuna sau a biciui marea, ca personajul acela din antichitate, fiindcă ţi-a înecat corăbiile. De altminteri, singurul mod în care omul îşi înţelege libertatea se limitează la exprimarea naturii sale bestiale şi păcătoase; numim fericire satisfacerea instinctelor. Doctorul era convins că maimuţa cheală şi becisnică din care se trage omul fusese alungată din rândul celorlalte tocmai din cauza apucăturilor sale ticăloase, dincolo de faptul că lipsa de păr pe mari porţiuni ale corpului îi dădea un aspect oribil, iar atingerea pielii ei trebuie să le fi produs bietelor maimuţe normale acelaşi gen de repulsie pe care nouă ne-o provoacă atingerea unui melc sau a unei rime; şi, în definitiv, dacă n-ar fi fost mai ticăloasă şi mai crudă decât ele, mai lacomă şi mai vorace, ci impunându-şi o conduită altruistă, generoasă, le-ar fi iubit şi respectat, aşa cum de altminteri s-ar fi cuvenit, ca pe fraţii săi, „ca pe aproapele

său”… – ar mai fi ajuns vreodată om?

Fireşte că acest gen de judecăţi critice globale e primit, de obicei, cu rezervă. Ele ar fi perfecte dacă ar veni din afara speciei. Aşa, însă, pe lângă deficitul de legitimitate pe care îl acuză, lasă loc bănuielii că ar disimula un interes imediat, dacă nu cumva sunt expresia directă a unor tendinţe şi pulsiuni megalomane sau infirmităţi de caracter. Pornind de la convingerea sinceră că nu poate fi contrazis cel ce vorbeşte despre sine – veritabilă axiomă logică –, se vor putea imagina o multitudine de obiecţii, în aşa fel încât, oricât de necruţătoare ar fi regula generală, ea să ofere totuşi câteva privilegii, sub forma excepţiilor care, confirmând-o, nu-şi fac decât datoria. În această privinţă nu e loc pentru prea mari iluzii. Nimănui nu-i displace mirosul propriilor subsuori, oricare ar fi părerea celorlalţi; nimeni nu e complet nemulţumit nici de aspectul său fizic, nici de felul cum gândeşte şi, de cele mai multe ori, o părere excesiv de proastă despre alţii constituie doar reflexul unei păreri exagerat de bune despre propria persoană, iar reproşul cel mai îndreptăţit pe care îl putem adresa oricând semenilor noştri este că nu sunt identici cu noi.

Dar dacă astfel de aserţiuni, a căror frumuseţe constă mai ales în faptul că nimeni nu se osteneşte să le contrazică (desigur, din motivul că le recunoaşte, în egală măsură, adevărate şi inofensive), au în general constituţia agreabilă a unor adevăruri indiferente, asimilabile fără mustrări de conştiinţă, trebuie spus că, în cazul doctorului, ele se dovedeau principial eronate – şi anume, nişte erori deosebit de active, până la virulenţă şi obsesie. Căci, departe de a se considera mai presus de toate acele jalnice fiinţe scoborâtoare din maimuţa belită şi fără coadă, sau de a nutri ambiţia să le domine sau să le pedepsească, în scopul de a le transforma într-o specie superioară, se recunoştea ca unul de-al lor, şi anume, unul din exemplarele cele mai puţin arătoase şi cu un caracter cât se poate de suspect. Meseria de medic prosector îl obliga să lucreze mai mult cu cadavre decât cu oameni vii –

atunci când voia să-l tachineze, comisarul îi amintea că e doctor de morţi – şi din această împrejurare dobândise, pe lângă un acut simţ al perisabilităţii substanţei umane, în toate ipostazele ei, şi o permanentă suspiciune faţă de sine, căci nimic nu autoriza prezumţia vreunei diferenţe structurale între organismul său şi cel pe care tocmai îi diseca: aceleaşi raporturi între aceleaşi elemente dispuse în aceleaşi configuraţii…

Când intra gol în baie şi vedea în oglindă cât de mult seamănă cu cadavrele cărora, cu numai câteva ore mai devreme, le făcuse autopsie, se simţea vinovat pentru toate plăcerile pretinse vreodată propriului trup, oricât vor fi fost ele de neînsemnate, iar eventualitatea existenţei reale a unei sau unor persoane identice cu el, situate fie în imediata apropiere, fie oricât de departe şi oriunde în cosmos, în loc să-i mângâie vanitatea, mai degrabă îl îngrozea. De altfel oglinda aceea avea foiţa de argint neuniformă şi îi schimonosea în toate felurile chipul, ba lungindu-i nasul, ba umflându-i un obraz sau subţiindu-i picioarele, făcându-l ba ridicol, ba şleampăt, ba fioros, în funcţie de poziţia şi unghiul din care se privea; pierdea adesea minute întregi pentru a obţine o imagine cât mai mulţumitoare, chiar dacă nu neapărat cea reală, a celui care ar fi trebuit să fie…

Probabil că într-o zi va deveni posibil ca, pornind de la un mic fragment prelevat din organismul omului, sau al oricărei alte vietăţi, acesta să poată fi reprodus şi multiplicat în serie, prin operaţii specifice de laborator, aşa cum citise recent într-o publicaţie medicală, obţinându-se sute şi mii de indivizi cu caractere identice; cineva ar putea lua atunci câteva celule din corpul doctorului şi, plasându-le într-un mediu favorabil dezvoltării, asigurându-le oxigenul, enzimele şi principiile nutritive necesare, ar obţine embrionii din care s-ar dezvolta apoi, trecând prin stadiile corespunzătoare de morulă, blastulă şi gastrulă, o sumedenie de foetuşi vineţi, scovârgiţi care, expulzaţi din lichidul amniotic şi lăsaţi să crească singuri, ar repeta toate erorile vieţii lui, până când, ajunşi la vârsta

de patruzeci şi doi de ani, ar deveni cu toţii nişte indivizi la fel de pesimişti şi încrâncenaţi, asupriţi de aceleaşi poveri lăuntrice, al căror aer veşnic posac i-ar amuza pe cei din preajmă – fiindcă un motiv în plus de amărăciune îl constituia tocmai faptul că figura lui de claun trist, niţel asimetrică, părea să-i amuze pe ceilalţi chiar şi atunci când era vorba de lucruri cât se poate de serioase, sau mai ales atunci. În imaginea despre sine a doctorului, totul era sumbru şi tragic, şi de fapt teama că fiinţa lui ar putea fi reprodusă de vreun savant al viitorului nu se datora nicidecum neajunsurilor ce ar fi decurs pentru sine dintr-o asemenea eventualitate, ci nenorocirilor aduse celorlalţi; căci, fără îndoială, dacă acele ipochimene identice lui s-ar răspândi pe suprafaţa pământului, ar duce peste tot semnul crimei şi groazei. Doctorul era convins că numai străşnicia cu care îşi păzea instinctele agresive îl scutise de a deveni un criminal dintre cei mai odioşi. Oare faptul că îşi alesese această meserie nu spunea destul? Domnişoara Orzan însăşi afirmase cândva că are o fizionomie de ucigaş, şi pentru a-şi confirma acest adevăr, doctorul se privi ore şi zile întregi în oglindă, tresărind de fiecare dată când identifica vreuna din acele trăsături simptomatice ale criminalităţii asupra cărora mai toţi fizionomiştii, de la Charles Le Brun până la Gall şi Lavater, părea că se puseseră de acord. Craniul mare, cu oasele parietale foarte dezvoltate, dar în schimb având organul bunătăţii redus, ceea ce se putea constata după cavitatea osului frontal, corespundea întru totul diagnosticului de circumspecţie şi cruzime. Bărbia pătrată, pometţii şi maxilarele în unghiuri dure, gura lată dar strânsă, cu buzele subţiri, urechile mici şi linia sprâncenelor curbată în jos conturau, împreună cu arcadele proeminente, responsabile în particular de afundarea ochilor, un caracter hipersensibil interiorizat, de o susceptibilitate morbidă, predispus la idei fixe care, datorită expansiunii etajului instinctiv, se puteau lesne realiza în acte. Părul moale, care în limbajul fiziognomonic înseamnă timiditate, nu constituia în niciun fel vreo circumstanţă atenuantă, ci

dimpotrivă, adăuga unui dosar şi aşa destul de încărcat elementul de laşitate. Numai uşoara asimetrie a obrajilor părea să îndulcească întrucâtva fermitatea tuturor acestor sentinţe, însă trebuie spus că modul de a relativiza al acestei trăsături era mai degrabă neconvenabil, căci, datorită decalajului dintre obraji, chipul doctorului căpăta uneori un aer ghiduş, complet neserios şi care nu exprima în niciun caz adevărata lui stare de spirit. Altfel spus, uzând de un ultim şiretlic, perfidia alcătuirii sale duplicitare îi desenase pe chip o falsă inocenţă de copil îmbufnat. Să mai adăugăm că o caracteristică a figurii doctorului, micul ei secret, după cum observase cândva comisarul, era că, de îndată ce nu-l mai priveai, aveai impresia că trebuie să poarte barbă, şi apoi privindu-l, te mirai că nu poartă, îţi venea să spui: ia te uită ce repede s-a bărbierit!

E sigur însă că între părerea comisarului despre doctor şi părerea doctorului însuşi despre sine exista o mare diferenţă. Căci comisarul nici nu bănuia cu câtă ardoare se masturbase doctorul în adolescenţă, aşa cum, la vremea aceea, colega de bancă a doctorului (de fapt, a viitorului doctor) habar nu avea la ce cazne îi supunea trupul imaginaţia bunului şi blândului ei coleg. Existau, chiar la intrarea în laboratorul de biologie al liceului, în dreapta uşii, două animale împăiate, un lup şi o căprioară, potrivite într-o asemenea poziţie (didactică) încât să sugereze privitorului atacarea căprioarei de către lup. Acesta, urcat cu picioarele de dinainte pe spinarea victimei, îşi înfigea colţii în gâtul fragil, răsucit într-o poziţie de dureroasă voluptate, astfel încât scena evoca, în încremenirea ei, mai curând copulaţia decât agresiunea. De nenumărate ori, elevul Marcu se oprise pentru a contempla cele două animale şi apoi, de nenumărate ori reconstituise în imaginaţie scena agresiunii, numai că în locul lupului era el, iar în locul căprioarei era Tincuţa, colega sa de bancă... Şi dacă e adevărat că inconştientul, prin posibilităţile sale metapsihice, ne conduce către propriul destin, aşa cum susţine Myres, ar trebui să existe

o legătură determinantă între cele două animale împăiate şi faptul că elevul Marcu îndrăgise biologia şi ajunsese în cele din urmă medic (medic de morţi, cum îl necăjea comisarul, adică tot un fel de animale împăiate), după cum pisica pe care o ţinea în casă trebuie să fi fost o rudă îndepărtată a celei pe care, în copilărie, o spânzurase pe scara beciului şi-i scosese ochii. La fiecare două săptămâni, când tensiunea arterială îi creştea prea tare, doctorul îşi extrăgea din venă câteva seringi de sânge şi i-l oferea, într-o farfurioară, drept hrană, bizuindu-se pe acest remediu împotriva melancoliei, recomandat între alţii de Ettmuler, în a sa „Chirurgia transfusoria”, potrivit căruia motivul formal şi cauzele melancoliei se află în aburii care urcă sângele la creier şi care au degenerat în abur acid şi coroziv, *„cauza ei apropiată este cruditatea acidă a stomacului; chilul fiind acid, calitatea sângelui devine proastă: el nu mai furnizează spirite; limfa este acidă, bila fără putere; genul nervos resimte iritaţia, iar drojdia digestivă, viciată, este mai puţin volatilă şi prea acidă”*, susţine acest savant.

Era, de fapt, un motan. Îi pria sângele doctorului, căci din anemic şi sfrijit, cum arăta când apăruse prima oară în casa lui, devenise în scurt timp dolofan, fercheş şi nici nu mai tuşea. Manifesta chiar un soi de aroganţă, refuzând să se mai atingă de cojile de pâine sau de bucăţile de cartof fiert. După ce lingea până la ultima picătură sângele din farfurie, se retrăgea solemn în colţul ce-i fusese rezervat lângă şemineu şi îl urmărea de acolo pe binefăcătorul său, cu nişte priviri echivoce; pesemne că, pentru el, doctorul nu era decât un imens rezervor de sânge cald, gustos şi hrănitor. Ochii i se închideau leneş, atenţi mai degrabă la cele ce se întâmplau înăuntru, unde procesul asimilării isca o senzaţie dulce şi ciudată, ceva ca o substanţă tulbure şi vie care creştea organic în el şi emana o confuzie călduţă de stări, decât la discursul doctorului, neinteligibil chiar şi pentru o minte omenească; fiindcă doctorul, vorbind de unul singur, chiar dacă din necesităţi retorice se adresa uneori şi motanului, rostea la

anumite intervale numai frânturi de gând, ca şi cum astfel i-ar fi ajutat gândului să se ţină pe propriile picioare sau l-ar fi minat înainte cu cele câteva cuvinte rostite, apoi îl lăsa să se descurce singur, şi gândul îşi continua drumul în tăcere, apoi iar spunea alte câteva cuvinte unui alt gând… În timp ce mii de suflete minuscule palpitând în leucocitele, hematiile şi celelalte celule transferate din organismul său migrau prin canalicule, interstiţii, capilare şi alte căi doar de ele ştiute, răspândind în trupul motanului voluptatea tristeţii de a fi, secretând germeni de melancolie, contaminându-l cu setea maladivă de nefericire… Mieunatul lui stins, somnolent trebuie să fi fost produs de acei atomi de resemnare şi îndoială, extraşi cu seringa de doctor, care îi atinseseră în sfârşit coardele vocale şi i le gâdilau cu radiaţiile, vibraţiile şi irizările lor. Nimeni nu ştie cum gândeşte, ce simte şi ce visează un motan, dar nu-i exclus ca gândurile să-i fi fost atunci tulburate de aceleaşi fantome care, ceva mai devreme, bântuiseră şi prin cugetul doctorului, sau ca într-un cotlon al minţii să i se fi ivit grăuntele aceluiaşi vis pe care şi doctorul îl visase cu o noapte în urmă; fiindcă în clipele acelea o parte din fiinţa doctorului pulsa în trupul motanului, câteva părticele din sufletul lui, părăsindu-şi mediul originar, deveniseră suflet de motan, fără a înceta cu totul să simtă omeneşte. Dacă se întâmpla ceva neobişnuit, de exemplu se ciocneau două obiecte, sau doctorul râdea singur dintr-un motiv oarecare, sau cântă, motanul îşi făcea deodată apariţia, afişând o mutră severă care arăta clar că nu-i place deloc ce se întâmpla. Doar dimineaţa, când doctorul îşi făcea gimnastica de înviorare, motanul, uimit de mişcările lui fără scop, devenea vioi, avea şi el chef de joacă.

Uneori, din curiozitate, pentru a-şi completa observaţiile, sau fiindcă nu rezista privirii pofticioase şi insistente a motanului, doctorul îşi extrăgea chiar mai mult sânge decât ar fi trebuit pentru neutralizarea serozităţii acide, corozive, reci şi uscate a umorii melancolice acumulate în creier. Îi plăcea să-l vadă sătul, satisfăcut,

încerca să comunice cu stările lui interioare şi se bucura atunci când anumite previziuni în legătură cu reacţiile sau comportarea motanului i se confirmau. Erau dovezi ale telepatiei dintre sufletul său şi al celulelor dăruite, prefigurau posibilitatea transmigrării controlate şi-i întăreau convingerea că ar putea realiza un sânge artificial purificat de tot ce face viaţa plictisitoare şi oamenii respingători; un sânge din care să fie eliminate toate enzimele îndărătniciei, embrionii de răutate şi violenţă, ultima celulă producătoare de teamă şi ultimul atom în care stă pitită lenea sau prostia, vehicul al unui suflet liber, fericit şi bun, în stare să poposească în orice fiinţă doreşte şi poate chiar şi în lucruri – căci doctorul observase mai demult că orice obiect, oricât de umil, tânjeşte să aibă un pic de suflet…

Dar, în ciuda legăturii de sânge, care ar fi trebuit să-i unească, relaţiile doctorului cu motanul erau mai curând reci, indiferente: căci doctorul nu iubea nici pisicile. Nu-i vorbea zile întregi şi nici măcar nu încercase să-i dea un nume. Fandoselile şi permanenta lui înclinaţie spre alintare îl sâcâiau pe doctor şi i-l făcură în cele din urmă antipatic. Iar dacă în anumite zile se ocupa ore întregi de el, alteori treceau săptămâni fără să-l bage în seamă. Dacă ar fi fost sigur că e un animal oarecare, supus condiţiei sale naturale şi deci inocente, l-ar fi tratat poate cu mai multă îngăduinţă. Dar, paradoxal, tocmai din cauza legăturii lor, în bună măsură incestuoase, devenise bănuitor şi descoperea în toate dovezile de recunoştinţă şi afecţiune ale motanului o anumită perfidie, un gând ascuns. Fireşte că un motan normal nu ar putea avea gânduri de niciun fel, şi cu atât mai puţin ascunse, dar doctorul îl suspecta tocmai fiindcă îl considera capabil, graţie sângelui prin care îi comunica o parte din gândurile sale, de un anumit grad de conştiinţă; or, conştiinţa e împotriva naturii şi exclude candoarea – pe bună dreptate s-a spus că, dacă lupii ar avea conştiinţă, s-ar mânca între ei. Prin urmare, motanul era, într-o proporţie incertă, un pervers, tocmai fiindcă nu era în întregime motan: era

impur!

Nu acelaşi lucru se poate spune şi despre obiecte. Curate şi cuminţi, modeste şi docile, ele se întemeiază pe o substanţă incoruptibilă, constantă, epurată de orice ispite luxurioase, şi poate că din acest motiv le îndrăgise doctorul. În nemişcarea şi glacialitatea lor întrezărea marca dignităţii şi nobleţei, o senină, indulgentă detaşare, refuzul oricărui compromis cu trivialitatea. Poziţia obiectului în spaţiu îi conferă distincţie şi coerenţă, iar relativitatea mişcării nu-l degradează câtuşi de puţin, ci dimpotrivă, îl poate acredita oricând ca reper; din acest punct de vedere, un pai de chibrit este egalul unui bloc cu zece etaje, legile mecanicii nu fac niciun fel de discriminare. Pe doctor îl satisfăcea democraţia ideală a obiectelor, a cărei perfecţiune se exprima în rigoarea formei şi precizia coordonatelor, sustrase oricărui capriciu şi oricărei inconsecvenţe. E drept că în casa lui nu se găseau prea multe obiecte, dar atâtea câte erau, se bucurau de un statut privilegiat, iar dacă motanului îi adresa rareori câte un cuvânt, obiectelor le vorbea mai tot timpul, cu acea afabilitate severă specifică vechilor prietenii. Convins că ele îl înţelegeau, că se poate baza pe ele, pe discreţia şi încrederea lor. Simţea nevoia să le vorbească şi apoi să le asculte, încerca să descifreze răspunsul lor în liniştea plină de sens al cărei influx, depăşind simţurile externe, reverbera în straturile adânci ale fiinţei. Lucruri dintre cele mai banale, o simplă lingură, mânerul uşii, sau borcanul de marmeladă, sfidau haosul cosmic prin formele lor atât de precis conturate, ritmul acestora comunicând cu cele mai subtile stări şi predispoziţii ale materiei. Atunci când obiectele proprii nu-i mai ajungeau, le căuta în altă parte. Colinda ore întregi cartierele sărace ale oraşului, unde se credea necunoscut, şi, în lumina ambiguă a înserării, intra pe câte o străduţă lăturalnică nepavată, plină de hârtoape şi băltoace, numai pentru a privi, peste un gard de nuiele gata să se prăvălească, în bătătura vreunui nevoiaş, unde o căruţă pe jumătate răsturnată şi fără roţi zăcea cu proţapul azvârlit

spre cer, lângă o stivă de araci; un câine dormita în umbra a doua butoaie vechi, cu doagele înnegrite; pe o sfoară se aflau întinse la uscat câteva cârpe zdrenţuite de atâta purtat; mai încolo, amestecate cu praf şi noroi, se zăreau resturi dintr-o păpuşă de mucava…

Rămânea minute în şir în dosul câte unui stâlp de felinar, de unde privea pe furiş la vreo casă joasă, deşelată, cu tabla acoperişului ruginită sau cu olanele năpădite de licheni, şi ale cărei geamuri mici aproape că nu se zăreau dindărătul vrejurilor de fasole ridicate până la streşini.

O adiere slabă, de amurg, aducea dintr-acolo miros de lut, de fum şi ceapă prăjită. El se credea neobservat, dar cei dinăuntru îşi spuneau în şoaptă: iar a venit doctorul să se uite la noi, mâncaţi frumos, fiţi cuminţi, nu vă tot certaţi atâta…

Nu la ei se uita, ci la obiectele dimprejurul lor. Nu-l interesau oamenii deoarece îi cunoştea prea bine, până în străfundul măruntaielor, în schimb obiectele născocite şi meşterite de ei exercitau asupră-i o fascinaţie aproape morbidă. Le privea cu nesaţ, încerca să se pătrundă de duhul lor şi să le descifreze misterul formei, cauza ei ultimă, punctul acela îndepărtat de unde iradiază liniile de contur, izvor nesecat de proporţii şi simetrii. Cine însă ar putea spune că-l ştie şi-l poate arăta cu degetul? La fel cum despre culoare nu putem spune hotărât dacă este o însuşire a obiectului, a luminii, a ochiului, a spiritului sau a ceva ascuns dincolo de toate acestea, nu vom fi nicicând în măsură să răspundem dacă forma desăvârşită a unui pantof e determinată de forma piciorului, de privirea noastră sau de capriciul unui cizmar beţiv şi care-şi bate zilnic nevasta. Mai ales această din urmă posibilitate îl înspăimânta pe doctor, căci între consecinţele ei se vedea nevoit să admită şi eventualitatea ca obiectele pe care le îndrăgise atât de mult să-şi revendice forma, modelul primar, din mintea zăbăucă a cine ştie cărei puşlamale, şi nu era exclus ca vreunul din nenorociţii aceia murdari, dezordonaţi, duhnind a ţuică şi salam stricat, pe care îi întâlnea uneori seara, întinşi pe tarabele din piaţă, să-i

spună într-o bună zi pe un ton obraznic: uite, eu m-am gândit şi am făcut călimara aceea în formă de bărcuţă, care îţi place atât de mult. Am visat-o şi după aia am făcut-o.

E greu de spus câte din zvonurile care circulau pe seama doctorului erau adevărate şi câte nu, fiindcă oamenilor le place să mai vorbească şi aiurea. Cu siguranţă că nu şterpelea rinichi din cadavre, pentru a-şi hrăni cu ei motanul, aşa cum presupuneau unii, şi nici nu făcea injecţii cu urină de căţel bolnavilor de sifilis, deşi în oraş se ştia că vindecase pe câţiva în acest mod. Dar atunci când avocatul îşi pierduse frumoasa tabacheră de argint şi făcu un veritabil spectacol din chestia asta – se pricepea de minune – întrebându-se cine naiba i-o fi luat-o, în gura mare, cine naiba, pe unde o fi rătăcit-o, doar nu e un ac să o piardă aşa nitam-nisam, mărturisindu-le, ca să-i impresioneze şi mai mult, că era o amintire de la bunicu-său şi jurându-se că nu pierduse până atunci niciodată nimic – nici măcar un proces! – se gândiră în primul rând la doctor, pentru că îl văzuseră în mai multe rânduri jucându-se cu ea, când avocatul o lăsa pe masă, admirându-i forma şi montura, arabescurile încrustrate în capac, socotind că nu era exclus ca, măcar din neatenţie, s-o fi strecurat în buzunar. Fără să-şi mărturisească această bănuială, rămaseră convinşi de temeinicia ei chiar şi după ce, câteva zile mai târziu, avocatul îi anunţă că-şi găsise tabachera la una din amantele sale; răsuflară oarecum uşuraţi, dar nu pe deplin convinşi, poate din acelaşi motiv pentru care suntem înclinaţi să admitem că până şi cuvintele care nu înseamnă nimic spun totuşi ceva…

Incidentul îl mâhni pe doctor şi, o vreme, evită să mai treacă pe la *Concordia*, sub pretextul că are mult de lucru acasă. Când reveni, asta se întâmpla în aceeaşi zi în care şi domnişoara Orzan îşi făcu la rândul său apariţia, după o îndelungată şi aparent inexplicabilă absenţă, profită de împrejurarea că prezenţa ei îl punea oarecum în umbră,

mai bine zis la adăpost de orice insistenţe sâcâitoare, şi, trăgându-se într-o margine a separeului, se concentră exclusiv asupra ceştii sale de cafea, urmărind cu înverşunare sedimentarea firelor de zaţ, de parcă ar fi vrut să le ghicească (sau să le poruncească) aranjamentul înainte de a o fi terminat de băut. În acest timp, avocatul, comisarul şi chiar şi grefierul se întreceau în a-i pune domnişoarei Orzan tot felul de întrebări banale, izvorâte mai mult din curtoazie decât din curiozitate. Dar discuţia era destul de însufleţită, chiar dacă şi destul de frivolă, pentru ca totul să pară autentic şi pentru a nu lăsa loc bănuielii că ar fi existat, faţă de ea sau faţă de doctor, vreun motiv de îndoială sau teama vreunui reproş. Din fotoliul său, judecătorul de instrucţie urmărea întreg acest joc cu un surâs distrat şi deci clement, căci totul avea un caracter demonstrativ şi niţel caraghios.

După ce le relată curtezanilor săi improvizaţi cum petrecuse concediul – până la urmă găsise acest motiv pentru lipsa prelungită de la întâlnirile lor – şi după ce ei, prefăcându-se că o cred, obţinură toate amănuntele pe care le doriseră, domnişoara Orzan îi părăsi şi veni direct la doctor. Îi luă de dinainte ceaşca de cafea, din care tocmai terminase de băut cafeaua, şi sprijinindu-se un pic de umărul lui, într-un fel care parodia comportamentul damelor de consumaţie, începu să o rotească încet, privindu-i neatentă interiorul, neaşteptându-se să găsească ceva demn de a fi prezis. Dar deodată se încruntă şi chipul îi deveni preocupat. Se trase mai aproape de fereastră, ca şi cum insuficienţa luminii se făcea vinovată pentru ce văzuse.

— Doctore pe cine ai omorât? întrebă pe un ton atât de serios şi hotărât, încât numai avocatul găsi de cuviinţă să chicotească inoportun.

— Am omorât motanul, recunoscu doctorul, fără vreo urmă de regret în voce. Ca de obicei, enunţul său era precis şi definitiv; o constatare pur empirică, dacă se poate spune aşa, cu totul detaşată de semnificaţia gravă a conţinutului său, ca să nu mai vorbim de lipsa oricărui

scrupul moral.

Primul care dădu frâu liber curiozităţii, bucurându-se că va avea ce povesti seara, când va ajunge acasă, fu comisarul.

— Cum l-ai omorât? se grăbi să întrebe, uitând că doctorul nu le vorbise niciodată despre motanul său şi, prin urmare, n-ar fi avut de unde să ştie de existenţa acestuia. Ar fi trebuit mai întâi să se mire şi să întrebe altceva, aşa cum încercă, prea târziu, grefierul:

— Ai avut un motan?

Doctorul aflase însă despre zvonurile care circulau în oraş pe seama lui, încât întrebarea grefierului căzu încă mai nepotrivit decât a comisarului, divulgându-i ipocrizia. La rândul său, avocatul îşi puse ostentativ tabachera pe masă, luă o ţigară şi începu să o rotească între degete.

— Am avut un motan şi l-am omorât, spuse doctorul. A murit chiar în dimineaţa asta.

Era aici o contradicţie ce ar fi trebuit explicată un pic, căci nu rezulta destul de clar dacă motanul murise de moarte bună sau fusese omorât. Dar în clipa când se aşteptau cu toţii să înceapă să povestească cum se întâmplase, doctorul se ridică brusc, luă tabachera din faţa avocatului, o băgă în buzunar şi ieşi fără să spună o vorbă.

— Ce faci, domnule, pleci? întrebă fără rost în urma lui comisarul.

Avocatul, afişând un zâmbet melancolic, îşi aprinse ţigara şi spuse cu un fel de cochetărie generoasă:

— Ei, lasă-l, e a lui, noi toţi i-am dăruit-o…

Bineînţeles că zvonurile care începură să circule încă de a doua zi pe seama acestui mic incident erau departe de adevăr. Se spunea, de exemplu, că motanul l-ar fi atacat pe doctor, deoarece în ultima vreme nu-i mai dăduse porţia de sânge, sau că l-ar fi muşcat în timp ce dormea şi că, trezindu-se, doctorul îl surprinsese sugându-i sânge din pulpa piciorului.

În realitate, fusese un experiment. Se trezise cu o puternică durere de cap şi, ca să şi-o mai potolească, se gândi că i-ar face bine să-şi scoată un pic de sânge.

Avusese, spre dimineaţă, visul de care se temea atât de mult şi care îi revenea, ca o febră ciclică, la intervale aproape matematice; dacă în noaptea în care ştia că va veni nu dormea, visul venea negreşit a doua zi, în cursul celor câtorva minute cât aţipea în laborator, sau cel târziu în noaptea următoare. De fapt, îl presimţea, aşa cum epilepticul îşi presimte criza, fără însă a reuşi să o evite; un amestec de plăcere şi aversiune, senzaţia de pericol iminent, ruşine şi căinţă, fulguraţii ale unei ceremonii sacrificiale precedau cu câteva ore momentul teribil în care fata aceea albă şi rece ca marmura, îmbrăcată în mireasă, se apropia cu braţele întinse, îl săruta brutal pe gură şi îşi lipea cu îndrăzneală pântecul de el. Ştia că e *Shekhina*, sora lui, şi că fac un lucru nepermis, dar îi lipsea voinţa de a se opune. Chiar dacă, atunci când se trezea, îşi dădea seama de absurditatea visului – fiindcă nu avea şi nu avusese niciodată o soră – ruşinea, remuşcările şi senzaţia că săvârşise un sacrilegiu persistau, ca şi cum totul s-ar fi petrecut aievea, cu sora lui adevărată, mai ales că de obicei ejacula prin somn şi pata de umezeală a pijamalei îi confirma, o dată în plus, nelegiuirea la care fusese părtaş. Era o revanşă perfidă, revolta clandestină pusă la cale de forţele oculte, iraţionale ale organismului împotriva raţiunii misogine din el. Căci una din convingerile fundamentale ale doctorului era că pentru întreaga mizerie şi decădere umană trebuie făcută responsabilă femeia; cine altcineva ar putea fi vinovat de perpetuarea de la o generaţie la alta a murdăriei şi nepăsării, a apucăturilor sălbatice şi a întunericului minţii? Ori de câte ori era nevoit să constate, a câta oară, prostia, răutatea şi indolenţa semenilor săi, doctorul nu ezita să le incrimineze în primul rând pe cele care le dăduseră naştere; la limită, orice criminal şi orice violator sau altă asemenea bestie umanoidă a fost născut „din dragoste” de o altă bestie care l-a hrănit la piept, l-a alintat, s-a mândrit cu el, l-a învăţat primele cuvinte şi, mai ales: a pretins să i se spună mamă! Ceea ce la odraslele lor e manifest (egoismul, prostia, violenţa, lenea), la femei e ascuns, „enigmatic”, are un aer

mai degrabă seducător şi, cel puţin până la o anumită vârstă, poartă nume graţios-ipocrite, cărora dorinţa sexuală a bărbatului le atribuie valori sublime: candoare, naivitate, zăpăceală, inocenţă, romantism. Dăunătorul obicei al fumatului, de pildă, se transmite prin secole deoarece copiii îl iau de la părinţi; care, deşi ştiu din propria experienţă cât e de dăunător, nu se pot abţine să fumeze, iar mintea simplă a copilului judecă pe bună dreptate: dacă părinţii spun despre un lucru că e rău, de ce îl fac totuşi? Înseamnă că de fapt acel lucru nu e rău, ci doar interzis. Când vor ajunge să înţeleagă, va fi deja prea târziu: între timp s-au obişnuit cu drogul şi nu se mai pot despărţi de el. Dar, în definitiv, ce anume vor înţelege ei atunci? Că nu au făcut decât să repete întocmai eroarea părinţilor, care la rândul lor nu crezuseră ce le spuseseră părinţii lor – şi aşa mai departe! Ceva asemănător se întâmpla cu toate celelalte vicii şi mizerii ale rasei umane, pe care femeile, ca nişte zeloşi mesageri, le preiau de la o generaţie şi le transmit generaţiei următoare, aproape mândre de isprava lor… Din când în când, un reprezentant al acestor mesageri diabolici îl vizita pe doctor în somn, cotrobăia în sertarul cu otrăvuri al memoriei şi scotea de acolo, spre a le răzbuna pe toate suratele sale, tocmai lucrul de care doctorul se temea cel mai mult: o făptură plină candoare, naivitate, zăpăceală, inocenţă şi romantism.

Atunci când va descrie comisarului operaţia (din întâmplare, grefierul era şi el pe-acolo), va face mai întâi o serie de aprecieri negative asupra caracterului îndărătnic şi nerecunoscător al motanului, a cărui comportare nedemnă sfârşise prin a-l enerva. Tocmai în timp ce-şi extrăgea sânge din braţ, îi venise ideea de a nu i-l mai da să-l lingă, ci de a-l injecta direct în venele motanului. Plănuia să înceapă cu o doză mică, pe care să o mărească apoi de la o zi la alta până când ar fi obţinut înlocuirea totală a sângelui motanului cu sângele său. Ca şi cum ar fi presimţit ce-l aşteaptă, motanul se ascunse sub canapea şi nu se dădu scos de acolo decât după ce doctorul îl îmboldi

de mai multe ori cu coada măturii. Miorlăiala lui fricoasă şi tertipurile prin care încerca să se eschiveze de la îndeplinirea unei fireşti îndatoriri faţă de progresul cunoaşterii continuară până când doctorul reuşi să-i facă injecţia cu narcotic. Astfel turmentat, bietul animal păru convins de inutilitatea oricărei împotriviri şi se abandonă resemnat voinţei oarbe a destinului. La mai puţin de jumătate de oră după ce doctorul îi administrase prima doză de sânge, începu să icnească şi să sughiţe, iar curând după aceea vomită o pastă albicioasă cu dungi verzui. În scurt timp intră în comă. Căzu pe o parte, încercă să se ridice, dar picioarele îi tremurau moi şi neputincioase, încât abia mai făcu câţiva paşi, împleticindu-se ca un om beat, şi se răsturnă pe partea cealaltă, cu o căutătură uimită în priviri, neînţelegând ce i se întâmpla. Transpirase şi blana umedă i se răsucise într-un fel de cârlionţi uleioşi lipiţi de piele, ceea ce îl făcea mai mic şi deşirat. Respira inegal, cu pauze lungi, în care părea că ascultă porunca vreunei voci interioare, urmate de reprize de gâfâiala precipitată, când burtica i se ridică şi cobora cu repeziciune, ca şi cum înăuntrul ei ar fi jucat o minge de ping-pong, iar la un moment dat scăpă şi un pârţ…

Doctorul asista pasiv la acest spectacol, absorbit de un vârtej de gânduri confuze şi imagini nediferenţiate, orientate mai curând spre chestiunile generale ale existenţei. Vorbindu-i comisarului (şi grefierului, într-o oarecare măsură), în ziua când îi invitase pe amândoi la el acasă, fără să le fi spus de la început cu ce scop, mai adăugă că probabil în momentele acelea renunţase la proiectul sângelui artificial. Dacă motanul murise – şi într-adevăr, în cele din urmă, după un moment de concentrare, necesară înaintea oricărui lucru important pe care urmează să-l facă cineva, avu un fel de orgasm, se întinse din toate încheieturile şi rămase pentru totdeauna aşa – aceasta se datora unei incompatibilităţi flagrante între sufletele ce coexistaseră o vreme în organismul lui.

Ascultându-l, comisarul dădea afirmativ din cap, cu sârguinţă unuia care se preface că înţelege ce-i spui, când

de fapt nu înţelege mai nimic, şi atunci doctorul se întoarse încruntat spre grefier şi-l întrebă ultimativ:

— Dumneata crezi propriu-zis în Povestea Marelui Brigand?

Se vede că întrebarea îl găsi pe grefier complet nepregătit. Răspunsul cel mai la îndemâna ar fi fost că nu se gândise încă la asta; dar numai zâmbea prosteşte şi ridică din umeri, într-un mod pe care el îl socotea ironic şi interesant. Ce înseamnă „a crede propriu-zis”? Fiindcă, mai ales, nu ştia ce răspuns ar fi dorit doctorul să audă. Dezamăgit, doctorul se întoarse din nou spre comisar, care între timp îşi mai turnase un păhărel de lichior.

Zise într-un târziu:

— A venit îngerul la mine… Mai precis, eu am fost la el, dar important e că l-am întâlnit.

— Îngerul? întrebă comisarul şi luă grăbit paharul în mina. Probabil că în acest mod dorea să-şi exprime surprinderea; dacă nu cumva încerca să se ascundă îndărătul unui gest.

— Aşa cred, deşi el nu mi-a spus că ar fi înger. Mi-a spus însă altceva: dacă într-adevăr cred în Povestea Marelui Brigand, să părăsesc cât mai repede acest oraş de venetici.

— Cred că e minunat să vezi un înger! comentă comisarul, după ce dăduse pe gât paharul de lichior.

Era o nedelicateţe din partea lui să vorbească aşa, la întâmplare. Şi totuşi, doctorul nu se supără, aproape că nici nu observase neîncrederea lor.

— De aceea v-am chemat, fiindcă de mai multe zile mă gândesc la asta. Voi pleca… la un sanatoriu în munţi. Voi îngriji oamenii bolnavi de acolo. Apoi adresându-se din nou grefierului: Casa ţi-o las ţie, ca să nu mai trebuiască să stai cu socru-tău.

— Dar de ce, stă foarte bine şi la mine! se opuse comisarul.

— Eu am hotărât astfel, încheie doctorul şi în aceeaşi clipă se ridică în picioare, semn că nu mai avea timp să se ocupe de musafiri.

Abia câteva săptămâni mai târziu, când comisarul primi o scrisoare de la doctor, grefierul văzu ştampila poştei şi îşi dădu seama că fusese expediată de la spitalul de leproşi, dar nu vorbi nimănui despre asta, nici măcar judelui de instrucţie.

Cortul roşu al inginerului francez

Până la sfârşitul lui aprilie, domnişoara Orzan nu a mai trecut pe la *Concordia* şi nici nu dădu vreun alt semn de viaţă. Nici avocatul şi nici comisarul nu semnalară în vreun fel că i-ar fi resimţit lipsa, deşi înainte de venirea noului jude, prezenţa, mai bine zis apariţiile ei – fiindcă venea de fiecare dată doar pentru câteva minute, chiar dacă deseori, dintr-un motiv sau altul, rămânea cu ei ore întregi – deveniseră într-atât de fireşti încât îşi făcuseră o superstiţie şi se nelinişteau chiar şi atunci când întârzia puţin peste ora la care obişnuia să-şi facă intrarea.

Judecătorul de instrucţie prezentase scuze formale comisarului îndată după acel nefericit incident care *probabil* o determinase să nu le mai frecventeze separeul, iar comisarul, foarte generos, flutură nepăsător din mâini – nu e cazul să vă cereţi scuze, voiau mâinile lui să spună, nici noi nu o credem, domnule judecător, e doar aşa, o joacă, un divertisment, un mod de a mai omorî timpul…

Dar reuniunile lor deveniră treptat apăsătoare, lipsite oarecum de obiect şi, de fapt, lipsite de coeficient afectiv.

Altă dată, ritualul cafelei dura şi câte două ore. Veneau pe rând somnoroşi, înfriguraţi, se înghesuiau în câte un fotoliu şi poate chiar aţipeau un timp, până când patronul trimitea un băiat cu lemne şi cărbuni. Începeau o discuţie banală şi plăcută, în timp ce doctorul aranja piesele de şah. Nu se ştia prea bine cine cu cine joacă, deoarece se emiteau fără grabă opinii cât se poate de bine argumentate, atât de o parte cât şi de cealaltă, încât mutările, dacă nu rezumau un vag consens, sau în cel mai rău caz un cât se poate de civilizat compromis, se adresau

imperativ hazardului, fie solicitându-l ca arbitru, fie provocându-l la asumarea unor opţiuni decisive; între timp, vreunul observa că altul avea pantofi noi – he, he, he ia te uită ce pantofi frumoşi… – şi în continuare, lăsând aparent suspendată geometria forţelor abstracte de pe tabla de şah, dar în definitiv menţinând-o activă într-o altă dimensiune, aşadar schimbându-i doar coordonatele, se rosteau aprecieri şi se formulau judecăţi dintre cele mai competente referitor la calităţile ideale ale acestui obiect aparent frivol, tratat îndeobşte cu nemeritată superficialitate, apoi despre meşterii pantofari de altă dată, ori despre negustori, ori despre vreun lustragiu vestit… Apoi domeniul se extindea, îşi comunicau lucruri interesante despre ochelari, tabachere, pălării, cravate, nasturi sau orice alte accesorii vestimentare, şi chiar că ţinuta intelectuală a discuţiei nu era câtuşi de puţin prejudiciată de gloria redusă a unor astfel de obiecte, ci dimpotrivă, tocmai modestia şi discreţia lor solicita parcă un plus de seriozitate şi respect. Sau cineva, poate chiar procurorul, care încă mai frecventa pe atunci, deşi tot mai rar, separeul lor de la *Concordia*, începea să-şi povestească visul avut în noaptea aceea şi în continuare se străduiau împreună să-i descifreze taina, se dedicau cu bunăvoinţă şi amicală comprehensiune făpturii lui misterioase şi plăpânde, cu sentimentul că participă la un exerciţiu complex, fascinant şi primejdios, dezvelindu-i şi cercetându-i cu grijă mădularele şi secreţiile, ca şi cum ar fi fost un prunc nou-născut pe care ei înşişi l-ar fi zămislit, însuşindu-şi-l într-o asemenea măsură încât până la urmă devenea un bun comun şi tâlcul lui se răsfrângea cu egală putere asupra fiecăruia… Până când apariţia domnişoarei Orzan rupea această vrajă şi o risipea, pentru a o înlocui cu alta mai robustă, mai consistentă şi poate mai adecvată aptitudinilor lor reale.

Asta se întâmpla însă pe vremea pe când încă mai trăia judele Ştefan, care ştia totul sau aproape totul şi despre *Caz*, şi despre oraş, şi despre oamenii lui, şi de fapt îi prevenise că nu aveau nicio şansă de a descoperi

vreodată nici *victima*, nici mobilul şi nici pe autorii crimelor.

— E ca în povestea Marelui Brigand, măi băieţi, poate o ştiţi, dacă nu o ştiţi v-o spun eu, dar cred totuşi că o ştiţi…

Bineînţeles că nu o ştiau, aşa cum nici el nu o ştia; şi totuşi, îl rugau să le-o spună, după ce le-o mai spusese şi în alte rânduri cu totul altfel, iar atenţia şi respectul pe care le manifestau într-o astfel de împrejurare nu se deosebeau prea mult de evlavia niţel iezuită cu care îl ascultau pe domnul Şarl, atunci când se avânta impetuos în discursul despre efectele forţei odice. Nu le confirmase oare inginerul acela francez că putuse măsura el însuşi o oarecare deviaţie a meridianului terestru în preajma casei domnului Şarl? Desigur, imperceptibili la scara întregului glob, cei câţiva centimetri mai la dreapta sau mai la stânga, măsuraţi de inginerul francez cu aparatele lui foarte precise – fiindcă nu era un inginer francez oarecare, ci trimis anume de Biroul Longitudinilor din Paris – confirmau abaterea locală a meridianului de la rectilinearitatea sa, produsă pesemne de forţa odică acumulată în vârful acoperişului piramidal al casei domnului Şarl. Era o confirmare ştiinţifică. Cu un asemenea suport, teoria domnului Şarl devenea, din ridicolă, cel puţin echivocă, dacă nu direct plauzibilă, iar atitudinea lor urma să se adapteze noului procent de realitate din elucubraţiile bătrânului. Poate că acelaşi efect, al incertitudinii combinată cu o anumită doză de ironie şi spirit critic, funcţiona şi în cazul Poveştii. Ea nu era neapărat necesară şi nu se referea numaidecât la o realitate accesibilă sau exprimabilă, dar astfel de carenţe minore nu-i diminuau câtuşi de puţin prestigiul de adevăr şi acea putere nevăzută acţionând de dincolo de cuvinte. Când termina şi, rotind încet ţigara în mină, privea îndelung în urma rotocoalelor de fum, rămâneau o vreme tăcuţi, fiecare tinzând instinctiv către celălalt ca spre un adăpost – se simţeau poate protejaţi stând astfel unul în preajma celuilalt – până când cineva, de exemplu avocatul,

decidea că a sosit momentul să pună o întrebare cât mai interesantă.

— În definitiv, voi chiar credeţi că vindecă furunculele cu unt din lapte de lehuză?

Mai înainte de a i se răspunde în vreun fel, adulmecau şi savurau pe îndelete ocazia unui posibil răspuns – încremenit de multe ori în stadiul de posibil, căci nu întotdeauna urma o discuţie propriu-zisă, iar ceea ce relatăm aici ar putea fi, de asemenea, doar ilustrarea unei simple posibilităţi, dacă această discuţie nu ar fi avut efectiv loc în ziua când judele Ştefan le-a spus pentru ultima oară Povestea – se întreţineau din ectoplasma obiectelor înconjurătoare care atunci, şi numai pentru ei, îşi mărturiseau fiinţa ca undă repede trecătoare a unei respiraţii îndepărtate, din alt tărâm.

— Dacă ce spune moş Tăşulcă e adevărat şi dacă într-adevăr puiul acela de găină cu gâtul golaş... – începu comisarul foarte condiţional şi dintr-odată se răzgândi şi tăcu, lăsă anume fraza neterminată.

— El vine de undeva, zise parcă la întâmplare judele Ştefan. O oarecare oboseală din vocea lui îl nelinişti pe grefier şi-l făcu să îndepărteze pentru câteva clipe gândul plăcut cu care tocmai se îndeletnicea, rătăcindu-l apoi în minte şi pierzându-i cu totul urma; mai târziu, încercând să-l reconstituie din numai amintirea plăcerii, şi nereuşind, se va simţi neputincios şi umilit, ca şi cum ar fi fost deposedat prin înşelăciune de acel gând.

Între timp, altcineva, probabil avocatul, întrebase de ce stă ascuns, iar comisarul, bucurându-se copilăreşte că ştie răspunsul, se grăbi să răspundă el primul:

— Pentru că lumea noastră îi e vătămătoare.

— Am putea presupune că are un organ special de percepţie a timpului, graţie căruia utilizează timpul aşa cum noi utilizăm spaţiul, adică în două sau chiar trei direcţii. Dar eu v-aş întreba altceva, reveni judele Ştefan. De fapt, pe mine însumi mă întreb: de ce doreşte să construiască o Fabrică de Fericire? În ce scop?

— În scopul de a scuza mijloacele! crezu grefierul că

reuşeşte o glumă, şi toţi clătinară din cap a dojană, cu excepţia, poate, a doctorului, adâncit în examinarea dantelei de porţelan a scrumierei, încât, stânjenit de primirea nefavorabilă ce se făcuse tentativei sale, grefierul încercă replierea pe o altă nuanţă. În definitiv, care e scopul fericirii? întrebă cu fals patetism.

În clipa când puse întrebarea, îşi aminti gândul pierdut mai devreme şi rămase un pic dezamăgit, fiindcă acum plăcerea aproape că lipsea; era gândul, repede eşuat într-o spirală de iluzii, că doctorul, având o casă atât de mare şi fiind singur, i-ar putea ceda lui un etaj. Acum, tot ce simţise în legătură cu acel gând, fluxul de imagini îmbietoare care îl însoţiseră, împreună cu o anumită melancolie ce se nutrea din plăcerea dureroasă a dorinţei şi acea uşoară stare de excitaţie specifică zborului din vis aparţineau unui străin insinuat nu se ştie cum în sufletul lui şi care îl sâcâia. Din fericire, nimeni nu acordă vreo atenţie întrebării sale. Astfel, discuţia îşi regăsi firescul ei dintotdeauna, mai ales după ce doctorul, în urma unor îndelungi ezitări, hotărî că a sosit momentul să le comunice concluzia reflecţiilor sale.

— E un înger, afirmă doctorul, şi nimeni nu încercă să-l contrazică, îi satisfăcea simplul fapt că exista o astfel de afirmaţie, deşi în mod normal, întrucât el şi nimeni altul făcea de fiecare dată autopsia, i-ar fi putut cere să le povestească măcar cum arată un înger pe dinăuntru, sau ar fi fost îndreptăţiţi să pretindă orice altă explicaţie, de exemplu cum trupul i se transformă uneori în apă, dacă ar fi să dăm crezare spuselor moşului Tăşulcă, sau de ce nu lasă urme şi nu-şi spune numele, ca şi cum s-ar ascunde – de cele mai multe ori, cadavrul fusese găsit împuns de cuţit în mai multe locuri (sau de alt obiect ascuţit) dar fără niciun pic de sânge, de parcă ar fi fost spălat cu grijă după aceea... Dar asta ar fi complicat inutil şederea lor acolo. Era mai bine aşa. Prin precizia, laconismul şi, de ce nu, frumuseţea ei, afirmaţia doctorului punea capăt unui lung şir de presupuneri şi unei trăncăneli obositoare (care altă dată le făcea poftă de băutură şi-i împingea să se îmbete

ca nişte proşti) şi le restituia starea de aşteptare pozitivă din care îi scosese inoportuna întrebare a avocatului.

Pe atunci nu se grăbeau, timpul li se părea o gazdă bogată şi primitoare al cărei han stă deschis zi şi noapte oricărui trecător – şi fiindcă nici nu-i întreba când pleacă şi nici nu cerea plată, ce rost ar fi avut să înfrunte vremea potrivnică de afară, bezna nopţii şi primejdiile unui drum nesigur? Însuşi judele Ştefan le spusese odată, citind pesemne vreun filosof din vechime: un şchiop care merge pe drumul cel bun îl întrece pe cel ce aleargă repede afară din calea cea dreaptă. Poate că şi din acest motiv îl îndrăgeau pe judele Ştefan. El le ghicea întotdeauna dorinţele şi le oferea, cu discreţie şi eleganţă, alibiurile cele mai potrivite, în baza axiomei că adevărul nu e decât interpretarea convenabilă a unui simbol, în acest fel prezervându-le şi conservându-le vocaţia inacţiunii, legitimându-i ca soldaţi ai imaginarului.

Lipsa de progres a cercetărilor, departe de a-l nemulţumi, părea mai curând să-i satisfacă o năzuinţă secretă. Fiindcă îl speria mişcarea. Succesiunea anotimpurilor, modificările de climă şi, în general, tot ce însemna eveniment în temporal, ilustrând prin existenţa lui o ruptură şi o despărţire, aveau asupra judelui Ştefan un efect dispersiv, dizolvant şi îi provocau un gen de istovire sufletească. Iar progresul, presupunând oricum schimbare, adică despărţire, ar fi alterat şi, în cele din urmă, surpat tocmai acel echilibru al componentelor obscure ale singurătăţii sale pe superstiţia căruia îşi clădise întregul sistem de justificări şi compensaţii. Se temea nu de moarte, ci de lipsa de sens a morţii; poate şi de singurătatea nesfârşită ce îi urmează. Ştia că într-o zi va face infarct, îi spusese doctorul înainte de a i-o fi spus şi inginerul francez, nu ştia însă cât de curând sau cât de târziu va veni ziua aceea şi, în aşteptarea ei, exersa felurite moduri de întrebuinţare onorabilă a ocaziei. Cu puţin înaintea cutremurelor, suflă câteodată un vânt nefiresc, iscat pe neaşteptate, un vânt prăfos, vânat şi

însoţit de un zgomot surd, iar judele Ştefan îşi asocia propria moarte acelui vânt întunecat, prevestitor de cutremur, îndărătul căruia nu mai e nimic de aflat – pentru că moartea e ultimul strigăt împotriva timpului, explica el.

Îl îndrăgeau fiindcă găsea de fiecare dată explicaţia necesară, globală, cuprinzătoare, lesne de înţeles şi totodată suficient de ambiguă pentru a lăsa loc unei plăcute nedumeriri. Îi încânta cu discursurile lui exaltate, de un romantism juvenil, al căror farmec conta în bună măsură pe un reziduu de inocenţă conservat în ei înşişi, îi iubeau bizareriile şi gratuităţile, de exemplu ambiţia de a le demonstra că melodia îndepărtată a unui acordeon poate transforma timpul în loc, felul neglijent de a se îmbrăca, aerul distrat şi niţel vetust în care se regăseau şi o oarecare doză de sentimentalism şi un dram de tristeţe, gustul pentru reverie şi ficţiune, sau curajul de a pune vieţii întrebări demodate (lucruri despre care, după moartea lui, le va fi ruşine să mai vorbească), toate mărturisind un spirit agitat şi temător, poate uşor descumpănit, aflat în căutarea celui mai convenabil mod de a consimţi. Poate că şi din acest motiv îl îndrăgeau. Prezenţa lui le era plăcută deoarece îl ştiau dezamăgit de sine şi învins. După ce aflase câte ceva despre căsătoria lui nefericită şi despre iubirea lui încă mai nefericită, grefierul se ataşase discret de judele Ştefan, însoţindu-l ori de câte ori se ivea prilejul, chiar cu riscul de a suporta remarcile ironice ale comisarului, oarecum ignorat în calitatea lui de şef direct şi jignit în sentimentele lui de viitor (pe atunci) socru.

Pe femeia aceea nu o cunoştea, ştia despre ea doar ce putuse afla din remarcile aluzive ori speculaţiile celorlalţi, în special ale avocatului – dar chiar şi avocatul ştia mai puţin decât lăsa impresia. Că judele Ştefan îşi părăsise cu câtva timp în urmă soţia, nu era un secret, el însuşi le vorbise odată despre asta, motivând că nu mai putea suporta accesele ei de gelozie; însă despre femeia aceea el nu le spusese nimic, iar dacă totuşi aflaseră că are o amantă, o femeie măritată al cărei soţ e probabil militar,

dacă nu cumva geolog (ceea ce, ulterior, ar fi explicat mai bine legătura cu inginerul francez), asta se datorase mai întâi pasiunii pentru pescuit a şoferului Boseac.

Odată, la începutul celeilalte veri, într-o seară, pe când se întorcea de la pescuit, Boseac îl întâlnise pe malul gârlei, însoţit de o femeie. Propriu-zis nici nu-l întâlnise, fiindcă zărindu-l primii, cei doi se întoarseră din drum şi, în această situaţie, evită să se apropie mai mult de ei, alegând o cărare prin lanul de porumb, care îl făcu nevăzut. Erau, divulgă el a doua zi comisarului, îmbrăcaţi în costume albe şi se ţineau de mină. Deşi comisarul îi porunci să nu mai vorbească nimănui despre asta – şi e de presupus că şoferul îl ascultase –, în câteva zile toţi ceilalţi din anturaj aflară, iar până la urmă judele Ştefan însuşi află că ei aflaseră. Până atunci, însă, avocatul declanşă anumite investigaţii pe cont propriu, astfel încât, înainte ca judele Ştefan să fi prins de veste, se cunoşteau cu suficientă precizie atât locul de întâlnire, cât şi traseele şi chiar durata plimbărilor celor doi îndrăgostiţi.

La despărţirea de oraş, acolo unde, după ce trece pe sub pasarela care duce la uzina electrică şi, încovoindu-se niţel în vecinătatea abatorului, calea ferată începe a se desfira către nord de-a lungul şesului, se află puţurile de apă ale gospodăriei comunale. Între perimetrul acestora şi calea ferată e un şir de plopi, iar mai departe o lizieră de glădiţă. În partea cealaltă vine până la vreo treizeci de picioare digul, astfel că, pe o porţiune de aproape zece stadii, calea ferată merge însoţită la stânga de lizieră, iar la dreapta de digul ridicat pentru prevenirea inundaţiilor. Acolo se întâlneau cei doi, la capătul dinspre pompe al lizierei, venind din direcţii diferite. Alteori se întâlneau sub pasarelă şi mergeau o vreme la distanţă unul de altul, pentru a nu fi văzuţi împreună, până când intrau în umbra şirului de plopi. Abia când ajungeau la capătul lizierei şi traversau digul către gârlă, sau dimpotrivă, se îndepărtau pe dig pierzându-se pe una din numeroasele cărări tăiate printre ogoarele de sfeclă ori prin lanurile de porumb şi

grâu… abia atunci se luau de mină.

Ca şi cum ar fi trecut o frontieră; ca şi cum ar fi păşit într-o lume nedescoperită unde nu existau decât ei doi, câmpia şi cerul, o lume bogată în frumuseţi stranii şi fascinaţii primejdioase; înveliţi într-o sferă de aer şi de miresme ce se afunda spre înălţimi, exploratori plutind în nemărginirea văzduhului. În urmă, conturul şi culorile oraşului se destrămau ca într-o amintire pe cale de a se stinge, iar ei, desprinşi din firele încâlcite ale zilelor, cu obrajii aburiţi de emoţie, porneau să descifreze taine şi miracole al căror tâlc li se releva în făpturi şi lucruri oricât de mărunte şi întâmplări dintre cele mai neînsemnate. Tufele spinoase de cătină şi smocurile de iarbă zburlite de vânt, pâlcurile de mărăcini şi scaieţi sau fâşiile de pelin de la marginea unui ogor, zborul vreunui stol de prepeliţe, agitaţia de pe un muşuroi de furnici, ori mirosul înţepător şi dulceag venind dinspre ferma de păsări oficiau toate, doar pentru ei, ritualul secret al unei noi întemeieri, transcriau experienţa interioară a unei fiinţe unice, visul ei dăruit, din care se împărtăşeau cu uimire, sfială şi poate chiar teamă. În zilele când vântul bătea mai tare, se adăposteau la un cot al râului, unde malul înalt îi ferea şi de privirile indiscrete ale vreunui curios şi unde puteau să-şi desfacă în linişte pacheţelele cu prăjituri şi pateuri aduse din oraş, pentru ca, după ce vor fi terminat de mâncat, să arunce cu pietricele în apă, contemplând apoi minute în şir cercurile ce se întretăiau pe luciul ei. Veneau zile când drumurile prăfoase şi uscate dintre loturi se încingeau atât de tare încât fierbinţeala trecea prin tălpile încălţămintei. La jumătatea lui iulie, când în cele câteva lanuri de grâu au apărut secerătorii, trebui să-şi schimbe traseul excursiilor, pentru a nu da prilej unor întrebări iscoditoare sau unor comentarii ironice, chiar dacă binevoitoare, din partea lucrătorilor. De altfel, ieşeau pe câmp la o oră la care lucrătorii se retrăseseră şi numai cu totul întâmplător întâlneau vreun băieţandru trăgând cu îndârjire după el o capră care parcă dinadins se oprea din loc în loc să pască pe marginea drumului, sau vreo căruţă

întârziată în care un căruţaş istovit de muncă se clătina pe jumătate adormit.

Toată vara şi o bună parte din toamnă şi-o petrecură cutreierând în lung şi-n lat şesul, culegând flori de pelin şi izmă sălbatică cu care îşi umpleau buzunarele, adunând spice rămase în urma secerătorilor, ori fumând pe malul gârlei ţigări din mătase de porumb uscată. Aparent, nu se schimba nimic. Regăseau de fiecare dată ordinea monotonă a culturilor agricole, canalul de irigaţii tăind şesul în două, până la ferma de păsări a boierului Plachie, cocoaşa de pământ pe care se afla staţia de pompare a apei către oraş, postamentul căii ferate intersectând în depărtare linia orizontului... Dar îndărătul priveliştii acesteia aparent previzibile, mişcarea vieţii plăsmuia neîncetat noi şi noi conţinuturi deschise către o infinitate de posibilităţi, dezvăluind frumuseţi secrete şi prilejuind bucurii cu gust aspru şi ciudat.

În septembrie mai rămăseseră în picioare doar câteva lanuri de porumb şi peste întreg şesul plutea, într-o lumină gravidă, un amestec complicat de miresme şi culori prelingându-se spre o substanţă comună, cu totul nouă, în care înotau leneş gâze şi păsări somnambule. În zilele acelea, printre grămezile de sfeclă şi printre maldărele de coceni apăru, insolent şi impudic, un cort roşu. Apăru atât de neaşteptat, iar prezenţa îi era atât de pregnantă, de concretă şi includabilă, încât datorită lui lumina suferise un traumatism, părea fracturată. De la distanţă ai fi crezut că e un aerolit incandescent nimerit nu se ştie cum în marginea aceea de şes. Roşul lui spectaculos şi sonor redistribuia domeniile, răsturna raporturile, până atunci paşnice, dintre culori, introducea o nouă competiţie a formelor, răvăşea sensul însuşi al anotimpului. Prezumţios, agresiv şi, ca orice invadator, chiar niţel arogant, intrusul impunea din primul moment o relaţie de forţă cu restul mediului cromatic; în faţa lui câmpia se retrăgea sfioasă şi se ascundea la margini. Pata aceasta a cărei culoare aproape că sfârâia în ochi, violenta peisajul şi concentra în asemenea măsură privirea încât întreaga vale părea mai

strâmtă şi oarecum săracă, umilă. După ce o ocoliră mai multe zile la rând, prefăcându-se că o ignoră, excursioniştii noştri nu rezistară tentaţiei şi, în cele din urmă, deciseră să se apropie şi să o cerceteze…

Pe inginerul francez îl întâlniră într-una din seri însoţit de oamenii săi, tocmai pe când terminau montarea pe cabluri a unei punţi peste râu. Îmbrăcat în pantaloni scurţi de doc, cu bustul gol, bronzat, se agita încolo şi încoace pe mal, gesticulând neîncetat şi strigând cuvinte în limba lui, al căror înţeles muncitorii nu-l dibuiau întotdeauna şi din acest motiv se iscau tot felul de încurcături. Lucrau la ancorarea unui ultim cablu. La un moment dat, întinzătorul cu clichet ceda şi cablul se derula înapoi câţiva metri, astfel că puntea se lăsa într-o parte, gata să se răstoarne, iar lor nu le rămânea decât să o privească şi să se întrebe ce e de făcut; înjurau şi începeau să râdă. Pentru inginer tocmai asta era de neînţeles: de ce râdeau, dacă lucrul mergea prost? Exasperat de nepriceperea lor, le mai explica o dată cum ar fi trebuit să procedeze, şi din felul cum îl ascultau şi cum înclinau afirmativ din cap, grăbindu-se să repete acele cuvinte a căror însuşire părea obligatorie pentru succesul operaţiei, dar mai ales din compasiunea privirii lor calme şi îngăduitoare, reieşea că habar nu aveau ce anume ar dori inginerul şi ce le reproşează. Hotărât lucru, dispozitivul de întins rămânea o enigmă imposibil de dezlegat. Până la urmă întâmplarea îşi făcu milă de ei (sau, mai curând, de inginer!) şi, după alte câteva încercări, reuşiră să întindă suficient de tare cablul şi să-l fixeze cu cleme în ancoră. Abia acum, văzându-i pe excursionişti, le făcu semne amicale cu mâna, iar fiindcă ei se apropiară, obligaţi oarecum şi de gestul lui, le veni în întâmpinare inaugurând cu această ocazie puntea, traversând-o în mers săltat, ca pentru a-i încerca rezistenţa şi elasticitatea, cu acel aer victorios atât de caracteristic inşilor conştienţi de isprava lor…

Cam aşa trebuie să se fi întâmplat. Poate chiar mai simplu decât ne-am imaginat noi aici – imaginând, adică,

acele condiţii care l-ar fi putut face cândva fericit pe judecătorul de instrucţie Ştefan; din dorinţa de a fi cu el acolo, atunci, de a gusta oricât de puţin, de a ne împărtăşi din ceea ce va fi fost cândva fascinaţia primejdioasă a iubirii sale. Există lucruri pe care nu le vezi decât în întuneric. Sau închizând ochii. I-am închis şi, iată, dincolo de calea ferată, pe câmpul de sfeclă, judele Ştefan şi amanta lui, îmbrăcaţi în costume albe, se plimbă ţinându-se de mână, fericiţi ca nişte adolescenţi. Indiferent de relatările tendenţioase ale şoferului Boseac, sau de conţinutul rapoartelor mecanicului de la staţia de pompare a apei, plătit anume de avocat să-i urmărească cu binoclul pe cei doi, acum ştim că ceea ce se întâmpla în realitate n-ar fi putut vedea nimeni.

Ce a urmat e cu atât mai greu de spus. Dar într-o zi, judele Ştefan veni la *Concordia* însoţit de inginerul francez şi îl prezentă amicilor săi, evitând însă să le spună în ce împrejurări îl cunoscuse. Poate şi fiindcă între timp aflase că ei, oricum, ştiau.

Observându-i neliniştea, în momentele ce precedau despărţirea de la sfârşitul zilei, nelinişte pe care judele Ştefan nu şi-o putea disimula, în ciuda excesului de volubilitate şi a văditelor eforturi consacrate bunei dispoziţii a celorlalţi, grefierul se oferea adeseori să-l însoţească în drumul spre casă, pretextând că doreşte să facă o plimbare de reculegere înaintea orelor dedicate literaturii. Aparent, profitul acestor plimbări era minim; de obicei vorbeau puţin şi numai pentru a-şi comunica impresii superficiale, observaţii imediate, banale. Dar, în timp, acest mod de a se adresa exclusiv vizibilului, în ceea ce el avea mai irelevant şi mai banal, deveni un cod şi o formă de complicitate.

Ocoleau zona aglomerată din centru, pentru aceasta trebuind să parcurgă câteva străduţe desfundate din spatele spitalului *Fraţii Porumbelului* şi să traverseze terenul viran din preajma fabricii de încălţăminte, iar odată ajunşi pe strada Cazărmii, mai aveau de străbătut

doar un fel de hudiţă, pentru a ieşi în Strada cea Nouă, care urca lin şi drept către digul de la marginea mlaştinii. În stânga se afla cartierul Antonia, unde îşi avea casa judele Ştefan, şi mai departe câmpul Olarilor, iar în dreapta, depozitul de gunoi al oraşului şi corturile ţiganilor nomazi, drept pe malul mlaştinii, unde începeau ghiolurile şi păpurişul. În zilele şi cu deosebire în serile umede, când peste întreg şesul plutea un amestec de ceaţă şi fum, vidul alb de la capătul străzii crea impresia că dincolo de terasă e marea; cu un mic efort de imaginaţie, puteai chiar auzi foşnetul îndepărtat al valurilor şi simţi pe buze un aer sărat. Într-adevăr, privită de undeva de la jumătatea străzii, negura de deasupra mlaştinii înghiţea în imensitatea ei întregul peisaj, creând senzaţia unei adâncimi orizontale ameţitoare, deşi la câteva leghe mai încolo se puteau vedea, în zilele senine, dealurile albăstrii, împădurite, coborând ele însele ca nişte valuri line spre şesul larg pe mijlocul căruia curgea, cu numeroase aminări şi meandre, Letea.

Dar atunci era o seară de toamnă limpede şi destul de caldă; şi totuşi el mergea parcă zgribulit, cu umerii ridicaţi şi capul pe jumătate ascuns în gulerul pardesiului, refuzând într-un mod vindicativ impresiile amurgului calm, de o frumuseţe zadarnică, întors cu hotărâre către abisul vertiginos din sine şi către agitaţia surdă a gândurilor. În apropierea podului, când ar fi trebuit să o ia la stânga, merse tot înainte, iar grefierul îl urmă (căci, într-adevăr, mergea cu o jumătate de pas în urma lui), fără să se mire inutil, aşteptând cu răbdare ca judele Ştefan să-i vorbească. Se opriră pe pod şi, sprijinindu-se de balustradă, judele Ştefan privi în lungul pârâului care se strecura pe furiş, pe sub coroane şi bolţi de verdeaţă, printre case şi grădini invadate de o vegetaţie dezlănţuită, încă mai agresivă în preajma apei, unde se deda unui veritabil dezmăţ. Şi iată că, nu se ştie de unde, printre tulpini de papură şi poticnindu-se în peticele de mătasea broaştei, venea săltând pe încreţiturile apei, purtată de vântul moale al amurgului, o bărcuţă de hârtie. Pe urmă

văzură că mai încolo, în susul apei, se jucau nişte copii. Dar în primul moment, apariţia bărcuţei le păru miraculoasă, bizară şi, într-un anumit sens, asupra căruia grefierul va reflecta mai târziu, premonitorie.

Să fi fost acela semnul pe care îl aşteptase? Mult aplecat peste balustradă, privind cu intensitate sclipirile metalice ale apei, începu să vorbească. Grefierul crezu că va spune ceva despre bărcuţa aceea şi despre copiii care o făcuseră. Dar constată îndată că se înşelase.

— Am pierdut prea mult timp din cauza grabei de a avea un scop. Din cauza scopului, în care am investit prea mult. Abia în momentul când te eliberezi de scop şi de orice alte interese legate de el, când totul devine un joc gratuit, când îţi procuri un prisos de timp, abia atunci cresc şansele de a câştiga. Comisarul Aron a procedat foarte bine lăsând totul baltă şi plecând cine ştie unde cu Pisica Verde, şi-a oferit un răgaz.

— O dovadă de înţelepciune şi de curaj din partea lui, confirmă grefierul într-un târziu, deşi nu înţelegea prea bine direcţia acelei discuţii, dar sperând că o va dibui treptat prin astfel de încercări.

Se întoarse şi îl privi doar o clipă, oarecum suspicios, de parcă s-ar fi temut că-i ghicise gândurile.

— Eu nu am avut acest curaj, spuse. Poate că nici nu e o chestiune de curaj, ci de hazard… Am fost de nenumărate ori la hipodrom şi am putut constata că nu dorinţa de a afla rezultatul curselor aduce lumea acolo, deşi, la urma urmei, singurul lucru care interesează e rezultatul; am face o mare economie de energie şi de timp, poate şi de bani, dacă nu am urmări desfăşurarea cursei, ci am rămâne acasă şi ne-am mulţumi să aflăm rezultatele de la altcineva, sau le-am citi a doua zi în gazetă. Dar, vezi, motivul real pentru care lumea merge la hipodrom este de a influenţa rezultatul, nu de a-l afla. Altfel spus: de a porunci hazardului. Trebuie să fii acolo, de faţă, pentru a o putea face. Deci e, totuşi, o chestiune de curaj.

Vorbea cu voce joasă şi monotonă, adresându-se mai degrabă celor câtorva brotaci adunaţi în păpurişul de la

piciorul podului, încât grefierul asculta cu efort, abia ghicind cuvintele după ritmul silabelor şi lungimea unor vocale.

— Ce se întâmplă când hazardul se încăpăţânează să nu te asculte? vru el să afle.

— Dacă ai fi fost vreodată la hipodrom, dacă ai fi pariat, n-ai pune asemenea întrebări. Hazardul te ascultă de fiecare dată şi îţi îndeplineşte poruncile, cu condiţia să ştii ce să-i porunceşti. Trebuie să-i asculţi mai întâi şoapta.

Grefierul ezită să întrebe mai departe. Gândul judelui Ştefan i se părea prea complicat, îl obosea. Ar fi urmat că voinţa proprie era doar un accesoriu al întâmplării, un ornament adăugat hazardului pentru a-l domestici… sau că un fel de complicitate îşi face apariţia între hazard şi jucător, ceva ce-i deosebeşte pe norocoşi de ghinionişti. Era el dintre aceia care „aud şoapta”, câştigase vreodată la curse? Mai târziu îşi dădu seama că de fapt, vorbindu-i despre hipodrom şi despre cursele de cai, judele Ştefan se gândise la cu totul altceva.

— Mă întreb de ce oamenii mari nu fac bărcuţe de hârtie şi nu le dau drumul pe râu, zise abia acum judele. Fiindcă n-au timp, răspunse tot el.

— Fiindcă bărcuţele de hârtie nu folosesc la nimic, iar ei ştiu asta – spre deosebire de copii, crezu grefierul.

— Sau dacă totuşi folosesc la ceva, ei nu ştiu la ce, spre deosebire de copii, replică judele Ştefan. Hm, ciudat, foarte ciudat… Ce se poate întâmpla atunci când oamenii spun o poveste în care nu cred propriu-zis, iar ea se dovedeşte apoi adevărată?

Abia acum grefierul descoperi că presimţise acest moment şi se temuse de el fără să i se mai poată opune. Îl presimţise încă de dimineaţă, neştiind însă precis în ce va consta; în separeul de la *Concordia*, când judele Ştefan spusese: „el vine de undeva”, oboseala din vocea lui se împreunase cu ceva din substanţa provizorie a reveriei grefierului, rezultând o emoţie intensă, de scurtă durată, ce conţinea în sine întreg destinul zilei pe care atunci abia o începeau.

— Te-ai întrebat vreodată unde merg sufletele păsărilor după moarte? Sau sufletele copacilor, ale ierburilor de tot felul şi ale gâzelor – vor fi având ele pregătit un loc de odihnă? Adică, vreau să spun, pe celălalt tărâm vor mai fi fiind păsări şi copii care fac bărcuţe, apele limpezi ale raiului au oare şi peşti? Sau numai omul şi fericirea lui pustie?…

Parcă anume pentru a-l confirma, un cârd de ciori trecu pe aproape cu multă gălăgie şi se îndepărtă dincolo de terasa de la marginea mlaştinii.

Se desprinse de balustradă lovind-o nemulţumit cu podul palmei şi porni cu capul în pământ, numărându-şi paşii, către dig. În depărtare, deasupra dealurilor, corola roşiatică a soarelui părea o imensă pupilă, obosită de atâta privit, aşteptând cu nerăbdare să se închidă peste ea pleoapa nopţii.

— Azi-dimineaţă, când domnişoara Orzan v-a cerut ceaşca, să vă ghicească în cafea, de ce aţi refuzat-o?

— Fiindcă azi-noapte am visat că făceam dragoste cu ea, răspunse judele Ştefan, prompt, aproape grăbit, ca şi cum abia ar fi aşteptat să scape de mărturisirea aceea.

Dincolo de pod, strada nu mai era pietruită, devenea un drum de ţară sau poate nici atât, o cărare ceva mai lată însoţită pe ambele părţi de şanţuri de scurgere a apei. Nici case aproape că nu mai erau – scunde, rare, înecate în vegetaţie – ci mai ales garduri înalte de scândură sau din nuiele împletite împrejmuind grădini imense cultivate cândva cu zarzavat, dar acum despuiate, cu pământul răscolit, pline de uscături şi lucruri netrebuincioase.

Se opriră pe dig pentru a inhala aerul cu miros de mi-l pe care adierea răcoroasă a serii îl aducea dinspre mlaştină.

— De la o vreme simt un fel de presiune a haosului asupra mea, zise judele Ştefan – obrazul cu pielea subţire, străbătut de numeroase vinişoare albăstrii, se încreţi într-o grimasă de lehamite. Toată ziua am avut impresia că trebuie să întâlnesc o persoană cu un anumit chip, un bărbat pe care îl visasem şi l-am uitat. Dacă l-aş fi întâlnit,

desigur că l-aş fi recunoscut şi poate altfel mi-aş fi amintit întregul vis. Astăzi am trăit sub semnul acestei întâlniri iminente care, iată, nu s-a produs. Cred că era tata… Porni de-a lungul digului şi după câţiva paşi adăugă ca din întâmplare: ştii, zilele trecute ea a primit o scrisoare de la inginerul francez.

Grefierul bănui, în acea clipă, că tot ce spusese până atunci fusese doar o cursă! îl atrăsese aici, la marginea oraşului, pentru a-i vorbi de femeia aceea. Dintr-odată se simţi meschin şi laş. Regretă că venise, ar fi dorit să fugă, să-l lase vorbind singur despre păsările de pe lumea cealaltă; era o dorinţă mediocră şi sănătoasă, din păcate irealizabilă, căci într-un gest de prietenie categorică, judele Ştefan îl prinsese de la încheietura braţului, aproape că îl împingea în direcţia vântului, către un anumit loc asupra căruia părea că se hotărâse dinainte, poate încă din clipa când părăsiseră podul.

— Mi-a mărturisit că s-a culcat cu inginerul francez. Şi totuşi, mă iubeşte pe mine. Cel puţin aşa spune… Dar nu poate să-mi promită că nu-l va mai căuta. Iar eu trebuie să o accept aşa cum este, fiindcă nu pot trăi fără ea…

Ajunsă într-o fază de saturaţie şi redundanţă, suferinţa lui se manifesta în acele momente mai degrabă ca oboseală, un fel de extenuare afectivă.

— Curvă, zise grefierul, întrebându-se totodată dacă nu cumva vorbeau despre un concept, căci nu o cunoştea, nu o văzuse niciodată.

— Ar trebui să o părăsesc, trebuia să o părăsesc *atunci*, acum e prea târziu, depind de ea ca un alcoolic de doza lui de viciu.

Se străduia să vorbească rar, mimând calmul, dar bărbia începu să-i tremure uşor.

— Mă tem că nu m-aş putea acomoda cu altă femeie, înţelegi? E o competiţie îndârjită între noi, pe care trebuie să o pierd de fiecare dată, pentru a nu o pierde pe ea. Când o sărut şi-i simt buzele încremenite sau când, după ce facem dragoste, rămâne minute în şir cu privirea ţintuită în tavan, fără să scoată un cuvânt, ştiu că atunci se

strecoară în ea celălalt. Mai corect ar fi să spun: se iveşte – e ca şi cum ea însăşi l-ar zămisli, ca şi cum s-ar desprinde din trupul ei pentru a o poseda, îl văd aievea zvârcolindu-i-se în pântec, imagine cumplit de voluptuoasă ce îmi evocă idealul de comuniune şi intimitatea absolută… Bucuria, uneori isterică, de a o poseda vine tocmai din identificarea mea cu el; o iubesc cu trupul lui, îi inspir parfumul cu nările lui, o doresc cu dorinţa lui. În felul acesta îmi însuşesc prin fraudă o părticică din fericirea lui, îl expropriez de ea, pentru a-l retrimite apoi în nonexistenţă, el devine preţ de câteva minute obiectul meu erotic. Sunt clipe când o văd intrând în cortul *meu* roşu şi oprindu-se niţel stingherită, mă ridic din patul de campanie, mă îndrept agale spre ea, îi ridic capul şi o sărut uşor, te aşteptam, îi spun, apoi o iau în braţe şi o port până la pat, ea mi se prinde cu ambele mâini de gât, o simt tremurând de emoţie, tace, se supune docilă forţei şi deciziei mele, o mângâi mai întâi pe frunte, pe gât, îi desfac doi nasturi ai bluzei – ştiu toate aceste amănunte fiindcă ea însăşi mi le-a relatat – buzele noastre se caută şi se găsesc, geme uşor, îi simt degetele subţiri şi reci alunecându-mi pe piept, unghiile înfigându-mi-se în grumaz, trupul i se încordează ca într-o vibraţie, apoi se relaxează, se abandonează plăcerii, mi se oferă – mie, dar şi celuilalt, de fapt suntem permanent împreună, o posedăm simultan… Dacă atunci m-aş privi în oglindă, probabil că l-aş vedea pe el.

În lumina tot mai ofilită, câmpia curgea tăcută, încet dar implacabil, către noapte. Priveliştea se dispersa în zare suptă şi mistuită undeva dincolo de linia orizontului de trupul imens al întunericului, lăsând în urmă doar răcoarea, foşnetele vântului şi miresme din care vreun suflet nostalgic ar fi putut extrage amintirea vagă a unui parfum legat de o întâmplare plăcută. Nimic ostil, ci un acord deplin cu viaţa care palpita împrejur, până la marginile universului. Era atâta linişte şi o pace atât de temeinică se înstăpânise, încât, ruşinat de zbuciumul său derizoriu, judele Ştefan se întoarse brusc şi privi spre oraş. Nu se mai distingeau culori, ci doar linii de contur, umbre

proiectate pe ecranul livid al cerului. Vocea lui deveni dintr-odată clară, liniştită.

— De ce-ţi vorbesc eu ţie? Toate astea ar trebui spuse unei femei.

Atunci în negura cenuşie a serii sclipiră primele luminiţe electrice, graţie cărora oraşul căpăta un aer vioi şi intim. Ochii judelui se luminară şi ei de o sclipire fanatică.

— Mergem la „*Prinţesa Împuţită*"! şopti învins.

Odă Contelui şi mădularelor sale

O dată pe săptămână, de obicei în penultima ei zi, grefierul lipseşte de la audienţă. Sau pleacă mai devreme de la Concordia. Comisarul nu-l întreabă nici unde pleacă, nici ce treabă are şi – ceea ce pentru temperamentul lui e oarecum ciudat – nu l-a întrebat niciodată. Se preface că ştie; o formă de generoasă toleranţă care, în definitiv, îi salvează autoritatea şi onoarea. Dar oare chiar nu ştie? Sau altfel: dacă ar şti, ce ar putea face? Un lucru e cât se poate de clar, sau chiar două: dacă nu ştie, comisarul nu vrea să se afle că nu ştie, iar dacă ştie, nu vrea să se afle că ştie. Probabil că în situaţiile despre care e vorba, ar prefera să nici nu existe, să nu fie comisar de poliţie, să nu-l cheme Petrache şi să nu aibă două fete, dintre care cea mai mare măritată cu grefierul Luca, condiţii ce, la o analiză mai atentă, ar putea fi înlocuite cu una singură – să nu existe grefierul Luca. Momentul precis al plecării nu e de fiecare dată acelaşi; dintr-un anumit punct de vedere, l-ar surprinde nepregătit pe comisar, dacă, în momentele ce îl precedă, grefierul n-ar începe să se foiască aparent fără motiv, să privească melancolic spre fereastră sau undeva mai departe, dincolo de ea, şi să-şi scoată tot mai des din buzunar ceasul cu lănţişor de aur, primit cadou de la

comisarul însuşi, cu puţine zile înainte de nunta ce avea să i-l facă socru. Totuşi ceva îl întreabă comisarul, atunci când grefierul decide în sfârşit să se ridice, presupunând că înainte de asta şedea pe un scaun, dacă se aflau în biroul de la comisariat, sau într-un fotoliu, în separeul de la Concordia, iar dacă nu şedea, să-şi semnalizeze în alt mod intenţia, bunăoară umflându-şi pieptul şi inspirând mai mult aer decât i-ar fi necesar pentru o respiraţie normală; cu voce joasă, calmă, lipsită de orice curiozitate, comisarul întreabă:

— Pleci?

— Da, răspunde sec grefierul, fireşte fără a mai adăuga vreo explicaţie, deoarece asta ar complica enorm lucrurile.

De fapt, întrebarea comisarului îl ajută foarte mult, deoarece, aşa cum este ea concepută şi apoi rostită, creează impresia că ar conţine o înţelegere prealabilă între ei doi, inexistentă în realitate, potrivit căreia grefierul ar pleca într-o direcţie convenită anterior, cu un scop bine stabilit, presupuneri implicite ce reuşesc în bună măsură să prevină intervenţia în acest dialog a vreunui terţ inoportun, iar între ei doi să parafeze, a câta oară, pactul secret niciodată negociat şi care nu conţine nicio frază; din acel moment, grija cea mai mare a grefierului este să iasă cât mai repede din încăpere, pentru ca altcineva în locul comisarului să nu-l întrebe, din întâmplătoare curiozitate, din politeţe, sau pur şi simplu din plictiseală, unde pleacă, ce treabă are, adică exact acele întrebări pe care comisarul le-a evitat de la bun început cu eroism şi sacrificiu de sine.

Odată ajuns în stradă, elimină din piept aerul de prisos, inspirat ceva mai devreme din motive tactice, printr-o expiraţie prelungită şi profundă ce ar putea fi asemănată unui oftat de uşurare scăpat involuntar, ca acela care ne consolează în situaţiile când reuşim să ieşim dintr-o încurcătură pe care singuri ne-am provocat-o. S-ar putea spune că este momentul când toate gândurile sale dobândesc o incontestabilă vocaţie prospectivă, mulţumită

căreia grefierul poate desena mental traseul orelor pe care le va petrece în casa procurorului. Dar până acolo mai e ceva. De exemplu, un vânzător de halviţă şi acadele. Şi-a pus taraba în mijlocul trotuarului, anume ca trecătorii să se împiedice de ea, iar ei chiar asta fac, fiindcă e o oră de maximă circulaţie. Halviţă, acadele şi nişte bomboane de ciocolată umplute cu lichior, care se sparg în gură. Zâmbeşte timp la grefier, cumsecade, umil, recunoscător – îl cunoaşte de undeva? –, doar fiindcă a binevoit să cumpere câteva din bomboanele lui, altfel n-ar fi avut de unde să ştie că-s cu lichior. Deodată se gândeşte la asta: dacă nu le-ar fi cumpărat, n-ar fi simţit cum se sparg în gură, cum se prelinge din ele lichidul acela care lasă pe limbă şi pe gingii o urmă dulce şi caustică, amăruie, niţel unsuroasă, cu iz de sâmbure de caisă, nu s-ar fi gândit cu ce să-l compare, ce metaforă i s-ar potrivi, poate n-ar fi observat nici surâsul recunoscător al vânzătorului... Şi astfel, din aproape în aproape, întreg Universul ar fi fost altul! De la Şcoala Normală n-ar mai fi ieşit grupuri de eleve în uniformele lor bleumarin cu gulere albe, care le fac să arate ca nişte măicuţe zburdalnice; îşi dau coate şi se uită lung după el, comentează ceva, apoi râd, de parcă ar şti unde se duce şi despre ce va fi vorba acolo, iar râsul lor zglobiu şi cristalin îi aminteşte grefierului de gâgâitul unor curci speriate, comparaţie total nepotrivită din punct de vedere literar, pe care ar critica-o sever dacă ar aparţine, să zicem, fermecătoarei doamne Glaphira, soţia procurorului. La colţul străzii n-ar mai fi întâlnit pe cei doi măturători întârziaţi nu se ştie din ce cauză, sprijinindu-se în cozile măturoaielor şi privindu-se fără să-şi spună nimic. Dar afişul filmului „Îngerul albastru” ar fi rămas totuşi la locul lui, lipit direct pe peretele dinspre stradă al Poştei, fiindcă era acolo şi zilele trecute, când vânzătorul de halviţă nu apăruse încă, iar grefierul nu cumpărase de la el bomboane de ciocolată umplute cu lichior şi nu avea de unde să le ştie gustul.

Îi vede cu ochii imaginaţiei cum stau şi pândesc pe rând de la fereastră, ascunşi în spatele perdelei, le

presimte aşteptarea cu un sentiment plăcut, paternal, indulgent şi totodată înălţător, chiar dacă niţel confuz – dar, de ce n-ar recunoaşte, şi cu o sinceră mulţumire de sine. De aceea îşi poate îngădui să fie autoironic. Astfel descoperă din întâmplare ce mecanism psihologic produce autoironia, în general: certitudinea unei superiorităţi atât de evidente, atât de detaşate, în raport cu o situaţie oarecare, încât îşi poate permite să se conteste ea însăşi, fără niciun risc.

Ce fac ei acum? Aşteaptă, se pregătesc, au emoţii. Pentru cine? Pentru el, desigur. Este aşteptat de însuşi procurorul – şi de fermecătoarea lui soţie; Glaphira – ar fi interesant de ştiut de unde vine un nume atât de rar şi distins!… Chiar dacă se teme şi el un pic de întâlnirea cu ei, o întâmpină cu o emoţie plăcută, asemănătoare probabil celei simţite de actorul care se pregăteşte să intre în scenă. Tensiunea aceea dezagreabilă, însoţită de un oarecare sentiment de culpabilitate, cu care a trebuit să-l părăsească pe comisar în separeul de la *Concordia*, a dispărut aproape cu totul, e palidă ca o amintire din copilărie. A şters-o englezeşte, ascunzându-se în propriile haine, strângându-şi involuntar umerii cu iluzia că asta l-ar face mai puţin vizibil. Poate s-au mirat, dar n-au mai zis nimic. Comisarul l-a privit neîncrezător, a întrebat numai: pleci? E major, are voie să meargă oriunde şi are dreptul de a nu spune unde. La ora asta strada e foarte aglomerată, nici nu trebuie să dai socoteală unde mergi, fiindcă toţi merg încotrova. La masă, poftim! Omul are dreptul fundamental la hrană! Problema e să nu se întâlnească taman acum cu vreo cunoştinţă care să-l întrebe pe neaşteptate: unde te duci? În starea de tensiune în care se află, n-ar putea minţi. Ar trebui totuşi să spună o minciună, acela să clatine din cap neîncrezător şi dojenitor, el simţindu-se dintr-odată un nenorocit, să-i fie ruşine de minciuna pe care a spus-o… De ce ar trebui să mintă? De ce n-ar spune adevărul? E ceva ruşinos aici, ce ar trebui ţinut ascuns? Nicidecum! Nu l-a asigurat chiar procurorul că e ceva aproape oficial, deşi, mă rog, deocamdată

secret?... Aşa a hotărât Comitetul de Organizare a Serbării. Fiindcă e vorba de o surpriză pe care o vor face Contelui, de ziua lui. De fapt, privilegiul de a contribui la alcătuirea *Odei* a fost obţinut cu mari eforturi, prin intervenţii la persoane dintre cele mai sus-puse, iar faptul că strofele s-au tras în cele din urmă la sorţi a constituit o veritabilă şansă pentru soţia procurorului şi, prin consecinţă, pentru grefier, deşi, pe de altă parte, subiectul strofei pe care trebuie să o compună este cât se poate de delicat. Însă, ia să ne gândim un pic, dacă subiectul n-ar fi fost atât de dificil, ea s-ar fi descurcat şi singură, n-ar mai fi avut nevoie de ajutorul grefierului... Iată cum hazardul a lucrat anume pentru a-l implica în pregătirile importantului eveniment şi, cine ştie, poate că acelaşi hazard va lucra în continuare în favoarea lui, căci semnale dintre cele mai încurajatoare îi dau suficiente motive să spere că lucrurile nu se vor opri aici. De fapt, acum ştie foarte clar ce are de făcut!

Pe măsură ce se apropie de casa procurorului, mintea îi reproduce tot mai mai fidel vocea şi chipurile lor, imaginea cabinetului de lucru al procurorului, cu fereastra ce dă spre grădina din spate, ale cărei alei de gazon mărginite de gărduleţe de tuia trasează arcuri de cerc cu raza tot mai mică, până se închid în jurul unei mici oglinzi de apă în mijlocul căreia susură un havuz, sofaua de lângă şemineu, pe care şi-o rezervă de obicei procurorul, mai ales când doreşte să reflecteze cu voce tare lăsându-se mult pe spate şi pufăind arareori din pipa ce până atunci părea stinsă, cele două fotolii aşezate foarte aproape unul de altul, în spatele măsuţei de palisandru cu rotile, pe care slujitoarea serveşte cafelele, fursecurile sau băuturi răcoritoare, tapetul de muselină albastru-ciel sau din alt material lucios şi moale cu liniuţe argintii abia vizibile, ce conferă peretelui un fel de profunzime, creându-ţi senzaţia că ai putea să-l străbaţi fără efort, şi, desigur, rafturile cu cărţi de pe peretele nordic împreună cu biroul imens, din stejar sculptat, la care au loc cele mai multe dezbateri despre *Odă*, deşi atunci când se serveşte lichiorul sau

dulceaţa, mai potrivită se dovedeşte totuşi sofaua, cu atât mai lesne de folosit dacă procurorul nu e de faţă... Dar mai ales aerul răcoros, tihnit, combinaţia aceea imprevizibilă dintre mireasma florilor de câmp, aroma de cafea prăjită şi mirosul de tutun, un amestec contradictoriu, eterat şi totodată insinuant, la care se adaugă mai târziu parfumul de trandafiri, un pic prea senzual, uşor dulceag folosit de soţia procurorului.

O cafea? O ţigară? În general, aşa încep. Nu vorbesc despre ce vor face, ci enunţă fraze neutre despre vreme, dincolo de care se ghiceşte o anumită tensiune a confruntărilor ulterioare...; de obicei procurorul îl întreabă cum merge ancheta, ce se mai aude în oraş etc. Apoi pleacă, desigur chemat de treburile importante ale funcţiei sale, îi lasă singuri. Poezia e pentru femei, zice în glumă. O glumă ofensatoare la adresa grefierului, dar în definitiv grefierul e băiat bun, nu se supără niciodată. Când a aflat tema *Odei,* la prima întâlnire, sau poate la a doua, da, căci la prima nu au discutat decât chestiuni foarte abstracte, cam vagi şi la urma urmei banale, din care el personal nu înţelegea mai nimic, a avut, să zicem, un mic şoc negativ; când a înţeles sau a crezut că înţelege, căci de aflat n-a aflat propriu-zis niciodată. Era asemenea cuiva care merge cu trenul într-un compartiment cu perdelele trase şi, după un timp, ridică perdeaua şi priveşte afară: ceea ce vede este un cu totul alt peisaj decât cel pe care şi-l imaginase, fie chiar şi inconştient. Nici acum nu e sigur că a înţeles corect. Poate că ei nu s-au gândit niciodată la ceea ce el presupune a fi *subiectul,* dar însăşi dificultatea de a-i explica, precum şi faptul că nu îndrăzneau să-l contrazică în această privinţă l-au condus în cele din urmă la convingerea că tragerea la sorţi a strofelor nu le fusese câtuşi de puţin favorabilă. De ce nu o strofă închinată braţului său puternic, viguros? s-a întrebat cu îndreptăţită uimire. Sau chipului său impunător, privirii sale de vultur, frunţii luminate şi gânditoare, ba chiar, de ce nu, nasului său distins sau, în fine, degetului de la mina? Mai era însă şi altceva. Compunerile ei strict personale, versurile

puerile, naive pe care i le-a citit la prima „şedinţă de lucru”, dacă poate fi numită astfel, când toate preparativele protocolare au luat sfârşit şi au rămas singuri. Trebuia să înceapă de undeva şi au început de la acele compuneri.

— Ia să vedem, cam ce-aţi scris până aici… propuse el.

Ea deschise roşind de emoţie caietul, îl răsfoi nehotărâtă, îl închise la loc. Grefierul s-a simţit atunci ca un profesor care corectează tema elevei pe care o prepară pentru bacalaureat. Luă caietul din mâinile ei, cu delicateţea necesară, dar în acelaşi timp cu suficientă fermitate. De fapt, în acel moment ştia prea puţin despre ce va avea de făcut. Începu să citească cu voce tare, simţind plăcerea un pic răutăcioasă, punitivă, pe care acest mod de lectură i-o procura.

— *Plăpând, golaş şi neajutorat, singur nesigur vezi cum se ridică, ca un copil ce încă n-a-nvăţat să meargă – şi de mers îi este frică…*

Trecu sub tăcere cacofonia dintre versurile al doilea şi al treilea, pentru a nu o jigni inutil, şi propuse mai întâi lămurirea câtorva detalii prozodice: dacă *Oda* trebuie să fie cu rimă sau fără, câte versuri are strofa pe care urmează să o compună, în ce structură de metrică – lucruri la care ea nu se gândise până atunci nicio clipă.

— De ce, nu e bine aşa? întrebă. Am scris ce am simţit!

Nu înţelegea de ce nu e bine şi de ce faptul de a fi sincer nu e o calitate literară, ceea ce îl încurcă şi mai mult pe grefier. Mai târziu, va afla că o ajutase puţin şi soţul, dar îi interzisese să dezvăluie acest lucru, şi tocmai de aici provenea cumva îndrăzneala ei de a apăra valoarea versurilor. Pentru a o încuraja, lăudă totuşi acel oximoron auditiv „singur-nesigur”, asigurând-o că face o bună impresie în context, însă şirul tautologic de epitete care îl precedă trebuie neapărat eliminat. Dar cel mai important defect este altul, ce ţine de viziunea de ansamblu, şi aici ea îi dădu spontan dreptate, după ce ascultă cu luare aminte

argumentul că, prin definiţie, oda fiind o preamărire a forţei, a puterii, a curajului, a vitejiei, a virtuţilor eroice în general, toate acestea vin în contradicţie evidentă cu epitete ca „plăpând”, „golaş”, „nesigur”, ca să nu mai vorbim de comparaţia cu un copil fricos, complet neadevărată în însuşi fundamentul ei, dacă avem în vedere că se referă la nimeni altul decât Contele şi totodată Guvernatorul provinciei noastre... Admiţând cu toată înţelegerea sentimentele ei materne şi protectoare, se vedea nevoit să-i atragă atenţia că există un adevăr al metaforei ce nu poate fi eludat, căci sensul ei primordial este tocmai relevarea adevărului, iar rolul ei este, cum cu îndreptăţire remarca un cunoscut filosof, al cărui nume grefierul îl uitase pe moment, ca şi al degetului îndreptat către acel adevăr: trebuie să priveşti în direcţia respectivă, nu la deget. Din acest punct de vedere, chiar şi existenţa noastră nu e decât metaforă, în sensul că numai indică o direcţie (şi într-acolo trebuie să privim!); lumea însăşi se poate concepe ca sistem complex de metafore, căci, în afară poate de numele secret al lui Dumnezeu la vechii evrei, niciun cuvânt nu denumeşte cu suficientă precizie un obiect anume, ci mai degrabă direcţia lui existenţială, tranziţia perpetuă de la o formă la alta, în cursul căreia obiectul încetează de a fi ceea ce a fost şi începe să fie ceva ce nu era, adică trecerea lui prin nimic, denumită în mod obişnuit, şi desigur eronat, devenire. De aceea se afirmă cu deplin temei că un obiect nu este numai el însuşi, ci şi semnul sau receptaculul a încă ceva, al unei realităţi care transcende planul manifestării imediate; el „nu e atât real, cât mai degrabă bun conducător de real”, dacă e să cităm fericita expresie a unui poet, la fel cum putem spune că focul, deşi ca element în sine există pretutindeni, condiţiile pentru actualizarea lui apar numai în procesele de combustie... Ce înţeles dădea ea unor teorii atât de eclectice era greu de apreciat, dar în schimb ele o impresionaseră cel puţin estetic într-o asemenea măsură, încât îl întrerupse şi ieşi, lăsându-l singur câteva minute, ca să poruncească slujnicei să li se aducă două

păhărele cu lichior.

În cursul discuţiilor, grefierul ezita să o privească direct în ochi, mulţumindu-se să-i urmărească reacţia cu doar o margine a privirii, dar atât cât putu să vadă, toate acele explicaţii o surprindeau şi, nu mai puţin, o emoţionau, le accepta cu inocent entuziasm, deşi critica lui atât de competentă nu produsese deocamdată niciun vers valabil pentru *Odă*. La drept vorbind, metafora nu e punctul lui tare, dar ar fi fost inutil să-i explice că de fapt el nu e poet, chiar dacă mai scrie din când în când la gazetă, oricum n-ar fi înţeles, cum de altfel nici procurorul, făceau parte din lumea celor pentru care toţi cei care scriu la ziar sunt poeţi – această clasare conţinând în proporţii aproximativ egale sentimentul propriei superiorităţi, o specie oarecare de invidie şi un dispreţ cât se poate de natural – n-ai cum să-i convingi de contrariul. Când acceptase să le dea o mina de ajutor, se bizuise pe asigurările procurorului – nu e cine ştie ce, câteva indicaţii acolo, câteva mici corecturi, îl încurajase el, de fapt nu ai mai nimic de făcut – asigurări ce promiteau o derogare de la responsabilitatea consecinţelor, fără să-i interzică totuşi cota parte din meritele eventualului succes, dar ulterior, când descoperi că atunci procurorul nu făcuse decât să-şi definească poziţia personală faţă de poezie în general, se ambiţionă să le demonstreze amândurora, şi prin ei înseşi mentalităţii pe care o reprezentau, că literatura nu e ceva atât de simplu şi la îndemâna oricui, graţioasă inutilitate bună cel mult pentru scărpinat burta sătulă a mic-burghezului… Şi iată, acum era pe punctul de a reuşi – reacţia ei o dovedea cu prisosinţă.

— Aşadar, reluă ea după ce revenise, dar nu se mai aşeză pe scaunul de la birou de pe care se ridicase ceva mai devreme, ci preferă unul din fotolii, făcându-i grefierului semn să se aşeze pe celălalt, trebuie să înţeleg că, în realitate, realitatea… e altceva? Dar dacă aşa stau lucrurile, ce ne împiedică să numim realitate tocmai acel altceva?

În fondul ei observaţia era justă. Raţionamentul

simplu, de bun simţ, exprimat cu o voce care nu conţinea nici măcar umbra vreunui reproş, ci dimpotrivă, suna cald şi îmbietor, aproape tandru, îl descumpăni pe grefier, demolându-i întreaga construcţie speculativă de până atunci, dar cum întotdeauna există o ieşire, mai ales când se discută despre cuvinte, găsi de îndată răspunsul cel mai potrivit care, fără să o contrazică propriu-zis, abătea cursul discuţiei pe un nou făgaş, aşa cum micul stăvilar folosit de ţăranii pricepuţi nu opreşte curgerea râului, ci îl îndreaptă spre grădina cu zarzavat, făcându-l folositor la irigarea acesteia. Se ridică de pe scaunul de la birou şi, până să se aşeze pe fotoliul de lângă ea, dinaintea căruia slujnica deja trăsese gheridonul de palisandru pe care se afla tăviţa cu cele două pahare de lichior, făcu un ocol prin mijlocul camerei, până la fereastră.

— Depinde din ce unghi privim lucrurile, zise. Dacă amândoi privim în aceeaşi oglindă, nu vedem obligatoriu amândoi acelaşi lucru, ci fiecare vede altceva – de exemplu, eu vă văd pe dumneavoastră, iar dumneavoastră mă vedeţi pe mine. Faptul de a-i vorbi cu „dumneavoastră" i se păru dintr-odată, şi pentru scurt timp, nefiresc, aproape ridicol. Întâmplător, m-am gândit mai demult la asta. Desigur, felul cum noi percepem o realitate oarecare nu o poate modifica în esenţa ei, şi cu atât mai puţin denumirile convenţionale pe care i le atribuim, aşa-zisele noţiuni. Noţiunea de cal, bunăoară, nu indică niciun cal concret anume, niciun cal „real", ea a fost generată de incapacitatea spiritului de a-şi imagina toţi caii, în fond de limitele memoriei umane. Asta nu va face însă niciodată ca un cal să fie pisică… Dar mă tem că ne-am îndepărtat prea mult de subiectul propriu-zis al discuţiei. De fapt, aş vrea să revin la subiectul *Odei*. O pisică poate fi deosebit de frumoasă ca pisică, dar dacă am vedea un om cu cap de pisică, nu am fi câtuşi de puţin îndreptăţiţi să spunem că e frumos; ceea ce e potrivit pisicii nu-i îngăduit câinelui; ceea ce e adorabil la un copil, devine la un om matur ciudat, straniu sau ridicol. Există aşadar o competenţă a stării de a fi ceva şi eşti acel ceva numai în măsura în care

atingi nivelul acceptabil de competenţă al speciei „ceva”-ului respectiv. Un beţiv urinează pe un copac în plin centrul oraşului şi toată lumea întoarce indignată şi scârbita capul îl altă parte. Poate chiar să vină un poliţist şi să-l amendeze. Dacă în locul lui, pe acelaşi copac, ar urina un câine, am fi cel mult amuzaţi… De ce? Deoarece câinele care urinează pe un copac face ce e în firea lui să facă, în vreme ce omul care ar face acelaşi lucru s-ar situa sub competenţa de om, căreia în acest caz îi mai spunem şi demnitate. Dar nu există şi o reacţie inversă? Dacă o pisică ar gândi ca un om? Sau dacă un copil s-ar comporta ca un om matur, ce am crede despre acestea? Asta e, în definitiv, esenţa miracolului, depăşirea competenţei previzibile. Cred că genialitatea, ca şi eroismul, intră în categoria „competenţei umane depăşite”, a „suprademnităţii” – iertaţi-mi acest barbarism – şi îmi permit să observ că este tocmai cazul Contelui nostru.

Ridică în sfârşit păhăruţul de lichior, cu reconfortantul sentiment că îl merită, însă nu bău, ci numai îşi umezi puţin buzele, pentru a fi într-o cât mai deplină concordanţă cu propriile reflecţii.

— Fireşte, dar în fragmentul nostru nu e vorba despre Contele integral, al cărui eroism nimeni nu s-ar gândi să-l conteste, ci numai despre unul din membrele sale, anume, cel mai gingaş, mai sensibil, mai vulnerabil şi, dacă pot spune astfel, mai puţin eroic, care totuşi îi procură, sau, mă rog, i-a procurat cândva clipele cele mai fericite, presupun. Eu de la această idee am plecat atunci când am scris versurile.

Grefierul i-ar fi putut răspunde că gingăşia, sensibilitatea şi vulnerabilitatea nu neagă eroismul, ci dimpotrivă, îl pot completa şi desăvârşi, iar lucrul deocamdată neprecizat la care se refereau versurile putea dobândi la rândul său caractere eroice ca parte a fiinţei eroice a Contelui, dar era conştient că obiecţia ei avea mai curând o conotaţie ironică; toată lumea ştie că eroismul Contelui consta mai ales în funcţia de Guvernator pe care a moştenit-o odată cu titlul, cumpărat de unul din strămoşii

săi cu bani obţinuţi din exploatarea muncii ocnaşilor şi din comerţul cu vite, atât de prosper odinioară în Abraxa. Îl surprinsese şi-l intriga contradicţia evidentă dintre naivitatea juvenilă a versurilor şi simţul critic foarte ager al autoarei lor, dar suportă cu demnitate (prefăcându-se a nu observa) sancţiunea pentru tentativă frauduloasă de linguşire, pe care ea i-o aplicase cu promptitudine şi agreabilă candoare, mai ales că, îndată după aceea, ca să atenueze cumva din asprimea acelei observaţii, îl apăsă uşor, amical, pe mână şi îl privi direct în ochi, cu un anumit înţeles. Astfel, pactul tacit asupra acestei chestiuni odată încheiat, puteau pune totul în paranteză şi continua conversaţia ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat – aproape nimic.

La următoarea „şedinţă", cum îi plăcea ei să numească aceste întâlniri cvasisecrete (o singură persoană avea cunoştinţă de ele: procurorul, dar şi el stătea foarte puţin, doar câteva minute la început, apoi îi lăsa singuri, sub pretextul treburilor urgente care îl chemau „la datorie"), care dobândiseră foarte repede nu ştiu ce aer misterios şi poate chiar conspirativ, grefierul veni mult mai bine pregătit, din toate punctele de vedere. Reflectase foarte serios asupra posibilităţii de a combina viziunea eroică, proprie oricărei ode, cu o simbolistică ascensională, energică, vitală, care ar fi inclus obligatoriu tropii forţei şi cutezanţei. Întrebuinţarea unor cuvinte cu rezonanţă solemnă, ca: sceptru, obelisc, turn, vigoare, fermitate, nu putea lipsi dintr-o atare viziune, mai ales că în subtext ele vehiculau calităţile obiectului ocultat, iar gradaţia ascendentă a epitetelor: tare, pătrunzător, fierbinte, gigantic, urma să ridice valoarea estetică a enunţului până la nivelul de concentrare şi expresivitate impus de rigoarea formei poetice. Cel puţin teoretic, problema era rezolvată. Rămânea doar ca, după ce vor fi convenit asupra strategiei de urmat, să testeze modul de funcţionare a metaforelor în cadrul unei forme fixe cu o metrică mai amplă şi mai generoasă. Pentru orice eventualitate, grefierul îşi pregătise de acasă un număr de versuri, pe

care însă nu le mai notase pe hârtie, pentru a lăsa impresia că-i vin spontan în minte, ca un dar al muzelor. Din nefericire, ea ridică de la început obiecţia că, având în vedere şi vârstă destul de înaintată a sărbătoritului, e posibil ca *„subiectul”* (ajunseseră la această formulă pentru a indica expeditiv şi eficient despre ce era vorba) să nu fie atât de măreţ cum intenţionau ei să-l descrie, ceea ce risca să producă un efect contrar celui preconizat, Contele putându-se considera ironizat sau chiar jignit de nişte versuri care preamăreau ceva ce nu mai exista de multă vreme. La toate argumentele ei, grefierul se limită să remarce, pe un ton defensiv, fără să ştie nici el prea bine ce ar fi voit să spună:

— Subiectul e, într-adevăr, foarte delicat…

Încercând să-şi amintească versurile pe care şi le pregătise de acasă, pentru a le oferi drept exemplu, îşi dădu seama că niciunul nu se potrivea noului context; nu-şi amintea decât lucruri ce păreau să nu aibă vreo legătură cu *Oda*. Constatase că majoritatea oamenilor ne sunt de fapt inutili; câţiva ne sunt utili, fireşte, în măsura în care răspund dorinţelor şi comenzilor noastre, rămânând totodată dispensabili sau interschimbabili, ca şuruburile şi piuliţele unei batoze, bunăoară, în cazul când această condiţie nu mai e îndeplinită; foarte puţini ne sunt necesari, în sensul că depindem de ei într-o măsură mai mare decât am dori sau decât depind ei de noi – şi unul singur ne este necesar, indispensabil şi unic. Dar pentru a ne putea bucura de cei câţiva pe care îi iubim sau a căror prezenţă ne e agreabilă sau folositoare, trebuie să-i suportăm pe toţi ceilalţi – din cauza conexiunilor dintre ei. Ăsta e preţul.

Între timp, ea spusese ceva despre vis, o afirmaţie oarecum neaşteptată, sau care suna astfel – grefierul nu înţelese prea bine, deoarece tocmai se gândea dacă să o încadreze în categoria persoanelor necesare, sau să o promoveze într-o categorie superioară, ceea ce ar fi însemnat o retrogradare implicită a procurorului în categoria celor nu doar interschimbabili, ci care ar face

chiar mai bine să nu existe – ceva despre indecenţa de a-ţi povesti visele, este ca şi cum ţi-ai expune sexul în faţa cuiva, pronunţase în sfârşit acest cuvânt până atunci interzis de exigenţele intelectuale ale discuţiei, căci visul ce altceva este, dacă nu un fel de sex al spiritului, în sensul că produce plăcere şi îl perpetuează…

— Există vise care nu produc defel plăcere, ci dimpotrivă, o contrazise grefierul, amintindu-şi în treacăt de visul pe care i-l povestise cu câtva timp în urmă judecătorul de instrucţie.

— Eu mă refeream la visul-dorinţă, dacă-l putem numi astfel, la visul cu ochii deschişi, preciză ea. Nu este poezia un astfel de vis? Şi prin aceasta, nu e oare scrierea ei o indecenţă la fel de gravă ca exhibiţionismul?…

Punea toate aceste întrebări deoarece, mărturisi cu explicabilă jenă, roşind doar atât cât se cuvenea unei femei experimentate şi mature într-o discuţie totuşi emancipată, între timp reflectase la *subiect* şi dintr-un alt punct de vedere, mai general şi, dacă se poate spune aşa, mai generos, îl visase cu ochii deschişi!

— În anumite condiţii, gestul respectiv nu e o acţiune atât de indecentă pe cât se presupune, de exemplu la medic, corectă prompt grefierul, felicitându-se în gând pentru exemplul găsit în ultima clipă şi care menţinea discuţia la un nivel principial. Prejudecăţile noastre îl fac astfel, cărora ne supunem aproape inconştient, fiindcă ele ne protejează oarecum echilibrul interior şi confortul sentimentelor, sunt ca o cochilie sau o redută… – dar gândurile îi erau în altă parte. Se întrebă uşor confuz: oare despre ce vorbesc?

Celelalte detalii ale conversaţiei s-au estompat între timp, s-au divizat în fragmente lipsite de conţinut propriu, ori s-au rătăcit printre imaginile cu mult mai pregnante ale următoarelor întâlniri; acum, când grefierul se îndreaptă grăbit spre locuinţa procurorului pentru o nouă „şedinţă”, trebuie să recunoască faţă de sine echivocul şi perfidia multora dintre cuvintele spuse atunci, dar şi importanţa lor decisivă pentru tot ce avea să urmeze. Căci în continuare,

fără ca *Oda* să fi progresat câtuşi de puţin, complicitatea aceea, întemeiată iniţial doar pe administrarea în comun a unui secret minor, a evoluat primejdios spre o relaţie cu promisiuni ameţitoare – desigur nerostite, căci asta le-ar degrada – la care aproape îi e teamă să se gândească. Ele stau la pândă, le presimte undeva în umbra întâmplărilor şi a gesturilor celor mai mărunte, feroce ca nişte fiare de pradă care îşi urmăresc cu răbdare, dar şi cu încordare crescândă, vânatul, victima inocentă, căprioara sau gazela ce zburdă neştiutoare în aparenta siguranţă a luminii şi a orizontului deschis oricărei direcţii de fugă; vor sări, vor muşca şi vor ucide – totul într-o singură clipă!

Uneori ea poartă, din simplă cochetărie, un batic semitransparent de mătase, înnodat lejer, de sub care ies pe frunte câteva şuviţe rebele de păr catifelat, alteori o găseşte îmbrăcată într-un comod halat de casă, dintr-un material subţire, fără înflorituri; pare sau se preface a fi somnoroasă sau alintată. Nu e neapărat ceea ce s-ar putea numi o frumuseţe, dar prezenţa ei îi provoacă adesea o agitaţie lăuntrică, ceva de genul unei alarme în întreg trupul, ce-l instigă nu o dată la iniţiative riscante, cum ar fi aceea de a-i propune să se întâlnească în altă parte, pe un „teren neutru”, deoarece raportul acesta gazdă-oaspete le impune o conduită adesea artificială, îi obligă la tot felul de menajamente reciproce, nenumărate formule de ipocrită politeţe care fac comunicarea dificilă, perturbă atmosfera de lucru şi deturnează sensul discuţiilor… Gândind că ar putea folosi în acest scop chiar casa doctorului. Grefierul a tot amânat, sub diferite pretexte, să se mute, spre uimirea comisarului, incapabil să înţeleagă de ce, până când obţinuse cheile părea atât de grăbit, iar după ce le-a obţinut, a devenit ezitant şi mai degrabă neinteresat, fără vreun motiv serios, demn de luat în seamă.

Nervii lui olfactivi prepară de pe acum mirosul de cafea abia prăjită pe care îl va inhala de îndată ce, uşa deschizându-se, servitoarea îi va spune – poftiţi, doamna şi domnul vă aşteaptă… pe care-l vor proiecta apoi într-o

anumită zonă a suprafeţei cerebrale, unde nişte reacţii probabil electrochimice vor produce o teamă nerăbdătoare şi niţel lascivă, excitaţia aceea deopotrivă carnală şi spirituală, în uşoara dezorientare provocată de dezordinea gândurilor, confuzie plăcută ca plutirea fără efort pe suprafaţa unui lichid călduţ, moale, străveziu – desigur, după ce procurorul va fi plecat la treburile lui urgente, lăsându-i singuri cu *Oda* şi metaforele ei, deocamdată insuficient maturizate.

Dar poate că tocmai acesta e farmecul oricărei poezii, imperfecţiunea şi stângăciile ei ce denotă o anumită prospeţime şi spontaneitate emoţională, candoarea firească, dezinvolt-juvenilă a sentimentelor… îşi spune dintr-odată grefierul, adresându-se de fapt unui alt grefier, care-l priveşte sceptic dindărătul propriilor gânduri, în timp ce trece grăbit pe lângă Fântâna Vrăbiilor, intenţionând să traverseze linia de tramvai prin dreptul magazinului de unelte agricole şi, după ce va fi intrat prin pasajul Turnului Mea, să urce străduţa îngustă şi liniştită ce duce spre Oraşul de Sus, unde se află casa procurorului. Nu a afirmat el însuşi, de la bun început, că totul e metaforă şi imagine?…

Metafore şi iar metafore; imagini şi iar imagini… Dar ce te faci când nu le vezi? – cum i se întâmpla lui atât de des. Orbecăieşti, te loveşti de ele, le simţi îmboldindu-te în coaste, şi totuşi nu le poţi vedea, mai precis cuvintele tale nu le pot numi, fiindcă-s oarbe. Şi chiar atunci când găseşti în sfârşit câte un cuvânt ce pare a se potrivi, nu-i de-ajuns, îi mai trebuie ceva, un fel de învelitoare care să-l ţină laolaltă cu celelalte, un sens, o semnificaţie superioară având autoritatea de a-l legitima ca enunţ (poetic). Cum ai face sarmale: dacă nu le înveleşti bine în foiţa de varză, curg şi se împrăştie în oală. El e expertul, nu? Prin urmare, trebuie să ofere soluţii. Cum ai putea, de exemplu, denumi metaforic vitrina acestui magazin? Sau colţul de stradă, unde femeia aceea grasă păzeşte o găleată cu flori, aşteptând nişte eventuali clienţi care nu mai apar; pubela de gunoi, negustorii de cereale, căruţele cu ţărani,

automobilele lăsând o dâră de fum şi praf în urmă au la rândul lor corespondenţe metaforice, de cele mai multe ori inaccesibile grefierului, lucru pe care însă e bine să nu-l ştie decât el. Când se aşază la masă cu intenţia de a scrie „literatură”, se simte ca şi cum ar fi anchetat de o instanţă care oricum ŞTIE TOT, în vreme ce el nu ştie nimic; abia scriind va afla, abia mărturisind, abia recunoscându-şi vina. Lucru cu atât mai dificil atunci când, cercetându-te şi scormonind în tine, nu dai de nimic. Cuvinte şi fraze care la alţii sună atât de potrivit, atât de corect şi de adevărat au, în momentul când el încearcă să le întrebuinţeze, nu ştiu ce gust sălciu, răsuflat, un fel de oboseală şi lehamite; cară în spate sau prea mult, sau prea puţin, sau deloc, niciodată cât trebuie. Şi totuşi, în cele din urmă, ele spun ceva, aşa cum şi naivele versuri ale doamnei Glaphira spun ceva, deşi nu spun nimic: dorinţa, adică, aşa cum ea însăşi s-a exprimat, un vis cu ochii deschişi – care devine indecent doar în momentul când încerci să-l descrii.

Când ajunse la capătul acestui şir atât de încâlcit de gânduri, parcursese mai mult de jumătate din lungimea străzii. Zări printre coroanele copacilor acoperişul din tablă de aluminiu al casei procurorului amestecându-şi forma ţuguiată printre celelalte coame şi vârfuri de acoperiş, unele de ţiglă, altele de tablă vopsită în diferite culori, ale caselor vecine, dar parcă mai pregnant decât ele, iluzie optică ce se datora poate interesului special pe care grefierul i-l acorda. Pe celălalt trotuar, o servitoare tânără cobora ducându-se probabil la piaţă, trimisă de stăpânii ei, ţinând coşul de cumpărături la braţ, ca pe o poşetă. Un automobil îl ajunse din urmă, trecu pe lângă el mormăind ca un om supărat care ar ridica din când în când vocea, fără să convingă însă pe nimeni. Mai la vale, un câine lătra de mama focului la cineva intrat fără permisiunea lui în curte. Grefierul se opri, îşi scoase ceasul de buzunar şi îl mai privi o dată, pentru a se asigura că nu a întârziat. În momentul următor, văzu maşina care îl depăşise oprind în faţa casei procurorului; locul unde se

afla, nu prea departe de maşină, dar nici prea aproape ca să atragă atenţia, era tocmai potrivit pentru a urmări nestingherit, ascuns după trunchiul unui copac, ce se întâmpla. Din maşină, care, acum îşi dădu seama, era chiar a procurorului, coborî avocatul Caroteanu; se aplecă puţin înăuntru, peste portieră, pentru a-i spune ceva şoferului, vreo glumă nesărată de-a lui, duse mâna la pălărie, apoi făcu o scurtă piruetă şi intră în curte. Totul durase doar câteva secunde; automobilul porni mai departe, dădu colţul şi dispăru pe o stradă lăturalnică, în timp ce grefierul se întreba dacă n-ar fi mai bine să renunţe sau măcar să-şi amâne vizita, presimţind senzaţia penibilă pe care întâlnirea cu avocatul, în casa procurorului, mai ales în prezenţa soţiei acestuia, i-ar fi produs-o. Ce-ar putea avea în comun un procuror şi un avocat?… Când termină de formulat în minte această aparent scurtă întrebare, parcă ar fi stat mai multe minute în şir scufundat sub apă, iar acum, ieşind în sfârşit la suprafaţă, respira cu efort, nu-i mai ajungea aerul şi se îneca cu el. Se gândi cu un fior de aversiune la posibilitatea ca avocatul să fi fost chemat *pentru acelaşi lucru* ca şi el. Probabil că, nemulţumit de rezultatele sub aşteptări ale colaborării cu grefierul, procurorul a socotit de cuviinţă să apeleze la serviciile unui concurent, fiindu-i cunoscute de mai demult, din vremea când frecventa şi el ocazional separeul de la *Concordia*, versurile triviale şi stupide despre femei pe care avocatul le recita toată ziua, iar uneori le mai şi fredona. La nivelul de competenţă literară al procurorului, o astfel de opţiune n-ar fi constituit o surpriză pentru grefier. Dar acest lucru îl deranja prea puţin, în raport cu eventualitatea ca avocatul să acceadă la privilegiul aceloraşi complicităţi echivoce de care grefierul însuşi avusese parte; era un gând umilitor şi care, într-o măsură încă mai mare, îl înverşuna împotriva avocatului. În acelaşi timp, se simţea neputincios, mărunt şi laş, căci faţă de perspectiva ca biata doamnă Glaphira să devină victima unor maşinaţiuni mizerabile şi să suporte efectele acestei conjuraţii mârşave, nu putea face efectiv nimic, deşi era

cât se poate de indignat. În cele din urmă, luă hotărârea pe jumătate eroică, pe jumătate lucidă ca, orice ar fi, să sune totuşi la uşa lor, prefăcându-se că nu ştie, n-a văzut nimic; în definitiv, era o întâlnire programată cu mult timp înainte, iar dacă judecăţile lui negative s-ar fi dovedit, fie şi numai parţial, greşite, cum avea să justifice ulterior impoliteţea, ba chiar afrontul de a nu se mai fi prezentat la o întâlnire atât de importantă? După o aşteptare de câteva minute, în care sperase inutil că-l va vedea pe avocat ieşind (poate i se năzărise, poate era totuşi altcineva), pătrunse în curte, parcurse cei câţiva metri până la uşa de la intrare, urcă puţinele trepte şi apăsă pe butonul soneriei; apăsă de mai multe ori, bâjbâind cu degetul după buton de parcă nu l-ar fi văzut, nimerindu-l cu dificultate din cauza tremurăturilor mâinii. În cele din urmă, slujnica deschise uşa, numai pe jumătate. De dragul ei, grefierul încercă să-şi monteze o mină veselă şi dezinvoltă.

— Doamna e acasă?

— Nu.

— Nici domnul?

— Nici.

— Nu se poate! Ia mai gândeşte-te…

Încerca să fie amabil, distins. Servitoarea tăcu, lăsă ochii în jos, cu un anumit înţeles, de care însă grefierul refuză să ia notă. În schimb, aşa-zisa lui mină veselă, inoportună şi ridicolă, i scurse instantaneu de pe faţă.

— Te rog, mergi şi spune-i doamnei că am venit! ceru pe un ton radical schimbat, dar încă demn, simţind în creştet ceva ca o pată de fierbinţeală la rădăcina părului, care îi cuprinse apoi tot capul şi se întinse pe corp.

— Dar v-am spus că nu e nimeni acasă, repetă cu încăpăţânare fata.

— Adineauri l-am văzut cu ochii mei pe avocatul Caroteanu intrând aici, iar dumneata îmi spui că nu e nimeni acasă!… izbucni vehement grefierul cu o voce nefiresc de subţire, pe care, auzind-o în altă împrejurare, nu ar fi recunoscut-o ca aparţinându-i. Ar fi vrut deodată să devină violent, să lovească, se simţea în stare de gesturi

eroice şi necugetate. Vorbise mai tare decât s-ar fi cuvenit, cu speranţa că cineva din casă se va apropia, măcar din curiozitate, să vadă ce se întâmpla şi, printr-un calm, nobil şi mărinimos gest, va restabili domnia raţiunii şi dreptăţii într-o lume atât de strâmb alcătuită, în care inşi de teapa avocatului sunt lăsaţi să intre, iar el e ţinut la uşă, dar efectul scontat nu se produse şi, mai mult decât atât, miorlăiala aceea jalnică nu-i plăcu nici lui, trădându-i parcă neputinţa şi umilindu-l o dată în plus în faţa servitoarei.

— Îmi pare rău, doamna mi-a poruncit să nu fie deranjată de nimeni, şopti fata, sau aşa i se păru grefierului, că ar fi vorbit în şoaptă pentru a nu o auzi decât el, ceea ce îl duru şi mai tare – şi era o undă de compasiune sinceră în vocea ei, dacă nu cumva de ironie sau dispreţ – iertaţi-mă, trebuie să închid, adăugă la urmă – şi nici nu mai aşteptă răspunsul lui.

Demonul amiezii

Deci, domnişoara Orzan reveni la *Concordia* abia pe la jumătatea lui aprilie. Apăru într-o dimineaţă ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, ca şi cum cele aproape patru săptămâni, cât lipsise, n-ar fi fost decât patru zile sau patru ore. Fusese în concediu. Le spuse asta în treacăt, ca pe ceva ce nu prea merita luat în seamă, pe un ton ce nu lăsa loc întrebărilor indiscrete. O mică minciună, de altfel cât se poate de potrivită dorinţei lor de a fi minţiţi. Dar poate că nici nu minţea.

Pentru a nu le lăsa răgaz să comenteze, găsi numaidecât un reproş: perdelele erau încărcate de praf.

— Ia te uită, aveţi şi păianjeni! – şi trase un fir numai de ea văzut. Cred şi eu, dacă staţi tot timpul în fumul ăsta de ţigară, nu deschideţi măcar un geam, să mai intre aer

curat… Încerca să-i învioreze. Păreau – dar erau! – un pic emoţionaţi şi, din acest motiv, inerţi, blegi. Grăbită, nedându-le voie să se bucure de revedere, nedându-şi nici sieşi, cu acea autoritate atât de relativă a femeilor ce se ştiu iubite şi din cauza asta se cam alintă. Dar ce-i cu voi? – şi se încruntă nemulţumită. Ce-i cu mutrele astea posomorâte? Ce corăbii vi s-au înecat? Ca s-o contrazică, ei zâmbiră aproape simultan, dar domnişoara Orzan nu voi să le vadă zâmbetul, rămase încruntată şi, ca din întâmplare, trecând pe lângă doctor, luă de pe masă ceaşca de cafea din faţa lui – ai un peşte aici, zise, şi o să faci un drum. Te duci la pescuit? Doctorul puse deoparte ziarul cu a cărui lectură se îndeletnicise până în acel moment sau se prefăcuse că se îndeletniceşte.

— Da, probabil că voi face un drum, zise. Numai că aia nu e ceaşca mea, ci a comisarului.

Abia atunci ea sesiză lipsa comisarului.

— Dar unde a dispărut?

— A fost chemat la Parchet, veni răspunsul dinspre grefier.

— Ah, la Parchet…

Ceva mai devreme, un sergent trimis de la Parchet îi adusese comisarului un plic pe care avea ordin să i-l înmâneze personal. După ce deschise plicul şi citi biletul găsit înăuntru, comisarul ridicase plin de importanţă din sprâncene.

— Domnilor, vă rog să mă scuzaţi, dar trebuie să vă părăsesc. Domnul procuror îmi cere să mă prezint de îndată la cabinetul dumnealui.

Privirile li se întoarseră atunci, involuntar, spre judecătorul de instrucţie. Normal ar fi fost ca procurorul să comunice cu acesta, nu direct cu comisarul. Îl neglija? îi submina intenţionat autoritatea, sau poate nu avea încă destulă încredere în el?… Judele dădu cu nepăsare din umeri.

— Du-te, dacă te cheamă, zise.

Au fost cele mai potrivite cuvinte spuse de cineva în ziua aceea. Şi totuşi, din clipa când comisarul părăsi

încăperea şi până la apariţia domnişoarei Orzan, rămaseră pe gânduri, socotind fiecare dacă judele n-ar fi trebuit să spună altceva. Dar ce?

Domnişoara Orzan îi găsise în această expectativă ambiguă şi melancolică – doctorul răsfoia o gazetă, mai degrabă ascunzându-se îndărătul ei decât citind, grefierul urmărea pe furiş rândurile din ultima pagină a aceleiaşi gazete, unde scria despre resurecţia Ordinului Martinist, avocatul fuma şi tot rotea în mâini tabachera lui dragă, judele se concentrase exclusiv asupra ceştii sale de cafea – şi crezuse poate că lipsa ei de aproape o lună era cauza stării de amorţeală şi pesimism în care îi găsea. Într-o oarecare măsură, avea şi ea dreptate.

Acum, după ce primi răspuns la întrebare, scoase un fel de oftat de uşurare, ceva în genul: ah, la Parchet, care va să zică… Luă la întâmplare altă ceaşcă, pe cea a grefierului, şi o roti încet cercetându-i firele de zaţ.

— O să mergi la un concert sau un spectacol. O petrecere… Hm! Ceva care se termină prost.

— Mai bine nu-mi spuneai, zise grefierul, singurul dintre ei care bănuia de ce fusese chemat comisarul la Parchet şi ştia la ce fel de petrecere se referă prezicerea domnişoarei Orzan.

— Acum, că ştii ce are să ţi se întâmple, n-ai decât să nu te mai duci, îl sfătui doctorul.

— Crezi că am de ales? – grefierul ridică întrebător ochii spre ea, deşi întrebarea fusese probabil adresată doctorului.

— Ce cred eu e treaba mea, răspunse înţepat domnişoara, simţind deodată pericolul de a-şi pierde din autoritate prin analiza acestor cazuri particulare. Mulţumeşte-te cu cât ai aflat. Lăsă din mina ceaşca grefierului şi o luă pe cea a avocatului. Mda… La tine, nimic deosebit. S-ar zice că toate îţi merg aşa cum ai plănuit.

— Bravo! exclamă avocatul şi bătu din palme. Aşa îmi placi.

— Meritul e în întregime al tău.

Avocatul roti figura lui rotundă şi radioasă spre ceilalţi şi făcu, nu se ştie de ce, o ocheadă. Nemaisuportând să stea cu gâtul strâmb şi să citească de-a curmezişul, grefierul trase uşor din mâinile doctorului pagina de gazetă cu Ordinul Martinist. Fondat în 1888, Ordinul Martinist modern constituie o cavalerie a altruismului opusă ligii egoiste a apetiturilor materiale, o şcoală unde se învaţă să se reducă banii la justa lor valoare şi de a nu-i considera ca un influx divin, scria acolo. Deschis bărbaţilor şi femeilor de bunăvoinţă. Atunci o auzi pe domnişoara Orzan întrebând:

— Doctore, pe cine ai omorât?

Urmă un scurt hohot de râs, şi înfundat, care dură numai până când înţeleseseră cu toţii că, deşi rostită pe un ton sec şi neutru, întrebarea era gravă. Doctorul se arătă abia atunci de după foile gazetei. Pesemne că domnişoara văzuse în ceaşca lui ceva mai devreme, atunci când luase de pe masă din neatenţie cealaltă ceaşcă, a comisarului, dar întârziase anume întrebarea (şi, judecând după cele ce vor urma, se poate bănui că-şi rezervase surpriza pentru momentul când se va afla lângă jude, anume pentru a evita să-i ghicească acestuia).

— Am omorât motanul.

— Cum adică l-ai omorât? întrebă grefierul.

— Am avut un motan şi l-am omorât. A murit chiar în dimineaţa asta, rosti simplu doctorul. Se ridică în aceeaşi clipă, luă tabachera din mina avocatului şi ieşi.

— Ce faci domnule, pleci? strigă în urma lui grefierul.

— Ei, lasă-l, e a lui, noi toţi i-am dăruit-o…

Etc.

În altă parte, grefierul a relatat aceeaşi întâmplare puţin diferit, uitând pe moment că la ea nu participase şi comisarul, convocat în dimineaţa aceea la Parchet, şi adăugând în compensaţie alte amănunte care, deşi nu influenţează în vreun fel consecinţele întâmplării ca atare, ar putea lăsa impresia de inconsecvenţă sau trezi oarece neîncredere în corectitudinea şi obiectivitatea prezentei

relatări. Or, la originea tuturor nepotrivirilor stă tocmai dorinţa, poate un pic exagerată, de a oferi prezumtivului cititor o relatare cât mai precisă şi conformă cu realitatea, detaşată însă de măruntele circumstanţe ale imediatului, situată dincolo de socotelile unei contabilităţi meschine, limitate, îmbâcsite de prejudecăţi; departe de a fi suspecte sau condamnabile, ele ar trebui, dimpotrivă, să probeze lipsa oricărei potriveli forţate, o oricărei recondiţionări ulterioare şi, de ce nu, un anumit dezinteres faţă de accidente, mărinimia seniorială a adevărului mai cuprinzător care le tolerează. Cei care ştiu să citească mai ştiu, de asemenea, că garanţia Adevărului unui text constă tocmai în contradicţiile sale, chiar dacă, aşa-zicând, ele contrariază micile adevăruri locale.

Mai este însă şi altceva. Ambiţiile iniţiale ale grefierului, iluziile sale cum că ar dobândi, scriind, nu ştiu ce ascendent asupra prezentului s-au dovedit într-adevăr, cum prevăzuse cineva, la fel de zadarnice ca încercarea de a reconstitui, din spuma risipită în aer, baloanele de săpun sparte. Oricât de ritos ar fi proclamat cândva că adevăratul său rol în povestea pe care o narează este acela de a nu exista – rezervându-şi pentru sine, cu ipocrită modestie, un loc în afara sau, mai precis, deasupra întâmplărilor (poate nu atât din orgoliu, cât pentru a evita să se refere la lucruri deloc convenabile din viaţa sa particulară) –, grefierul trebuie să admită acum că s-a cam pripit şi să-şi asume condiţia oricum inevitabilă de personaj, cu toate riscurile ce decurg de aici. Căci scriind despre ceilalţi, nu se poate ignora pe sine. Cum altfel ar putea vorbi despre acele lucruri care aproape că nu aparţin niciunei întâmplări: temeri, presimţiri, condiţionări, acte de voinţă, lucruri situate aparent în afara *Cazului* (căci povestea noastră este, cel puţin în intenţie, relatarea unui *Caz*), dar contaminate oricum de obsesiile, neliniştile şi – de ce nu, să fim optimişti! – speranţele generate de el.

Bunăoară, nu există aparent nicio legătură între *Caz* şi faptul că una din fiicele comisarului era bolnavă de diabet. Dacă însă ţinem seama că soţul acesteia nu e altul

decât grefierul însuşi, căruia la câteva luni după nuntă şi la capătul unei lungi discuţii despre lucrurile neplăcute care li se întâmplau în pat, ea îi va mărturisi că se simte mult mai bine când se masturbează, şi dacă punem în legătură această dezvăluire cu aceea că, de la o vreme, grefierul făcea tot mai des vizite procurorului acasă, vizite despre care nu suflase un cuvinţel nici comisarului şi nici judelui de instrucţie, s-ar putea să obţinem în final conturul unui obiect nou, neaşteptat şi deci cu atât mai promiţător, pentru a cărui cercetare ar merita poate să întrerupem, preţ de câteva pagini, cursul cam monoton şi previzibil al relatării *Cazului*. Nu pentru a evidenţia prezumtiva legătură între diabet, frigiditate, masturbare şi adulter, ci pentru că, în ziua când acestei serii i s-a mai adăugat şi vestea că fiicei bolnave de diabet a comisarului nu-i venise periodul, cu alte cuvinte, rămăsese însărcinată, grefierul a avut, crede el, o viziune. De altfel, ziua aceea a stat în întregime sub semnul imprevizibilului – agitată, buimacă, perplexă, schizofrenică, aţâţata de nu ştiu ce demon al nesăbuinţei şi dezorânduielii...

Asta s-a întâmplat cu doar trei zile înainte de revenirea domnişoarei Orzan. Grefierul ieşi din casa procurorului cu mâinile tremurând şi pregătit în orice moment să plângă. Mai avea şi impresia că e urmărit, dar întorcându-se şi privind înapoi nu văzu decât trotuarele goale, puţin înclinate spre rigolele de pe marginea străzii, câteva dughene cu obloanele trase şi un câine flocos şi foarte nehotărât, o javră fricoasă care, într-adevăr, îl urma la oarecare distanţă, fără vreo intenţie precisă, deocamdată. Îşi confirmă resemnat că, din cauza cafelei băute în exces, ratase ziua aceea. Sau poate din *cealaltă* cauză? Nu se putea hotărî. Faptul că soţia procurorului trimisese anume pe cineva la el, cu un bilet scris chiar de mâna ei, în care îşi cerea scuze pentru cele întâmplate la ultima „şedinţă”, îl măgulise în primul moment. Fusese o neînţelegere, pentru care îşi cerea scuze şi îl invita chiar în acea dimineaţă, desigur în măsura în care programul îi

îngăduia, pentru a susţine „şedinţa” restantă dedicată *Odei*. Pe drum, grefierul compuse această frază care i se păru nu doar de o remarcabilă precizie, ci şi ucigător de sarcastică: *„Nu înţeleg ce înţelegeţi dumneavoastră prin neînţelegere”*. Ar fi trebuit să fie primele cuvinte rostite după ce ar fi intrat în casă – şi poate singurele. De altfel, îşi propusese să fie foarte reţinut şi să-şi manifeste în continuare nemulţumirea faţă de modul cum fusese tratat, tăcând semnificativ sau vorbind doar strictul necesar. Însă determinarea lui pentru o atitudine atât de severă începu să cedeze încă înainte de a fi ajuns în cabinetul de lucru, când servitoarea îi deschise în grabă uşa, aproape neîndrăznind să-l privească, şi-l invită înăuntru pe un ton mai mult decât umil: – poftiţi, doamna vă aşteaptă cu nerăbdare. „Doamna” părea, într-adevăr, foarte afectată. O găsi abandonată melancoliei, într-un colţ al sofalei, în semiîntunericul camerei cu storurile lăsate, ca şi cum înăuntru ar fi zăcut un om bolnav, şi avea un chip palid, decolorat, datorat, dacă nu vreunei boli, cel puţin unei insomnii prelungite, cum de altfel îi şi mărturisi de îndată ce-l văzu intrând, ieşindu-i în cale, aşa slăbită cum era, şi rugându-l insistent să şadă alături de ea, pe sofaua aceea.

— Nici nu ştii cât mă bucur că ai venit, te rog să nu-mi spui nimic despre ce a fost data trecută, Pilo (numele de alint al procurorului, presupuse grefierul) m-a certat îngrozitor, ştii cât e de riguros în relaţiile sale, am avut pur şi simplu un lapsus, cum să-ţi spun… am plecat de acasă, deşi ceva îmi spunea că nu trebuie să plec… şi când în sfârşit mi-am amintit era, oh, prea târziu!

Vorbea şi nu-i dădea drumul la mână, ţinând-o strâns între ale sale, aproape în poala sa, şi apăsând-o din când în când, atunci când voia să sublinieze anumite cuvinte, *ştii, Piile, riguroos, laapsus, ooh,* grefierul neavând încotro şi trebuind să suporte ca pe un plăcut supliciu disculpările patetice şi explicaţiile amănunţite care le însoţeau. Calamburul acela atât de savant, construit pe drum, şi care într-un alt context ar fi făcut o poate excelentă impresie, deveni de prisos, un facil şi van joc de cuvinte, acum îl

stingherea până şi împrejurarea de a-l fi gândit. Abia la urmă observă, mirându-se el însuşi cât de târziu observase, că de fapt îl tutuia; niciun moment nu avusese impresia că acest nou mod al ei de a i se adresa ar fi fost nefiresc sau lipsit de demnitate.

Sună clopoţelul şi porunci servitoarei să ridice jaluzelele, numai pe jumătate, căci din cauza oboselii nu suporta lumina puternică de afară, apoi să facă două cafele tari. Grefierul nu apucă să o prevină că mai băuse o cafea cu puţin timp în urmă, încât o a doua risca să-i afecteze echilibrul nervos, şi nici nu îndrăzni să o refuze, când cafeaua fu gata şi fata o aduse lăsând-o, ca de obicei, pe gheridonul cu rotile, pe care îl trase mai aproape de sofa, fiindcă doamna şi musafirul ei rămăseseră acolo.

— N-o să putem lucra astăzi, nu mă simt în stare… De fapt, te-am chemat pentru altceva… Nici nu ştiu cum să încep… M-am gândit zilele acestea cu toată seriozitatea la discuţiile noastre anterioare, te rog să nu râzi de mine, am descoperit că n-am niciun pic de talent! Poate ar fi mai bine să abandonăm, ce zici?

— A, nu, nu! protestă grefierul. În niciun caz!

Ar fi vrut să mai adauge la reacţia lui şi câteva argumente, cum ar fi acela că investiseră nu doar timp şi energie, ci şi o cantitate apreciabilă de „materie afectivă”, dacă o astfel de expresie nu sună impropriu sau abuziv, însă nu ştia cum va folosi, în această argumentaţie, pronumele personal de politeţe, „dumneavoastră” sunând prea rece, distant şi poate chiar ostil, iar „dumneata” sau „tu” părându-i-se totuşi prea îndrăzneţ.

— Pentru dumneata, care ştii atât de multe lucruri, discuţiile acestea derizorii, despre metafore şi alte asemenea, constituie poate o pedeapsă, dar pentru mine ele sunt ca o vitamină spirituală, m-au învăţat atât de mult! … Ştii, am descoperit – zâmbi cu rest unui gând şăgalnic ce nu-i da pace – câtă dreptate aveai în privinţa metaforei, a relaţiei pe care ea o întreţine cu visul; ea pare că împlineşte un vis şi totodată îi alimentează setea, este un fel de elixir care, fără să ne vindece dorinţa, o anesteziază

pe moment… Grefierul nu-şi amintea să fi spus vreodată aşa ceva, dar afirmaţiile care i se atribuiau sunau destul de bine şi nu o contrazise, ci încercă să o completeze.

— Pentru a vindeca propriu-zis dorinţa, metafora ar trebui dusă la ultimele consecinţe, zise, fără a şti prea bine ce înseamnă asta.

— Chiar şi atunci, dorinţa ca atare rămâne ceea ce este, adică propria sa recompensă, căci ea conţine întotdeauna ceva din obiectul însuşi, de fapt conţine aproape integral obiectul, mai puţin materialitatea lui, adică partea lui trivială!

Discuţia o însufleţise dintr-odată, ca un medicament miraculos, sau poate ceva de genul vitaminei aceleia la care ea însăşi se referise mai devreme. Îl asigură că vorbea în deplină cunoştinţă de cauză; experimentase între timp metafora ca element constitutiv de bază al visului-dorinţă, visul cu ochii deschişi; observase că, la fel ca şi visul, metafora îţi poate aduce obiectul dorinţei foarte aproape, dar el rămâne totuşi de neatins. Şi deodată spuse un lucru cu totul neaşteptat:

— Pe noi doi, metafora trebuie să ne vindece de dorinţele cărnii. Pentru aceasta ar trebui dusă la ultimele consecinţe, adică… scurtcircuitată!

Grefierul reuşi să nu tresară la auzul acestui din urmă cuvânt. Tăcu încordat. Îşi simţea gura uscată; dacă ar fi vorbit, vocea răguşită şi nesigură l-ar fi trădat. Pentru a fi mai convingătoare, îl prinsese iarăşi de mâna cu amândouă mâinile ei.

— Aş vrea să-ţi încredinţez un mare secret, continuă ea pe un alt ton, după ce tăcerea lui îşi epuizase aproape toate posibilităţile de exprimare. Pot oare avea deplină încredere în dumneata?

Grefierul o privi drept în ochi, cu un anumit reproş. Chipul ei i se păru dintr-odată mărit, ca şi cum l-ar fi văzut printr-o lentilă.

— *Poţi să ţii un secret*? întrebă ea încă o dată, în timp ce-i ridica uşor mâna şi o conducea indecis prin aer, lipindu-şi-o în cele din urmă de buze. Taci, nu spune

nimic... şopti. Să nu strici vraja!... Veni mai aproape, îi duse mâna în jos, apoi desfăcându-şi doi nasturi ai halatului, şi-o lipi de pielea abdomenului, o purtă în sus până la sâni şi în jos, tot mai jos, până când grefierul simţi primele fire de păr şi, după aceea, o atingere moale şi umedă, uşor lipicioasă, de limax. Secretul nostru, secretul... să-l ţii bine... să nu-l spui la nimeni...

Vorbind, îşi freca cu mâna lui locul acela, melcul bălos şi călduţ de acolo, în timp ce respiraţia ei şuierătoare, tot mai frenetică, îi încălzea lobul urechii. Grefierul vru să o cuprindă cu cealaltă mână de mijloc, dar ea nu-l lăsă, ci printr-o mişcare abilă de desprinse şi se depărtă de el, se retrase în capătul cel mai îndepărtat al sofalei, acoperindu-şi faţa cu amândouă mâinile.

— Ah, nu trebuia să fac asta! Nu trebuia să mă laşi!

Ar fi vrut, să o consoleze în vreun fel, s-o ajute să se liniştească, dar pe de o parte nu ştia ce să spună, iar ca să o mângâie, îi era teamă că va fi, încă o dată, respins. Şi deodată o auzi spunând, cu un glas aspru şi brutal, ce i se păru complet străin:

— Te rog să pleci, imediat. Şi, uită totul!

La comisariat era improbabil să mai găsească pe cineva, căci, din câte discutaseră dimineaţă în separeu, urmau să plece direct la baia comunală, să-i interogheze pe fraţii Moscovici. Când dădu colţul şi ieşi în Strada Mare, un aer călduţ şi jilav, mirosind a spirt şi tutun, îi lovi obrajii. Ar fi trebuit să intre în cârciumă aceea, să bea ceva tare, ceva care să-i amorţească mâinile. A fost primul lui gând. Apoi îşi spuse că, dacă s-ar grăbi, i-ar găsi poate pe comisar şi pe judele de instrucţie la *Concordia.* Poate că nu plecaseră încă. Mai privi încă o dată în urmă. Câinele se strecurase pe lângă zid, ferindu-se de picioarele rarilor trecători şi, când văzu că grefierul îl priveşte, se opri lângă un burlan de ploaie, prefăcându-se că îl adulmecă. Câinele ăsta vrea să mă muşte, îşi zise grefierul. Vrea să mă muşte dar nu are curajul să o facă, e un câine sfios. Ca şi cum l-ar fi auzit, javra îşi ridică aţâţata ochii ei mici şi congestionaţi

spre el. Vezi ce băiat de treabă sunt, părea să zică, hai lasă-mă să te muşc un pic. Însă, în loc să latre, începu să tuşească. Grefierul porni spre local înfruntând amiaza posomorâtă, dar măcar blinda în pasivitatea ei, minat subit de un fel de monofobie sau poate numai de foame; căută reflex în buzunare, după mărunţiş – i-ar fi fost penibil să ceară mâncare pe datorie – şi nu găsi decât o gaură prin care îşi pipăi pielea. Adu-mi o scrumbie. Se văzu pe sine intrând şi comandând băiatului trimis îndată de majordom. Dacă ar fi putut, ar fi lăsat partea aceea neplăcută din el chiar acolo, pe bordura trotuarului sau lângă peretele murdar al Poştei, pe care se mai zărea un colţ din afişul filmului „Îngerul albastru”. Ar fi lăsat-o acolo, ar fi venit câinele şi ar fi început să o lingă. La fiecare bătaie, inima lovea ca un ciocănel în peretele stomacului; foamea i se prelingea în măruntaie fierbinte ca un boţ de ceară topită. Bineînţeles, comisarul şi judele plecaseră de jumătate de oră, despre asta îl anunţă majordomul. Dacă i-ar fi spus că plecaseră de numai câteva minute, ar fi alergat să-i ajungă. Dar pesemne că majordomul acela nu prea ştia să mintă. Grefierul rămase câteva clipe în cumpănă, socotind dacă nu ar fi fost mai bine să meargă şi să mănânce acasă. Până să se decidă, privi la femeia care spăla geamurile prăvăliei de peste drum; o femeie voinică şi cu un batic roşu, poate chiar nevasta patronului.

— Ei, dacă-i aşa, am să intru să iau un rom, zise. Îi era ruşine să spună că îi e foame. De fapt, în mod normal, nici n-ar fi trebuit, n-ar fi fost nevoie să explice majordomului ce are de gând să facă, însă de data asta i se păru că îi stătea nu ştiu cum în cale. Fără să-i bareze propriu-zis drumul, ca din neatenţie, lăsase liberă numai jumătate din uşă, şi nu manifesta nicidecum intenţia de a se urni vreodată de acolo, îşi contempla cu vizibilă încântare ghiulurile de aur îngrămădite pe degetele grăsuţe şi rotunde ca nişte caltaboşi. Ba mai şi repetă:

— Au plecat cam de juma’ de oră – ceea ce avu darul să-l enerveze pe grefier. I se păru că zâmbetul silit de pe mutra dolofană a majordomului ascundea ceva. Putea fi

doar plăcerea de a privi la fundul bombat al femeii de peste drum – cu gesturi largi, de parcă ar fi măturat geamul, ea îşi continua între timp lucrul, fără să ia în seamă nici privirile pofticioase ale majordomului şi nici pe ale trecătorilor – dar mai era şi altceva, o agitaţie ascunsă, un fel de milogeală mută, speriată.

— Îmi dai totuşi voie să intru? întrebă grefierul.

Majordomul aproape că tresări şi îi făcu loc.

— Poftiţi, poftiţi, se grăbi să-l invite, mergeţi în salonul mare, da? Era în întrebarea lui un apel aproape disperat.

— Nu, răspunse grefierul mai mult ca să-i facă în ciudă, şi se simţi foarte bine, ca şi cum i-ar fi plasat un ghiont.

Când trecuse pe lângă el, simţise o mare dorinţă de a-i înfige cotul în coaste. Tot din cauza cafelei băute la procuror, desigur, ca şi foamea. O cafea îţi potoleşte foamea, două cafele ţi-o agravează. Urcă scările până la al doilea cât, iar când deschise uşa separeului şi o văzu pe domnişoara Orzan singură într-un fotoliu, înţelese şi iertă zelul bietului om.

În primul moment păru surprinsă, dar îşi reveni de îndată şi, punând alături ceaşca de cafea pe care pe o cercetase până atunci, îi adresă grefierului un surâs cât se poate de îngăduitor, deşi niţel absent, resemnat.

— Colegii dumitale au plecat acum câteva minute, zise.

— Jumătate de oră, corectă grefierul şi se simţi dintr-odată foarte inteligent. Observ că, de la o vreme, treci pe aici numai în lipsa noastră.

Domnişoara Orzan confirmă înclinând amuzată, dar cu o anumită ironie, din cap. Vorbind, se ridicase din fotoliu şi apropiindu-se de fereastră dădu la o parte faldurile grele ale draperiei de pluş şi privi afară, în stradă, parcă ar fi pândit pe cineva.

— Te aşteaptă un câine, adăugă într-un târziu.

— De azi-dimineaţă mă urmăreşte, sau poate chiar de mai multe zile, dar l-am observat abia azi. Vrea să mă

muşte, se lăudă grefierul. Apoi întrebă inutil: vii în lipsa noastră aici şi ne ghiceşti pe ascuns în cafea? Atât de inutil încât ea râse numai un pic.

— Nu tuturor, ar fi trebuit să-ţi dai seama de asta. Numai unuia dintre voi...

— Judele de instrucţie! o întrerupse el aproape mândru că ghicise.

În afară de foame şi tremurul mâinilor, excesul de cafea îi mai provoca şi idei năstruşnice. Îi veni ideea să o sărute, profitând de faptul că se aflau singuri în separeu. Un mic şantaj. Nu l-ar fi putut pârî comisarului, deoarece ar fi trebuit să recunoască, mai întâi, că venea pe ascuns acolo, în lipsa lor.

— Eşti foarte perspicace azi, observă ea ironic.

Oare l-ar fi respins? Privind-o cum stătea, pe jumătate întoarsă spre fereastră, se întrebă dacă nu tocmai asta aştepta, gestul lui îndrăzneţ. Nu mai fuseseră niciodată singuri. Îşi imagină cum s-ar ridica, s-ar apropia de ea şi ar prinde-o de umeri. Era cât se poate de simplu. Părea.

— Şi ce ai aflat? o întrebă cu intenţia de a câştiga timp pentru reveria sa de circumstanţă.

— Că nu va muri împuşcat, răspunse cu asprime domnişoara.

Gândul de mai înainte al grefierului se ghemui până deveni mic de tot, cât un fir de praf, şi se ascunse ruşinat într-un cotlon al minţii. Abia acum înţelese despre ce discutau.

— Vrei să spui că...

Nu ştia ce vrea să spună, dar îşi aminti altceva. Şi judelui Ştefan îi ghicise că nu va muri împuşcat. O clipă, grefierul bănui că femeia cu care judele Ştefan se plimba pe malul gârlei era chiar domnişoara Orzan. La ea se gândise şi în seara când el îl dusese pe dig şi-i vorbise despre inginerul francez şi-l luase apoi la *„Prinţesa Împuţită”*. Mai târziu, într-o împrejurare când cineva (avocatul?) avansase presupunerea că Ştefan îşi „uitase intenţionat” pilula de nitroglicerină acasă – şi se iscase

atunci o discuţie contradictorie pe marginea acestui subiect –, grefierul observase că domnişoara Orzan manifesta o rezervă inexplicabilă, mulţumindu-se să remarce în treacăt că, oricum, nu a murit împuşcat, ceea ce ea prevăzuse.

Din stradă răzbătu muzica unei flaşnete, spulberată îndată după aceea de huruitul unei căruţe sau trăsuri. Înveşmântat în lumina alburie a ferestrei, conturul ei ţesut din linii instabile se profila enigmatic şi fatal. Aplecată niţel înainte, scruta lungimea străzii ca de la fereastra unui vagon de tren, iar grefierul avu impresia că se aflau într-adevăr într-un tren ce se îndrepta poate spre *„nimicul mai simplu şi mai uşor decât ceva”,* şi aştepta să o vadă făcând semne, cu batista, peronului pustiu. Se întrebă nedumerit cum se înfiripau în taina fiinţei ei gândurile, în trupuşorul acela firav, vulnerabil, dincolo de chipul fragil a cărui expresie izbutea să fie mereu vag amuzată, aproape indiferentă. (Ce-ar fi să mă fac o şopârlă şi s-o sperii?). Ca să o impresioneze, hotărî să spună o nerozie oarecare.

— N-o să crezi, dar ştiu din surse sigure că procurorul nostru va fi ales primar.

Ea râse.

— Eşti grozav, zise, de unde ştii?

— Am eu sursele mele…

— Ah, da, sursele tale secrete – surâs trist adresat mai degrabă altcuiva, unui străin care nu ajunsese la întâlnirea cu surâsul ei. Rămase un timp gânditoare, şi în cele din urmă, când se hotărî să continue, vocea ei trăda oarecare nervozitate. Procurorul nu va fi ales primar, deoarece peste cel mult un an Contele nu va mai fi guvernatorul provinciei noastre. Voi nu citiţi ziarele?

Dacă dincolo de geam ar fi strălucit deodată soarele, atunci lumina lui puternică ar fi depus umbra ei direct pe chipul grefierului, dacă nu cumva razele soarelui ar fi străbătut-o fără să o atingă, dacă cumva era în întregime transparentă. Prevăzu că, de îndată ce va părăsi locul acela, mirajul va expira, şi într-adevăr, cu un uşor balans pregătitor, ea se desprinse de la fereastră şi veni lângă

grefier, lăsând în urmă mirarea dezamăgită a pervazului pe care îşi rezemase câteva clipe braţul, foşnetul tânguitor al perdelei şi cocoloaşe de aer cenuşiu şi steril.

— Trebuie să plec, zise. Nu le spune că m-ai găsit aici, ar înţelege greşit... Îi luă mâna, în semn de rămas bun, apoi se răsuci spre uşă, făcu doi paşi dar se răzgândi. Totuşi, judecătorului de instrucţie poţi să-i spui: că nu va muri împuşcat... Încerc să aflu de ce şi nu reuşesc... Atunci când i-am prezis că va muri împuşcat, l-am minţit, trebuie neapărat să ştie asta, l-am minţit fiindcă voiam să fie la fel ca voi toţi.

Se grăbea, vorbea din ce în ce mai precipitat. Grefierului începură să-i tremure din nou mâinile.

— Eu voi muri? întrebă.

— Da, spuse domnişoara Orzan, tu vei muri împuşcat, asta e sigur.

Şi ieşi.

Îl văzuse de la fereastră pe avocat. Grefierul înţelese asta un minut mai târziu, când avocatul intră bine dispus, fredonând obişnuitul său cântecel ale cărui versuri sunau cam aşa:

femeile crăcănate au fofoloanca mai la spate, femeile cu păr pe picioare sunt gospodine exemplare, femeile cu şolduri înguste fac economie la fuste.

— Nu s-au întors? – referindu-se probabil la comisar şi judele de instrucţie.

— Şi eu îi aştept, răspunse grefierul, în timp ce încerca să memoreze moliciunea ca de pluş a valului de aer pe care trecerea domnişoarei Orzan îl iscase (păşind uşor, prudent, ducându-şi picioarele unul în faţa celuilalt, de parcă ar fi mers pe o cărare îngustă sau, de ce nu, pe o punte de vată; un fel de ameţeală, balansul corpului într-un echilibru precar, şovăitor).

— Trebuie să apară, crezu avocatul şi trase oarecum indiferent de şnurul clopoţelului, pentru a chema chelnerul. Mâncăm ceva?

— Tocmai am mâncat, minţi grefierul.

Inepuizabila bună-dispoziţie a tipilor ăstora rotunzi,

cu o mustaţă nostimă sub nasul mic, niţel azvârlit în sus, şi dinţii mărunţi şi albi ivindu-li-se dintre buzele cărnoase, perverse, un pic de burtă, un pic de chelie şi un cântecel despre femeile crăcănate – aproape că nu există lucru care să-i supere. Ochii însă, bombaţi, tulburi, apoşi, ca de vacă, părea ai altcuiva. Oare de ce zice Homer că ochii sunt frumoşi când sunt mari şi seamănă cu cei ai vacii? Veselia lui superficială îi inhiba funcţiile empatice, centrii emoţionali şi facultăţile comunicative, provocându-i ceva în genul unei constipaţii intelectuale. Stratul de mătreaţă de pe gulerul hainei, motiv aparent pueril, îl determinase pe grefier să mintă spunând: tocmai am mâncat. Totuşi, avocatul era prietenul şi fostul coleg de gimnaziu al comisarului – şi trebuia ţinut cont de asta.

De vreme ce mâncase, nu mai avea rost să rămână. Îşi luă adio de la prezumtiva scrumbie şi, în căutarea unui pretext, întrebă cât e ceasul, moment în care ştiu sigur că are o mutră cu totul antipatică.

— Unu şi jumătate, îi răspunse avocatul. Dar ce naiba face băiatul ăsta de nu mai vine? – şi trase iarăşi de şnur.

— Ţi-l trimit eu – bucuros că-i poate oferi acest mic serviciu fără să-l coste nimic, ci dimpotrivă –, oricum trebuie să plec, am o întâlnire la două şi… Mai bălmăji ceva (întrebându-se în gând: oare câinele ăla mai aşteptă?), o minciumă lamentabilă pe care avocatul o primi cu neîncredere, dar fără comentarii. Ai şuncă pe creier, părea să spună privirea lui compătimitoare.

Ieşind, izbi cu întreg trupul amiaza apatică, decolorată, aflată în defensivă şi care, ca şi el, nu cerea decât să fie lăsată în pace. Descoperi cu slabă uimire că de fapt dorise să facă altceva, dar uitase ce anume (Să-i vorbească majordomului? Nu, persoana acestuia nu-l mai interesa, trecu pe lângă el aproape fără să-l vadă). Ultima fază a efectelor excesului de cafea consta într-o lehamite persistentă, asociată cu somnolenţă şi gânduri dezordonate. Mâinile îi obosiseră de atâta tremurat, şi le simţea lâncede, inutile. S-ar fi culcat acolo pe trotuar, nu ca să doarmă, ci pentru a nu mai fi nevoit să dea din

picioare. Traseul întortocheat şi bizar al acelei zile îi deveni dintr-odată indiferent, de vreme ce mesajul confuz al întâmplărilor ei, în loc să-l călăuzească spre un sens oarecare, mai degrabă îi asfixia gândirea – şi se pomeni căutând din priviri câinele. Nu mai era acolo (sub fereastra spălată ceva mai devreme de femeia cea voinică, încolăcit, prefăcându-se că doarme sau tuşind ironic, cu subînţeles, ca un om care şi-ar drege glasul – cum şi-l închipuise atunci când domnişoara Orzan îi spusese: te aşteaptă un câine), dispăruse, se ascunsese, plecase alergând după vreun stol de vrăbii, iar lipsa lui îl dezamăgi, fiindcă începuse să creadă la un moment dat că javra aceea costelivă şi cu picioarele strâmbe are intenţia să-i comunice un anumit lucru, destul de important. *Empuza*, demonul amiezii. Poate că e tocmai îngerul meu păzitor, îşi spuse cu un fel de ciudă care semăna a nostalgie. Dar iată că îl lăsase singur, plecase odată cu amiaza, fără ca măcar să-l fi lătrat, măcar o dată.

Deci, constatându-şi naufragiul şi acceptând că, în situaţia respectivă, cel mai înţelept lucru ar fi fost să se îndrepte spre casă, adică spre moleşeala consolatoare, soporifică, veşnic aceeaşi, din sânul familiei sale deja ratate, porni de-a lungul străzii promiţându-şi în gând ca a doua zi, sau atunci când se va ivi ocazia – ce-i drept, astfel de ocazii se iveau tot mai rar în ultimul timp – să-i vorbească judelui despre câine şi să-l întrebe ce crede el, un înger păzitor ar putea să apară sub forma unui câine? Poate că îngerii sunt permanent în preajma noastră, ascunşi în formele, e vorba numai de forme vremelnice, bineînţeles, adăpostiţi în formele unor animale neînsemnate sau de-a dreptul urâte, vrăbii, furnici, ţânţari, câini vagabonzi, sau chiar ale unor lucruri pe care, orbiţi de nepăsarea şi egoismul nostru, le tratăm cu atâta neatenţie şi cu aşa injust dispreţ – avea de gând să-i spună.

Tocmai se străduia să ordoneze mai bine acest şir cam încâlcit de cuvinte şi de fapt se pregătea să iasă din Strada Mare prin gangul ce dă spre depozitul de rachiuri şi spre spiţeria evreului Isaac, dacă o fi într-adevăr evreu

şi nu olandez, căci toţi îi zic Olandezul, când iată că printre lespezile de negură ce plutiseră toată dimineaţa peste oraş îşi făcu loc o rază subţire de soare, încerca să-şi facă loc, deocamdată nu ajungea pe pământ, ci doar lumina pe dedesubt, tangent, plafonul norilor, oricum semn că într-un viitor oarecare, nu prea îndepărtat, cerul se va însenina; de fapt, hotărâse să evite traseul aparent mai scurt, pe bulevard, unde cei de la gospodărirea comunală desfundaseră macadamul pentru a înlocui şinele de fier ale tramvaiului electric, şi din cauza asta trotuarele erau noroioase; deci, în loc să o ia la stânga, pe lângă birourile băncii de credit popular, preferase să meargă drept înainte şi apoi, odată ajuns în dreptul magazinului de ciorapi de damă, unde doi muncitori descărcau nişte cutii de carton dintr-un camion, abia dacă aruncă o privire în vitrina casei de amanet, întrebându-se cât o fi costând maşina de scris care zăcea acolo de mai bine de două luni, şi mai avea de făcut doar câţiva paşi până să intre în gang – dar auzi un ţipăt scurt şi întoarse reflex capul să vadă ce se întâmplase.

Dinspre capătul îndepărtat al străzii se apropia o momâie cu faţa de humă, un om într-un sac de iută, ceva asemănător unui om. Fără ca strada să fie, la ora aceea, deosebit de animată, nu s-ar putea spune nici că era pustie; în afară de camionul cu cei doi muncitori, mai încolo, pe colţ cu strada Şcolii Normale, un copil se căznea să pună în mişcare o trotinetă fără roţi, iar dinspre oborul de vite se apropia agale un ţăran ducând de frânghie o juncă. Totuşi, grefierul ştiu cu precizie că strigătul acela i se adresase lui, îl viza în mod direct – şi se opri. Omul continua să alerge spre el, nu îmbrăcat, ci numai cu picioarele băgate în sac, ca în competiţiile brutale şi stupide din vremea liceului, în taberele de cercetaşi, dar alerga pe loc, sau, în orice caz, înainta exasperant de încet. Se legăna greoi, neîndemânatic, caraghios, sufocându-se parcă în sacul acela, sufocându-şi picioarele, dacă se poate spune aşa, mersul sau ideea de mers, încât nu puteai fi sigur dacă într-adevăr se apropie sau, dimpotrivă, se

îndepărtează, sensul deplasării sale era echivoc, căci mişcării relative şi atât de ineficiente de apropiere i se suprapunea, la anumite intervale, o alta, mai evidentă, mai amplă, care îl transporta mult înapoi, spre mlaştină. Nu-i distingea bine trăsăturile feţei – în partea aceea, către mlaştină, lumina era încă mai neclară – dar putea să-şi dea seama că, din loc în loc, se oprea şi făcea sau încerca să facă anumite semne – mâinile lui pipăiau aerul ca nişte antene, desenau vagi litere, un fel de cuneiforme imposibil de descifrat, nu doar invizibile, dar încă neîntregi, neterminate; din cauza grabei, scrierea îi era mereu întreruptă, căci între două astfel de semne sau simple gesturi privea speriat în urmă (ţipătul pe care grefierul îl auzise ceva mai devreme, scurt şi subţire ca un guiţat de purcel, fusese poate un strigăt de ajutor).

Dacă şi-ar fi continuat drumul, muncitorii ar fi putut crede că fuge de cel care-l strigase şi faţă de care avea pesemne vreo datorie; iar ca să rămână îi era ruşine. Un fel de familiaritate jignitoare şi un devotament slugarnic veneau dinspre arătarea aceea, ea îi amintea, cu o complicitate de-a dreptul ofensatoare, ceva compromiţător din trecutul său, iar faptul că întârzia atât de mult constituia pentru grefier un motiv în plus de ruşine şi enervare. Era ca şi cum s-ar fi întâlnit în văzul lumii cu o rudă săracă sau decăzută, a cărei proastă reputaţie îl compromitea, dar faţă de care avea anumite obligaţii imposibil de eludat, o mai veche datorie neplătită. Cei doi muncitori ştiau asta şi întârziau anume pe lângă camion, aşteptau să vadă ce va urma, şuşoteau între ei. Încă mai neplăcută era impresia că el însuşi îl cunoştea sau ar fi trebuit să-l recunoască, iar faptul că nu-şi amintea în ce împrejurare îl mai întâlnise îi cauza o senzaţie de copleşitoare neputinţă. Înainta prin aerul păstos (dacă înainta cu adevărat) continuându-şi gesticulaţia bizară, cădea şi se ridica, împotmolit în sacul acela, prins, de la jumătate în jos, ca într-o pieliţă, un clei din care încerca zadarnic să se desprindă, şi, pe măsură ce se apropia (sau părea că se apropie), grefierul avea tot mai acută impresia,

tot mai vie, în pofida faptului că nici acum nu-i distingea prea bine chipul, intensă până la violenţă… că, dintr-un moment în altul…

Dar era judecătorul de instrucţie! Cum de nu-l recunoscuse din primul moment? Ce căuta el acolo? De ce e singur? Unde o fi rămas comisarul?… Spuneau că se duc la feredeul Moscovicilor… Ce se întâmplase cu ei? Citi instantaneu şi aproape involuntar: MAHER-ŞALAL-HAŞ-BAZ. Literele, făcute parcă din urma în ceaţă a degetului judelui de instrucţie, plutiră ca un nimb deasupra lui o mică fracţiune de timp, apoi se destrămară sfârâind, arse de văpaia unui foc nevăzut. Însemnau ele ceva? Transmiteau un mesaj?

Grefierul stătu o clipă în cumpănă. Încă nu era târziu să dea colţul şi să o ia tiptil spre casă, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Puţin mai devreme ştiuse cu precizie ce anume doreşte, îşi formulase în termeni lipsiţi de echivoc: vreau să mănânc, să fac dragoste şi să dorm, iar această perspectivă, sau poate numai formularea dorinţei ca atare, în măsura în care oferea o rezolvare numeroaselor ezitări de până atunci, îi crease o vagă mulţumire de sine. Acum, însă, întâmplarea sau halucinaţia aceea îl frustra de însăşi dorinţa sa, umilindu-l astfel, culpabilizându-l, reproşându-i-o ca pe ceva nedemn şi imoral.

În clipa următoare în stradă năvăliră patru bărbaţi călări, galopând impetuos în urma judelui de instrucţie şi, de îndată ce-l ajunseră, începură să-l lovească cu cravaşele, până când el căzu pe caldarâm şi rămase nemişcat. Aplecându-se din şa, doi dintre ei îl ridicară prinzându-l de mâini cu cravaşele făcute laţ şi-l duseră târâş, dispărând apoi cu toţii într-o curte cu porţi înalte şi împrejmuire zidită. Totul se petrecu repede, metodic, cu o precizie altminteri remarcabilă, astfel că, în numai câteva secunde, strada rămase din nou goală şi – cel puţin asta era senziţia grefierului – curată.

— Aţi văzut? întrebă grefierul. Cei doi muncitori ridicară nepăsători din umeri.

— Ce treabă avem noi, zise unul dintre ei, era un

alaopolit, l-au luat lestrygonii.

— Un alaopolit?… Lestrygonii?… Cuvintele nu aveau niciun înţeles, nu desemnau nimic concret, deşi sonoritatea lor i se părea oarecum familiară. L-au lovit! strigă grefierul. De ce l-au lovit aşa sălbatic?…

Dar muncitorii nu-l mai luară în seamă. De altfel, mai aveau doar câteva cutii de descărcat. Închiseră la loc oblonul din spate al maşinii şi intrară în magazin, lăsându-l pe grefier singur în stradă. Nu se mai vedea nici ţăranul cu junca lui, nici copilul cu trotineta. Locul îi deveni dintr-odată străin, necunoscut. Trebuie să-l salvez, gândi. Nu era propriu-zis un gând, ci o deducţie logică al cărei mecanism funcţiona de la sine undeva în cosmos, unde gândurile grefierului nu ajungeau, şi-i transmitea de acolo concluziile sale. Judele se afla acum dincolo de zidul înverzit de igrasie şi licheni al Penitenciarului – grefierul recunoscu într-un târziu zidul, clădirea şi portalul vechii închisori, deşi în amintirile sale despre oraş închisoarea se afla pe altă stradă – iar cei patru lestrygoni îl loveau cu cravaşele, treceau în galop peste el şi-l loveau din fuga cailor… Văzu firul de sânge ţâşnindu-i dintr-o ureche şi încremenind în aer; strada curgea în juru-i încet ca o lavă, aluneca şi se rotea modificându-şi neîncetat unghiurile şi relaţiile dimensionale, astfel traversând spaţii şi universuri către o configuraţie mereu indecisă.

Într-adevăr, trebuia salvat – dar cine, în ce fel anume, rămâneau vagi proiecte; grefierul porni fără un motiv precis într-acolo, de fapt fără vreo destinaţie anume. Să fiu deştept, să nu mă rătăcesc, îşi zise lucid, constatând o anumită evoluţie spre dezordine şi isterie a situaţiei. Putea fi o cursă. Poate îl atrăseseră anume în cursa asta, într-o capcană, într-un labirint, creaseră anume pentru el iluzia, pentru a-l atrage *acolo* – loc imposibil de precizat, derivat dintr-un concept şi, prin urmare, deschis oricărei serii de posibilităţi – pentru a-l prinde în bucla lor de teoreme…

Era o curte îngustă, plină cu sticle sparte şi nişte lăzi de ambalaj înghesuite în dezordine, de ale căror colţuri se tot lovea încercând să înainteze. O curte părăsită, aşa

părea, folosită altă dată fie ca atelier de tâmplărie, fie ca loc de depozitare a gunoaielor – ici şi colo, picioarele i se afundau în grămezi de moloz sau rumeguş din care ţâşnea un lichid cafeniu, un fel de compost cu miros stătut şi o mulţime de viermişori şi gândaci mişunând în masa-i vâscoasă, cu luciu metalic. Merse la întâmplare printre stivele de lăzi, multe dintre ele dărâmate ori încovoiate, aplecate, gata să se prăvălească la cea mai mică atingere, condus mai degrabă de traseul aleatoriu al culoarelor dintre lăzi decât de vreun ţel anume, până când se pomeni lângă zidul din spatele curţii, înalt de vreo doi metri şi năpădit de un fel de iederă cu frunze roşiatice, păroase. La baza acestui perete, tufe de cucută, urzici şi brusturi sugeau cu lăcomie din ochiuri de apă veche, înverzită, astfel că, neputându-se apropia mai mult de zid, pentru o eventuală escaladare, porni în lungul lui, cu speranţa că va găsi vreo spărtură prin care să treacă dincolo. Găsi în cele din urmă nu o spărtură, ci o uşă sculptată în stejar masiv, încastrată direct în peretele acela care poate nici tencuială nu mai avea pe el şi încadrată de două lampioane electrice a căror lumină vioaie făcea un vesel contrast cu tulbureala amiezii (dacă mai era într-adevăr amiază). Aşezată chiar pe pragul uşii, sprijinindu-şi capul de tocul acesteia, o fetiţă mângâia un câine. Era o fetiţă de vreo doisprezece ani, îmbrăcată într-o uniformă bleumarin, taior şi fustă, cu tot felul de fireturi şi ţarţamuri şi garnisită cu o mulţime de nasturi metalici, aurii, puşi de altminteri cam la întâmplare. La gât purta o cravată de pionier, roşie, iar în picioare avea cizmuliţe de cauciuc. Simţind că se apropie cineva, se ridică sprintenă şi îşi aranjă ţinuta. Veni în întâmpinarea grefierului, salută milităreşte şi rosti cu nefirească spontaneitate:

— Poftiţi, poftiţi, doriţi să aveţi o amintire, vă facem o fotografie?

— Caut pe judecătorul de instrucţie, zise grefierul. Apoi, gândindu-se că poate fetiţa nici nu-l cunoaşte pe jude, întrebă: n-ai văzut nişte oameni călare?

— Desigur, tocmai au intrat adineauri, răspunse

fetiţa.

— Pe uşa asta? se miră grefierul.

— Întocmai, confirmă ea, este uşa pe care o supraveghez.

Între timp câinele se ridicase de la locul său şi, dând din coadă, veni şi el mai aproape. Grefierul recunoscu de îndată mai vechea sa cunoştinţă. La rândul său, câinele îi zâmbi complice. Dorea desigur să-l muşte, dar nu îndrăznea.

— Aş vrea să stau de vorbă cu ei, zise. Pot să intru?

Fetiţa se întoarse şi privi cu seriozitate spre câine, care ciuli urechile, apoi surâse amabilă către grefier.

— Drumul e liber, zise. Ştiţi, adăugă după un moment de ezitare, există totuşi o problemă… o mică formalitate ce trebuie îndeplinită, de altfel foarte simplă, am putea trece uşor peste ea, dar e mai bine să o îndeplinim, ca să nu existe nicio problemă la întoarcere… Trebuie să verific dacă ştiţi *parola*.

Grefierul nu o ştia, ridică din umeri.

— Încercaţi să v-o amintiţi.

— Nu mi-o amintesc, zise grefierul.

— Atunci, cum facem? întrebă ea şi privirea îi deveni încă mai serioasă, preocupată, îmbătrânindu-i chipul. Să vă ajut un pic. Cuvântul ăsta: MAHER, vă sugerează ceva?

— Nu… nu cred, răspunse nesigur grefierul.

— Poate totuşi, insistă pioniera oarecum încurcată de acest obstacol neprevăzut, ia mai gândiţi-vă…

Amintindu-şi cuvintele pe care degetul judelui de instrucţie le zgâriase în aer, grefierul tresări.

— Maher-şalal-Haş-Baz? întrebă.

— Vedeţi? Eram sigură că veţi răspunde corect, se bucură fetiţa. Într-adevăr, o fetiţă foarte inteligentă, un copil precoce. Acum putem intra, zise. Va trebui să vă conformaţi strict instrucţiunilor mele, pentru a nu vă expune unor accidente nedorite. După un nou salut milităresc, se întoarse cu spatele şi scotoci câtăva vreme pe sub fustă, unde avea ascunsă cheia. Când în sfârşit o găsi, descuie uşa şi îl invită pe grefier cu o voce obosită.

Vă rog, zise, drumul e liber. Câinele profită şi el de ocazie şi i se strecură printre picioare.

Dincolo de zid, strada urca spre un fel de terasă care domina partea aceea de orizont, printre clădiri în ruină, încremenite parcă într-un perpetuu gest de penitenţă, cu grădini neîngrijite, aproape sălbatice, împrejmuite de garduri încovoiate sub povara rugilor unor buruieni nesăţioase, alternând cu vaste curţi uscate şi pustii în a căror singurătate procreau germenii spaimei. Umbra oraşului se profila fantomatic în amiaza somnolentă; era acelaşi, totuşi de nerecunoscut, ca şi cum ar fi alunecat într-un alt spaţiu, ca şi cum între zidurile lui s-ar fi insinuat un alt oraş, cu geometrie încă nesigură, înclinându-l încet dar inexorabil spre incertitudine şi abis. Ceva ca o îndoială, un anumit orizont de nedeterminare îi consuma neîncetat din realitate, împingându-l spre formele fluide ale halucinaţiei. Peisajul oferit privirilor părea unul subacvatic, exercitând asupra grefierului o fascinaţie hipnotică în care, ca un paradox, doar ceaţa pribeagă ce învăluia colinele din depărtare părea singurul lucru consistent, real. (*Nu ştia că are o viziune. Abia seara târziu, când se va trezi ghemuit de frig şi cu o transpiraţie rece pe şira spinării sub portiţa din faţa casei, buimac, dezorientat şi cu un gust de cenuşă în gură, întrebându-se cum ajunsese acolo, încercând apoi să explice comisarului de ce întârziase şi pe unde umblase toată ziua, trebuind deci să înfrunte surâsul nefericit al socrului său şi rânjetul dulceag-mefient al soţiei acestuia şi negăsind altă scuză mai potrivită, va exclama: azi am avut o viziune!*)

Ţinându-l strâns de mână, pioniera îl conduse de-a lungul străzii până sus pe terasă, unde li se oferi vederii priveliştea unui amfiteatru larg deschis spre valea mlăştinoasă ale cărei margini se dizolvau într-o negură uşoară, alburie. La baza acestuia mişunau pâlcuri de oameni. O reţea de canale, canalicule, şanţuri şi îndiguiri parcela terenul, lucrare făcută aparent în scopul desecării mlaştinii, dar observând cu oarecare atenţie traseul acestor săpături, grefierul putu discerne figuri ale unei

geometrii oculte, al cărei mesaj îi rămânea deocamdată inaccesibil. În sectorul din stânga ele făceau un triunghi din baza căruia pornea perpendicular o ramificaţie ce se încrucişa cu un canal rectiliniu tăiat, la rândul lui, perpendicular de linia unui alt canal al cărui capăt înţepa un cerc. Deasupra cercului şi tangent la el era săpat un semicerc ca o pălăriuţă. Mai departe, în sectorul din dreapta, un cerc de acelaşi diametru cu al acelui din centru se afla la baza unei cruci de canale, iar aceste trei figuri suportau un al treilea cerc, cu diametrul mult mai mare, divizat atât radial cât şi pe circumferinţă şi ornat cu o mulţime de litere, numere şi note muzicale. Centrul acestui cerc era marcat printr-o cavitate a cărei formă lăsa să se ghicească continuarea, în subteran cu o galerie. Pioniera îi explică apoi că săpăturile delimitau cele trei districte a câte şapte circumscripţii subdivizate în douăsprezece celule fiecare, dispuse radial în jurul Marelui Athanor.

— Ne aflăm pe teritoriul sacru al Agarthei, organizat sinarhic în vederea producerii ştiinţifice a Fericirii, continuă fetiţa. Aici toate ideile şi obiectele îşi găsesc locul potrivit în virtutea apartenenţei lor planetare. După finalizarea lucrărilor de desecare se va trece propriu-zis la construirea primelor obiective. În stânga, în sectorul Sulfului, va fi o fabrică de îmbrăcăminte, iar lângă ea se va ridica edificiul fabricii de încălţăminte. Vor urma, una lângă alta, fabrica de pâine, fabrica de lapte şi fabrica de bomboane. Iar mai încoace, în sectorul Mercur, chiar lângă fabrica de jucării, va fi o grădiniţă de copii, nostim, nu? Dar v-aş ruga să priviţi cu atenţie în sectorul central superior, sectorul Solar, cum îi spunem noi, deoarece aici, chiar în centrul cercului zodiacal, construit după regulile calendarului tebaie, muncitorii vor turna în curând fundaţia Marelui Athanor sau, ca să mă înţelegeţi mai bine, aici se va construi Fabrica de Fericire!

— Dacă n-ar fi legaţi la ochi, poate ar lucra mai cu spor, îşi dădu grefierul cu părerea, sau măcar de n-ar fi nevoiţi să se târască în sacii aceia…

— Să nu spuneţi asta! Dumneavoastră nu ştiţi, secretul de fabricaţie trebuie bine păzit! Vocea îi devenise matură, stridentă, aspră. Era vocea unei femei isterice. Ar trebui să ştiţi că totul e riguros planificat, nimic nu se face la întâmplare, totul e ordonat, stabilit în cele mai mici amănunte, proiectul a fost conceput de cei mai buni specialişti ai Consiliului Nocturn.

Acompaniind-o, sau poate de teamă, câinele începu să scheaune stins.

Când se întoarseră cu faţa către vechiul oraş, văzură apropiindu-se dinspre capătul străzii pe care şi ei o urcaseră până aici o procesiune ciudată, asemănătoare întrucâtva unui convoi funerar. Un zumzet tânguitor însoţea apropierea acelei procesiuni, un murmur sau un fel de melodie leneşă, monotonă, estompată de ceaţa care atârna deasupra străzii ca un balot de scamă verzuie. În aerul gelatinos, mecanica şovăitoare a mişcărilor lor desena bucle, serpentine, vârtejuri a căror configuraţie globală conţinea germenele unei ameninţări difuze, producea un efect hipnotic, morbid. Cine erau? Încotro mergeau? Răsăriţi parcă din altă specie de timp, mărşăluiau fanatic, caricatural, dezordonat, însoţiţi de norul de ceaţă verzuie – de fapt valuri ale unui abur cu miros de urină sau amoniac – prin zdrenţele căruia grefierul zări plutind fantoma posomorâtă, hilară şi tragică a Marelui Brigand. El era stăpânul acelei gloate buimace de alaopoliţi legaţi la ochi şi cu picioarele încleiate în saci, care se legănau ca nişte foci turmentate; era stăpânul şi totuşi părea mai degrabă ostatecul lor. Se afla într-un palanchin purtat pe umeri de zapoleţi solemni şi graşi, îmbrăcaţi în uniforme albastre, şi chiar dacă, din locul unde se afla, grefierul nu-i distingea încă prea bine trăsăturile feţei, ştiu de la început că e Marele Brigand, îl recunoscu, iar mai târziu putu să-şi dea seama că îl legaseră de mâini şi de picioare. Spada îi fusese confiscată, din faimoasa lui pălărie cu boruri largi, despre care se spunea că are însuşirea de a-l face invizibil pe cel ce o poartă, îi mai rămăsese pe cap doar un petic cât un fund

de băscuţă, iar pelerina folosită altă dată la demonstraţiile de levitaţie şi-o împărţiseră pesemne zapoleţii din escortă, căci spre deosebire de momâile ce se târau anevoie pe caldarâm, aceştia se deplasau uşor, aproape aerian, ca nişte heruvimi groteşti.

Pe măsură ce convoiul se apropia, respiraţia pionierei devenea tot mai agitată. Mâna care îl ţinea strâns se răcise şi tremura. Când se întoarse, văzu că fetiţa era palidă, cu buzele vinete şi pupilele mult mărite. Tremura din ce în ce mai tare, în timp ce un fir de transpiraţie i se prelingea din tâmplă iar alte broboane de sudoare îi ţâşniră din puful de deasupra gurii. Cu o mişcare bruscă, un spasm însoţit de un icnet surd, îl trase şi se lipi de el.

— Mi-e frică, zise şuierat. Trebuie să plecăm de aici.

Speriat şi el, câinele se adăposti schelălăind între picioarele lor.

— De ce să plecăm? se miră prosteşte grefierul.

— Trebuie! repetă ea şi îl smuci nervoasă împiedicându-se mereu de câinele care li se încurca printre picioare.

Alergară înapoi, în josul străzii, şi se adăpostiră între zidurile unei case părăsite. Era o clădire cu două caturi, rămasă acum fără acoperiş, cu geamurile sparte şi pereţii înnegriţi de fumul vreunui incendiu. Furia distrugerii trecuse pe acolo. Într-o încăpere de la parter, printre mobile rupte, grămezi de scrum şi tot felul de cioburi, găsiră un morman de haine vechi, mucegăite, din care pioniera improviză în grabă o saltea, un fel de divan.

— Vine frigul, zise, va trebui să rămânem aici mai mult timp.

Aerul se făcuse într-adevăr rece, un frig umed, agravat de apa care se auzea lovind în pereţi la subsol. Abia acum grefierul nu mai ştia unde se află. Casa semăna, după dispunerea camerelor, cu a doctorului. Tot cu un etaj, ca şi aceea, şi zidurile groase, din piatră; o veche locuinţă boierească, acum năruită, mucedă. Uitase pentru ce venise acolo, începu să se întrebe cum ar putea să se întoarcă înapoi. Între timp, pioniera terminase de aranjat. Câinele,

după ce rămase mult timp nemişcat în prag şi îi privise, veni şi se aciuă lângă ea.

— Vino şi tu, zise fetiţa grefierului, va trebui să rămânem aici până când se termină serbarea.

— Durează mult? se interesă grefierul.

— Nu se ştie, e Serbarea Bunăstării, răspunse ea. Dar de îndată ce se el aşeză alături, îl prinse iar de mină şi se lipi de el. Iubirea e binele suprem, îi şopti la ureche, regulează-mă!

Nu vedeau cortegiul, deoarece camera nu avea ferestre spre stradă, dar îl auzeau tot mai aproape, un amalgam de trompete, tobe, fluiere, tropote de cai şi voci scandând în cor, o larmă, un fel de vuiet a cărui undă lovea la răstimpuri pereţii făcându-i să vibreze şi care deveni apoi un vâjâit, vânt în rafale, subţire şi îngheţat, viscol scotocind prin cotloanele acelei case părăsite, trimis parcă anume să caute, să spioneze şi să-i dea la iveală secretele.

Seara târziu, când va încerca să explice comisarului, grefierul îşi va aminti în ultimul moment şi foile de hârtie stârnite cine ştie cum de viscol, care începuseră să zboare prin cameră ca nişte fluturi imenşi, ameninţători.

— Poate ca nişte fulgi, va fi de părere comisarul, fiindcă era, nu-i aşa, viscol.

— Ca nişte fulgi dar mai degrabă ca nişte fluturi, va admite şi în acelaşi timp va insista grefierul, niţel inhibat de privirea lor iscoditoare, neîncrezătoare – comisarul, nevastă-sa şi cele două fete, un veritabil tribunal domestic care urmează să determine în minutele următoare ce a fost mai întâi: păcatul sau vina… – căci îl găsiseră dormind ghemuit lângă poartă, zgribulit de frig şi încălţat cu un singur pantof, stângul.

Apoi, cercetându-şi îndelung unghiile şi perniţele degetelor, apoi apucând un măr din fructieră, muşcând din el cu senzaţia precisă că muşcă din carnea pulsândă a unei fiinţe vii, apoi privindu-şi pe rând judecătorii – pometţii lucioşi, rumeni ai soacrei, buzele ei strânse, încremenite într-un surâs forţat, rigid, ostil, veninos, în timp ce mâinile-i grăsulii şi roz, de gospodină versată, aşază în mijlocul

mesei castronul cu supă aburindă; apoi gestica abundentă a comisarului (care începe deodată să povestească ceva), divulgând nesiguranţă, indecizie şi poate o anumită predilecţie pentru reconciliere şi compromis, o înclinaţie nu neapărat laşă, cât mai degrabă comodă, perfect descrisă de halatul de casă larg şi lung, din molton vişiniu, în care se înfăşoară şi se ascunde de cum trece pragul; în fine, obrazul de porţelan, imaginea de păpuşă înecată în dantelă a propriei soţii (bine că soră-sa a găsit un bun pretext de a merge la toaletă), cu părul bălai, lins, lipit de frunte, docilă, nefericită, chinuită de migrene şi de injecţiile cu insulină, biată făptură crescută în eprubetă şi care nu a învăţat decât să croşeteze şi să şteargă mobila, pentru ca mama ei să nu se sperie că ar putea să i se întâmple ceva rău – apoi privindu-i încă o dată şi încercând să înţeleagă existenţa lor ocultă, inexplicabilă;

apoi neînţelegând totuşi nimic, va rosti:

— Cred că oraşul ăsta o să moară cât de curând. Azi am avut o viziune.

(Linişte respectuoasă, fiindcă, orice s-ar spune, în casa lor respectul e o a doua religie.)

În lumina moale, prietenoasă a sufrageriei, cotropită de aromele complicate ale budincii abia scoase de la cuptor, cuvintele lui sună cu totul nepotrivit, ridicol, au chiar ceva indecent şi provocator, încât, pentru a nu izbucni într-o criză isterică, soacra se ridică şi alergă spre bucătărie, prefăcându-se că a uitat ceva pe foc; fiica suspină uşor, pieptul mic, aseptic i se ridică şi cade răspândind un vag miros de medicament; iar comisarul, singurul său aliat în această grea împrejurare, îi pune o mina protectoare pe umăr, părintească, şi o ţine mult timp acolo clătinând dojenitor din cap.

— Viziune pe dracu'! zice. Ai avut o criză de epilepsie.

Dojană totuşi moale, prudentă, cuvinte netede, uşoare, numai un pic unsuroase la pipăit, ceva de consistenţa parafinei.

Astfel se încheie ziua, sau aproape astfel, căci mai

rămâne ca, după ce va intra în dormitor, în timp ce-şi va pune pijamalele, grefierul să afle de la soţia sa că peste aproximativ nouă luni va deveni tată – şi până când va adormi, răsucindu-se de mai multe ori în aşternut, îşi va tot repeta că nu se poate, e o glumă a ei, o farsă a lor – convins că femeile frigide nu pot rămâne însărcinate.

A mai băut după aceea şi în alte zile câte două cafele la rând, dar viziunea nu s-a mai repetat.

Revenind acum la cele petrecute spre sfârşitul aceleiaşi săptămâni, adică în ziua întoarcerii domnişoarei Orzan şi în care doctorul le-a anunţat moartea motanului său, ce ar mai fi de spus decât că, în cele din urmă, cu puţin înainte de prânz, apăru şi comisarul – căci pe el îl aşteptau, ca să le spună de ce îl chemase Procurorul –, triumfător şi modest ca un veritabil Magister Clavicum, stăpânul cheilor, având puterea de a lega şi dezlega (*potestas ligandi et deligandi*), îşi şterse sudoarea de pe frunte şi de pe interiorul pălăriei, pe care o aruncă apoi pe masă.

— Am două veşti pentru voi, zise, una bună şi alta proastă, pe care o vreţi întâi.

— Pe cea proastă, răspunse într-o doară grefierul.

— Banditul Balab a evadat şi va trebui să-l găsim.

— Şi cea bună?

— Am avut o discuţie particulară cu domnul procuror, suntem invitaţi la ziua Contelui, de fapt ca să asigurăm ordinea, dar vă puteţi lua şi soţiile (privind o clipă în jur), cei care le aveţi. E o rugămite personală.

Cartaphilus – o întâlnire ratată

Mulţi vorbesc despre Marele Brigand, dar povestea lui nu o mai ştie propriu-zis nimeni. A fost odată, cândva, la începuturi. De-a lungul anilor, însă, am uitat-o câte puţin, încât ce ne-a mai rămas din ea sunt doar anecdote, fleacuri, bârfe, aproximări mai mult sau mai puţin

fanteziste, născociri amestecate într-o pastă uniformă pe care o denumim, în lipsa altui cuvânt mai potrivit, istoria urbei noastre. O istorie a uitării, a risipirii, a dilatării spre nimic, cum ar zice doctorul, ea însăşi uzată şi al cărei destin pare să se fi istovit.

Încercând să explice judecătorului de instrucţie ce anume reprezintă pentru concetăţenii săi *Povestea*, grefierul spuse: a fost zăcământul nostru de memorie.

— De ce „a fost”, de ce vorbeşti la trecut? întrebă judele.

— Nu ştiu, răspunse grefierul, el însuşi contrariat de observaţia judelui, nu mi-am dat seama, pur şi simplu un mod de a mă exprima.

Trebuind să-l însoţească, să-i explice, să-l familiarizeze cu oraşul – să-l „îmblânzească”, după cum se exprimase la început comisarul – sfârşi prin a constata că lucrurile despre care îi vorbea, atât de bine ştiute de mai mulţi ani, îşi dezvăluiau, pe măsură ce încerca să găsească un mod de a le numi, adică, în ultimă instanţă, de a le utiliza, o întocmire până atunci ascunsă, existenţa lor i se clarifica abia când trebuia să rostească o propoziţie oarecare despre ele, de parcă adevărata lor fire s-ar fi ivit atunci din înseşi cuvintele cu care le numea. Prin obişnuinţă, prin uzură îi deveniseră indiferente şi străine, şi abia oferindu-le ochiului proaspăt, atent, scrutător al judelui, trebuind să-şi însuşească măcar în parte privirea şi judecăţile lui, începea să le vadă altfel, subordonându-li-se şi asumându-şi prezenţa lor fizică cu o anumită responsabilitate (tocmai din cauză că rutina, consumându-le din realitate, le redusese la apariţii spectrale, a căror nouă asumare necesita oarecare curaj).

Descoperea astfel, surprins şi întrucâtva chiar emoţionat, dacă acest din urmă cuvânt nu riscă să inducă nedorita prezumţie de sentimentalism provincial, un oraş nou, de un farmec desuet, niţel melancolic, niţel dulceag poate, pe care începu a-l iubi cu îngrijorare şi gelozie, ca şi cum ar fi urmat să-l piardă. Căci aceasta îi era senzaţia, că îl cedează judelui stradă cu stradă, îl inventariază şi i-l

predă. Mahalale, clădiri publice, pieţe, maidane, fundături îşi luau rămas bun de la el, parcă presimţind că aceea era ultima lor întâlnire, că le va părăsi pentru totdeauna, exprimându-şi prin cine ştie ce detaliu obscur neliniştea, o nelinişte misterioasă şi întrucâtva plăcută, ca aceea din preajma sărbătorilor, când timpul se măsoară cu bătăile inimii, când lumina din prima secundă a dimineţii sau simpla adiere a vântului de seară trimit cu gândul la alcătuirea ideală a lumii şi toate obiectele devin însuşiri ale unui suflet îndrăgostit... Dar bucuria sărbătorii conţine în adâncurile ei şi o umbră tragică, pentru că sărbătoarea nu e doar intensificarea provizorie a existenţei, ci este şi despărţire, ruptură, fractură în timp – seamănă un pic cu moartea.

Când va vorbi judelui despre viziunea sa, grefierul va constata surprins şi oarecum dezolat, că acesta îl crede.

— Şi mie mi se întâmpla ceva asemănător, va explica judele.

De fapt, mica istorie a acestei întâmplări ar fi trebuit să înceapă altfel. De la o vreme, judecătorul de instrucţie începuse a se plânge iarăşi că are probleme cu vederea. Cum doctorul Muraru, ale cărui relaţii s-ar fi putut dovedi utile, nu se mai arătase nici la birou şi nici la *Concordia*, după ce, asumându-şi eroic uciderea motanului, plecase intempestiv, luând cu sine frumoasa tabacheră a avocatului, pe care acesta avea oricum de gând să i-o dăruiască, reveni tot grefierului sarcina de a programa o consultaţie la oculist şi de a interveni pentru grăbirea ei, căci judele, după ce îşi neglijase mai mult timp boala, deveni dintr-odată nerăbdător. Dar în ziua, mai precis în după-amiaza când trebuia să ajungă la medic, chiar în timp ce se îndreptau spre cabinetul acestuia, păru să se fi răzgândit şi propuse grefierului să facă un ocol, pentru a vedea cofetăria *„Pekarek”*. Un simplu capriciu, era curios să o vadă, după ce comisarul îi vorbise despre nişte presupuse galerii subterane care, pornind de aici, ar face legătura cu fostul local de la *„Prinţesa Împuţită”* al

madamei Şoprosina.

Poate că motivul real era altul. Starea vremii îmbia la plimbare. Ploile încetaseră de câteva zile, aerul, deşi încă umed, devenea tot mai limpede, iar mireasma mugurilor ce începuseră a plesni pe ramurile unor copaci şi a ierburilor din nămolurile calde ale mlaştinii, adusă de vântul ce bătea tot mai des din partea aceea, prevesteau o primăvară iminentă, imperativă.

Trecuse destul timp de când nu mai ieşiseră împreună. Judele începu tocmai cu acest vag reproş, de la o vreme parcă mă simt un pic neglijat, un pic evitat, zise, făcând desigur aluzie şi la însărcinarea ce grefierul îşi luase cândva, de a ţine pentru el o cronică a întâmplărilor de care, în vremea din urmă, părea să fi uitat.

— Sau poate ai renunţat?

— A, nu, nu… îl contrazice grefierul. Numai că…

Îşi dădu seama ce lungă, încâlcita şi neconvingătoare frază ar fi urmat, o lamentabilă reclamaţie la adresa măruntelor îndatoriri cotidiene, a nimicurilor sufocante şi a evenimentelor anodine din urma cărora alerga gâfâind. Se ambiţionase, dorise să scrie despre acest prezent, numai că între timp prezentul lui rămăsese mult în urmă, iar lucrurile despre care (din ce în ce mai rar) încerca să scrie erau mai curând reflexe şi actualizări ale unor vechi obsesii, o bâjbâială printre fantome…

Despre vizitele secrete la procuror nu era încă pregătit să-i vorbească. Spuse doar:

— Aştept să-mi formez o părere – ceea ce, din întâmplare, era adevărat.

— M-ar interesa părerea dumitale, spuse judele, fiindcă, din tot ce ai scris până acum, dumneata lipseşti de fapt, chiar şi atunci când, printr-un artificiu retoric, pari a fi foarte prezent, te retragi îndărătul unei poveşti oarecare, la fel cum face, de altfel, şi comisarul la audienţe, cu iluzia că asta l-ar proteja. Poate că e doar o impresie a mea, poate că aşa facem cu toţii.

— Nu avem încotro, domnule judecător de instrucţie.

— Crezi?

— Cred ce crede toată lumea.

— Evident! Şi, pe oricine aş întreba, mi-ar răspunde la fel, încât la limită, dacă aş face un fel de recensământ şi aş reuşi să vă întreb pe toţi, n-aş afla totuşi nimic – eu sunt ceilalţi, sunt masa lor, am opiniile lor, aşadar întreabă-i pe ei – ei, pasta aceea de roşii pe care o pui în ciorbă, sunt doar o moleculă din ea şi, orice culoare aş avea, culoarea pastei rămâne tot roşie. Întrebaţi bulionul, asta vrei să spui, nu?

— Nu-mi place să discut despre părerile mele. Mai mult, mă bucur ori de câte ori constat că nu le am. Oricum, la ora sta nu ne mai rămâne decât să aşteptăm. Şi-apoi, datoria mea este alta, rolul meu, ca să spun aşa, este tocmai acela de a nu avea păreri. Nu eu judec, nu eu condamn.

— Şi totuşi, într-o zi s-ar putea să fim judecaţi, dragă prietene. Faptul că nu vedem bulionul care preexistă în splendida rotunjime a pătlăgelelor roşii s-ar putea să ne coste cândva enorm… Apropo, mi s-a spus că ai avut o viziune. E adevărat?

Luat pe nepregătite de schimbarea bruscă a subiectului discuţiei, grefierul ridică din umeri şi se prefăcu nepăsător. „Mi s-a spus că…”. Pentru a nu-l numi direct pe comisar, singurul de la care ar fi putut afla. Între timp, începuse să creadă el însuşi că fusese doar o criză de epilepsie. Iată însă că judele credea altceva. Comisarul îi vorbise despre păţania aceea şi o numise nu criză epileptică, ci viziune.

— O viziune? se miră cu falsă inocenţă. Neprimind niciun răspuns, fiindcă probabil nici nu exista un răspuns destul de potrivit la o astfel de întrebare: eh, pe naiba, a fost aşa, o criză de… moment.

— Te întreb, spuse judele, pentru că mie însumi mi se întâmpla în anumite momente ceva asemănător, am impresia că obiectele nu mai ajung până la mine, imaginea lor obişnuită, previzibilă se risipeşte în aer înainte de a-mi atinge retina… Sau poate creierul refuză, sau nu mai e capabil să producă sinteza punctelor de culoare, să

reconstituie din ele imaginea originară…

Pentru a se face mai bine înţeles, aminti culorile de pe discul lui Newton, cele şapte. Numai rotind discul cu iuţeală, se unesc şi generează împreună lumina albă, lumina propriu-zisă, care le conţine pe toate, fără a fi niciuna anume, e suma lor în mişcare şi mai mult decât simpla lor însumare, şi mai puţin decât ele, fiindcă de fapt lumina nu e culoare, fiindcă de fapt culorile sunt cazuri particulare… Astfel încerca să explice.

— Problema e că, la mine, discul nu se mai roteşte. Îmi pare o formă curioasă de nebunie, zise în cele din urmă.

— Ei bine, ce e totuşi în locul lor?

— Nişte fulguraţii. În clipele acelea, am impresia că mă aflu în alt loc. Nişte fulguraţii, mă rog, nu ştiu cât durează, un fel de infiltraţie a invizibilului, vreau să spun a invizibilului totuşi vizibil, dacă există aşa ceva, şi desigur există, invizibilul făcut vizibil prin intermediul visului. Tocmai de aceea visele par stranii şi sunt de neînţeles, fiindcă pentru imaginile invizibilului pe care ele ni le oferă, logica noastră, întemeiată pe vizibil, nu are repere, e depăşită. Sunt niţel confuz, desigur, dar înţelegi ce vreau să spun… Se opri, se opri şi din mers. Crizele mele se repetă după un anumit vis, foarte coerent, mai adăugă. Visul *acela* despre care ţi-am vorbit odată…

Se încăpăţâna să rămână nemişcat, lăsându-l pe grefier să aştepte cu doi paşi mai înainte, acolo unde îl găsise ultima frază.

— Crezi că mai e cazul să mergem la oculist?

Odată cu încălzirea vremii şi odată cu ridicarea ceţurilor, lumea începu a ieşi seara pe Strada Mare, la promenadă; capii de familie pentru a se întâlni cu alţi capi de familie şi a discuta politică; cuconetul pentru a-şi etala noile achiziţii vestimentare şi a comenta dramele pasionale ale oraşului; tinerii şi tinerele pentru a face cunoştinţă şi a plănui logodne sau, până atunci, măcar o ieşire la iarbă verde, când vremea o va permite. După lungile, nesfârşite

zile ale sezonului umed, mica lor lume, până atunci înghesuită în case reci, amorţită de aşteptare şi plictis, se înviora, începea să se agite, cu simţurile împrospătate, cuprinsă de un freamăt încă reţinut, cumva timid, circumspect, căci semnele de vreme bună se puteau oricând răzbuna, un neastâmpăr care, trebuind să fie strunit şi disimulat, devenea o formă de cochetărie şi complicitate, o mică aventură, îmbogăţindu-se astfel în delicii. În unele grădini se ridicau coloane de fum albăstrui, subţire, cu un miros ca de mirodenii, familiar şi plăcut, semn că târgoveţii mai gospodari îşi curăţau pomii şi ardeau uscăturile şi gunoiul adunate peste iarnă. Negustorii nu se lăsară nici ei mai prejos, aerisind şi dereticându-şi prăvăliile; aranjau rafturile, vopseau tâmplăria, spălau vitrinele şi puneau în ele mărfuri potrivite noului sezon. Pe tarabele din piaţă apăruseră de mai multă vreme grămăjoare de urzici, bucheţele de ghiocei şi violete, acum era rândul salatelor, spanacului şi al ridichilor de lună. Se măturau străzile, se reparau acoperişuri, se văruiau copacii, în aer pluteau miresme noi, misterioase şi un fel de bunăvoinţă firească, spontană se înfiripase între oameni, ceva nedesluşit ce îi îndemna să iasă în stradă, să se arate, să se caute unii pe alţii, să-şi spună tot felul de fleacuri şi să se bucure fără motiv.

În zilele acelea colindară în lung şi în lat oraşul, până la cele mai îndepărtate mahalale şi până în cotloanele lui cele mai ascunse, pe uliţe care adesea se terminau în câmp sau se înfundau în vreun gard înalt de nuiele împletite, prilej pentru jude (căci el insista să facă aceste plimbări) să descopere că oraşul nu era doar separeul de la *Concordia* şi biroul comisarului, cu cele câteva străzi şi clădiri dimprejurul lor, ci mai degrabă, sau dimpotrivă: cu mult mai mult, puzderia de case mărunte şi străzi înguste, multe dintre ele nepavate şi fără fir electric, până atunci ascunse îndărătul zidului de ceaţă, locuri de la periferie colcăind de o veselă şi tristă mizerie, teritorii parcă predestinate resemnării şi indolenţei, unde întâlneai copii zdrenţăroşi cu obrajii supţi şi privirea arzătoare, jucându-

se desculţi în noroi, bătrâni încremeniţi de o veşnicie pe băncuţele din faţa porţilor, bărbaţi prost îmbrăcaţi şi nebărbieriţi umblând încovoiaţi sub povara grijilor zilnice, cocote rujate şi parfumate violent care te priveau cu îndrăzneală drept în ochi, ori femei vârstnice, obeze ce-şi aruncau peste gard cele mai scabroase ocări… Magma, planctonul din care se nutresc puternicii şi bogaţii zilei, massa de anonimi analfabeţi, donatori de sânge în războaie şi de impozite pe timp de pace, faţa nevăzută, ascunsă (din pudoare sau din jenă?) a unei lumi ce-şi spune fără încetare progresistă şi filantropică.

Ce căuta? Era în insistenţa lui ceva neliniştitor, o fervoare suspectă, maniacală, altminteri inexplicabilă, ale cărei resorturi grefierul începu să le întrezărească abia după ce judele se hotărî să-i vorbească despre crizele acelea de orbire. Citise şi-i atrăsese atenţia o anumită frază şi-l întrebă pe grefier dacă o scrisese cu un scop anume, cu ce scop o scriese.

— *Există lucruri pe care nu le vedem decât în întuneric sau închizând ochii*, cam aşa ai scris, nu?

— Cu niciun scop, răspunse grefierul, aşa mi-a venit, iar judele, fără să-l contrazică şi fără să-l mai întrebe, remarcă doar posibilitatea, de fapt inevitabilitatea întrebării subsecvente:

— De unde ţi-a venit?

Pentru că, se grăbi să adauge, el însuşi vedea anumite lucruri în timpul crizelor care, îi mărturisi abia acum, erau cumva… plăcute, îi procurau o stare de bine. De aceea evitase sau, mă rog, amânase să consulte medicul. Când criza înceta, rămânea cu senzaţia că pierduse sau uitase ceva acolo, un lucru drag a cărui lipsă o resimţea dureros.

— E ca un vis, încerca să explice, foarte clar, coerent şi cu o semnificaţie precisă, totuşi nu e un simplu vis, este el însuşi o vietate, un organism care se naşte, creşte, îşi trăieşte destinul independent de mine şi moare înainte de a mă întâlni – căci, de îndată ce criza trece, uit totul. Nici măcar n-aş putea spune că e propriu-zis visul meu, ci doar

că se produce în preajma mea, undeva într-un loc nedeterminat, dar încă mai ciudat este faptul că, deşi pe durata crizei nu mai văd, vederea nu-mi lipseşte, ci dimpotrivă, cred că m-ar stingheri, în momentele acelea vederea ar fi de fapt un handicap…

(Comisarului îi spusese însă cu totul altceva. Într-o seară, una din puţinele în care grefierul ajunsese acasă înaintea lui, comisarul intră în sufragerie suflând zgomotos pe nări; aruncă nemulţumit pălăria pe canapea, iar el însuşi se aruncă într-un fotoliu, îmbufnat, nervos, mut, pentru a semnala astfel că are ceva important de comunicat, aşteptând să fie întrebat ce anume. Însă nimeni nu-l întrebă, decât dacă îi e foame sau a mâncat în oraş – asta îl întrebă într-un târziu chiar soţia lui, după ce îl aşteptase zadarnic în bucătărie – fiindcă, de obicei, el trecea mai întâi pe acolo şi spunea: pune-mi ceva de mâncare.

— Foame? se miră comisarul şi pufni în râs, un râs scurt, dezamăgit. Judele nostru de instrucţie orbeşte – spuse direct grefierului, care se prefăcea că nu-l interesează discuţia lor, o discuţie în familie, nu? iar femeia asta, arătă acuzator spre ea, mă întreabă dacă nu mi-e foame! După ce femeia, umilită de tratamentul lui nedrept, ieşi strângând din buze, pentru că tot nu înţelegea cu ce-l jignise, comisarul începu să-l descoase pe grefier.

— Nu ţi-a spus nimic?

— Nu, răspunse acesta cu o figură cât mai mirată.

— Cum adică, vă plimbaţi toată ziua împreună şi el nu-ţi spune că a orbit?

— A orbit? întrebă grefierul. Comisarul bătu aerul cu mâna, în semn de lehamite. Ignoranţa grefierului într-o chestiune atât de importantă era de-a dreptul dezgustătoare.

— Încă nu a orbit de tot, dar nici mult nu mai are. Mi-a spus că vede ca prin sită şi-i vine mereu să închidă ochii. Ca şi cum ochii lui s-ar fi săturat de privit. De altfel, doctorul l-a prevenit că în două-trei luni nu va mai vedea

deloc. Era atât de sigur, vorbea atât de convins, iar din siguranţa şi convingerea lui reieşea o atât de mare satisfacţie de a fi sigur şi convins, încât grefierul nu îndrăzni să-l contrazică. Înţelegea abia atunci de ce judele îl întrebase dacă, în afară de el, mai citea şi altcineva relatarea.

— Nu, de ce?

— Am vrut doar să ştiu, spusese judele.)

Soarele în asfinţire împrăştia peste case o lumină limpede ca de toamnă, o lumină ca untul amintindu-i grefierului de plimbările de altă dată, pe dig, cu celălalt jude. Străduţa pe care înaintau se tot îngusta până când, după ce dădură colţul, văzură că se înfunda în gardul de cătină şi bălării uscate ale unui cimitir cuminte ca o litografie naivă de epocă. Peste straturile de pământ răscolit atârnau tulpini uscate de stânjenei, flori sărmane în a căror materie obscură persistau rămăşiţele unui timp îngheţat. Pe solul cenuşiu, printre cei câţiva copaci puţin crescuţi, pirpirii, se iviseră primele fire de iarbă, incredibil de verzi. Mirosul de nămol şi de turbă şi umezeala aerului indicau vecinătatea apropiată a mlaştinii. Un loc nepotrivit pentru un cimitir, reflectă grefierul, unde morţii putrezeau greu. Dar judele remarcă altceva.

— E un cimitir frumos, zise.

Grefierul confirmă neconvins printr-o uşoară înclinare a capului, din politeţe. Nu înţelegea ce ar putea avea frumos un cimitir şi cu atât mai puţin un cimitir al săracilor, înconjurat de un gard de spini. Rupse la întâmplare un vrej şi, ridicându-l până la înălţimea ochilor, îl privi cu luare aminte, încercând să ghicească ce plantă fusese atunci când fusese o plantă.

— Ăsta e pipirig, zise şi îl aruncă peste gard.

În mijlocul unei curţi cu rufe multicolore puse la uscat pe o frânghie, izbucni o voce îngrijorată de femeie. Îşi striga copilul, rătăcit probabil în grădină. Îi răspunse câinele, care lătră de două ori şi tăcu. Mahalaua aţipise deja, cu toate grijile ei, îndărătul geamurilor mici, cu perdele simple din tifon, în odăi scunde unde mirosea a

leşie şi lumina era mereu tulbure, sub acoperişuri de şindrilă sau de stuf, ţuguiate ca nişte căpiţe, întinzându-şi umbrele peste ogrăzi noroioase, acum pustiite de orice vietăţi, peste care stăpânea cerul străin şi singur. Aici locuitorii se culcau devreme, pentru a se putea scula în zori, când încă nu se va fi luminat de ziuă, şi a merge la muncă.

Răcoarea curată a serii se făcea tot mai simţită pe uliţa cu pământul galben, lutos, amestecat cu zgură şi bătucit, un drum ca de ţară pe care doar stâlpii electrici aminteau cumva de condiţiile minime ale vieţii de urbe. Oraşul propriu-zis era în altă parte. Nu le mai rămânea altceva de făcut decât să se întoarcă într-acolo. Judele dădu acest semnal când îşi scoase ceasul din buzunar şi îl privi.

— Am fost urmăriţi, zise grefierul.

Îl văzu rezemat de stâlpul felinarului şi fumând nepăsător, la celălalt capăt al străzii, într-o poză ca acelea de pe afişele de cinema. Înainte de a ajunge lângă el, strigă cu vocea aproape veselă, prefăcându-se, adică, dezinvolt:

— Zilele astea am auzit vorbindu-se despre tine!…

Balab zâmbi sceptic, scuipă precis un jet subţire de salivă exact la vârful bocancilor, se întoarse apoi către ei, ca şi cum le-ar fi barat drumul. Era îmbrăcat într-un tricou roşu, cu mâneci scurte, mulat pe corp anume ca să i se vadă muşchii.

— Căutaţi pe cineva? întrebă.

— Nu pe tine.

— Aş putea ghici?

— Nu face pe deşteptul, îl repezi grefierul, amintindu-şi că ei sunt oamenii legii. Apoi, către judecătorul de instrucţie, cu voce normală, într-un mod oarecum oficial: ăsta e Balab, a evadat acum câteva săptămâni.

— De ce l-au închis? se interesă judele.

— Pentru crimă, domnule jude, îi răspunse Balab şi porni înainte, cu mâinile în buzunarele pantalonilor, după

ce aruncase cu un bobârnac, şmechereşte, mucul ţigării într-un arc spectaculos pe deasupra lor. Cel puţin aşa mi-au spus la proces.

— Ce vrei? îl întrebă grefierul, enervat că trebuia să vorbească de fapt spatelui lat al ţiganului şi mirându-se cum de nu-i e frig numai în tricoul acela.

— Nimic. Am vrut numai să-l cunosc pe noul jude.

— De aceea ai fugit din închisoare?

Balab se opri, se întoarse şi îşi arătă batjocoritor dinţii. Pe unul din bicepşi avea tatuată o sirenă a cărei coadă se mişcă odată cu muşchiul, parcă ar fi înotat. Zise într-o doară:

— Poate…

— Cine te-a ajutat?

— Dacă vă spun, o să mă credeţi? Cel pe care voi îl căutaţi. Simţind tresărirea judelui, rânjetul i se lăţi şi, după o pauză bine cântărita, adăugă cu un fel de şiretenie prietenoasă: pot să vă duc la el, dacă vreţi.

Nu răspunseră în niciun fel, dar Balab nici nu aştepta un răspuns anume de la ei. Îşi reluă mersul ştiind sigur că ei îl vor urma şi, din acelaşi motiv, nici nu le mai vorbi, făcându-i să se simtă deodată foarte singuri. Străbătură astfel câteva străzi, fără să ştie încotro merg. Lumina tot mai cernită a amurgului mărea distanţele şi-i îndepărta de oraşul însuşi, devenit abstract şi fictiv. La un moment dat Balab se opri şi se întoarse spre ei.

— De aici, trebuie să rămâneţi mai în urmă, ca să nu se vadă că suntem împreună.

Ei încuviinţară tăcând. Fără să fi înţeles, totuşi, nici de ce nu trebuia să fie văzuţi împreună, nici de ce acceptaseră că nu trebuie. Acolo, strada se despica într-o furcă; veniseră pe coada ei şi îşi continuară drumul pe unul din coarnele pe care şi le înfigea în umbra împâclită a serii.

Se aflau acum în acea zonă intermediară dintre mahalalele mărginaşe şi centrul oraşului, mereu agitată, murdară, duhnind a carne friptă şi a oţet. Case cu un singur cat, cenuşii, joase îşi deschideau uşile direct pe

trotuar. Dincolo de ferestrele mari, luminate ostentativ, se auzeau ţipete, certuri şi plânsete de copii. La răstimpuri, câte o siluetă grăbită traversa strada, ieşind şi intrând, trântind în urmă uşile. Pe lângă ziduri şi de-a lungul bordurii trotuarului zăceau hârtii şi gunoaie căzute din tomberoanele suprapline şi duse de vânt. O ceată de puştani tăbărî dintr-o curte scoţând urlete războinice şi agitând ameninţător nişte beţe; se duceau, desigur, să se încaiere cu alţii, de pe o stradă vecină.

Balab dispăruse. De cum dăduseră colţul străzii şi intraseră pe această stradă, ce părea să constituie un fel de *corso* al cartierului, căutară zadarnic cu privirea tricoul lui roşu cu mâneci scurte, după care se ghidaseră până atunci.

— Ne-a păcălit, constată înciudat grefierul.

Judele nu răspunse, lăsându-l să-şi continue în gând raţionamentul. În definitiv, el îi oprise şi le făcuse propunerea. Poate se ascunsese undeva şi-i urmărea, voia să vadă ce intenţii au. În aşteptarea unei idei mai bune, scrutară strada în toată adâncimea ei căutând să ghicească motivul pentru care Balab îi adusese până aici şi-i abandonase. Cele câteva prăvălii îşi trăseseră obloanele, rămânând deschise numai atelierele unor mici meseriaşi şi desigur bodegile. Erau două dintre care una la numai câţiva paşi de locul unde se aflau. Dinaintea ei, pe trotuar, rezemaţi de zid sau şezând direct pe scări, câţiva adolescenţi vorbeau în şoaptă şi trăgeau cu sete din ţigări cu tutun prost. Faţa li se îngusta şi ochii lucioşi li se măreau de o plăcere amară, copleşitoare.

— Să intrăm aici, propuse judele.

Doar câteva mese erau ocupate. Bărbaţi posomorâţi, îmbrăcaţi în haine de lucru, stăteau aplecaţi deasupra halbelor cu bere, tăcuţi sau deveniţi astfel în momentul intrării celor doi, nişte străini. Se aşezară într-un loc mai retras, de unde puteau privi întreg salonul. Băiatul de la tejghea, neobişnuit să ia comanda la masă, veni totuşi într-un târziu şi-i întrebă ce doresc. Comandară câte un rom. El se întoarse şi se ascunse în magazia dindărătul rafturilor,

unde întârzie mai multe minute. Pesemne nu găsea romul.

— O clipă am crezut că femeia în doliu va veni la masa noastră, zise judele.

— Ce femeie? se miră grefierul. N-a fost nicio femeie.

— Înseamnă că nu ai văzut-o... Era o femeie îmbrăcată în negru. A dispărut.

Cu cotul sprijinit în tăblia mesei, judele arătă cu degetul în aer cum dispăruse. Lăsă apoi palma să-i cadă, ca şi cum ar fi devenit prea grea.

De la o masă vecină îi privea insistent un bătrânel îmbrăcat într-un pardesiu uzat şi prea larg. Avea pe figură un zâmbet binevoitor, neschimbat, sau poate că faţa îi încremenise într-o grimasă ce semăna cu un zâmbet. Din când în când îşi turna sifon în pahar şi-l bea cu o expresie de mare mulţumire. Când ei, simţind că sunt priviţi, se întoarseră către el, îşi trecu de formă mâna peste frunte.

— A fost într-adevăr o femeie în negru, le confirmă cu o voce tremurată, vocea aceea în schimbare, puţin nesigură a puberilor.

Nu-l luară în seamă. De fapt, nici nu ştiau când venise şi se aşezase la masa de lângă ei, până atunci nu-l văzuseră. Îl urmăreau cu coada ochiului şi se prefăceau că nu-l auziseră. Bătrânul scotoci în buzunarele pardesiului său prea larg (sau poate că trupul lui era prea mic pentru pardesiul acela) şi în cele din urmă găsi ce căuta, o ţigară. Se ridică şi veni către ei cu ţigara în mină, ţinând-o în dreptul gurii, pregătit, adică, să o aprindă.

— N-aveţi un chibrit?

Judele scoase grăbit cutia cu chibrituri şi i-o întinse. Dar bătrânelul nu se grăbea. Zâmbind încurcat, se lăsă pe scaunul liber din faţa lor şi, înainte de a-şi aprinde ţigara, o linse la ambele capete. Scutură cutia şi-i ascultă zornăitul.

— Am ceva de vânzare, zise în şoaptă. Vorbele îi erau rare şi precaute.

— Nu cumpărăm, răspunse prompt grefierul.

— Poate vreţi măcar să vedeţi...

Mina cu chibrituri rămase în aer. Printr-o mişcare

iute ca un spasm, cu cealaltă scoase din buzunar şi puse pe masă ceva învelit într-o hârtie de ziar.

— Pleacă! Pleacă! îl repezi grefierul. I se părea că toţi din cârciuma urmăreau pe furiş târguiala lor.

— Să-mi aprind mai întâi ţigara, zise bătrânul luând deodată un aer demn, rănit în amorul propriu.

Îşi aprinse tacticos şi oarecum demonstrativ ţigara, lăsă cutia de chibrituri pe masă, luă apoi pacheţelul şi-l vârî la loc în buzunar, după care se ridică şi porni spre uşă, păşind rar dar hotărât. Purta în picioare nişte cizme de iuft cu carâmbii înalţi până deasupra genunchilor.

Ieşi din local şi plecă spre un scop necunoscut, fără a mai privi în urmă.

— Nici nu ştii ce ascundea acolo, zise judele.

— Ce naiba face băiatul ăsta de nu mai vine?

Grefierul se ridică iritat de la masă şi se apropie de tejghea. Prin perdeaua de mărgele ce acoperea intrarea de la magazie, îl văzu pe băiat şezând pe o ladă cu sticle goale.

— Ne mai aduci romul ăla, sau ne lăsăm păgubaşi?

Chelnerul ridică obosit capul şi îl privi pe grefier cu duşmănie nedisimulată.

— Nu avem rom.

N-ar fi trebuit să intre în spelunca aceea. Sau n-ar fi trebuit să rămână, doar văzuseră că Balab nu era acolo. Îi păcălise, îi dusese de nas ca pe nişte copii. Grefierul se întoarse la masă umilit de răutatea vorbelor chelnerului.

— Cred că e mai bine să plecăm, zise.

Judele ridică sprâncenele şi-l privi cu ochii întredeschişi, încercând parcă să-şi amintească ceva. Nu spuse nimic. Rămase în continuare nemişcat pe scaun, ascultând atent un sunet îndepărtat pe care nu-l auzea decât el. La una din mese, cineva sparse din neatenţie un pahar şi cei de acolo râseră puţin, fără chef.

Uşa se deschise şi în prag apăru Balab. Strigă la ei de acolo:

— V-am căutat în tot cartierul, unde naiba umblaţi? Credeam că v-aţi speriat şi aţi fugit.

Veni şi se aşeză la masa lor fornăind ca un cal. Mai mirosea şi a transpiraţie.

— Ai zis că ne arăţi pe cineva şi ne-ai lăsat în drum ca pe nişte proşti, îi reproşă grefierul.

— L-aţi văzut dar nu l-aţi cunoscut. Ce vină am eu dacă m-au fugărit jandarmii?

— Poftim?

— A vrut să vă vândă o păpuşă ciobită, găsită la gunoi, dar n-aţi cumpărat-o. N-am ce vă face, sunteţi cu adevărat proşti. Ăla era Cartaphilus…

Urmă o tăcere prelungă. De atâta încordare, pe grefier începu să-l doară spatele. Ultimul cuvânt rostit de Balab îl găsise aplecat peste masă şi nu voia să se mişte pentru a nu atrage atenţia asupra sa. Din întâmplare, tăcuseră şi cei de la celelalte mese.

— Vrei să repeţi numele? ceru judele.

— Cartaphilus, zise Balab, de astă dată cu voce joasă, cuminte. Cartaphilus jidovul. Credeam că-l ştiţi. E prieten cu Sădim, dacă i-aţi fi cumpărat păpuşa aia v-ar fi dus la el.

— Vrei să spui că Sădim trăieşte încă?

Balab ridică braţele amândouă spre tavan uimit de întrebare.

— Unii spun că ar mai trăi, interveni grefierul.

— Înţeleg, zise judele, încep să înţeleg…

— Când se apropie de suta de ani, Cartaphilus se întâlneşte cu Sădim, reluă Balab, şi Sădim îi dă ceva ca să nu moară, îl întinereşte…

De fapt, nu mai avea ce le spune. Se simţeau toţi trei ca nişte captivi în cârciumă aceea, închişi într-o coajă. Când afară se auziră tropote de cai pe caldarâm, chipul lui Balab se încreţi, ca şi cum ar fi băut ceva acru.

— Pe mine mă caută, zise.

În clipele următoare, în local pătrunseră jandarmii, dar între timp Balab dispăruse.

Drumul spre Imaş

Grefierul cânta în gând un cântec ale cărui cuvinte le uitase. Poate nici nu le ştiuse vreodată. Înţelesul lor însă persista vag, difuz în ondulările melancolic lascive ale melodiei. Nici cuvinte, nici imagini, nici sunete propriu-zise – doar vibraţia a ceva imprecis de dincolo de gânduri, ce se risipea în emoţii minuscule, efemere, abia desprinse de virtual, o uşoară beţie, un fel de ameţeală… De fapt, ce ne amintim atunci când ne amintim o melodie?

Alături, pe bancheta din spate a caleştii, judecătorul de instrucţie privea îngândurat peisajul. După ce părăsiseră drumul hanurilor, ce traversează provincia de la nord la sud, paralel cu calea ferată, unindu-se mai apoi cu şoseaua care duce spre capitală şi spre golf, şi pe măsură ce se îndepărtau de oraş, valea se îngusta, iar albia râului se apropia tot mai mult de drumul de coastă, nepietruit, brăzdat în lung de urmele căruţelor şi animalelor de tracţiune imprimate în noroi la ultima ploaie, şi care şerpuia pe linia de nivel urmând bordura pădurii şi haturile parcelelor de pământ cultivat. În dreapta, peste şes, colinele joase şi împădurite se înşirau până departe ca o turmă de oi fantastice, uriaşe, verzi şi albăstrii. Dincoace, versantul era încă mai domol; vii împrejmuite cu vălătuci de gozură, în alternanţă cu pajişti întinse, mici livezi de zarzări sau corcoduşi abia înfloriţi, ca nişte pete luminoase, alături de petele întunecate de arătură, pe care culturile încă nu apucaseră a răsări, străjuite de vreun arbore singuratic alungat într-o margine, exultau într-un haos subtil, prietenos ce doar sugera ici şi colo ierarhii secrete, ordini posibile. Uneori se ridicau până pe culme. Alteori pădurea se ivea de după coama dealului şi cobora până aproape de drum, însoţindu-l o vreme, sau dacă nu pădurea însăşi, măcar o prelungire a ei, o jarişte, încâlcituri de tufe mici, lăstărişuri, ierburi şi uscături ce umpleau o ravenă, câte un petic de lozie…

De fapt, în timp ce cântă în gând, grefierul privea şi el peisajul. Poate că şi judele, în timp ce privea, cânta ceva

în gând, fără să-şi dea seama; el credea că priveşte peisajul şi cânta, în timp ce grefierul privea peisajul, confundând ameţeala din capul lui cu un cântec – cu atât mai plăcut cu cât, eliberat de condiţiile intonării propriu-zise, nu mai depindea de niciun timbru sau acorduri. De fapt, a cânta în gând, adică a gândi un cântec, încă nu e cântec, fiindcă nu e auzit – deşi nici gând încă nu este – şi totuşi ritmul lui şi regulile armonice rămân valabile şi se transferă pe o cale neştiută gândurilor înseşi sau se exprimă în sectoare inaccesibile gândirii, de exemplu în procese fiziologice, în secreţiile unor glande, în infime modificări ale chimismului limfatic; doctorul s-ar referi probabil la legile de mişcare ale atomilor şi modificarea repartiţiei acestora prin acţiunea vibraţiei muzicale chiar şi numai în starea ei virtuală… Poate că de aici provenea uşoară confuzie mentală în care, legănat de hurducăiala amortizată de arcuri a caleştii, se complăcea grefierul. O stare incoerentă şi agreabilă ca aceea dinainte de a adormi, când gândurile devin pe nesimţite imagini, sunet, vis, apoi redevin pentru scurt timp gânduri, pendulează între forme alotropice multiple, se resorb din câmpul conştiinţei ori se coagulează brusc în detalii senzuale de o intensă pregnanţă…

Când, în sfârşit, putu determina cu precizie melodia şi chiar o intonă undeva în fundul gâtlejului, cu gura închisă – pentru a o verifica – grefierul fu cu atât mai dezamăgit constatând că era cântecul preferat al avocatului, acela cu femeile. *Femeile cu păr pe piept au intelectul foarte deştept,* afirma unul din versuri. Melodia se năpusti odată cu acest vers, din cotloanele unde stătuse ascunsă până atunci şi nu mai putu scăpa de ea.

Până în satul către care se îndreptau era mai puţin de o leghe, dar casele încă nu se zăreau. Într-un târziu, după nenumărate ezitări, drumul începu să urce în diagonală către vârful dealului şi atunci văzură o lutărie la marginea unei ravene, unde doi bărbaţi şi o femeie făceau chirpici. Mai încolo, pe un mic platou, câteva stive de chirpici puşi la uscat erau păzite de un câine. Munca şi gesturile celor

trei păreau o pantomimă monotonă, fără înţeles. Se aflau la oarecare distanţă de drum şi, din cauza asta, păreau mai scunzi. Sau poate fiindcă aveau, bărbaţii, picioarele înfundate până la jumătate în argila cleioasă, galbenă pe care o frământau. Femeia căra cu găleata apă de la un şipot din apropiere. Văzând că trăsura s-a oprit, se opriră şi ei din lucru.

— Spor la treabă! strigă, în loc de salut, agentul, de pe banca vizitiului.

Strigase mai tare decât s-ar fi cuvenit, socotind pesemne greşit depărtarea sau neţinând seama că, din cauza liniştii, sunetele străbăteau mai uşor zidul de aer care îi despărţea; ca şi cum liniştea însăşi le-ar fi amplificat. Abia când îi auzi vorbind între ei, grefierul înţelese că agentul ţipase fără rost.

— Ce vrea ăsta? întrebase unul dintre bărbaţi, cel tânăr, pe un ton aproape arţăgos.

— Or fi niscai boieri, îşi dădu celălalt cu părerea. Să fiţi sănătoşi! le vorbi celor din caleaşcă, destul de morocănos şi el.

— Mai e mult până în sat? întrebă agentul, de data asta cu voce mai joasă şi încercând, pe cât se putea, să pară prietenos.

— Dincolo de dâmb, răspunse femeia şi ridică braţul ca pentru a arăta unde, dar arătă mai curând spre cer.

Agentul clătină resemnat din cap şi mâna caii. Judele îşi luă în mâini pălăria de filţ şi şterse cu degetul, de jur-împrejur, bentiţa de muşama verde de pe marginea ei interioară, pe care se adunase un strat subţire de transpiraţie. Acum, când soarele începea a dogori, pantalonii bufanţi de dril şi vestonul de covercot negru cu guler de catifea, o combinaţie cam nepotrivită, după gustul grefierului, cu care se îmbrăcase dimineaţă pentru a semăna cât mai bine cu un negustor de vite, aşa cum şi-l imagina el, sau cum îşi imagina că şi-l imaginează sătenii din partea locului, deveniseră o îmbrăcăminte prea groasă, greoaie şi incomodă. Grefierul însuşi transpirase şi se simţea îmbibat de praf, deşi se îmbrăcase numai cu un

costum bej de velur, destul de uzat, dar a cărui culoare deschisă şi veselă făcea încă o bună impresie, măcar de la distanţă, în vreme ce agentul luase o uniformă de doc bleumarin decolorat, cum poartă mai toţi birjarii, anume ca trăsura să pară a fi fost închiriată cu ora.

Porniseră în zori, când caldarâmul era încă umed de negura nopţii. Pe străzile înguste şi adânci ca nişte tranşee, trapul cailor făcea un adevărat vacarm. Dughenele cu vitrine întunecate sau cu obloanele trase stăteau faţă în faţă atât de aproape încât trebuia să le împingi puţin înapoi ca trăsura să poată trece printre ele. Lăsară apoi în urmă casele tăcute de la margine şi, ieşind pe Poarta Apelor, dinspre răsărit, întâmpinaţi de vântul rece al zorilor, cotiră îndată la stânga, pe lângă Iazul Regelui, şi merseră către nord aproape o leghe, până ajunseră la drumul Hanurilor, sau, cum i se mai zice, al Gelepilor, fiindcă, până la construirea căii ferate, era drumul pe care negustorii de vite îşi minau cirezile dinspre zona muntoasă din nord către golf, de unde erau trimise mai departe cu vapoarele. Din vremea aceea au mai rămas doar hanurile, nenumărate, înşirate pe aproape toată valea, multe dintre ele în paragină, cu mari curţi, şoproane şi ţarcuri acum pustii. Când ajunseră la unul din aceste hanuri, zis al Chiorului, cele două caleşti se despărţiră, comisarul cu doi agenţi continuându-şi drumul spre nord, iar judele de instrucţie, însoţit de grefier şi de agentul Timon urcând pe valea mai îngustă, şerpuitoare a Letei Mici, spre plasele din partea aceea, pe care primiseră misiunea de a le verifica. În ce consta această verificare şi de ce trebuia făcută cu numai două zile înaintea Serbării Contelui, grefierul nu reuşi pentru moment să afle. Era, cu alte cuvinte, o misiune secretă. Nici judecătorul de instrucţie şi nici comisarul nu comentaseră în vreun fel ordinul primit direct de la Prefect, tot ce putu deduce grefierul fiind că, la întâlnirea la care fuseseră convocaţi şi la care participase un delegat din capitala imperială, fuseseră aspru dojeniţi. În special, judele de instrucţie trebuise să suporte reproşurile acelui delegat ministerial,

pentru ineficienţa şi lipsa de vigoare a anchetei. Şefii de plasă ştiu mai multe decât dumneavoastră despre acest caz! afirmase delegatul şi le pusese pe masă rapoarte ale unor şefi de post în care era vorba despre agitaţia la sate şi îndemnul la răzmeriţă adresat oamenilor de anumiţi inşi care le promiteau ţăranilor fericirea veşnică. De fapt, în rapoarte scria doar despre fericirea veşnică şi nicidecum despre iminenţa vreunei răzmeriţe, dar, raţionase delegatul, a promite sătenilor o asemenea bazaconie este ca şi cum i-ai îmboldi la răscoală. Altminteri, aceste dări de seamă, confuze şi pline de generalităţi, nu spuneau mare lucru, fiecare şef de post străduindu-se să demonstreze că în zona lui de acţiune lucrurile decurg cât se poate de normal, potrivit dorinţei autorităţilor. Amănuntul cu fericirea veşnică era semnalat în treacăt, ca o ciudăţenie, un element de pitoresc. Dar faptul că el revenise în mai multe rapoarte atrăsese atenţia şi, în cele din urmă, determinase intervenţia hotărâtă a autorităţilor. Ce anume mai discutaseră şi ce hotărâri luaseră, rămânea deocamdată un secret. Pregătirile pentru inopinata călătorie se făcuseră cu cea mai mare discreţie, de vreme ce grefierul nu reuşise să afle nimic, decât în ajunul plecării, când comisarul îi spusese să-şi aleagă de la magazie nişte haine *mai deosebite* – spusese: mai deosebite, fără nicio altă precizare suplimentară, fără a preciza, bunăoară, în ce ar consta asta, doar accentuând pe cele două cuvinte, într-un mod pe care îl găsea, pesemne, suficient de misterios şi semnificativ. Faptul că atât comisarul cât şi judele erau însoţiţi de agenţi de pază şi că umblau deghizaţi în negustori de peşte (comisarul) sau de vite (judele), întărea misterul şi semnificaţia, dar le lăsa la fel de confuze. Abia pe drum, după ce se despărţiseră de trăsura comisarului, grefierul află ce căutau şi de ce trebuiseră să ia plasele la rând. Rapoartele vorbeau despre un bărbat tânăr care cutreieră satele. Într-un loc vindecase o femeie de scurgeri de sânge. În altul, lecuise un copil epileptic. În altul, un paralitic începuse a merge. În alt loc, descântase o vacă stearpă şi o făcuse să

dea lapte. Până aici, nimic neobişnuit, căci satele din Abraxa nu duseseră niciodată lipsă de doftoroaie şi solomonari ce pretindeau a vindeca cele mai felurite neputinţe şi boli, atât la oameni, cât şi la animale. Dar mai erau şi rapoarte care susţineau că promite ţăranilor recolte mai mari, lemne destule pentru la iarnă, putinţa de a-şi da copiii la orice şcoală doresc, lumină electrică – lucruri despre care nu le era permis să vorbească decât agenţilor electorali. Deşi nu exista propriu-zis vreo lege care să interzică oricui altcuiva să facă astfel de promisiuni, îndrăzneala de a le face mirosea autorităţilor a răzmeriţă şi subminarea siguranţei statului.

Până către amiază, reuşiseră să inspecteze abia două din cele cinci plase, câte îşi programaseră pentru prima zi, cu rezultate deloc concludente; şefii de post, dacă nu negau direct că ar fi scris despre aşa ceva, se arătau surprinşi de importanţa acordată dintr-odată rapoartelor lor, iar când li se ceruseră detalii mai precise, aproape că se speriaseră. De fapt, ei scriau acele rapoarte dintr-un reflex rutinier şi, nu de puţine ori, copiau de la o lună la alta, la rubrica despre starea de spirit a populaţiei, zvonuri care circulaseră cu cine ştie câtă vreme în urmă, deplin încredinţaţi că, oricum, nimeni nu le va citi atent şi, cu atât mai puţin, s-ar găsi cineva care să facă o colaţionare a lor. Nici nu-şi aminteau prea bine, întrebau: am scris eu asta? După aceea reveneau: a, da, da! A fost, într-adevăr, unul pe aici… Dar mai demult, acum câteva luni… Încât judele de instrucţie se resemnă să le lase câteva instrucţiuni asupra modului corect de redactare, pentru cazul că astfel de situaţii ar mai apărea, atrăgându-le în acelaşi timp atenţia şi asupra discreţiei cu care trebuie să procedeze pentru a nu determina reacţia ostilă a sătenilor.

Chiar dacă nu rezolvaseră mai nimic – şi nici nu se ştie ce ar fi trebuit să facă pentru a spune că rezolvaseră totuşi ceva –, timpul trecuse repede şi exista riscul să nu poată cuprinde toate cele cinci plase până seara, când urmau să se întoarcă la hanul lui Cliopa, unde stabiliseră cu comisarul să se reîntâlnească şi închiriaseră camere

pentru a rămâne peste noapte.

Soarele atârna aproape de mijlocul cerului când, printre coroanele copacilor, primele acoperişuri de ţiglă şi de stui se iviră de după coama dealului, scăldate într-o lumină molatică şi vâscoasă. Un fel de foşnet îndepărtat şi rare lătrături de câine aduse de vânt din partea aceea, dar şi un alt miros al aerului, o boare umedă şi călduţă anunţau apropierea aşezării umane. Întins peste cele două coline, risipindu-şi casele până în marginea pădurii şi până în tarlaua cu grâu de toamnă, satul dormita ca un motan tolănit la soare, într-o linişte aproape nefirească, cumva ostilă, care făcea să pară nelocuit. Oamenii ieşiseră, pesemne, la câmp, pentru semănături. Hurducăiala caleştii şi tropotul cailor speriară cele câteva găini care scormoniseră până atunci lipsite de orice griji în colbul din mijlocul uliţei şi pe sub umbra gardurilor. Acum drumul cobora către poarta ţărnii, iar agentul ţinea hăţurile întinse, ca să nu scape caii la vale. Când ajunseră lângă o fântână, la o intersecţie de uliţi, văzură un moşneag stând pe banca de lemn de lângă poarta casei şi contemplând adâncimea amiezii. Judele strigă către el ceva a bineţe. Moşul era cu ochii închişi, rămase cu ei astfel şi după ce răspunse, mormăind ca prin somn, cu vocea uscată.

— Pe unde ajungem la postul de jandarmi? întrebă judele.

— Ce să faceţi acolo? întrebă la rândul său moşneagul. L-au mai căutat şi alţii.

— Suntem negustori de vite, preciză judele, cu tonul unuia care se laudă.

— N-aveţi nicio treabă acolo. Mergeţi drept înainte şi după aia mai întrebaţi.

În tot timpul cât vorbiseră, ţinuse ochii închişi, abia la urmă îi întredeschise puţin, ca să vadă cu cine are de a face. Caleaşca porni mai departe în trap, iar când se îndepărtară îndeajuns, agentul zise:

— Moşneagul ăla e orb.

— Poate e numai încăpăţânat, crezu grefierul. Toţi ţăranii devin încăpăţânaţi când văd intrând în satul lor o

caleaşcă cu negustori de vite.

— De ce zicea că l-au mai întrebat şi alţii? se nedumeri judele.

— S-au obişnuit să vorbească în şarade. Uneori nu ştiu nici ei ce vor să spună, dar oricum, vorbesc numai pe ocolite, ca şi cum asta i-ar apăra de ceva.

Vorbise ca un cunoscător. Grefierul era foarte mulţumit de explicaţiile pe care le găsea cu atâta uşurinţă la toate nedumeririle celor doi. Lipsa lor de experienţă în problemele săteşti îi oferea o competenţă neaşteptată, ale cărei foloase le savura cu chibzuinţă şi generozitate. De aceea găsi cât se poate de nimerit să continue.

— E un amestec de ospitalitate şi precauţie în atitudinea lor faţă de străini, o dorinţă de a-i cunoaşte, pe care nenumărate experienţe nefericite au transformat-o în suspiciune şi nevoia de a-i cerceta cu de-amănuntul, de a-i ispiti, cum zic ei, înaintea oricărei alte consimţiri.

— Într-adevăr, încuviinţă pe neaşteptate agentul şi nu mai adăugă nimic. Vorbise într-un mod ce părea ironic, oricum descurajant pentru grefier, care tăcu.

Ajunseseră la o altă întretăiere de uliţi şi, înainte de a se hotărî în ce parte să îndemne caii, agentul oprise caleaşca şi se ridicase în picioare, ca şi cum ar fi vrut să privească pe deasupra gardurilor, caselor şi copacilor, pentru a desluşi dincolo de toate acestea clădirea tip a postului de jandarmi.

— Încotro o luăm? întrebă.

În loc să-i răspundă, judele îşi privi neliniştit ceasul.

— Ia-o la vale, propuse, în locul lui, grefierul. În majoritatea satelor, postul de jandarmi se afla în imediata vecinătate a cârciumii şi, pe baza unei intuiţii de moment, grefierul determină că într-acolo duc întotdeauna uliţele cele mai largi. De fapt, se gândi după aceea, regula alegerii uliţei celei mai largi ar putea funcţiona şi dacă intuiţia lui privind cârciumele săteşti n-ar fi fost corectă.

Acum drumul cobora pe lângă pârâul de pe fundul vâlcelei. Pe malul celălalt, casele nu mai erau împrejmuite cu garduri, ci aliniate de-a lungul pârâului. Văruite într-un

albastru deschis, ca sineala de rufe, şi cu acoperişuri negre, de şindrilă smolită, ale căror streşini se sprijineau pe stâlpi de lemn crestat înfipţi în prispe şi cerdacuri înalte, se înşirau cu faţa la soare în mijlocul unor curţi fără copaci; de fapt, amintirea unor curţi, căci se vedea că gardurile dintre ele fuseseră de curând desfiinţate, încât nu mai putea fi vorba nici de curţi şi nici de grădini, ci de o fâşie decupată din restul peisajului, cam de la jumătatea pantei în jos, un fel de insulă ciudată în mijlocul satului şi care părea nelocuită. Ca şi cum ar fi trecut pe acolo o apă mare şi ar fi curăţat locul, lăsând în picioare numai casele. Totuşi, urme ale unei viituri sau ale altui sinistru asemănător nu se vedeau. Cei trei călători priviră nedumeriţi la toate acestea şi, fiindcă însoţitorii săi nu întrebară nimic, nici măcar nu presupuseră cu voce tare ceva, pentru ca el să-i aprobe sau să-i contrazică sau să le dea o lămurire oarecare, grefierul se simţi dator să întrebe el însuşi:

— Asta ce naiba o mai fi?

— Vreo epidemie de…

Judele lăsă neîncheiat răspunsul, neştiind ce nume să dea epidemiei pe care o inventase special pentru a răspunde întrebării grefierului.

În curând, la capătul de jos al uliţei răsări o margine a grajdului de cai al jandarmeriei. Inconfundabil, ca şi clădirea postului de jandarmi, de care era lipit, aceleaşi în toate satele de plasă şi deosebindu-se de toate celelalte construcţii săteşti tocmai datorită proiectului tip după care fuseseră făcute, inspirat probabil de vreun model străin, în linii drepte, rigide, cu şarpanta acoperişului în două ape şi celelalte suprafeţe distribuite parcimonios, ceea ce crea o plăcută impresie de precizie şi austeritate.

— Ajungem acuşi, exclamă bucuros agentul şi se întoarse spre ei ca pentru a obţine confirmarea meritului de a-i fi adus la ţintă.

Judele îşi privi încă o dată ceasul şi oftă.

— Avem o întârziere de aproape două ore, zise.

Când caleaşca intră în curtea postului de jandarmi,

un sergent ce părea sculat atunci din somn le ieşi în întâmpinare poticnindu-se de prag şi punându-şi din mers boneta.

— Apă la cai! porunci agentul sărind de pe capra vizitiului.

— Cine sunteţi? întrebă sergentul.

— O să afli îndată.

Judele şi grefierul coborâră şi se îndreptară spre intrarea din faţă a clădirii.

— Nu e nimeni înăuntru, strigă la ei sergentul.

— Dar unde-s?

— Au plecat azi-dimineaţă…

Scund, crăcănat, lat în umeri, cu o ceafă groasă şi un cap mare, sergentul avea figură de bătăuş. Îi urmă pe cei doi legănându-se cam încurcat, dintr-un motiv pe care ei îl înţeleseră abia când ajunseră înăuntru. În sala mare, pătrată, dominată de o masă lungă de stejar nevopsit, la capătul uneia dintre bănci şedea o fetişcană de vreo şaisprezece ani, ruşinată şi smerită ca o mită prinsă la oala cu smântână.

— Tu ce faci aici, fetiţo? întrebă grefierul.

— E o verişoară de-a mea de aici din sat, interveni sergentul, mi-a adus ceva de mâncare. Către ea: bine, Lenuţa, poţi să pleci, mai trec eu pe la voi şi-i dau răspuns lui unchiu'…

Vorbea pe un ton conspirativ, pentru ca ei să nu înţeleagă ceea ce de fapt înţeleseseră, fără însă a acorda acestui lucru o atenţie particulară.

— Mda, conchise judele, după ce ea se strecură pe uşă şi ieşi, deci unde spuneai că e şeful de post?

Sergentul începu să vorbească însufleţit şi incoerent, fie din cauză că lucrurile erau amestecate astfel în capul lui, fie pentru că se străduia să acopere sub un şir confuz de vocabule neregula pe care judele o constatase ceva mai devreme. Şeful de post plecase dimineaţă în satul vecin, cu toată grupa de jandarmi, unde se anunţase o adunare a *realiştilor*, pe el îl lăsaseră de permanenţă la sediu, ăştia adună oamenii prin sate şi fac liste cu ce trebuie

fiecăruia… Când judele insistă să afle cine erau, sergentul răspunse indirect că promiteau oamenilor fericirea şi viaţa veşnică. Aici în sat ameţiseră pe vreo câţiva care îşi stricaseră gardurile şi schimbau femeile între ei ca să fie o singură familie.

— Naiba ştie de unde vin, nu-s de prin părţile noastre. Ziceau că aduc electricitate, îşi mai aminti sergentul şi surâse complice şi sceptic faţă de o asemenea eventualitate. Ziceau că poa’ să împartă tot ce trebuie la fiecare prin nişte conducte, dar ţăranii nu s-au arătat interesaţi decât de încălţăminte şi lemne pentru la iarnă. Fiindcă din pădurea Contelui n-au voie să ia. Ăia ziceau că… Lăsă o pauză, neştiind dacă regulamentul permite să facă o afirmaţie atât de îndrăzneaţă.

— Ce-au zis?

— Că pădurea Contelui ar trebui să fie a noastră, a tuturor… Îşi dădu seama că spusese o prostie şi se corectă grăbit: adică a ţăranilor.

Judelui îi scăpă oricum schimbarea aceasta de nuanţă. Mintea îi devenise tulbure şi greoaie, rătăcind în toate direcţiile. Întrebă la întâmplare:

— Au făcut şi vindecări? Vreau să spun, farmece, minuni, sau ceva de genul ăsta…

— N-au făcut nicio minune, răspunse convins şi totodată dezamăgit sergentul. A fost unul mai demult care vindeca, zicea lumea că lecuieşte de boala copiilor, dar ăştia nu, ăştia zicea că poa’ să facă tot oceanul limonadă, da’ vindecări n-au făcut. În timp ce vorbea, îşi aminti dintr-odată un lucru pe care îl socotea, pesemne, amuzant, căci începu să râdă. Hă, hă, şi ei îl căutau!

— Pe cine?

— Pe Agathon.

— De unde ştii că îl chema Agathon?

— Păi, de unde… Am auzit şi eu…

Judele se apropie gânditor de una dintre ferestrele mari, cu multe ochiuri mici pătrate, ce da spre curtea interioară, şi-l văzu pe agent umblând încolo şi încoace, cu căldarea goală în mină, căutând apă. Văzu, de asemenea,

cişmeaua, chiar lângă poartă, şi i se păru de neînţeles că agentul nu o vedea – trecând pe lângă ea, privea prea departe, eliminând-o astfel din câmpul său vizual. Încercă să facă o evaluare a situaţiei, dar gândurile veneau şi se aşezau mereu strâmb, fără să se poată organiza într-o judecată coerentă, lucidă.

— Cred că am sosit prea târziu, zise. În mod cert, nu e vorba despre omul nostru, dar asta nu diminuează câtuşi de puţin gravitatea situaţiei. Din păcate, avem un sistem informaţional sub orice critică…

Se pregătea să vorbească mai mult, nu neapărat pentru grefier, cât pentru sine însuşi, dar deodată renunţă. Poate că între timp se produsese primul sâmbure al coagulării pe care o aştepta, căci se întoarse brusc spre sergent.

— Aveţi o căruţă cu cal? întrebă.

— Găsim… răspunse sergentul după o scurtă ezitare. Luăm una din sat.

— Pleci mai departe singur, se adresă judele grefierului. Eu şi sergentul mergem să-l întâlnim pe şeful de post, iar dumneata pleci cu agentul şi duci mesajul în cele două plase. Am intrat în criză de timp şi nu putem proceda decât aşa. Mesajul este: *MAHER-ŞALAL-HAŞ-BAZ*.

Umbra agentului apăru şi se opri în uşa lăsată deschisă. Ţinea găleata în mina şi se uita prostit la cei trei dinăuntru. Din cauza contrastului dintre lumina puternică de afară şi cea umbrită din încăpere, nu-i vedea bine, aşa că nici nu ştia cui se adresează.

— Ce naiba facem cu caii, ăştia n-au apă aici! strigă.

Cuvintele, sau cuvântul, căci judele pronunţase, legat: *MAHERŞALALHAŞBAZ*, îi sunau cunoscut, deşi nu însemnau nimic. Erau, păreau a fi doar nişte sunete ciudate ivite din dezordinea gândurilor lui. Grefierul nu îndrăznise să întrebe ce înseamnă; sau nu mai avusese timp. Abia pe drum, tot repetându-le, ca să nu uite mesajul, începu să se neliniştească de sonoritatea lor

neaşteptat de insistentă, deşi oarecum previzibilă sau măcar exersată. În orice caz, judele părea familiarizat cu ele, rostise fără nicio ezitare tot şirul, grăbit chiar, neatent, preocupat dintr-odată de altceva ce devenise, în acel moment, mult mai important pentru el. Grefierul însă, pe măsură ce le repeta, încercând să determine unde ţineau ascunsă neliniştea pe care i-o provocau, le asocia fără voie unei greutăţi mari, unui bloc masiv de beton, bunăoară, sau unui aerolit care cade cu zgomot înfundat, cutremurând pământul. Presimţirea acelui cutremur, mai precis iminenţa lui îl nelinişte. Se întreba de ce judele nu-i dăduse voie să scrie, de ce îi ceruse să memoreze fără a-şi nota nimic? Ce ascundeau, de fapt, el şi comisarul, ce amănunt la care grefierul nu putuse accede şi, din această cauză, se simţea oarecum părăsit, trădat de cei doi, dar mai ales jignit de neîncrederea lor? Aveau un secret comun a cărui miză depăşea ceea ce, eventual, îi lega de el. (Îşi aminti, ca pe o compensaţie pe care şi-o acorda el însuşi, că la început, când judele venise de numai câteva zile în oraş, comisarul, arătându-se foarte circumspect, îi spusese grefierulului: vor să ni-l ia – pe *victimă* – de aceea au trimis un om de la centru, fiindcă vor să ni-l fure.) De fapt, din cauza asta se simţea inutil, iar drumul său către Imaş, la care îl obligase judele, putea fi doar o cursă, o pistă falsă, în cel mai bun caz o modalitate elegantă a acestuia de a se debarasa (într-un moment decisiv, din câte se părea) de prezenţa lui stingheritoare.

Grefierul rămăsese singur cu gândurile şi bănuielile sale, cu agentul şi căruţa cu cal pe care sergentul le-o adusese de la „unchiul” său. Ieşiseră de câtăva vreme din sat şi se îndreptau spre alt sat, situat undeva mai în josul văii deschise de vâlceaua pe care coborâseră înainte de amiază. Nu mai fusese niciodată prin aceste locuri şi, probabil din cauza asta, i se părea că înaintează prea încet, drumul era plictisitor de lung. Nici calul şi nici căruţa nu constituiau elemente ale unui atelaj performant – când agentul îl mai îndemna cu biciul, calul pornea fără pic de convingere într-un trap leneş, renunţând cu greu la

comoditatea pasului de voie, şi revenind la acelaşi pas de îndată ce îndemnurile vizitiului încetau. Urgenţa misiunii în care se aflau îi era cu totul străină chiar şi agentului. Se acomodase atât de bine cu rolul de vizitiu încât părea că dobândise, în decursul orelor acestui exerciţiu, proverbiala indolenţă a vizitiilor de caravană. Devenise tăcut, se prăbuşise dintr-odată în sine şi nimic nu-l mai putea clinti de acolo. Lasă, că nici până atunci nu se ostenise vorbind. Sau poate se ascunsese, de frică. Când strigase în uşă, cu găleata goală în mână: ăştia n-au apă aici! – pe chipul lui grefierul văzuse o anumită specie de groază, pe care atunci fusese înclinat să o considere comică; deoarece crezuse că se speriase negăsind cişmeaua. Dar dacă motivul real fusese altul? Nu ştia cum să-l întrebe, cum să evoce ca din întâmplare acel moment, ocolind totodată orice aluzie la componentele sale ridicole, pentru ca apoi, conducând abil discuţia, să-l îndrepte spre dezvăluirea pe care o aştepta de la el, presupunând că agentul ar fi avut totuşi ceva de dezvăluit. O bună bucată de drum mintea lui se preocupă de strategia acestei investigaţii, până când obosi de propriile gânduri şi se plictisi de neputinţa lor. Renunţă la a-l mai întreba ceva pe agent, lăsându-l între fantomele tăcerii lui.

În depărtare, de-a lungul văii care se tot lărgea fără a deveni vreodată propriu-zis largă, drumul se vedea ca o potecă şerpuind pe lângă poalele dealurilor. Uneori trecea, dintr-un motiv imposibil de înţeles, de partea cealaltă a şesului, traversând pârâul peste nişte podeţe de lemn. În marginea câte unei vii sau livezi se ridicau valuri de fum dens, albicios, aplecându-se şi apoi lăţindu-se, lipindu-se de brazdele negre, proaspete ale arăturilor din preajmă ca şi cum porii umezi ai pământului le-ar fi supt şi le-ar fi tras în adâncuri. Din când în când ajungeau din urmă sau întâlneau câte un drumeţ, vreun ţăran cu traista în spate, femei care duceau hrană lucrătorilor de pe câmp, care se îndepărtau apoi şi se făceau tot mai mici, ca nişte popândăi fluizi legănându-se pe loc. Din spatele căruţei, de pe salteaua pusă direct pe fin, în loc de canapea, grefierul

privea puţin obosit dealurile, estimând un anumit raport al sinusoidelor pe care coamele lor le trasau de o parte şi de alta a şesului, şi încercând, în acelaşi timp să rămână lucid, prezent în sine, demn de importanta misiune primită de la jude. În cele din urmă, tocmai acest efort îl obosi, căci străduindu-se să se vadă din exterior, aşa cum ar fi văzut orice alt corp fizic, sau aşa cum s-ar fi văzut dacă s-ar fi privit în oglindă, începu să se întrebe dacă exteriorul corpului său e totuna cu exteriorul persoanei sale; apoi descoperi că e imposibil să defineşti exteriorul persoanei, din care acea persoană, privindu-se, să se vadă pe sine, câtă vreme nu ai reuşit să defineşti măcar persoana (decât, cel mult, prin ceea ce ea nu este) şi încet, încet alunecă într-un şir de presupuneri incoerente, se lăsă digerat de un fel de vis despre realitatea fundamentală. Îşi imagină cum vor fi arătând şesul şi dealurile în vâscozitatea amiezilor de iulie, când lanurile de porumb învelesc totul într-o lumină verde şi eliberează către profunzimea cerului parfumul indistinct ale mătăsii lor jilave. Mai târziu, observă, şi vru să spună şi agentului, că sătenii de prin partea locului aveau o predilecţie puţintel cam exagerată pentru culturile de porumb şi pentru casele din chirpici, lucru pe care probabil că acesta îl ştia deja, de vreme ce, încovoiat pe capra vizitiului, nu făcea altceva decât să înţepe moale din când în când calul cu coada biciuştii. Ai fi zis că face treaba asta dormind.

Şi totuşi, până la urmă, cel care vorbi primul fu agentul, nu grefierul. Se întoarse către coada căruţei şi întrebă cu totul neaşteptat, încât în primul moment grefierul nici nu înţelese bine la ce se referea:

— De ce vor să ni-l ia?

— Poftim? întrebă grefierul.

— Vorbeam de *victimă*, adăugă agentul. De aceea au trimis un om de la centru. Ce nevoie aveam noi de judele ăsta nou? A venit anume ca să ni-l ia. Acum colindă prin toate satele, iar dacă îl vor găsi, îl va lua acolo, la ei.

— Eşti prost, se grăbi grefierul să-l liniştească, surprins de cuvintele agentului, care repetau aproape

identic ceea ce gândise sau îşi amintise el însuşi ceva mai devreme. Ce să facă ei cu *victima* noastră?

Agentul nu răspunse imediat. Se gândi mult şi în cele din urmă mărturisi:

— Nu ştiu.

Grefierul vru să spună ceva, dar înainte de a ajunge să spună, descoperi că lucrurile stăteau taman invers de cum crezuse iniţial, şi de aceea spuse cu totul altceva, fără nicio legătură cu ce discutaseră până atunci.

— Visam că adorm. Şi taman atunci m-ai trezit.

— N-a făcut niciun rău nimănui, spuse cu un fel de regret în glas agentul.

— Ei consideră totul o superstiţie. Ştii că prin sate se spune că Marele Brigand fură suflete? De aceea sunt împotriva poveştii lui. În primul rând, Contele.

Dar oare după asta umblau? vorbind cu agentul, grefierul începu să înţeleagă de ce în ultimele zile judele şi comisarul se fereau de el. Descoperiseră că, în afară de ei, îl mai căutau şi alţii. Şi nu ştiau cine. De aceea se deghizaseră şi nu folosiseră automobilul – pentru a nu atrage atenţia asupra lor. Verificarea plaselor era doar un pretext…

Când închise din nou ochii, simţi o căldură pe pleoape sau umbra unei lumini puternice, ca şi cum cineva l-ar fi privit de foarte aproape şi acel cineva ar fi aprins un far, pentru a-i vedea mai bine trăsăturile feţei. Rămase astfel o bună bucată de drum, încercând să determine dacă ceea ce spusese mai devreme agentul era doar o coincidenţă sau fluxul unei bănuieli care îi traversase simultan. Din cauza poziţiei incomode, uşor torsionate, spatele şi gâtul îi înţepeniseră şi începuseră să-l doară; pe sub piele, printre muşchii coastelor îi creşteau un fel de lame al căror tăiş pătrundea în adâncimea cărnii la cea mai mică mişcare. Într-un târziu, hotărând să-şi schimbe poziţia, se întoarse de pe o parte pe cealaltă, cu un scurt icnet. Agentul, nevăzându-l, crezu că vorbise şi, din dorinţa de a-i răspunde, dar nefiind sigur ce anume spusese, enunţă o observaţie cu caracter general.

— Iaca şi un biciclist, zise.

Într-adevăr, de pe un drum lateral cobora în pantă lină, călare pe bicicletă, un bărbat încă tânăr şi îmbrăcat altfel decât oamenii din părţile acelea, într-un costum maro-închis, de croială demodată. Drumul era mai curând o cărare ascunsă în hăţişul de tufe pitice, cu frunze albicioase, care acopereau dâmbul din stânga. În funcţie de şerpuirea cărării, biciclistului i se vedea uneori numai pălăria alergând pe deasupra tufelor, alteori, însă, când tufişurile se răreau, el părea mult mai aproape şi cei doi puteau să-l vadă încordat deasupra ghidonului, ţinând frâna. Până să ajungă el în drumul principal, căruţa trecuse de locul intersecţiei şi, de fapt, la un moment dat, biciclistul nici nu se mai văzu, dispăru cu totul în desişul de cătină, cine ştie, poate îi sărise lanţul de la bicicletă şi acum încerca să-l pună la loc, sau poate că el însuşi căzuse, împiedicându-se de vreun bolovan sau intrând cu roata în vreun şănţuleţ îngust săpat de ploaie, iar acum îşi scutura necăjit hainele şi pălăria.

Pe urmă, căruţa coti spre stânga, iar intersecţia, locul unde ar fi trebuit să apară biciclistul, dispăru îndărătul şirului de plopi puţin înclinaţi de vântul care, pe şesul acela, părea că bate mai ales dinspre răsărit. Mai încolo era un crâng – dincolo de spinarea dealului pe care urmau să urce, se ghicea drumul lunecând ca o linie argintie sub oglinda imensă a cerului, până se dizolva undeva departe, în lumina încremenită a amiezii. Când închise din nou ochii, grefierul îşi simţi pleoapele fierbinţi. Fără să-l vadă, ştia că biciclistul se apropie, fiindcă auzea tot mai distinct foşnetul roţilor şi scârţâitul arcurilor şeii insinuându-se în hurducăturile neregulate ale căruţei. Dacă cineva i-ar fi cerut, ar fi putut ghici, ascultându-i atent respiraţia, chiar momentul în care biciclistul depăşea căruţa, dar întrebuinţarea acestei aptitudini se dovedi inutilă, deoarece, când îi ajunse din urmă, biciclistul îşi semnală el însuşi prezenţa în preajma lor salutându-i cu voce tare.

— Bună ziua, zise. Mergeţi departe?

— Bună ziua, răspunse agentul.

Cealaltă întrebare o lăsă anume neluată în seamă. Dacă i-ar fi spus că mergeau la Imaş, acela ar fi întrebat, poate, cu ce treburi, iar agentul pur şi simplu nu ştia cu ce treburi se duc acolo.

Grefierul deschise din nou ochii abia după ce biciclistul se îndepărtase îndeajuns de ei, luându-le înainte drumul. Eventualul însoţitor i se părea inutil şi, dintr-un motiv nu prea limpede, îi era antipatic. Din acelaşi motiv, găsi o mică bucurie în observaţia că, mai încolo, drumul urca o pantă destul de abruptă, astfel încât, neputând să o urce pe bicicletă, însoţitorul lor de ocazie va fi nevoit să descalece şi să meargă pe jos, iar când căruţa îl va ajunge din urmă, el se va simţi un pic umilit de neputinţa de a urca pe bicicletă panta. Se gândi ce întrebare să-i pună cu acel prilej, desigur fără intenţia de a-l jigni propriu-zis, ci numai glumind oarecum maliţios pe seama bicicletelor şi a progresului tehnic, în general.

Dorinţa i se împlini mai repede decât se aşteptase, căci după ce se depărtase la ceva mai mult de o sută de metri de ei, biciclistul se opri şi începu să meşterească ceva la una din roţi. Îl depăşiră fără să-i adreseze vreun cuvânt, ca şi cum nu l-ar fi cunoscut – ceea ce, în definitiv, era adevărat – şi nici el nu le dădu vreo explicaţie, preocupat cum era să repare defecţiunea (poate că lanţul nu era bine strâns şi, din cauza asta, sărea mereu, presupuse pentru sine grefierul). După ce trecură de coama dâmbului, îl pierdură iar din vedere. La capătul văii, undeva la o distanţă de mai puţin de o leghe, se zăreau câteva case îngrămădite printre copaci, probabil marginea satului pe care îl căutau, dar până acolo opriră la cişmeaua, ascunsă după un mal de lut roşu, pe care o văzură abia când ajunseră în dreptul salciei stufoase, deja înverzite, ce o străjuia. Până când calul se adăpă în ulucile joase, aproape îngropate în pământ şi acoperite cu muşchi verde, grefierul sări jos din căruţă şi schiţă câteva mişcări de înviorare, în timp ce agentul ţinea strâns hăţurile, atent ca nu cumva calul să intre cu totul în ulucile acelea şi să se înece. Soarele luneca pe furiş peste creştetele lor, se

rostogolea tăcut înspre marginea din sus a vâlcelei, unde o cărăruie se pierdea în desişul de spini şi, mai încolo, de copaci. Grefierul se întrebă, din cauza oboselii, poate, ce s-ar întâmpla dacă zgomotul soarelui ar fi la fel de puternic ca lumina lui, cum ar fi atunci lumea. Iată că biciclistul nu-i mai ajunsese, scăpaseră de el, deşi acum îi simţeau într-un fel lipsa – căci l-ar fi putut întreba dacă satul a cărui margine se vedea era într-adevăr Imaş, sau de acolo mai aveau încă de mers. Nu dădură nicio atenţie mogâldeţei care se tot agita în umbra păduricii; agentul probabil că nici nu o văzuse, preocupat cum era să ţină hăţurile întinse, apoi să tragă căruţa înapoi şi să o întoarcă în drum, certând între timp animalul care nu-i înţelegea prea bine intenţiile şi se mişca nehotărât ba într-o parte, ba în cealaltă. Atunci femeia – căci era o femeie, grefierul îşi dădu seama în cele din urmă – ridică mâinile şi începu să strige. Îi chema la ea. Grefierul urcă până la jumătatea cărării, de unde putu să vadă că femeia trăgea după sine un fel de targă făcută din vreascuri.

— Mă luaţi şi pe mine până la Imaş, rogu-vă!…

— Ce ai păţit?

— S-a urcat într-un copac şi a căzut, şi-a rupt piciorul… Am venit să strâng câteva lemne, adăugă, şi iaca, păcatele mele…

Se apropia gheboasă, vorbind tare, cu pauze între cuvinte, când se oprea să respire, şi târând cu efort targa pe care zăcea un băietan de zece – doisprezece ani, îmbrăcat în zdrenţe. Grefierul se gândi cu neplăcere că până în sat va trebui să meargă înghesuiţi, aproape lipiţi unul de altul, simţi de pe acum mirosul neplăcut al hainelor ei, dar n-avea de ales, apucă sfoara de care trăgea femeia şi se grăbi să ajungă în vale. Agentul sări de pe capra căruţei şi veni să-l ajute. Când luară pe braţe copilul, ca să-l aşeze în căruţă, îl simţiră tremurând. Slăbuţ, cu pielea obrajilor galbenă şi ochii mari, îi privea tăcut şi numai scâncea stins, cu icnete scurte, şi se strâmba un pic atunci când, din cauza mişcărilor, piciorul îl durea. Femeia se urcă lângă el, oftând din adâncul rărunchilor.

— Doar i-am spus să nu se urce, i-am spus să stea cuminte…

— Vezi dacă n-ai fost cuminte? îl certă în glumă grefierul.

— Degeaba îi vorbiţi, e surdo-mut, zise femeia. Nu înţelege decât prin semne.

Le mai spuse, fără ca ei să o fi întrebat, că era văduvă şi nu avea decât copilul acela, le vorbi despre necazurile ei şi despre celelalte întâmplări din sat, fără să-i pese că ei n-o ascultau, bucuroasă că avea, în sfârşit, cui vorbi, aşteptând poate ca ei să o aprobe şi să o asigure totodată că, de acum încolo, nu va mai avea niciun fel de necaz. Povestea monoton, ca pentru sine, aşa cum probabil făcea şi când era singură, vorbea ca să-i treacă de urât – sau de frică. Porniseră din nou la drum, înghesuiţi în coşul căruţei, cu excepţia agentului, care stătea pe capra vizitiului, oarecum privilegiat în calitatea sa de conducător de atelaj. Căruţa devenise mai grea, iar calul mergea numai la pas, agentul neîndrăznind să-l mai îmboldească cu coada biciuştii.

— Eşti din Imaş? întrebă grefierul, mai curând pentru a întrerupe discursul ei nesfârşit, pentru a-i oferi un pretext să tacă, decât fiindcă l-ar fi interesat propriu-zis răspunsul.

— Din Imaş, din Imaş, se grăbi ea să răspundă şi, într-adevăr, după aceea tăcu.

Iar el, simţind în nări mirosul neplăcut al hainelor ei, de ceva afumat, de sărăcie, şi simţindu-i umărul rezemat în spinarea lui, de care nu se putea dezlipi, fiindcă atunci ea s-ar fi răsturnat şi ar fi căzut pe o parte în coşul căruţei, se consolă socotind în minte cât mai aveau de mers până în sat, cel mult o jumătate de oră. Băiatul îl fixa cu cu nişte ochi albaştri strălucind intens, larg deschişi, aproape că nu mai clipea; grefierul se întrebă ce taine se pregăteau în adâncul micii lui făpturi, căci privirea copilului părea că aşteaptă finalul unei mişcări interioare, urmărea traseul ei nevăzut, cu totul absorbită de miza acelei cercetări, ca şi cum de rezultatul ei ar fi atârnat o hotărâre fundamentală

şi primejdioasă.

Se îndepărtaseră vreo două sute de metri de cişmea, când îl văzură pe biciclist coborând panta în viteză. Aproape uitaseră de el. Pesemne că între timp reparase lanţul slăbit sau umflase roata care se tot dezumfla; pedala repede, cu pălăria bine trasă pe frunte, pentru a nu i-o lua vântul, iar dacă în momentele acelea grefierului i s-ar fi cerut să-şi spună o dorinţă, ar fi răspuns fără să ezite că dorea ca biciclistul să se împiedice de vreun bulgăre şi să cadă. Un gând rău, de care se ruşină apoi, când el ajungând din urmă căruţa, se miră că între timp deveniseră mai mulţi. Spuse asta cu veselie şi un fel de bunăvoinţă copilăroasă, niţel umilă.

— Hei, nu mă luaţi şi pe mine? Că tot mi se strică mereu bicicleta asta...

— Bună ziua, domnule învăţător, se grăbi femeia să-l salute, înainte ca grefierul sau agentul să fi răspuns propriu-zis întrebării lui. E învăţătorul nostru, explică celor doi, oarecum mândră de vestea pe care le-o aducea.

— Mergeţi la Imaş? se interesă învăţătorul.

— Da, la Imaş merg şi dânşii, zise ea.

Învăţătorul pedală încet pe lângă căruţă sprijinindu-se cu mâna pe una din loitre. Abia atunci îl văzu şi pe copil întins pe fundul lăzii.

— Ce a păţit băiatul?

Femeia îşi aminti dintr-odată cât e de nenorocită şi se legănă cu nasul în jos.

— Vai de păcatele mele, domnule învăţător, a căzut dintr-un copac şi s-a rupt ceva în el, nici nu ştiu ce, că nu-l doare nimic, atât că nu se mai poate mişca, mi-e frică să nu moară până la dispensar... Dacă aţi vrea să mă ajutaţi şi pe mine...

Grefierul se întoarse brusc spre femeie, surprins de vorbele ei. Lui îi spusese, puţin mai devreme, că băiatul şi-a rupt piciorul, ceea ce putea fi, la urma urmei, destul de grav, dacă era într-adevăr aşa. Dar începu să se îndoiască şi de asta, din moment ce acum ea exagera încă şi mai mult urmările acelei căzături. Continua să se vaite în gura

mare, parcă anume pentru a-l impresiona pe biciclist.

— Bietul de el… zise încă nehotărât învăţătorul.

— Asta îmi mai trebuia acum, să umblu pe la doctori cu el, continua să se tânguie femeia, cu o voce exagerat de patetică. Nu-i de ajuns că sunt văduvă şi n-are cine mă ajuta…

Vorbea fără întrerupere şi incoerent, cel puţin aşa i se păru grefierului, care nu înţelegea insistenţa ei, o bolboroseală, o înşiruire monotonă şi sâcâitoare de cuvinte, ca şi cum ar fi intonat un descântec la capul copilului. Urmă, însă, un lucru cu totul neaşteptat.

— Trebuie să opriţi, spuse biciclistul.

Cuvintele lui aveau un ton ferm, aproape poruncitor, care nu le plăcu celor doi. Grefierul se întoarse şi îl privi peste umăr.

— De ce să oprim? întrebă, făcând mari eforturi să nu se enerveze, mai ales că behăiala nejustificată de până atunci a femeii îl sâcâise îndeajuns.

Între timp, însă, agentul strunise frâiele şi calul se opri. Învăţătorul întinse mâna în aer, ca şi cum ar fi căutat să determine traseul ultimelor cuvinte rostite de grefier, şi făcu un semn indistinct cu vârful degetelor. Se aplecă apoi peste băiat şi dădu la o parte sacul cu care era învelit.

— Nu te teme, zise, nu-ţi fac niciun rău.

După ce descheie gulerul cămăşii, îi mângâie sau îi pipăi uşor braţele, claviculele subţiri şi moi, pieptul îngust, apoi mâinile lunecară de-a lungul picioarelor copilului strângând uşor din loc în loc, pe deasupra hainelor, ca şi cum l-ar fi percheziţionat.

Un freamăt sau o vibraţie firavă trecu printre ei ca o adiere, abia îi auzi ţiuitul în momentul când fâşia aceea strălucitoare, urmă a unei raze subţiri, invizibile, traversă dintr-o parte în alta şesul pe toată lăţimea, ca şi cum cineva, jucându-se cu o oglindă ascunsă în nori, ar fi reuşit să învingă cu fulgerul ei tăcut lumina soarelui, căreia îi suprapunea o lumină încă mai puternică, transformând-o astfel în umbră şi deschizându-i, pentru câteva clipe doar, porţile către adâncimea abisului de dincolo de cer; parcă

nişte mâini nevăzute îl cotrobăiau prin buzunare, propriile haine foşneau ciudat, fără să i le fi mişcat nimeni, iar din temerea că mâinile acelea străine ar fi putut pune stăpânire pe el se ivi şi crescu treptat o excitaţie plăcută, dar neliniştitoare, ca a zborului din vis, emoţia tot mai intensă, spaima plină de bucurie a unei căderi spre înalt; „mai aproape de soare e mai frig”, gândi grefierul şi: „plutesc deasupra unei prăpăstii” – sau aşa îşi aminti după aceea, sau aşa crezu că îşi aminteşte când, mai târziu, rămas singur cu agentul, încerca să recapituleze secundele acelei iluminări şi să le găsească o explicaţie conformă bunului său simţ. Totul se petrecuse pe neaşteptate, într-un timp atât de scurt încât întâmplarea devenise repede amintire neverosimilă. Trebuia să o recompună din secvenţe de uimire, consternare şi teamă, îi căuta urma în minte şi nu găsea decât fragmente pivotând în jurul a două, trei imagini pregnante, dar confuze, cu marginile dizolvate în vuietul unei intense şi dureroase emoţii, în care recunoştea semnul adânc încrustat sau receptaculul unei realităţi din alt plan, intangibile.

— Mamă, mi-e foame! – auzi ca prin vis vocea copilului.

Femeia se hlizea descumpănită, nevenindu-i să creadă că-l auzea vorbind. Până când ea se dezmetici, copilul se ridică brusc în picioare şi, păşind în gol, se răsturnă peste marginea căruţei. Se ridică singur, se scutură de praf şi râse.

— Nu are nimic, poate să se ridice şi să meargă, spuse aproape supărat biciclistul.

Rămăsese puţin în urmă, fiindcă i se stricase iar bicicleta, pesemne roata se dezumflase din nou (cum de nu e în stare să umfle ca lumea o roată de bicicletă? se întrebă grefierul).

S-ar putea oare spune că în clipele acelea fiinţa lui se vărsase în alt conţinut? Tot ce gândise, simţise, iubise sau urâse vreodată, toate lucrurile de care se bucurase, împreună cu cele care-l dezamăgiseră şi îl mâhniseră, tot ce dorise să aibă sau să poată, toate izbânzile şi eşecurile

vieţii lui deveniseră până la urmă un altul, închis într-un cerc din afara lumii – imagine consistentă, coerentă, dar instabilă, reversibilă, dotată cu simţuri şi gânduri proprii, ale cărei mişcări şi tendinţe le presimţea ca pornind din sine însuşi, fără însă a le putea domina, şi pentru a trece mai departe trebuia să o înfrunte, să-i învingă rezistenţa, să o străbată încă o dată de la un capăt la altul în dimensiunea adâncimii sale, ca şi cum ar fi înotat într-o masă lichidă, transparentă, gelatinoasă, în care se şi dizolva o parte din el, încât atunci când ieşea din nou la suprafaţă era mai mic, mai puţin, mai uşor, într-o stare anterioară acelei amintiri şi regresivă – un altul care îl judeca, obiect la care se raporta numai prin ceea ce îi lipsea, prin ceea ce el însuşi ratase, prin ceea ce ar fi putut fi, un străin pe care îl purtase ani la rând în circa, pentru a-i înfrunta în cele din urmă eşecurile şi precaritatea… Uitase unde se află, îi venea să cânte şi să plângă, suspendat în lumina năucă, explozivă a după-amiezii, în care levita cu trupul fluid – un fel de abur risipit în aer, prelingându-se către tăriile cerului – şi pe care o respira cu ochii şi cu sufletul. Gândi, la întâmplare, că luna şi stelele trebuie să fie şi acum pe cer, deşi nimeni nu le vede. E sigur că printre nenumăratele vise care ne colindă de-a lungul vieţii se insinuează fraudulos şi anonim visul propriei noastre morţi, cel care ni se va împlini la urmă de tot, iar grefierul crezu cu toată convingerea că se afla în faţa împlinirii acelui vis neştiut.

— M-am speriat, va povesti comisarului, că voi înnebuni, credeam că sunt mort… îmi experimentam fizic propria moarte… lumea devenise un fel de prăpastie deasupra căreia pluteam…

De fapt, încerca să explice cum de uitase mesajul încredinţat de judele de instrucţie. Dar nici măcar nu-l uitase! Când ajunseseră în sfârşit în sat, la postul de jandarmi, abia atunci descoperi, în timp ce-i explica şefului de post că e venit în control, trebuie să verifice situaţia la faţa locului şi să inspecteze trupele, să constate care e starea de spirit a populaţiei, dacă sunt nemulţumiri etc. –

acela se uita prostit la el şi nu înţelegea nimic, deoarece grefierul gesticula fără a scoate vreun cuvânt, părând totuşi foarte convins că vorbeşte şi mulţumit de cuvintele pe care le spune… Uitase nu numai parola primită de la jude, dar şi că trebuia, înainte de orice, să spună o parolă, nici nu se gândi vreo clipă că, pentru a fi crezut, sau măcar ascultat, s-ar cuveni să facă mai întâi dovada că este ceea ce susţinea că ar fi şi, pe măsură ce vorbea şi tot lungea vorba, remarcă în treacăt că şeful de post era niţel ceacâr, îi venea să se tot scarpine după ureche, îşi dădu seama, din felul cum acela îl privea, că vorbea degeaba, descoperi că lipsea ceva din toate bazaconiile pe care i le înşira despre drumul lung şi despre biciclistul care e învăţător în sat şi despre femeia aceea cu copil, pe care nu ştia cum o cheamă, deşi sperând că între timp îşi va aminti…

— Şi de fapt, ce lipsea? întrebă comisarul oarecum nerăbdător, deoarece grefierul, încă sub influenţa celor petrecute, îşi prelungea la nesfârşit explicaţiile, uitând să-i spună esenţialul: că muţise. Cuvintelor lui se lipsea de fapt sunetul. Cum adică muţise, dacă totuşi vorbea, vru să afle comisarul, iar expresia de neîncredere posomorâtă de pe chipul lui semăna cu a unui suferind de ulcer gastric.

— Adică, vorbeam în altă parte şi cuvintele nu ajungeau până în locul unde mă aflam, răspunse.

Agathon, da? Femeia îi spusese acest nume înainte de a coborî, lângă moara de la marginea satului. I se păru ciudat că nu-l recunoscuse, deşi merseseră împreună atâta drum şi chiar vorbiseră la început – ce-i drept, destul de puţin, strictul necesar. Şeful de post îl fixa cu severitatea uniformei pe care i-o dăduse statul, în timp ce grefierul se afunda tot mai mult în delirul lui ca un om beat în baia călduţă şi adormitoare de miere şi plante, în care până la urmă se va îneca, speriindu-se dintr-odată că va întârzia la întâlnirea cu comisarul (să nu vă prindă noaptea pe drum! îl avertizase judele) – soarele era aproape de asfinţit, iar el se afla la mai bine de zece leghe de hanul lui Cliopa – şi nu se ştie ce s-ar fi întâmplat până la urmă, îi spuse comisarului, probabil că şeful de post i-ar fi arestat, şi pe

el şi pe agent, şi i-ar fi trimis legaţi la Amauroton, dar când încurcătura părea fără ieşire, aruncându-şi din întâmplare ochii pe fereastră, îl zări pe învăţător aşteptând în faţa porţii. De bună seamă că ajunsese şi el până la urmă în sat, după ce umflase de nenumărate ori roata vehiculului său şi îi meşterise celelalte mecanisme. Aplecat mult peste ghidon, sprijinindu-se de bicicletă ca de o cârjă, arăta foarte obosit, cu hainele atârnându-i largi pe trupul mic, devenit parcă şi mai mic. Grefierul deschise fereastra şi îi făcu semn cu mâna.

— Uite-l pe domnul învăţător! exclamă şi abia atunci, auzind sunetele propriilor cuvinte, se sperie, tresări buimac ca unul trezit brusc din somn.

— Care învăţător? întrebă şeful de post.

Biciclistul ridică privirea şi-i zâmbi stins. Încerca să-i spună ceva, dar vocea lui nu mai avea putere, iar atunci când împinse poarta, pentru a veni mai aproape, grefierul observă că abia mergea, târându-şi cu mare efort picioarele. Se opri cam la jumătatea distanţei care îi separa şi rosti câteva cuvinte sau un cuvânt mai lung, pe care îl repetă de mai multe ori. Poate îl şi auzi, dar asta nu e sigur, în orice caz, urmărindu-i mişcarea buzelor, grefierul înţelese cu toată claritatea cuvintele lui şi ştiu că venise până acolo anume pentru acele cuvinte. Se întoarse spre şeful de post şi, regăsindu-şi întreagul prestigiu de împuternicit al autorităţilor din capitala provinciei, spuse:

— *Maher-şalal-haş-baz.*

— Să trăiţi! răspunse şeful de post, luând poziţia de drepţi.

Străduindu-se să relateze comisarului peripeţiile zilei la capătul căreia se reuniseră în pridvorul hanului lui Cliopa, jignit şi iritat de neîncrederea lui, grefierul hotărî să aducă argumentul suprem, mărturia agentului despre femeia cu copilul surdo-mut care începuse dintr-odată să vorbească, dar tocmai în clipa când porni spre uşă se poticni de o ridicătură a scândurii duşumelei şi se izbi atât de tare de colţul mesei, încât comisarul izbucni în râs şi

începu să aplaude, convins într-adevăr că grefierul nu glumea, chiar dacă nimic nu garanta că ar fi vorbit mai serios decât de obicei. Râse de nevoie şi grefierul, încuviinţând starea de lucruri şi în acelaşi timp renunţând să mai creadă el însuşi că l-ar fi putut convinge pe comisar cu vreun argument. Dacă ar fi fost şi judele acolo, s-ar fi simţit cu toţii aproape la fel de bine ca la *Concordia* – nu s-ar fi mirat deloc să-i vadă apoi intrând şi pe avocat cu o nouă veste bombă, sau pe domnişoara Orzan, venită să le ghicească în cafea – şi poate că, luându-se cu vorba şi flecărind ca altă dată despre toate nimicurile, ar fi uitat de grijile ce-i năpădiseră în ultimele zile. Dar se făcuse seară târziu şi judele nu mai apărea şi ei începură să se neliniştească.

Zilele egipţiace

Până în urmă cu câţiva ani, inaugura iarmarocul Contele însuşi, care venea pe şesul dintre cele două râuri cu aeroplanul, ateriza undeva mai sus de oraş, la ieşirea prin Poarta Răsăritului, unde îl aşteptau prefectul, primarul şi celelalte notabilităţi mai de seamă, apoi întreg alaiul pornea în caleşti spre Cimitirul Olarului – sau, cum i se mai spunea altă dată, Ţarina Sângelui – lângă un sat de scutelnici, locul desţelenit al unui fost răchitiş din preajma iazurilor cu peşte, folosit în restul anului ca păşune comunală şi care, timp de şapte zile, era lăsat fără plată la dispoziţia celor ce doreau să-şi ridice aici barăci şi tarabe, să instaleze corturi, să împrejmuiască ocoale de vite sau să pună în funcţiune maşini de îngheţată şi de vată de zahăr, caruseluri cu lanţ, scrâncioburi cu bărci precum şi celelalte lucruri neapărat trebuincioase pentru buna distracţie a mulţimii, condiţionată, fireşte, de cheltuirea unor importante sume de bani.

Deschiderea iarmarocului avea loc, în fiecare an, la

ziua Contelui; o coincidenţă nu lipsită de tâlc, deoarece în această zi Contele cobora, cum am văzut, la propriu în mijlocul poporului, potrivit unui obicei pe care şi-l luase încă din vremea tinereţii, când iarmarocul se ţinea toamna, din motive precise şi practice. Pe atunci avea mai puţine caruseluri luminate electric şi circari trapezişti sau dresori de tigri, mai puţine fanfare şi carnavaluri, în schimb era un mare târg de vite şi prilejuia întâlnirea negustorilor din cele patru zări veniţi aici să cumpere şi să vândă, sau numai să vadă şi să preţăluiască vaci şi tauri, viţei şi capre, oi, porci, cai şi, în general, cam tot ce creşte şi mişcă pe lângă casa omului. Tâlcul vine mai ales din faptul că unul din cei mai mari proprietari de vite era tocmai Contele, ale cărui cirezi numărau multe mii de capete, moştenite de la strămoşii lui, de pe vremea când aşezarea era doar o mlaştină năpădită de stuf şi sălcii în preajma căreia se ridicau ruinele fostei leprozerii, devenită mai apoi spital de nebuni şi în cele din urmă un fel de închisoare unde zăceau laolaltă bărbaţi şi femei, smintiţi, bătrâni neputincioşi, tâlhari de drumul mare, cerşetori şi nenumăraţi evrei, adăpostiţi aici în barăci făcute din trunchiuri groase de copaci şi minaţi zilnic, în coloană, sub paza trupelor imperiale, să taie stuful din bălţi, să sape canale de drenare, să doboare copaci în pădurile din preajmă, ori să scoată piatră din pintenul ce domina intrarea în valea râului Letea, pe care fie că o utilizau apoi la pavarea drumurilor, fie că o trimiteau în port, unde era folosită la înălţarea digurilor. Locul viran unde se ţinuse la început târgul de vite, mărginit de coşmeliile proprietarilor, negustorilor şi măcelarilor, avea să devină mai târziu vatra oraşului în formare, când unii dintre cei exilaţi au început a se obişnui în noua patrie şi n-au mai vrut să se întoarcă în locurile de baştină, chiar dacă între timp le trecuse termenul de proscriere. Ca să-i încurajeze să rămână, ocârmuirea de atunci le-a lăsat câteva mici privilegii, printre care şi pe acela de înjumătăţire a vămii la vitele scoase prin port, ceea ce a dus la înflorirea negoţului, consacrând aşezarea ca loc de întâlnire şi tocmeală între

negustori, cărăuşi, văcari şi crescători de animale. Curând târgul n-a mai încăput pe vechiul amplasament, din cauza îndesirii clădirilor, şi s-a mutat mai la deal, unde se mai ţine încă şi astăzi. Comerţul prosper şi privilegiile vamale au adus aici tot felul de aventurieri atraşi de mirajul unei îmbogăţiri rapide şi lesnicioase, astfel că oraşul s-a dezvoltat repede, mai ales după ce un oarecare a lansat zvonul că sub mlaştină s-ar afla zăcăminte inepuizabile de cărbune şi pirită. În scurt timp, a început săparea galeriilor, care avea să continue decenii la rând, până când inginerii veniţi special din capitală au dat un verdict nemilos: sub mlaştină nu se află decât altă mlaştină. Totuşi, oraşul a continuat să se extindă, profitând din plin de mână de lucru ieftină, de relativa apropiere a golfului şi de drumul comercial care străbătea, de la nord la sud, provincia, legând între ele mai multe centre de manufactură şi regiuni agricole.

Domeniul Contelui era situat la doar câteva leghe de oraş, încât de acolo şi până la iarmaroc mai potrivit ar fi fost să vină cu caleaşca sau cu automobilul, dar el prefera aeroplanul, cu care făcea mai multe cercuri pe deasupra şesului, înainte de a ateriza, spre uimirea ţăranilor, încântarea copiilor şi teama femeilor care ţipau la vederea maşinăriei zburătoare şi se îngrămădeau unele în altele, excitate de zgomotul ei sau poate de primejdia la care Contele se expunea. Numai târgoveţii vechi şi cu stare păreau ceva mai obişnuiţi cu noua invenţie şi, ca să arate asta, îşi scoteau şi fluturau pălăriile, salutându-l de jos pe bravul pilot. Emoţiile şi comentariile îşi menţineau intensitatea până când nobilul cortegiu poposea la intrarea în iarmaroc, marcată anume printr-o poartă înaltă de vreo cinci metri şi arcuită solemn, împodobită cu lăstari şi frunze de tei sau de stejar, după cum se nimerea să fie de târzie sau de timpurie primăvara, iar aici, în uralele mulţimii, Contele tăia panglica inaugurală, după care fiecare îşi vedea de celelalte treburi impuse de rangul lui. Negustorii se puneau să vândă şi să cumpere, ţăranii se tocmeau îndelung, târgoveţii se plimbau încolo şi încoace

explicându-şi unii altora starea politicii şi decăderea moravurilor, tinerii intrau la panaramă sau se dădeau în lanţuri, fanfarele cântau, iar Contele şi suita lui treceau în mod simbolic pe la câteva tarabe, gustau din bunătăţile expuse acolo, apoi se grăbeau spre oraş, unde, în saloanele Prefecturii, avea loc marele bal dat de municipalitate în cinstea Guvernatorului său. La acest bal, fireşte, nu intra oricine, cu atât mai mult cu cât prezenţa a numeroşi invitaţi sosiţi din alte provincii şi din capitala imperială impunea un anumit nivel de reprezentare. De fapt, erau două baluri, unul destinat burgheziei locale şi având un caracter, aşa-zicând, popular, iar celălalt mai restrâns – şi care începea mai târziu – rezervat elitei şi invitaţilor speciali ai Contelui, cu care el petrecea toată noaptea, uneori zile şi nopţi la rând, caracterizat prin discreţie şi unele uzanţe întrucâtva bizare ce dăduseră naştere la tot felul de legende spuse în şoaptă, de către iniţiaţi. Carnavalul din ultima zi a iarmarocului consemna finalul apoteotic al acestui şir de petreceri şi mobiliza întreaga suflare a oraşului, cu excepţia, poate, a bolnavilor căzuţi la pat, a copiilor de ţâţă şi a bătrânilor neînstare să se deplaseze pe propriile picioare. Începând de a doua zi, Contele se retrăgea pentru tot restul anului pe domeniul său şi guverna de acolo provincia, lăsând-o mai degrabă pe seama celor plătiţi anume să-i administreze treburile publice, căci amestecul în coteriile politice îi era străin, socotindu-l nedemn de rangul şi pretenţiile unui nobil. Poate că tocmai de aceea poporul îl iubea şi îl respecta, în ciuda extravaganţelor sale, sau a zvonurilor nu tocmai binevoitoare despre modul în care strămoşii lui făcuseră avere exploatând munca leproşilor şi puşcăriaşilor, obţinând mai pe urmă titlul nobiliar în schimbul multor turme de vite.

De câţiva ani, survolările aviatice, în prima zi de iarmaroc, au încetat, iar carnavalul din ultima zi, deşi se ţine în continuare, parcă nu mai are fastul şi însufleţirea de altă dată, căci între timp Contele a mai îmbătrânit, iar după ce a căzut cu aeroplanul, a rămas cu picioarele

înţepenite şi nu se mai poate deplasa decât în cărucior. În alte privinţe, însă, dovedeşte destulă vigoare, iar mintea sa lucidă şi experimentată este tot atât de folositoare obştei ca şi în trecut, aşa încât Serbarea Contelui, intrată de mult în tradiţie, este pregătită cu grijă de autorităţi, cu deosebire la răstimpul de doi ani, când Contele binevoieşte să aleagă pe cei pe care poporul îi va alege apoi în felurite demnităţi publice. Timp de o săptămână, lungi convoaie de căruţe cu coviltir curg neîncetat pe vechiul drum al Gelepilor, transportând var, lână sau piei, cherestea, saci cu grăunţe şi cu mălai, butoaie cu miere, cu untdelemn sau cu vin, calupuri de ceară, bulgări de sare, burdufuri cu brânză, lăzi cu drojdie şi alte lăzi cu marmeladă sau cu unt, în vreme ce, dinspre oraş, trăsuri şi camioane aduc altă mulţime şi altfel de mărfuri, de manufactură, strecurându-se şi claxonând printre biciclete şi pedeştri cu desagi în spate, târgoveţi curioşi de o plimbare sau o distracţie şi alţii veniţi cu trenul să cumpere ieftin pantofi cu feţe de velur, pălării de pai, cuie, mături, vreo morişcă de hârtie pentru copii şi alte asemenea nimicuri, sau numai să vadă iarmarocul, să pălăvrăgească pe săturate, să mănânce vată de zahăr, acadele şi ciubuc cu dungi roşii spiralate, să ia un bilet la circ şi să facă o poză la minut, ca să se poată lăuda apoi la ei în sat cu ce au văzut, ce li s-a întâmplat, ce lume au întâlnit sau ce aventuri nemaipomenite au trăit în capitala provinciei, în zilele frenetice, învălmăşite şi buimace ale iarmarocului, chiar dacă nu mai e iarmarocul ăla de altă dată, aşa cum îl ştiau ei…

În dimineaţa din ajunul Serbării, comisarul şi grefierul se aflau încă la Hanul lui Cliopa, unde poposiseră de cu seara, aşteptându-l pe judecătorul de instrucţie. Agentul Timon plecase în zori să ducă înapoi căruţa împrumutată şi să se intereseze de soarta judelui, a cărui întârziere îi îngrijora din ce în ce mai mult pe cei doi. Toate camerele hanului erau ocupate sau măcar arvunite, iar argaţii şi servitoarele alergau preocupaţi încolo şi încoace,

pentru a face pe plac clienţilor veniţi de la mare distanţă ca să petreacă zilele de iarmaroc şi eventual, dacă împrejurările se vor dovedi prielnice, să facă şi niscai afaceri. Ograda se umpluse, ca în vremurile bune, de mulţime de căruţe, oameni şi vite, ce soseau neîncetat mai cu seamă din părţile de sus, dar şi de la câmpie sau chiar din golf, unde lumea era mai fudulă şi nu se amesteca prea lesne cu ţăranii din zona colinară mirosind a grajd, a bălegar şi a zer de oaie. De la fereastra pe jumătate deschisă, ca să intre aer proaspăt în cameră, îmbrăcat în ridicolul său costum de negustor de peşte, comisarul urmărea forfota din curte, întrebându-l din când în când pe grefier cât e ceasul. Deşi avea el însuşi ceas la mână, simţea pesemne nevoia să se verifice şi să primească anumite asigurări în privinţa timpului, ca nu cumva printr-o lunecare neatentă de-a lungul gândurilor, înclinate abrupt spre interior, să se rupă de prezent, pomenindu-se în cine ştie ce văgăună de plăsmuiri şi halucinaţii catastrofice. Când slujnica bătu în uşă, pentru a intra cu micul dejun, comisarul tresări şi apoi râse cu vocea cam tremurată, văzând tava cu ficăţei de pasăre prăjiţi şi paharele de lapte acru. Dar după aceea, în timp ce mâncau, grefierul îl surprinse oprindu-se de mai multe ori din mestecat şi privind în gol, semn că vedea ceva acolo.

— Va trebui să schimbăm planul iniţial, zise în cele din urmă. Grefierul primi liniştit această schimbare, întrucât nu ştiuse până atunci de existenţa vreunui plan iniţial. Va trebui să te întorci în oraş, continuă comisarul.

— Mă întorc.

— Problema e că nu am aflat încă nimic de la jude.

— E posibil să apară în orice moment, încercă grefierul să-l încurajeze.

— Mda… Mai luă, cu vârful degetelor, un ficăţel şi se ridică de la masă molfăindu-l. Problema e că suntem în criză de timp. Trebuie să-l anunţăm pe procuror, să cerem instrucţiuni, şi de aceea te vei duce în oraş. Eu rămân aici să-l aştept pe jude. Dacă nu apare până la prânz, trimit pe Timon după el.

— Cu condiţia ca între timp să se întoarcă Timon, observă grefierul.

Comisarul, care până atunci păşise aplecat şi gânditor prin cameră, cu mâinile la spate, făcând drumul de la uşă la fereastră şi înapoi de mai multe ori, încremeni uimit de îndrăzneala acelei presupuneri. Întrebă fără rost:

— Ce vrei să spui?

— Mă gândeam că s-ar putea ca Timon să-l întâlnească înaintea noastră pe jude.

— Şi ce dacă?

— Mai departe nu ştiu, nu m-am gândit, mărturisi grefierul.

După ce cumpăni câteva clipe, comisarul ridică un deget ţintind cu el exact în lampa atârnată de tavan, care stătuse aprinsă până noaptea târziu şi se afumase de la gazul de proastă calitate.

— Ai dreptate. Tocmai de aceea va trebui să rămân şi să-i aştept. Însă, pe de altă parte, e obligatoriu să-l anunţăm pe domnul procuror. Fiindcă se pune ceva la cale şi noi nu ştim ce. Asta e foarte grav.

Grefierul tuşi uşor, ceea ce comisarului i se păru un mod de a-l aproba. Mulţumit de ordinea nouă, paşnică şi tihnită a lucrurilor, se opri lângă fereastră, pentru a-şi relua veghea, întreruptă ceva mai devreme de intrarea servitoarei. Clădirea hanului avea un corp principal, cu camerele de închiriat dispuse pe două caturi, şi se continua cu o latură construită pe un singur cat, care închidea grădina din spate, venind în formă de L faţă de corpul principal. Din partea aceea, unde se aflau locuinţa hangiului, bucătăria, cârciumă, odăile pentru slugi şi alte anexe, urcau aburi de ciorbă, mirosuri de carne friptă şi varză murată, tropăituri, strigăte şi voci repezite, arţăgoase, amestecate într-un fel de melodie aspră, dar bine ritmată, care imprima ritmul ei viguros dimineţii înhămate la carul întâmplărilor neştiute, încă, ale zilei. Comisarul se izolase cu totul în peisajul acelei dezorânduieli plăcute ochiului şi care îndemna oarecum spre reverie, scutindu-l de efortul penibil al asumării unor

judecăţi al căror rezultat final nu putea fi decât neconvenabil, dacă nu cumva judecăţile îşi urmau între timp singure drumul prin mintea lui istovită de pe acum de mulţimea şi complexitatea problemelor ce-i solicitau strădiunţa intelectuală. După câteva aminări dictate de imprecizia propriilor gânduri, grefierul hotărî să se ridice de la masă, pentru a pune o întrebare al cărei răspuns aproximativ îl ştia.

— Cu ce plec?

Răspunsul aproximativ la care se aştepta nu veni însă, aşa cum se aşteptase, sub forma unor instrucţiuni sumare rostite mai degrabă cu lehamite de comisar, ci intră târându-şi anevoie cizmele pe scândura duşumelei, după ce bătuse mai întâi la uşă, cerând încuviinţarea celor aflaţi înăuntru. Filip era cel mai în vârstă dintre agenţi, având mai puţin de un an până să iasă la pensie. Poate că şi din acest motiv, prezenţa lui impunea respect, devenind uneori de-a dreptul stingheritoare, căci toţi inspectorii, comisarii şi agenţii, de la cel mai înalt grad şi până la cel din urmă sergent, îl găsiseră aici, chiar dacă pe o funcţie neînsemnată, iar figura lui răbdătoare şi tăcută le amintea de primii ani ai carierei, când nesiguri şi timizi încercau să găsească soluţiile anumitor cazuri ce li se încredinţaseră. Comisarul se întoarse numai pe jumătate, aproape supărat că trebuia să-l vadă.

— Ce e, Filipe?

Agentul luă cu oarecare întârziere poziţia regulamentară şi duse mâna la chipiul de birjar, niţel caraghios pe figura lui îmbătrânită, pe care îl primise cu două zile înainte de la magazia de efecte. Nu zise nimic. Poate nici nu auzise întrebarea, fiindcă era şi cam surd. Simpla sa apariţie era mai elocventă şi mai preţioasă decât eventualele explicaţii despre felul cum dormise şi despre starea cailor, ce se aflau gata înhămaţi, pregătiţi să înfrunte dificultăţile misiunii lor din acea zi.

— Parmena ce face? întrebă comisarul şi, fără să mai aştepte răspunsul, deoarece nici nu-l interesa, iar întrebarea despre Parmena nu urmărise decât să-i ofere un

mic răgaz pentru a-şi verifica încă o dată starea de incertitudine şi neputinţă cu care se trezise, continuă pe un ton ce se voia autoritar. Îl iei pe domnul grefier şi mergeţi în oraş, la Parchet. După ce terminaţi acolo, vă întoarceţi şi ne întâlnim aici. Dacă nu mă găsiţi, îl întrebaţi pe Cliopa. E omul nostru.

Aşa cum le formula el, lucrurile păreau totdeauna simple şi uşor de îndeplinit, chiar dacă, ulterior, şi formularea, şi impresia se dovedeau, de cele mai multe ori, eronate.

În drum spre oraş, grefierul se întrebă dacă tot ce-i spusese comisarul, cu o seară înainte, putea fi luat în serios sau conţinea doar intenţia ascunsă de a-l impresiona şi contrazice. Căci şi lui, zicea, i se întâmplaseră tot felul de ciudăţenii, iar după ce ascultase relatarea grefierului, avea motive să creadă că întâmplările şi anumite coincidenţe mai mult decât suspecte se împleteau pe nevăzute într-o ţesătură cu multe ochiuri în care îţi puteai prinde lesne gâtul.

— Ce-i cu Ordinul acestor Fraţi Realişti, care răvăşesc şi derutează, cu aiurelile lor, minţile ţăranilor, ce naiba vor? întrebase retoric, atribuind prin chiar intonarea cuvintelor un caracter dramatic dilemei sale. Şi mai ales, ce au cu *victima* noastră? De ce îl caută? spusese *victima noastră,* deplin conştient de echivocul vinovat al expresiei, însuşindu-şi un anumit gen de proprietate afectivă asupra termenilor, ce se transmitea apoi subtil obiectului însuşi. Fiindcă *ei* (inflexiune sarcastic-minimalizatoare a vocii) pretind, nici mai mult nici mai puţin, că pot face aceleaşi minuni şi chiar unele mai mari, iar ţăranii par înclinaţi să-i creadă. Cum pot fi aşa tâmpiţi să creadă că *ăştia* vor face limonadă toată apa oceanului?

— În principiu, dacă ai destule lămii şi destul zahăr, ar fi posibil, observase grefierul, cu intenţia precisă de a-l şicana…

Iar acum, apropiindu-se de oraş pe unul din drumurile mai ferite, ce-şi făcea intrarea sub ziduri pe la vechea Poartă a Văii, anume ca să se creadă, dacă ar fi fost

văzut, că venea dinspre golf, se întreba dacă nu cumva gluma lui stupidă îl mâhnise pe comisar tocmai din cauză că fusese luată în serios – căci nu mai replicase nimic după aceea. El luase de la bun început în serios şi ancheta şi tot ce şefii îi spuseseră despre *victimă*, iar pe parcurs se împotmolise tot mai mult căutând fără să ştie prea bine ce, ba pe asasinul (sau asasinii?) unui ins ce se încăpăţâna să nu moară decât pentru puţin timp, ba pe *victima* însăşi, de care autorităţile păreau tot mai stingherite, ferindu-se totuşi să arate asta şi fără a fi sigure că au vreun motiv precis de teamă sau nelinişte. Un singur lucru n-ar fi acceptat sub niciun motiv comisarul, cum nici şefii săi n-ar fi fost în stare să accepte, şi anume existenţa unei oricât de vagi, oricât de aproximative sau incerte legături între cazul pe care îl anchetau şi vechea poveste a Marelui Brigand, atât de veche încât nimeni nu o mai ştia propriu-zis, deşi trăiau cumva sub protecţia şi din substanţa ei, iar legenda oraşului, care fusese cândva un mare port şi avea să fie iarăşi mare port cândva, când apa mării se va întoarce la locul ei dintii, spunea că Marele Brigand îl întemeiase anume pentru a sădi aici o grădină din care să-şi culeagă la timp potrivit fructele şi să se hrănească cu ele. Grefierul însuşi începuse a lua în consideraţie eventualitatea unei asemenea legături foarte târziu, după ce aflase din presupusa scrisoare a doctorului, despre un presupus martor Anania, şi chiar numai simpla posibilitate ca *vizitatorul* să fie una şi aceeaşi persoană cu *victima* îl neliniştea şi-i produsese o veritabilă spaimă, prin consecinţele ei imprevizibile şi nelimitate. În definitiv, se prea poate ca acelaşi lucru să-l fi gândit cu toţii, iar reticenţa şi un fel de ostilitate cu care îşi exprimau relaţia lor ascunsă cu Povestea să le fi probat nu neapărat o vină moştenită, ci mai curând incapacitatea de a adera la pariul global şi imperativ ce li se oferea, cu primejdiile şi seducţiile sale, grija de a nu intra în atingere directă cu violenţa unui adevăr peste puterea lor de înţelegere şi mult prea cuprinzător, exigenţelor căruia nu erau deloc pregătiţi să-i răspundă. Reţinuseră pentru uzul curent doar

partea ei exterioară, convenabilă şi „estetică”, cronologia derizorie ce tindea să-i risipească bogăţia de semne într-o monotonie indecisă, liniară, subordonată nevoilor imediate şi concrete.

Cu o zi în urmă, când biciclistul întâlnit în drum spre Imaş le ceruse, cu aerul acela serios, preocupat, dar şi uşor naiv, să oprească, pentru a se ocupa de copilul surdo-mut pe care îl luaseră cu ei în căruţă, grefierului i se păruse mai întâi o joacă; preţ de câteva clipe se amuzase observându-i concentrarea de pe chip (clipea des) şi gesturile cumva nesigure, palmele întinse ce trădau un fel de uimire la atingerea pielii subţiri, străvezii, căutând parcă un obiect minuscul, invizibil pe suprafaţa ei, apoi deodată îi simţise prezenţa atât de apropiată, atât de familiară şi intimă, încât nu o mai percepea propriu-zis, ci o emana el însuşi într-un spaţiu indefinit, de o profunzime ascunsă, inaccesibilă geometriei, în care vibraţia se substituia coordonatelor, iar exerciţiile formelor şi simetriilor se consumau în miezul însuşi al neantului, în matricea lui originară... Numele de Aghaton îi era străin comisarului – *nu pe el îl căutăm*, spusese cât se poate de ferm, încât, după ce se străduise zadarnic să-i vorbească şi să-l convingă, grefierul se exilă singur în amintirea acelei întâlniri, cu penibilul sentiment al unei excitări vide. Acum, însă, trecând încă o dată în revistă fiecare secvenţă a eşecului său, descoperi că n-ar fi avut niciun motiv să-l creadă pe comisar pe cuvânt, fie şi pentru motivul că numele *adevărat* al victimei, trecut în rapoartele către judecătorul de instrucţie şi mai departe către Parchet, fusese ţinut tot timpul în cel mai deplin secret (ceea ce îndreptăţea presupunerea că nu era vorba propriu-zis de un nume, sau dimpotrivă, că în rapoarte *victima* avea mai multe nume), uzându-se în schimb de numeroase porecle provizorii, determinate de circumstanţele relatării sau ale situaţiei relatate. I se spunea *Fiul Văduvei*, *Copilul*, *Puişorul*, sau *Studentul*, *învăţătorul*, *Clientul*, *Vizitatorul* sau pur şi simplu *Victima*, denumiri luate în înţelesul lor comun, adaptate situaţiilor circumstanţiale şi nicidecum

purtătoare ale vreunei oricât de neînsemnate intenţii simbolice. Dacă spuneau totuşi ceva, ele vorbeau despre o anumită obişnuinţă, o atitudine tolerantă şi totodată neglijentă, un mod de a risipi din ceea ce e oricum de prisos. Filip ar fi trebuit să ştie dacă numele de Aghaton fusese folosit vreodată în vechile rapoarte. Cu mulţi ani în urmă, când ancheta era la început şi încă nu descoperiseră că *victima* e mereu aceeaşi – cercetările erau făcute de echipe diferite care nu prea comunicau între ele şi, pentru a-şi simplifica treaba, îl arestau încă o dată pe Balab – nu aveau motive să-i ţină numele secret, şi Filip ar fi putut afla. Dar cum să-l faci să vorbească despre asta fără a-i trezi bănuieli?

— Filipe, tu ştii povestea Marelui Brigand?

Bătrânul agent se întoarse cu greutate spre bancheta din spate a trăsurii, pentru a-l privi nedumerit pe grefier. Însă ochii lui aveau o moliciune binevoitoare şi supusă. Ca să-şi caute de lucru, lovi uşor calul cu vârful biciuştii, după ce o învârtise de mai multe ori în aer.

— O ştiam când eram mic, zise, acum nu cred că mi-o mai amintesc aşa de bine.

— Ei, spune-o măcar aşa cum o ştii, insistă grefierul, uşor iritat de faptul că trebuia să vorbească tare pentru a se face auzit de agent.

Poate crezuse că o ştie fiindcă auzise de nenumărate ori vorbindu-se despre Marele Brigand, în aşa fel încât se familiarizase cu povestea lui, dar acum, când i se cerea să o spună el însuşi, descoperea că foarte puţine cuvinte se potriveau cu gândurile, iar ceea ce ar fi putut povesti era banal şi destul de aproximativ.

— Păi… Ce să spun? Era pe vremuri şi… Trăia pe locurile astea… Adică, povestea spune că, de fapt, el a întemeiat oraşul, adică oraşul e al lui, cu clădiri şi grădini şi oameni şi tot ce mai are… Dar de ce vrei să-ţi spun taman eu povestea asta?

Privi iar peste umăr, de data asta bănuitor, pentru a se convinge că grefierul nu căuta să-şi râdă de el.

— Spune-o, dacă o ştii, îl îndemnă acesta. Aş vrea să

o scriu, să rămână scrisă undeva.

— Să o scrii, deci. Hm. Păi, de fapt se spune că fura sufletele oamenilor. Aici e o problemă pe care nu prea o înţeleg eu. Îi ajuta şi le făcea bine, îi apăra în război, iar pe timp de pace le dăruia recolte bogate şi copii mulţi… Dar ce avea cu sufletul lor? Deşi nu-i omora propriu-zis, adică ei, după ce le fura sufletul, continuau să trăiască şi îşi vedeau de afaceri, făceau alţi copii, ba uneori le mergea chiar mai bine ca înainte, doar atât, că nu mai aveau suflet… Cine ştie, poate că sufletele erau pâinea lui şi, din când în când, i se făcea foame.

— Dar, de fapt, cum îl chema, avea un nume? se grăbi grefierul, fiindcă se apropiau de oraş şi se temea că, de îndată ce vor intra pe străzi, huruitul roţilor pe caldarâm îl va împiedica să audă ce spune agentul, mai ales că vorbea şi aşa foarte încet. Povestea ce spune?

— Păi, ce să spună? L-au prins. Trimişii împăratului, jandarmii, armata, mă rog, l-au prins şi l-au legat, l-au băgat la zdup… Dar el reuşea de fiecare dată să scape, şi atunci au făcut mai multe rânduri de ziduri – aşa s-a născut oraşul acesta – fiindcă au făcut mai multe rânduri de ziduri şi au adus armată multă să-l păzească, toţi şedeau pe dinafara zidurilor şi îl păzeau, iar el singur înăuntru, dar când i se făcea foame, ieşea şi, până îl prindeau, mai fura câteva suflete şi le ducea acolo la el. Cam asta spune… A, şi mai e ceva! Deşi îl ţineau închis între ziduri, i se rugau pe ascuns, fiindcă se temeau de el şi totuşi îl iubeau şi-i erau recunoscători într-un fel, iar când aveau vreun necaz, îi cereau ajutorul… Nu ştiu dacă avea un nume, recunoscu în cele din urmă. Tăcu, iar după o vreme adăugă, fie ca să se justifice, fie căutând explicaţia altor lucruri pe care nu le înţelesese niciodată şi despre care n-avea timp acum să vorbească: de fapt, nimeni nu ştie.

— Nu e aşa povestea. Nici tu nu o ştii, zise mai târziu, cu oarecare dezamăgire în glas, grefierul.

Agentul nu se mai osteni să-l contrazică. Trăsura ajunsese între timp la primele case, cu acoperişurile de ţiglă înşirate ca o garnitură roşie de o parte şi de alta a

drumului; în curând, avea să treacă pe sub Poarta Văii, intrând propriu-zis în oraş, iar grefierul se întrebă dacă n-ar fi fost nimerit să intre mai întâi pe la *Concordia,* ca să afle de la avocat sau de la domnişoara Orzan întâmplările noi ale urbei. Nu lipsise decât o zi, dar i se părea că trecuse mult timp de atunci şi se simţea nesigur, dezorientat, avea nevoie să-şi confirme vechea ordine a lucrurilor, continuitatea lor sau altă însuşire la care să se raporteze printr-o relaţie previzibilă şi stabilă. Din păcate, domnişoara Orzan tocmai plecase, însoţită de un bărbat tânăr, pe care chelnerul Prohor nu-l cunoştea, iar avocatul nu mai dăduse nici el pe acolo de două zile, aşa cum se întâmpla de fiecare dată când lipseau, căci venea anume pentru a se întâlni cu ei. Totuşi, oprirea la *Concordia* se dovedi neinspirată din alt motiv: când ieşi din nou în stradă, grefierul constată că rămăsese fără trăsură. Bătrânul Filip dispăruse fără urmă din faţa localului, iar majordomul nu văzuse decât că un domn bine îmbrăcat urcase pe bancheta din spate şi spusese ceva birjarului. Cel puţin, atât putu spune în primul moment.

Ca de obicei, majordomul părea foarte mulţumit că-i aducea această veste proastă, ai fi zis că pândise de mult ocazia să-l arunce victorios într-o situaţie fără ieşire, aşteptând răbdător insistenţele grefierului pentru a-i furniza apoi, cu târâita, puţine detalii. După ce se chinui mai mult minute cu îndărătnicia lui, grefierul ajunse la concluzia că cel care luase trăsura nu era nimeni altul decât judecătorul de instrucţie. Privirea evazivă a majordomului, politeţea aceea rece care semăna mai mult a dispreţ, cu un zâmbet precis şi eficient în colţul gurii, confirma într-adevăr vechea ordine a lucrurilor, continuitatea lor, chiar dacă nu aşa cum şi le-ar fi dorit grefierul, dar trebui să recunoască, deşi nu-i făcea nicio plăcere, că acum avea, în sfârşit, la ce se raporta.

Presupunerea că judele se întorsese în oraş – fără să mai treacă pe la han, aşa cum se înţeleseseră cu o zi înainte – îl linişti întrucâtva, deoarece asta însemna că judele nu păţise nimic, dar îl şi îngrijoră, pe de altă parte,

deoarece graba judelui de a ajunge în oraş (sau motivul pentru care evitase să-l mai întâlnească pe comisar la han) semnala intervenţia a ceva neprevăzut şi urgent, ce îl obligase să lase deoparte toate celelalte îndatoriri. Venirea lui precipitată, faptul că trecuse pe la Concordia fără să intre înăuntru şi luase, probabil în mare grabă, trăsura, plecând apoi într-o direcţie necunoscută şi nelăsând măcar un mesaj oricât de lapidar, ridicau, de asemenea, o serie de alte întrebări de natură să-l neliniştească pe grefier, dar pe moment el preferă să se eschiveze de la orice răspuns incomod, preocupat la rându-i de îndeplinirea misiunii primite de la comisar.

Rumegându-şi în tihnă secundele, oraşul respira ultimii aburi ai dimineţii, lunecând imperceptibil spre celălalt versant al zilei, unde îl aşteptau alte aventuri mărunte, dramatice, ridicole sau inutile, imposibil de prevăzut deocamdată; ca o corabie dusă de curenţi în larg, împinsă spre orizontul nedefinit al oceanului, în ceţurile căruia îşi va pierde treptat contururile. O corabie turmentată, o corabie de smintiţi şi care va naufragia cât de curând, gândi grefierul înainte de a hotărî în ce direcţie să pornească. Privi într-o parte şi în cealaltă a străzii, pentru a proba prin comparaţie câmpul de forţe căruia să-i încredinţeze destinul următoarelor ore, tangajul posibilităţilor de a se strecura, sub protecţia propriei laşităţi, către un ipotetic punct de zero afectiv, situat în afara şuvoiului nestăvilit, zgomotos, ameninţător al lucrurilor şi situaţiilor empirice, prea concrete în realitatea lor. Ca de fiecare dată, încerca să obţină accesul la relativa ordine mediocră a adevărurilor convenabile, minore, tranzitorii, inconsistentă poate din punctul de vedere al unei viziuni eroice, dar stabilă în vacuitatea ei, lipsită de glorie şi totuşi cu un gust previzibil, deci domestic, ca al mucegaiului din şerbetul sau dulceaţa de cireşe făcute în casă. De aceea perspectiva întâlnirii cu procurorul îl irita şi încerca prosteşte să o amâne, amăgindu-se cu iluzia că i-ar epuiza astfel resursele imperative şi ar expedia-o în zona inofensivă a obligaţiilor profesionale de rutină, nu

întotdeauna plăcute, dar necesare uneori, ca orice purgativ. Ar fi trebuit, poate, să treacă mai întâi pe acasă, dacă nu pentru a-şi linişti soţia şi soacra (căci le lăsase, în urmă cu o zi, agitate şi nedumerite), cel puţin pentru a-şi schimba hainele, a face o baie şi a se ascunde, preţ de câteva minute, în neantul provizoriu al automatismelor somnolente şi moi la care te condamnă căldura căminului. Poate şi pentru a-şi îngădui, cu aceeaşi ocazie, răgazul necesar consemnării mai amănunţite a întâmplărilor din ziua precedentă, pe care şi le notase fugitiv în noaptea petrecută la han – asta, presupunând că pe jude încă l-ar mai fi interesat, în noile condiţii, continuarea jocului început cândva, ce evoluase treptat într-o complicitate subtilă, implicită, deloc inocentă, în care depozitau şi evidenţiau semnele unui delir ocult, presimţind în vârtejul de fantasme şi demenţa tăcută a întâmplărilor din ultima vreme gustul pervers şi un fel de beţie a căderii, de care cu toţii păreau contaminaţi.

În cele din urmă, renunţând la seducţiile perspectivei domestice, se îndreptă spre comisariatul de poliţie, atras ca de o forţă de gravitaţie către locul în care se simţea cel mai bine protejat de tentaţiile dezordinii, sau poate mânat de speranţa secretă că s-ar încadra astfel în exigenţele unei strategii superioare care îi impunea să-şi dezvăluie cât mai târziu adevăratele intenţii; sau pur şi simplu, căutând un punct de sprijin caruselului în vârtejul căruia se simţea suspendat şi neputincios ca o firimitură, un mic gunoi rotindu-se din ce în ce mai iute în curentul de apă din chiuvetă, supt în cele din urmă de setea vacuumatică a canalului. Ajuns în piaţa Primăriei, cu bine ştiuta ei geometrie atât de severă ce părea să impună întregului peisaj un fel de luciditate ironică şi sigură de sine, în care liniile precis trasate realizau simetrii juste, delimitând cu vigoare şi autoritate ordinea morală de spectacolul van şi zgomotele frivole ale oraşului, se simţi dintr-odată mic şi chiar puţin cam ticălos în ascunzişurile făpturii sale, unde întreţinea cu propriile fantasme un dialog neclar şi ipocrit. Fiindcă ar fi vrut, totuşi, să-l întâlnească pe procuror, dar

să nu-l vadă, sau, mai bine zis, să nu-l privească, să-l caute, dar să fie sigur că nu-l va întâlni, să întrebe de el şi să i se răspundă că lipseşte, eventual să-i lase un mesaj şi să primească apoi un bileţel cu toate amănuntele cerute de comisar.

Cineva stătea în spatele lui şi îl privea. Un domn între două vârste, cu o înfăţişare îngrijită, plăcută vederii, îmbrăcat într-un pardesiu gri şi cu o pălărie de aceeaşi culoare pe cap. Poate era institutor sau funcţionar pe undeva. Sau poate avea o moşie arendată la ţară şi trăia din venitul ei relativ modest şi relativ stabil. Un om cumsecade, cu sufletul cald, preocupat în egală măsură de buletinul meteorologic, de progresul ştiinţei, de binele public, ca şi de multe alte probleme pe care nu avea cu cine să le discute atât cât ar fi dorit, cum grefierul putu de îndată să-şi dea seama; căci acela veni mai aproape şi îl salută înclinându-se uşor şi ridicându-şi cu distincţie pălăria, numai atât cât trebuia.

— Domnule, iertaţi-mă că vă întreb, văd că priviţi, ca şi mine, aspectul dezolant şi mult prea simetric al acestei pieţe. Aţi observat însă că peisajul e nu doar rigid şi uscat, ci raportul volumelor generează şi un fel de autoritarism tinzând să anuleze libertatea voinţei?

— N-am observat acest lucru, răspunse aproape automat grefierul, surprins de modul neobişnuit în care acel om de treabă îl abordase.

— De exemplu, clădirea Primăriei, centrată anume pe latura nordică, pentru a primi cu întreaga faţadă întoarsă spre sud lumina amiezii, în detrimentul construcţiilor ridicate în preajmă. O poziţie fără îndoială abuzivă, care face apologia inegalităţii. Supărător este mai ales faptul că stimulează un anumit gen de egoism, tendinţele latente spre dominaţie şi opresiune care se răsfrâng, în cele din urmă, în atitudinea funcţionarilor de acolo.

Grefierul observă, într-adevăr, că Primăria era mai înaltă decât toate celelalte clădiri din vecinătatea ei, însă până atunci nu se gândise vreodată că asta ar constitui un neajuns. Omul vorbea foarte serios. Scoase de sub haină

un dosar şi începu să-l răsfoiască.

— Meseria mea este de contabil, zise pe un ton încă mai politicos decât înainte, dar am studiat în particular şi arhitectura, care e de fapt marea mea pasiune. Ştiţi ce am constatat? În oraşul acesta sunt prea multe garduri! Garduri, porţi, ziduri, parcele, împrejmuiri care întrerup comunicarea dintre oameni. Generează, ca să zic aşa, sincope, rupturi, nu doar în spaţiu, nu doar în lumea exterioară, ci în mijlocul formelor raţiunii înseşi, în dimensiunea noastră transcendentă. Poftim, vreţi să-l consultaţi?

— Nu, nu… refuză grefierul. Încă nu ştia cum să reacţioneze şi, la drept vorbind, se temea de un scandal acolo, în plină stradă. Modul neobişnuit în care se exprima, politeţea aceea agresivă, discursul absurd şi totuşi de o aparentă coerenţă al necunoscutului exercitau asupra lui o fascinaţie hipnotică, însoţită de presimţirea unui pericol confuz.

— Vă rog, insistă celălalt, însă grefierul se apără împingând cu ambele palme întinse dosarul înapoi spre el. Hm, păcat. Pentru că aici am prevăzut toate soluţiile de reconstruire a oraşului pe baze ştiinţifice complet noi şi socialmente echitabile, astfel încât cetăţenii să aibă drepturi şi obligaţii egale, trăind împreună fericiţi şi lipsiţi de orice griji. O nouă reţea de transport urban, hrană suficientă pentru fiecare, locuinţe salubre şi confortabile, îmbrăcăminte, acţiuni culturale şi educative şi chiar un nou nume: Arabot – oraşul din al şaptelea cer unde se află dreptatea, justiţia, comorile de viaţă, de pace şi de binecuvântare, sufletele drepţilor şi sufletele celor ce se vor naşte în viitor…

— Da, da, foarte bine, consimţi grefierul cu deplină convingere, înţelegând în sfârşit câte ceva. Ca să scape de el cât mai repede, hotărî să-i dea dreptate, indiferent ce ar fi spus. După colţul clădirii aştepta sau veghea un altul, aproape identic celui care îi vorbea, iar grefierul era deocamdată singur. Se întrebă dacă nu cumva aveau de gând să-l bată.

— Nu face pe nebunul cu mine! se răsti deodată celălalt, lăsând deoparte orice urmă de politeţe. Te cunoaştem foarte bine, ştim că eşti poliţist şi ştim cu ce te ocupi. Semnează aici!

Deschise dosarul şi îi întinse stiloul, arătându-i grefierului un tabel în care era trecut şi numele lui.

— Nicio problemă. De altfel, împărtăşesc întru totul ideile şi intenţiile dumneavoastră.

— Asta rămâne de văzut. Suntem mulţi, şuieră contabilul arhitect înainte de a dispărea sub porticul ce dădea spre grădina de vară a cinematografului *Union*. Fără a mai saluta la plecare.

Abia atunci pe cealaltă latură a pieţii apăru în sfârşit caleaşca lui Filip, care înaintă încet şi se opri la doar câţiva metri mai încolo de uşa de la intrarea în comisariat. Agentul, parcă niţel cam trist, lăsă hăţurile din mână şi rămase înfipt pe capra vizitiului. Grefierul se apropie de el hotărât să-l certe.

— Unde naiba umbli? M-ai lăsat ca pe un prost la *Concordia*…

— Am crezut că erai dumneata. S-a urcat în trăsură şi mi-a ordonat să-l duc în mahalaua Potcovari de pe Câmpul Trestiilor, avea aceeaşi voce, nici nu m-am mai întors să-i văd faţa…

— Totuşi, cine era?

Agentul ezită o fracţiune de secundă.

— Nu ştiu.

Minţea. Grefierul îşi dădu seama din primul moment de asta şi nici nu se mai osteni să-l contrazică. Pentru că, în clipa imediat următoare, ceasul din turnul Primăriei începu să bată ora douăsprezece. Visase că trebuia să treacă o punte peste un râu milos şi nu o trecuse – asta însemna încercare nereuşită. Îşi aminti visul ca pe promisiunea unui eşec, de care încerca acum să se scuture aşa cum ar fi scuturat un covor pe care s-a dansat toată noaptea.

— Du-mă la Parchet, zise.

— Domnul procuror nu e acolo, răspunse agentul cu

un fel de îndârjire în glas.

— De unde ştii?

— L-am întâlnit adineauri cu automobilul, cred că s-a dus acasă, să-şi ia masa de prânz.

Era părăsit de toţi şi lipsit de protecţie. Se văzu ridicol şi neputincios, zbătându-se de unul singur pentru a îndeplini capriciile unei voinţe străine, despărţit de dorinţele şi nevoile sale, îndepărtat de propriile gânduri şi sentimente printr-o aglomeraţie haotică de măşti viclene, aruncat în piaţa aceea urâtă, aproape pustie, alături de agentul bătrân şi încăpăţânat care-şi bătea joc de el făcând pe surdul. Grefierului i se făcu deodată milă de sine, se considera nedreptăţit de orele pierdute zadarnic în acea dimineaţă. Totul părea anume făcut ca să-i iasă lui de-a-ndoaselea; toate întâmplările de până atunci ale zilei fuseseră anume măsluite, pentru a-l persecuta şi compromite.

— Era domnul judecător de instrucţie, mărturisi cu întârziere Filip. Mi-a cerut să-l las în mahalaua săracilor, căuta strada Dreaptă, unde cică locuieşte unul… Anania. Când a coborât, am văzut că se ţinea de gard şi am vrut să-l ajut, dar nu m-a lăsat. A zis că se descurcă şi singur, deşi era clar că nu. Mergea ca un orb.

Şi în acea clipă, abia, când îl străbătu fiorul unei dorinţe frenetice, violente, nestăpânite şi, din acest motiv umilitoare, văzu clar soluţia tuturor problemelor. Ar fi trebuit să o ştie de la început. Domnişoara Orzan îl prevenise. Simţi deschizându-se în sine punctul profund şi ultim prin care nebunia lucrurilor putea să năvălească în voie redându-i apăsătoarea ei libertate. Timpul se îngreuna, devenea mai prezent, ca un fel de gravitaţie materială a corpurilor atrase de încetineala pământului şi deplasându-se imperceptibil spre ordinea unei alte raţiuni. Jocul era pe sfârşite, cărţile mari fuseseră jucate şi nu mai avea decât să scoată la întâmplare orice carte s-ar fi nimerit, căci punctajul nu mai putea fi schimbat. Trebuia să fie slab şi să recunoască deschis acest lucru; să se recunoască învins încercând doar să se protejeze, atât cât

putea, de consecinţele neplăcute ale capitulării. Ar fi trebuit să o caute pe domnişoara Orzan, să alerge la ea, să o roage, să-i ceară iertare şi milă – fiindcă avea nevoie de o mamă la pieptul căreia să plângă liniştit. Dar ea plecase de la *Concordia* însoţită de un bărbat tânăr, cu bicicletă, iar grefierul era convins că nu se va mai întoarce niciodată.

— Du-mă la el, porunci hotărât.

Filip stătu în cumpănă, neştiind dacă *el* era judecătorul de instrucţie sau procurorul. În cele din urmă, calul îşi alese singur drumul – şi caleaşca porni agale spre casa procurorului.

Ai un melc pe obraz

— Am să-ţi spun un secret, zise procurorul. Toate ştirile aduse de dumneata îmi erau cunoscute. Deocamdată nu avem motive de îngrijorare, adăugă cu aerul său amabil şi binevoitor dintotdeauna – un mod de a nu se adresa nimănui, disimulând în ambiguitatea unei politeţi uşor neglijente indiferenţa ce-i trasa pe chip cutele unei adânci reflexivităţi. Situaţia se află sub control. Ţin să repet şi să întăresc acest lucru: sub control! E foarte important să ştii.

Cuvintele lui răspândeau calm. Liniştea şi siguranţa lui produceau un fel de sferă magică, în interiorul căreia nimic rău sau neplăcut nu se putea întâmpla; o sferă invizibilă, un halou ce plutea în lumina filtrată a camerei de zi, cu fereastra deschisă spre grădina atât de bine îngrijită şi ordonată, de unde nu se auzea decât foşnetul repetat sistematic al unui aspersor care, probabil, uda gazonul.

Desigur că problemele nu erau câtuşi de puţin simple, lucru demonstrat în mod grăitor tocmai de veştile pe care grefierul însuşi le aducea. Dar nici panica nu ar folosi la nimic, mai ales în împrejurările de faţă. Adăugând aceste precizări, procurorul îşi aminti cu voce tare că se

aflau în ajunul zilei Contelui, ce trebuia sărbătorită, ca în fiecare an, aşa cum se cuvine. Chiar dacă o mina de bezmetici umblă prin sate şi îndeamnă poporul la nesupunere. De fapt, rezerva lui de optimism consta în curajul de a privi lucrurile şi într-o altă perspectivă. Din alt unghi. De exemplu, obiectele acelei camere pot fi privite de la nivelul podelei sau, dimpotrivă, de la înălţimea tavanului, stând în picioare pe masă.

— Ai încercat vreodată să te urci pe masă numai pentru a vedea *altfel* ce se întâmpla în camera ta?

Rezistă cu greu tentaţiei de a dezvolta o teorie ad-hoc despre formele determinate de unghiul perspectivei, la fel de reale, şi totuşi noi, neaşteptate, oferind privirii un univers complet revizuit în care chiar şi sufletul, cu tot ce are el mai intim, se reflectă parcă altfel, şi întorcându-se spre grefier, după ce privise minute în şir undeva în adâncimea peisajului de afară, spuse cu totul altceva.

— Bunica mea a iubit dintotdeauna plantele umile.

Grefierul se apropie de geam şi o văzu păşind anevoie pe lângă tufele de urzici din umbra zidului înalt de aproape doi metri ce împrejmuia grădina, o bătrână trecută de nouăzeci de ani, aplecată mult peste cele două cârje în care se sprijinea şi cu ale căror vârfuri lovea uşor stratul de pământ, într-un mod preocupat şi iscoditor, ca şi cum ar fi vrut să afle ce e dedesubt; fărâmiţa pământul pentru a le ajuta urzicilor să crească mai repede.

— Ştie că va muri în curând şi cred că îşi ia rămas bun de la ele, adăugă pe tonul acela moale şi de un calm încordat cu care ar fi vorbit dacă alături de ei ar fi dormit un copil şi n-ar fi vrut să-l trezească. Deşi e bolnavă, cu un picior gangrenat, se scoală în fiecare dimineaţă şi face treaba asta. Pliveşte straturile de salată sau ridichi şi le udă cu mâna ei, bombănind tot timpul de una singură, parcă le-ar descânta, plantează răsaduri şi bulbi, sau scormoneşte îndelung la rădăcina unui butuc de viţă, nelăsând grădinarul să-l cureţe, lucrează până când cade jos epuizată şi trebuie să aducem căruţul pentru a o transporta în camera ei…

Apoi, amintindu-şi de un lucru mult mai important, se întoarse brusc spre grefier:

— De ce s-a întors doctorul în oraş, ştii cumva?

— S-a întors doctorul? întrebă la rândul său grefierul, ca şi cum n-ar fi auzit bine.

— Are vreo femeie pe aici? Te întreb deoarece ştiu că eraţi prieteni buni. El ţi-a lăsat casă, când a plecat, nu?

Doctorul plecase de câteva săptămâni, se retrăsese la un sanatoriu în munţi, şi-i lăsase cheile casei, iar grefierul nici măcar nu apucase să-şi mute lucrurile, socotind că oricum avea tot timpul să o facă, de vreme ce intenţia clar exprimată a doctorului era de a nu mai reveni niciodată în oraş. Dar tonul cu care procurorul rostise *„eraţi prieteni buni”* trăda o vagă undă de gelozie, conţinea un reproş injust – tocmai de aceea ţinuse să-şi argumenteze imediat prezumţia –, căci până în urmă cu câţiva ani fusese el însuşi unul dintre obişnuiţii separeului de la *Concordia*, bun prieten atât cu doctorul, cât şi cu judele Ştefan, care îi făceau deseori vizite acasă; apoi, după ce se însurase, şi mai ales după moartea judelui Ştefan, se retrăsese treptat în izolarea orgolioasă şi resentimentară la care angajamentele familiale îl obligau, şi chiar dacă se străduise să rămână în continuare prietenos, prietenia lui avea o notă rece şi neplăcută, politicoasă până la ostilitate. Încetă să mai frecventeze separeul de la *Concordia*, unde ceilalţi continuau să se întâlnească (poate sperase că, odată cu plecarea lui, se vor risipi, vor renunţa, din solidaritate cu el, la vechile obiceiuri?), lăsându-se absorbit, înrobit şi, deopotrivă orbit – anihilat, credeau foştii săi prieteni – de patima mistuitoare pentru femeia căreia îi sacrificase până şi cariera profesională, începută într-un mod atât de promiţător. Acum, când se afla la celălalt capăt al tristei sale aventuri, începea să resimtă ca pe o frustrare distanţa pe care singur şi-o luase faţă de ei, şi de aici, poate, uşoara amărăciune din remarca referitoare la prietenia dintre grefier şi doctor.

Grefierul nu ştia ce motive l-ar fi putut obliga pe doctor să revină atât de neaşteptat în oraş; dar tocmai în

momentele când se străduia să-l asigure pe procuror că în niciun caz vreo legătură sentimentală, descoperi că nu discutase niciodată cu doctorul despre femei – despre niciun fel de femei – şi se întrebă dacă acest argument n-ar putea fi folosit împotriva tezei sale.

— Nu cred, zise în cele din urmă. Poate a venit să-şi mai ia din lucruri.

Se limită la această simplă presupunere sceptică, şi totodată suficient de comodă, pentru a evita din capul locului extinderea conversaţiei în direcţia unor evocări nedorite.

— Nu asta e problema, tinere domn. Problema e de ce l-au împuşcat. Pe cine deranja întoarcerea lui?

— Deci, l-au împuşcat, constată grefierul pe un ton ce se dorea neutru, fiindcă ştia că procurorului îi displac gesturile patetice. Domnişoara Orzan îi spusese că va muri împuşcat, îşi mai aminti după aceea.

— Şi mie mi-a prezis la fel. Numai că domnişoara Orzan nu ne poate spune nici cine, nici când şi nici de ce. Prezicerile ei sunt, ca să zic aşa, globale. Spune tuturor că vor muri împuşcaţi. Mai mult de atât nu ştie nici ea.

— Avocatului nu i-a spus asta.

— Da, iar avocatul s-a supărat pe ea…

Procurorul trase aer în piept, ca şi cum ar fi avut intenţia să continue, poate să explice de ce se supărase avocatul, dar renunţă, flutură mâna a lehamite sau a neputinţă şi se lăsă în fotoliul din care se ridicase mai devreme, atunci când îi explicase grefierului de ce trebuie să se urce pe masă pentru a vedea altfel lucrurile, suflând într-un oftat prisosul de aer devenit inutil.

— Noului judecător de instrucţie i-a prezis la fel, insistă grefierul.

— N-are nicio importanţă, dragul meu. Ceea ce ştim e oricum prea puţin în raport cu ceea ce nu ştim. E ca şi cum ne-am da cu părerea despre viaţa de apoi… Matematic vorbind, problema generează un sistem în care numărul necunoscutelor este infinit mai mare decât numărul ecuaţiilor, astfel că sistemul va rămâne

nedeterminat pentru totdeauna. Dar asta nu ne împiedică să atribuim valori mai mult sau mai puţin aleatorii acestor necunoscute şi să ne formăm o imagine, să „ştim”. Desigur, doar o imagine construită din improbabil, din necunoscute şi aproximări, totuşi ceva real, despre care putem – culmea! – enunţa câteva propoziţii adevărate. Tăcu o vreme, ca şi cum ar fi contemplat imaginea improbabilă despre care vorbise, ivită poate atunci dintre gândurile lui, apoi continuă pe un alt ton, descoperind dintr-odată o rezolvare nouă, mult mai acceptabilă. În definitiv, nu suntem decât o provincie nenorocită între atâtea altele – iată un lucru foarte important pe care îl uităm atât de des. În rest, domnişoara Orzan, doctorul, eu sau dumneata? Ipotetica victimă şi nişte asasinate la fel de ipotetice? Mai mult sau mai puţin probabilele minuni despre care le place ţăranilor şi celor din mahalalele târgului să vorbească? Toate acestea nu sunt decât accidente minore pe liniile de câmp al unei energii abstracte.

Era în poza lui resemnată ceva ce îi amintea grefierului de zilele când judele Ştefan, îndrăgostit şi nefericit, îi spusese povestea inginerului francez şi a cortului roşu. După aceea, când îşi aprinse pipa, contradicţia dintre preocuparea iniţială faţă de motivele întoarcerii doctorului şi dezinteresul suveran de la urmă – raportat nu doar la legătura dintre predicţiile domnişoarei Orzan şi soarta doctorului, ci şi la destinul oraşului în general – se învălui într-un nor de fum albăstrui şi aromat şi se risipi odată cu el. Când scotea mult fum din pipă şi îşi mângâia îndelung bărbia, avea de gând să spună lucruri importante. Iar grefierul se grăbea şi ar fi dorit să se întoarcă mai repede la Hanul lui Cliopa, căci trecuse de amiază şi comisarul îl aştepta desigur cu un răspuns.

— Sper că rămâi să iei prânzul cu noi, zise pe deplin convins că nu putea fi vorba de vreun refuz. Soţia mea te-a lăudat foarte mult şi apreciază talentul dumitale poetic. Acum e plecată la croitoreasă, dar se va întoarce dintr-o clipă în alta.

Ultima frază rostită de procuror bloca în constatarea

ei perspectivele conversaţiei. Şi totuşi, găsi resurse pentru a începe discursul prelung şi monoton la care se gândise, poate, atunci când îşi aprinsese pipa.

— Nu ştiu dacă dumneata crezi în destin şi ce înţeles dai acestei noţiuni. Mi se pare că am citit undeva, sau am gândit eu însumi, că destinul e un pseudonim al lui Dumnezeu, fiindcă ne însoţeşte pretutindeni. S-ar zice că există, în destinul fiecăruia, un coeficient existenţial a cărui valoare prestabilită concentrează întreaga energie a acelui destin; o constantă incoruptibilă şi imposibil de modificat la cheremul căreia rămânem toată viaţa, astfel încât orice victorie într-o parte reclamă înfrângeri compensatorii în alta; orice succes e condiţionat de un eşec care îl pregăteşte sau îi succede. Actele noastre fundamentale sau frivole sunt determinate de acel coeficient, se subordonează neîncetat legilor compensatorii pe care el le reglează… Deci, problema nu e decât aceea a valorii constantei respective, a mărimii ei. Fireşte, când spun toate astea, am în vedere, în primul rând, propriul meu destin.

Ce om deştept, gândi grefierul, ce de lucruri interesante ştie să spună! Citise oare *Oda*? Sau ea îi vorbise despre secretul lor, pe care făgăduise că-l va ţine cu străşnicie (dar cât te poţi încrede în făgăduielile unei femei)? Atitudinea procurorului nu lăsa deocamdată să se întrevadă vreo bănuială, ciudat era doar faptul că nici măcar nu adusese vorba despre *Odă*, ceea ce putea însemna fie că dorea să menajeze acest subiect sensibil, fie că, dimpotrivă, stătea la pândă, iar reflecţiile despre destin preparau condiţiile unui reproş cât mai civilizat. Grefierul se temu că va începe să-i vorbească despre nefericirea lui, împiedicându-l astfel să se mai refere la chestiunile profesionale presante pentru care venise, ceea ce se şi întâmpla, dar nu înainte ca procurorul să sune clopoţelul şi să poruncească servitoarei două cafele şi două păhăruţe de lichior.

Omul nehotărât umblă pe stradă fără ţintă şi îi mai încurcă şi pe ceilalţi, le transmite nehotărârea lui celor cu

care se întâlneşte. De aceea vezi câteodată doi inşi care, întâlnindu-se, nu ştiu pe ce parte să treacă unul de altul. Procurorul era un astfel de om. Se întâlnise cu grefierul şi acum se tot înclinau ca nişte caraghioşi ba într-o parte, ba în cealaltă, făcând simultan gesturi simetrice, de altfel pline de bunăvoinţă, dar care nu reuşeau să-i scoată din situaţia ridicolă de a nu-şi putea continua drumul.

— Înţelegi ce vreau să spun. Uneori, sau poate întotdeauna, iubim mai mult slăbiciunile decât forţa. De fapt, forţa nici n-ar putea fi iubită. Admirată da, însă nu iubită; numai slăbiciunea se bucură de acest privilegiu. Dacă e să dau exemplul meu… Tăcu, făcu o scurtă pauză, trase din pipă, iar fumul albicios îi ascunse pentru câteva clipe ochii albaştri şi blânzi. Ştii că ea e şi puţin bolnavă de nervi.

Nu ştia. Aflase însă alte lucruri, cel puţin la fel de interesante, mai ales după ce, prin natura şi implicaţiile noului său rol, acela de consilier literar secret, şi datorită riscurilor pe care acest nou rol le presupunea, trebuise să se pună la curent cu „datele problemei” lor; era mai atent când se vorbea despre procuror, înregistra şi interpreta toate aluziile şi cuvintele în doi peri pe care unul sau altul le aruncau, când se făceau referiri la trecutul recent sau mai îndepărtat, sau la familia lui. Până în urmă cu numai câţiva ani, fusese un om conştient de valoarea sa, ambiţios, puternic şi mândru, admirat şi râvnit de femei, respectat şi temut de bărbaţii acestora, iar averea lui considerabilă făcea să viseze pe orice burghez care avea o fată de măritat. Provenea dintr-o familie respectabilă, era ceea ce, în codul valorilor provinciale, s-ar numi un tânăr de viitor, deşi ca vârsta trecuse binişor de treizeci de ani; dacă s-ar fi zvonit, de exemplu, că urmează să se însoare cu una din nepoatele Guvernatorului, lucrul acesta n-ar fi mirat pe nimeni. Şi dintr-odată se schimbase, devenise un altul, care îşi bătea joc de tot ce preţuise până atunci cel dinaintea lui. Toate grijile şi gândurile lui aveau dintr-odată o altă direcţie, centrul existenţei sale fusese deplasat. Schimbarea aceasta îl găsise complet nepregătit

şi de aceea lovise în plin. O fiinţă al cărei destin îi fusese până atunci indiferent, de a cărei existenţă multă vreme nici nu ştiuse, devenise dintr-odată obsesia preocupărilor sale, îi absorbise întreaga fiinţă şi, într-un anume sens, îi lichidase conturile cu viaţa. O iubea cu un egoism feroce, anihilator, un fel de disperare isterică în care însuşi obiectul iubirii aproape că nu mai conta, servind doar de pretext raportului imaginar pe care îl întreţinea cu sine. Se depărtă de vechii prieteni, se închise treptat faţă de lume, abandonând vechile ambiţii şi vanităţi, condamnându-se de bunăvoie la singurătate şi claustrare pentru a contempla nestingherit semnalele misterioase primite din adâncul întunecatului său delir. Se spune că, dacă plăcerea sexuală ar fi pur fizică, diavolul nu s-ar mai preocupa de ea. Senzualitatea devine viciu în măsura în care atinge coardele sufletului, căci păcatul constă în dorinţă, nu în posesie. Diavolul e *voyeur*-ist. De vreme ce trăirea spirituală cea mai nobilă se exprimă adesea prin senzualul cel mai grosier, trebuie admis că există o comunicare subterană şi o condiţionare reciprocă a lor, îndreptăţind bănuiala că ambele se întemeiază pe aceeaşi mistică, provin din aceeaşi specie de abis. Văzută din exterior, iubirea nu semnifică nimic, dialectica şi gesturile ei rămân stranii, inexplicabile, adesea ridicole, fiindcă percepţiei exterioare i se refuză accesul la fantasmele din care îndrăgostitul, asemenea misticului, îşi construieşte în cel mai deplin secret imaginea aproximativă a transcendenţei. Dar dacă e adevărat că iubirea are, ca şi suferinţa, natura infinitului, atunci ar mai trebui adăugat că procurorul se instalase într-un infinit adiabatic, etanş, ostil oricărei comunicări şi care îl proiecta în vid.

Din locul unde se afla, în fotoliul orientat pe diagonala încăperii, grefierul nu vedea pe fereastră decât un petic de cer şi vârfurile abia înfrunzite ale celor câtorva copaci de la marginea grădinii, dar simţi, din uşoara tresărire a vocii procurorului, că în curte se întâmplase sau urma să se întâmple ceva. Îndată după aceea, pe pavajul peronului se auziră paşi, mai întâi un fel de fâsâit, apoi

zgomotul înfundat al portierei maşinii urmat de loviturile dure ale tocurilor unor pantofi femeieşti – ceea ce însemna că ea revenise din oraş. În curând avea să intre, uşor îmbujorată, cu obrajii lucind de o transpiraţie subţire şi câteva fire de păr căzute peste frunte, în încăperea unde cei doi filosofau cu atâta gravitate despre amor şi alte lucruri la fel de importante, spulberând cu mirarea ei de o clipă construcţiile ideale clădite cu atâta trudă intelectuală de procuror şi, într-o mai mică măsură, de grefier.

— Pentru a încheia cu teoria coeficientului de compensare, aş putea spune că, în definitiv, constanta destinului… (aici procurorul avu acea ezitare sau tresărire) este o constantă a sufletului nostru şi ea ne trimite spre destinul pe care singuri ni-l alegem. Ştii, probabil, că orbii au un simţ al pipăitului deosebit de fin, în timp ce vederea surzilor este mult mai bună decât a celor cu un auz normal; astfel deficitul unui simţ acutizează simţurile remanente, iar handicapul unui organ determină şi condiţionează performanţele altuia, încât prin redistribuirea energiei vitale fiinţa fizică să-şi poată satisface nevoile globale de adaptare la mediu. Dar dacă extindem această observaţie la simţurile sufletului – căci, presupun, trebuie ca sufletul să aibă propriile sale simţuri, fără de care simţurile trupului ar fi de prisos… – de exemplu, ce s-ar putea întâmpla unui suflet orb? S-ar orienta în mediul său, adică în câmpul adevărului, ascultând şi pipăind, ar avea despre el o imagine acustică şi palpabilă şi l-ar reduce la limitele acestei imagini.

— Poate l-ar şi mirosi puţin, propuse grefierul.

— Sau l-ar gusta. Îmi imaginez papilele gustative ale sufletului meu orb încercând să determine forma şi culoarea adevărului invizibil. Dar în discuţie e altceva – acel echilibru optim între organism şi mediu sau, dacă e vorba de suflet, o relaţie de comunicare optimă cu Adevărul. Am putea da acestui optim numele de fericire. Ea nu e condiţionată de perfecta funcţionare a organelor sufletului, ci de compensările pe care şi le oferă reciproc, de conştiinţa vie a formelor care le limitează şi a forţelor

care le contrazic…

Vorbise într-adevăr prea mult, iar când se lăsă tăcerea, pe chip i se putea citi oboseala şi chiar un uşor dezgust de sine. Îşi privi ceasul de mână.

— Dimineaţa asta a trecut prea repede, adăugă într-un târziu, ca şi cum aceasta ar fi fost concluzia la care dorise să ajungă.

Aşa cum se întâmpla ori de câte ori, pentru a convinge pe cineva, faci risipă de argumente. La urmă, gândurile încep să se certe singure între ele, mintea intră într-un fel de reflux şi pune la îndoială toate raţionamentele pe care s-a bizuit, încât judecăţile care ceva mai devreme păreau atât de evidente devin îndoielnice. Poate că îşi judeca involuntar propriile cuvinte, descoperind abia acum cât de puţină dreptate avusese. Nu asta dorise să spună, nu aici dorise să ajungă cu teoria lui, ci în cu totul altă parte, la un adevăr pe care doar îl presimţea, fără să-l poată atinge nici măcar în gând, dar pierduse şirul ideilor, împins din urmă de logica mult prea rigidă a enunţurilor, ori din vanitate, lăsându-se corupt de tentaţiile retoricii, cedând unui demon elocvent, dorinţei de a fi convingător.

Ea îi găsi în această stare de uimire tristă şi dezamăgită, învinşi, tăcuţi, resemnaţi, cu simţurile golite de orice curiozitate şi toate sentimentele dizolvate într-un fel de melancolie vinovată, ca şi cum ar fi aşteptat-o cu o intenţie rea; ca şi cum, aşteptând-o, s-ar înverşunat împotriva ei. Învelit în halatul de casă, procurorul se întinsese pe sofaua de lângă şemineu molfăindu-şi pipa între buze, în timp ce grefierul îşi număra buricele degetelor, care îi ieşeau mereu fără soţ.

— Bună ziua, domnule grefier Luca. Ce mai faceţi?

Grefierul se ridică pentru a răspunde cum se cuvine atenţiei ce i se acorda, însă după ce abia îl atinsese cu vârful degetelor, ea îşi retrase de îndată mâna, grăbindu-se să strângă pe tăviţa de argint paharele de lichior şi ceştile goale. Ar fi putut lăsa acest serviciu în grija servitoarei, dar probabil că ţinuse să-şi îndeplinească datoria de gazdă

ca o modestă şi supusă gospodină, aşa cum se obişnuieşte în familiile chibzuite şi cuminţi, chiar dacă, să zicem, excesul ei de politeţe şi docilitate ar fi conţinut şi o imperceptibilă doză de ironie. De fapt, nu o interesa ce mai face domnul grefier Luca; răspunsul lui bălmăjit şi precipitat produse o impresie mediocră, poate că nici nu fusese auzit, iar micul surâs amabil din colţul gurii nu reprezenta decât un semn de politeţe şi bună creştere. Pus în inferioritate, grefierul căută şi găsi o consolare în observaţia că, în definitiv, femeia aceasta nu era propriu-zis frumoasă. Trupul îngust, fragil, cu sânii mici devenea, în anumite momente, aproape transparent, impresie accentuată de faţa ascuţită, cu obrajii supţi şi pometţi proeminenţi. Când zâmbea, gura uşor dispreţuitoare se dilata mult, vârful nasului şi bărbia i se ridicau puţin, iar chipul i se rotunjea şi căpăta un aer nostim, ca de copil. Atunci, în ce consta misterul atracţiei atât de puternic senzuale pe care prezenţa ei o provoca? Enigma ei, căci avea desigur o enigmă, un secret a cărui dezlegare grefierul o ştia doar pe jumătate sau mai puţin, îi îmbiba privirea apoasă cu o dorinţă profundă şi fără obiect, preocupată obsesiv de ceva din interiorul ei. Întârziase pentru a-şi schimba ţinuta de oraş cu o rochie comodă de casă, cu mâneci scurte, făcută dintr-un material înflorat, care-i dădea într-adevăr un aer de fetiţă ştiutoare şi niţel perversă, aşa cum sunt mai toate fetiţele cu puţin înainte de a intra în pubertate. Mişcându-se cu îndemânare prin spaţiul îngust dintre măsuţă, fotoliu şi canapea, reuşi să-şi facă treaba repede şi precis ca pe un număr acrobatic îndelung exersat la sfârşitul căruia nu-ţi rămâne decât să aplauzi. Grefierul văzu totuşi prin deschizătura uşii că dincolo, pe hol, aştepta servitoarea, ceea ce îl făcu să surâdă enigmatic.

Abia după ce ea ieşi, purtând cu excesivă atenţie tăviţa pe care adunase paharele şi ceştile, procurorul se ridică de pe sofa, cu o expresie de elegantă nemulţumire pe faţă, întrucât propria lui soţie nu-i acordase nicio atenţie.

— Vom divorţa îndată după Serbările Contelui.

Chiar şi acest anunţ atât de grav, rostit de el dobândea nu ştiu ce frumuseţe retorică; părea desprins dintr-o piesă de teatru. Surprins, grefierul tăcu într-un mod cât se poate de cuviincios, potrivit funcţiei sale minore, deşi încrederea cu care era tratat i-ar fi dat, poate, dreptul la mai multă îndrăzneală. După ce lovi uşor de câteva ori cu luleaua, acum stinsă, în marginea scrumierei, procurorul se opri, a câta oară, lângă fereastra ce da spre grădină. Vorbi de acolo, aşa cum se afla, întors cu spatele la grefier.

— Am hotărât asta de comun acord… Va fi ceva cât se poate de civilizat, fără tam-tam şi istericale. Vocea lui avea un fel de tremur, o precipitare nervoasă, ca şi cum, odată hotărârea luată, ar fi vrut ca divorţul să se consume imediat, chiar în clipa aceea, măcar pentru a scăpa de o grijă. Nimic nu e mai plictisitor şi mai împotriva naturii – da, da – nimic mai pervers decât dragostea cuminte şi domestică, amorul metodic, disciplinat, perfect încadrat în regulile de conduită conjugală preamărite de ipocrizia micului burghez. *„Matrimonium est meretricium, matrimonium est lupanar”* – căsătoria este prostituţie, aveau dreptate catarii, dragă domnule Luca. Numai că, pentru a înţelege asta, trebuie să treci mai întâi prin infernul ei.

Încântat că-i fusese pronunţat numele, grefierul găsi potrivit să-şi manifesta opinia într-un mod cât mai decent.

— Îmi pare rău.

— Nu trebuie să-ţi pară rău! Ştii desigur cât am iubit-o. Şi o iubesc încă foarte mult. Numai că, vezi, femeilor nu le ajunge asta, vor întotdeauna mai mult şi partea proastă e că nici ele nu ştiu precis ce vor… Probabil că ţi-ai dat seama şi dumneata de acest lucru. Din câte ştiu, eşti căsătorit, da? Cu una din fetele comisarului. (Chiar dacă era cu spatele, grefierul îi văzu zâmbetul subţire, precis, perfid, gata să-l înece…). Soţia dumitale e geloasă?

Stătu în cumpănă înainte de a răspunde, încercând să ghicească ce răspuns ar fi dorit să audă procurorul.

— Mda… Puţin, aşa, ca orice nevastă.

Procurorul se întoarse brusc şi îl ţinti cu coada pipei.

— Dar *dumneata* eşti gelos pe ea?

Luat din scurt, grefierul se intimidă.

— E cam bolnavă, are diabet, spuse.

— Prostii! – izbucni procurorul. Ce legătură are diabetul? Altceva te-am întrebat, dar te prefaci că nu înţelegi. Doar exerciţiile imaginaţiei, complicitatea lor cu pasiunile şi dorinţele fac farmecul jocului erotic. Problema e dacă eşti gelos şi dacă gelozia te excită. Dacă ispita de a o da altuia te-a încercat vreodată, măcar aşa, ca exerciţiu intelectual. Dacă ai gustat din dulceaţa amară a otrăvii care ucide în noi tot ce înseamnă instinctul posesiunii fizice, pentru a ne oferi în schimb beţia şi extazul acela întunecat, comparabil numai cu transa mistică… Fiindcă te desprinzi de propriul trup, iar sufletul respiră un fel de fluid universal, poate însăşi lumina astrală de care ne vorbesc filosofii ermetici…

Chipul procurorului căpătase o paloare bolnăvicioasă, pământie, ca la alcoolici, iar tremurul tot mai vizibil al buzelor întărea impresia că delirul căruia i se abandona provenea dintr-o cauză morbidă. Continuă să vorbească din ce în ce mai precipitat, pradă unei agitaţii lăuntrice imposibil de stăpânit, ca şi cum ar fi fost martorul scenei de coşmar pe care cuvintele lui tot mai bolborosite o descriau. E nebun, gândi grefierul, iar eu sunt prizonierul acestui nebun.

— Să fii lângă ea în acel moment de mijloc al fiinţei şi neantului… S-o vezi încolăcindu-se în braţele celuilalt, gâfâind de dorinţă, să te bucuri de întreaga frumuseţe a trupului ei arcuit, vibrând la atingerea palmelor lui aspre; se zbate, pare că se îneacă şi caută aer cu gura larg deschisă, vrea să rupă, să muşte, îi auzi scâncetele şi gemetele de o dureroasă voluptate, când pieptul lui îi striveşte sânii şi părul lui o zgârie; moare în sine şi învie în celălalt, gura lui îi suge sufletul, înoată unul în altul, plutesc şi zboară, undeva în adâncimea coapselor ei flăcăruia roşiatică aprinsă acolo zvâcneşte ca o fiinţă vie,

apoi un strigăt scurt şi uimit te străbate ca un fior, te ridică şi te izbeşte ca un cutremur… Ai trăit vreodată secunda aceea de neant? Ai simţit vreodată arzând în maţele tale voluptatea celuilalt, când o penetrează şi-i umple pântecul cu un sex lacom şi viguros, când sămânţa ţâşneşte din el fierbinte ca o lavă ce se prelinge apoi în mitra ei până în cele mai ascunse interstiţii?

— Nu, aşa ceva nu am…

— Oh, eşti încă tânăr, oh, atât de tânăr, ha, ha… Dar n-are nicio importanţă.

Şi începu să râdă în hohote. Un râs nefiresc, aproape isteric, de care grefierul se sperie. Chiar şi în această stare degaja un fel de forţă, o voinţă nestăpânită de a domina, căreia grefierul i se supunea involuntar, astfel încât atunci când procurorul spuse ultimele cuvinte, rămase ca hipnotizat.

— Ştiu *secretul* vostru. Ea mi-a spus tot ce s-a întâmplat între voi, pentru că ea îmi spune întotdeauna *totul* şi cu lux de amănunte. O vrei? – cu o mişcare bruscă îl prinse de mână, anticipând gestul de retragere al grefierului. Mi-ar plăcea enorm să vă văd împreună! şopti. Ţi-aş rămâne profund îndatorat. Nici nu voi fi aici, dacă vrei, plec în oraş, la Parchet, vă las singuri. Îmi ajunge doar promisiunea dumitale că se va întâmpla aşa cum îţi cer…

Îl fixă cu o privire hotărâtă, fanatică, în timp ce mâna lui îl strângea cu putere, ca un cleşte. Grefierul remarcă atunci culoarea ochilor lui albaştri, sticloşi, de animal de pradă, de vasilisc, de energumen.

Urma unui melc pe obraz sau senzaţia că un melc persista acolo.

— Las-o, pleacă, pleacă, pleacă!…

Trebuia să se ascundă undeva. Avea nevoie să rămână singur, cât mai mult timp, să rememoreze şi să-şi clarifice sieşi clipele acelea de coşmar, să le consume prin repetiţie obsesivă până la epuizare, să le anuleze prin

propriul lor exces, până la imobilitate şi vid. De ce acceptase? De ce se lăsase târât în această aventură murdară? întrebări inutile, tardive şi conţinând chiar o anumită doză de ipocrizie, căci atunci ştiuse bine, sau cel puţin crezuse că ştie ce face şi acceptase conştient propunerea (iar ei ştiuseră că va accepta, simţiseră curva şi perversul din el şi-i ţesuseră cu răbdare plasa). Acum se simţea pângărit, umilit, neputincios, abandonat deriziunii; o stare febrilă, de teamă şi vulnerabilitate şi deznădejde, ca aceea pe care o ai la capătul unei nopţi de beţie şi dezmăţ, după ce ţi-ai pierdut întreaga avere la poker şi realizezi în sfârşit dimensiunile dramatice ale acelui eşec împreună cu consecinţele lui ireversibile.

Lăsă agentul cu căruţa să-l aştepte la comisariat, iar el alergă pe jos la casa doctorului, căutând un loc de exil teribilei sale taine. Cu capul în pământ, ferindu-se să-i privească pe trecători, pentru că presiunea privirii lor l-ar fi strivit, pentru că privindu-l în ochi, ei ar fi văzut fantomele de care fugea şi ar fi putut citi pe chipul lui spaima şi scârba de sine ascunse acolo. Un pericol confuz transpira prin toate zidurile, o materie ostilă ce emana deopotrivă din soarele galben al după-amiezii, din clădiri cu acoperişurile gata să-i cadă în cap şi din copacii plini cu pietre în loc de frunze, din pietrele macadamului şi din trupurile oamenilor care se apropiau de el mormăind ameninţător cu pumnii strânşi în întunericul din buzunare, ca şi cum s-ar fi pregătit să-l lovească sau să-i înfigă şişul în maţe.

Doar casa plină de umbre a doctorului Marcu îl aştepta ca un prieten răbdător, veşnic credincios, neglijat multă vreme, de care îţi aminteşti şi către care alergi abia într-un târziu, când toţi ceilalţi te-au părăsit; prietenul întristat şi singur căruia îi încredinţezi de fiecare dată numai dezamăgirile şi eşecurile şi a cărui tăcere dojenitoare e singurul său reproş. Era, poate, una din cele mai vechi case din oraş şi, fiindcă în ultima vreme doctorul nu o mai îngrijise (plănuind, desigur, de mai mult timp să plece), căpătase acel duh melancolic al lucrurilor părăsite,

mirosul şi ecourile caselor pustii. Grilajul foarte vechi fusese încolăcit de tulpini şerpuitoare de glicină; poarta ruginită se aplecase într-o parte şi, ca s-o poată mişca, grefierul trebui mai întâi să o ridice din balamale, care scârţâiră jalnic. Din fundul grădinii, se îndreptă, printre mormane de gunoi, apoi pe lângă zidul scorojit, cu tencuiala pe alocuri căzută, către uşa din dos, pe o cărăruie năpădită de bălării cu lujer gros, acum uscate, ce păreau nişte stafii ale fostelor plante cândva semeţe şi înfloritoare. De-ar găsi mai repede cheia! O imploră în gând să fie acolo, la locul ei, să nu trebuiască să o caute mult, căci l-ar fi podidit plânsul şi disperarea. Sub piatra pusă dinadins lângă burlanul de scurgere, într-o poziţie anonimă, ca să nu atragă atenţia…

Într-o cămăruţă răcoroasă şi protectoare, departe de gălăgia fără rost a lumii, acolo se va ascunde încercând să pună în ordine haosul din cap, hăituiala de voci, vârtejul lor fără lege al cărui zgomot indistinct, de o violenţă dezagreabilă, îl împiedica să-şi adune gândurile risipite prin tot corpul. Să nu vadă pe nimeni şi să nu audă nimic, să poată sta întins pe ceva – poate chiar pe jos, pe dalele reci ale pardoselii simţind cum umezeala rece a gresiei îi pătrunde prin muşchi şi ţesuturi, ca infiltraţia cu novocaină, până în măduva oaselor – dar trebuia neapărat să stea culcat, neclintit, cât mai mult timp, aşteptând să se stratifice în el senzaţii, cuvinte, imagini şi emoţii atât de intens carnale, atât de zgomotos învălmăşite în carnea murdară şi spurcată a propriului trup. Mirosul de aluat îi pătrunsese în piele şi mai departe, în sânge, până la suflet, îl făcea să respire greu. Un noian de sentimente confuze şi contradictorii îi stăpânea gândurile. Îşi amintea vag, imaginile erau neclare, deşi trecuse atât de puţin timp, sau poate tocmai de ceea, ca şi cum ar fi scris totul pe nişte hârtii care ulterior se udaseră, iar cerneala, împrăştiindu-se odată cu apa, devenea foarte greu lizibilă. Aerul călduţ al camerei, fereastra deschisă spre grădină, de unde venea un fum subţire de vreascuri arse, pereţii cu desenul tapetului din linii argintii, fotografiile din tinereţe şi de la

nuntă, cele două fotolii şi sofaua din piele vişinie de lângă şemineu, pe care ea se aşeză împletindu-şi picioarele şi lăsându-şi genunchii descoperiţi, îl urmăreau până aici, împreună vocile care îl ademeneau, îl îndemnau sau îi porunceau şi cu primejdia menţinându-se încă prezentă sub forma unei efervescenţe chimice care degaja periodic valuri de căldură şi de frig în întregul organism.

Fusese o cursă! Ar fi trebuit să-şi dea seama cu mult timp înainte, încă de la început, de atunci când procurorul îi ceruse să o ajute să scrie *Oda*. Ar fi putut să-şi dea seama şi mai târziu, când încă nu era prea târziu, în timp ce o învăţa să aleagă cele mai potrivite metafore, dar se lăsase atras în complicităţile ei aparent naive, acceptase jocul ei perfid, „de-a secretul" despre care însă procurorul ştiuse în permanenţă totu*l* – acum nu mai încăpea vreo îndoială. Sau, măcar, în ultima clipă, când îl găsise pe procuror singur, iar acesta exclamase: *ai venit tocmai la timp, eşti al treilea!* – exclamaţie căreia grefierul îi atribuise un sens complet greşit. Măcar să nu se fi apropiat de ea! Ar fi putut rămâne aşa câtva timp, discutând banalităţi convenţionale, iar la urmă s-ar fi ridicat, şi-ar fi cerut politicos scuze şi ar fi plecat să îndeplinească până la capăt misiunea încredinţată de comisar. În clipa când îi dezveli pieptul, ştia ce va urma; ştia că e victima unei farse, fără a bănui însă şi cât de oribilă. Nu avea nimic pe sub halatul de muselină, iar când obrajii îi alunecară fără voie între sânii ei fierbinţi, amestecul de teamă şi dorinţă îl făcu să tremure. Fiindcă râvnise cândva la asta (obrazul meu îngheţat lipindu-se de sfârcul tău fierbinte, punctul de fugă şi de uitare; odihna luptătorului...) *De ce tremuri? Nu fi prost! Nu fi slab*! îi auzi dintr-odată bătăile inimii. Asta nu-l ajuta deloc, dar îl făcea să se simtă mai bine. Vrând să se asigure, o întrebă dacă procurorul plecase într-adevăr la Parchet, aşa cum promisese. *Nu ştiu, o fi plecat,* zise ea, *ce importanţă mai are*? începu să gâfâie. Mâna ei rece pătrunsese pe sub cămaşă şi urca încet pe piept; apoi dintr-odată se răzgândi şi începu să coboare. Cu cealaltă mână îl apăsă pe creştet.

Era încă rigid, nu înţelegea ce i se cere, ceea ce o obligă să se răstoarne brusc pe spate, astfel că nasul lui alunecă de-a lungul abdomenului, aproape zgâriindu-se. *Hai, muşcă-mă! Vreau să mă muşti!...* Iluzia plăcerii dispăruse cu totul, rămânea doar să-şi îndeplinească riguros şi cât mai eficient rolul de instrument masturbator pe care ea i-l atribuise de la început. Îi împingea capul tot mai jos, cu ambele mâini, nerăbdătoare şi enervată de rezistenţa lui, începu să inspire frenetic, să icnească, ţipând din când în când scurt şi subţire ca o purcică, şi să-şi scuture fundul, zvârcolindu-se şi gemând ca şi cum ar fi căzut pradă unei crize convulsive, în timp ce vibraţia cărnii şi amestecul păstos de salivă şi secreţii vaginale produceau acolo o clefăială care lui i se părea un vacarm. Procurorul îi pândise tot timpul prin oglindă – la un moment dat îi simţi arsura privirii ca pe o flacără de sudură în ceafă – şi apoi, când deschise uşa şi năvăli brusc în cameră, cu chipul desfigurat de dorinţă, curentul de aer lovi fereastra de canat şi o închise cu zgomot; îşi înfipse gheara în umărul lui şi îl trase cu o forţă sălbatică înapoi, *gata, ajunge, las-o, pleacă, pleacă, pleacă!* Grefierul căzu în fund, pe podea, ca un caraghios, ca o mică gânganie, cu pantalonii pe vine, la picioarele lor, şi de acolo, în timp ce se târa încercând să-şi adune veşmintele, văzu cum se împlântă în ea. *Pleacă, am zis, pleacă!...*

Îşi aminti de comisar ca de ceva cu totul depărtat în timp, bunăoară un prieten din copilărie de care se despărţise de mult şi al cărui chip abia mai răzbătea prin negura anilor – oare îl va mai recunoaşte? Fără nicio legătură cu toate acestea, îl văzu pe comisar pe marginea unei râpi adânci, privind preocupat în jos. Însă ce era acolo jos, pe fundul prăpastiei, nu putu să vadă, deşi ar fi dorit. Comisarul se tot înclina deasupra ei, într-un mod cel puţin imprudent, riscând în orice moment să-şi piardă echilibrul, iar grefierul, urmărindu-l, se înclina odată cu el, încercând să vadă ceea ce vedea sau ar fi dorit să vadă comisarul, dar nereuşind decât să audă murmurul confuz ce răzbătea

de acolo. Trebuia să facă un extraordinar efort de concentrare a voinţei pentru a-l ţine pe comisar să nu cadă, perfect conştient că în lipsa efortului său, într-un moment de slăbire a atenţiei, malul s-ar fi surpat, iar comisarul s-ar fi prăbuşit în văgăuna aceea fără fund. În momentul acela ar fi dorit să enunţe o frază cât mai abstractă, ceva din domeniul ideilor pure, sau un adevăr fundamental despre toate lucrurile la un loc şi despre cauza lor finală, în aşa fel încât acurateţea şi precizia enunţului său să-şi exercite efectul asupra lucrurilor înseşi, imprimându-le o dată pentru totdeauna rigoarea, stabilitatea şi spiritul de ordine de care duceau atâta lipsă. Era neîndoios că o asemenea frază există, sau măcar un cuvânt, îi presimţea vecinătatea şi iminenţa aşa cum ar fi simţit efectul unui câmp de forţe telepatice asupra gândurilor, impunându-i-se ca o voinţă exterioară şi totodată acţionând din interior, ca atingerea unei sfere circumscrise globului minţii sale. Pentru un copil mic şi care n-a învăţat încă să vorbească, primul cuvânt pe care reuşeşte să-l pronunţe foloseşte pentru a denumi pisica, raţa, copacul şi, în egală măsură, foamea sau setea, exprimă toate nevoile şi toate senzaţiile lui, denumeşte toate obiectele percepute, indică întreaga lui atitudine faţă de lumea înconjurătoare, pentru că, în definitiv, acela este numele Lumii – spune Totul, iar grefierul încerca să regăsească în memorie vestigiile acelui cuvânt uitat, acoperit cu timpul de mormanul atâtor cuvinte nefolositoare, nereuşind însă decât un şir nesfârşit de dezamăgiri, căci descoperea de fiecare dată doar un fel de neputinţă fără nume, neputinţa copilului care, deşi ştie înţelesul multor cuvinte, nu a învăţat încă să articuleze niciunul.

Într-un târziu, se ridică. I se făcuse frig. Se simţea obosit, dar şi parcă mai uşurat, de parcă ar fi plâns – deşi nu-i cursese nicio lacrimă – totuşi, un rest din încordarea de mai înainte persista, aşa cum mai persistă greaţa după ce ai vomitat doar o parte din conţinutul stomacului. Urcă la etaj pe o scăriţă interioară din lemn care scârţâia

amarnic la fiecare pas; încet, clătinându-se şi ţinând strâns mâna pe balustradă, ca un om bolnav. Când ajunse în capul scării, se văzu, la celălalt capăt al holului, într-o oglindă cu poleiala căzută pe porţiuni mari, îşi văzu acolo trupul neîntreg, compus din bucăţi oarecum fără legătură între ele, cu mari pete în care nu era nimic, ca nişte găuri spre neantul din el însuşi. Se apropie, cu un fel de curiozitate ştiinţifică, spre a cerceta mai în amănunt bucăţile acelea din el, parcă independente sau unite printr-o lege nestatornică şi capricioasă, încât părţile vizibile se schimbau la fiecare mişcare, iar schimbarea era trecere prin nimic, şi atunci văzu prin oglindă, în spatele său, ceva ce la început nici nu putea fi denumit în vreun fel, subţire ca umbra şi având consistenţa ei; neîntreagă, cum se vedeau toate în oglinda în care privea, şi oarecum confuză, căci lumina ajungea acolo slabă şi împrăştiată printr-un geam mat, umbla încoace şi încolo, se târa pe podea în urma grefierului, răsucită în sine, cu un fel de umilinţă, ca un câine care aşteaptă să fie bătut.

Dar era chiar câinele! Abia când se întoarse îl văzu, mirându-se că în oglindă nu-l văzuse; umbra lui se proiecta, în lumina venind dinspre casa scării, pe podeaua holului, iar când înţelese acest lucru, grefierul se retrase din faţa oglinzii şi păşi tiptil pe lângă perete, ca unul surprins făcând un lucru infamant. Nici n-ar fi fost nevoie de atâtea precauţii. Văzându-l, câinele nu se sperie şi nu fugi, ci îl privi trist, într-un mod care grefierului i se păru dojenitor.

— De ce m-ai urmărit? îl întrebă grefierul. Ce vrei de la mine?

În loc să-i răspundă, câinele începu să tuşească. Poate că nici nu-l urmărise. Îl aşteptase aici, ştiind că va veni.

— Cum te cheamă?

— *Schlemihl,* răspunse câinele.

Vrea să mă muşte, dar îi e ruşine, gândi grefierul – şi începu să plângă, abia acum. Nici nu plângea propriu-zis, şiroaiele de lacrimi curgeau din el ca dintr-un vas spart.

Un vas a cărui murdărie nu se va mai spăla niciodată, îşi spuse – cum amintirea acelei întâmplări va rămâne eternă – fiindcă mizeria trecuse prin piele odată cu mirosul acela ca de aluat, intrase în sânge şi atinsese ceva din străfundul fiinţei sale celei mai secrete.

Cine citeşte să înţeleagă

Chiar în locul în care te afli, chiar în această clipă se naşte timpul, se ridică din adâncurile neantului ca un fluviu fără maluri, întunecat şi nepăsător, ce se târăşte agale spre trecut şi se revarsă apoi în oceanul memoriei, ducându-te cu el ca pe un gunoi oarecare, purtându-te pe spinarea lui lucioasă alături de cadavrele plutitoare, în putrefacţie, ale întâmplărilor. Poate că de aceea hotarul dintre lumi a fost închipuit ca un râu al uitării. Timpul se naşte în noi. Dacă sinele s-ar scruta suficient de lucid, cu destulă intensitate, altfel spus cu destul prezent, ar vedea asta. Există un singur adevăr indubitabil în a cărui deplină posesie mă aflu, iar acest adevăr este: eu sunt. Eu am fost este o poveste, iar eu voi fi este un mit, adică povestea de dincolo de trecut. Numai cel prezent poate spune cu adevărat: eu. Sunt numai aici, numai acum, neschimbat şi etern, deoarece prezentul însuşi este etern. Eu cel din trecut e un străin pe care uneori nici măcar nu-l cunosc; trecutul este o secreţie a memoriei. Iar viitor nu există, e doar impostura aceleiaşi memorii, spaţiu mistificat. Există numai prezent, raportul cu eternitatea este raportul cu prezentul, iar pentru a forţa posesia acestui prezent, pentru a-l îngrădi în sine şi a-l eterniza astfel, trebuie să-l violentezi, să-l constrângi, să-i anulezi improvizaţiile trecutului, interzicându-i totodată impostura viitorului printr-un gest decis, fundamental... Să-i rupi coperţile! Aşa cum odinioară doctorul a procedat, chiar la modul propriu, cu cărţile sale. O carte fără coperţi îşi pierde identitatea,

devine solubilă. Abia acela e adevărul ei: abia atunci îi poţi citi gândurile! În prima seară, când a găsit câteva astfel de cărţi în dormitorul de la etaj, grefierul a crezut că rămăseseră fără coperţi din cauza proastei întreţineri sau a vechimii lor. Dar în zilele următoare, cotrobăind şi prin celelalte încăperi, va constata că toate cărţile aveau nu doar coperţile, ci şi paginile de gardă şi paginile de titlu rupte în mod intenţionat. Pesemne că doctorul dorise să-şi facă din toată biblioteca lui o singură carte anonimă, înainte de a părăsi oraşul, poate în aceeaşi clipă în care luase hotărârea de a-l părăsi.

Timpul fără coperţi, prezentul anonim, calomniat, umilit, discreditat ca timp, se poate deschide oriunde şi nicăieri, îşi reneagă trecutul şi viitorul, devine solubil şi poate fi băut ca un elixir; îi poţi impune ierarhii, poţi să-l transformi în spaţiu, să-i oferi sau să-i pretinzi întâmplările sub formă de obiecte… Un singur neajuns rămâne totuşi: ca să-i citeşti gândurile, trebuie mai întâi să i le inventezi. Deschizând la întâmplare una dintre cărţile doctorului, grefierul citi aceste câteva rânduri:

„A relata înseamnă a vorbi acum şi aici cu o autoritate ce derivă din a fi fost acolo şi atunci. Povestitorul îşi dobândeşte autoritatea prin intermediul morţii”.

— Şi se izbi cu toată forţa de miezul lor tare, de întregul lor material concret, fizic. Oare mai făcuse şi altceva până atunci, decât să înoate în vorbe? Oare nu construise enunţuri în jurul câte unui cuvânt, doar pentru a-i da o valoare de întrebuinţare, doar pentru a-i oferi un loc de muncă acelui cuvânt, a cărui sonoritate îi plăcuse pur şi simplu?… Reîncepu să scrie, cu o uşoară nesiguranţă faţă de sine însuşi, simţind cum în frazele înşirate în grabă pe hârtie se pregătea o bucurie voluptuoasă şi tragică. Erau poate ultimele lui cuvinte.

Pe doctor l-au împuşcat furioşii, pe motiv că anume se întorsese, ca să răspândească lepra în tot oraşul. Deşi nu avea lepră. Dar cine îl chemase?…

În cele din urmă, limonarzii i-au împins pe furioşi

spre nord, apoi spre apus, şi se spune că în curând vor pune stăpânire pe întregul ţinut.

Primul pe care l-au spânzurat a fost avocatul, fiindcă după ce fusese în tabăra lor mai multe zile, îi trădase şi trecuse de partea furioşilor.

Acolo unde găsesc casele zăvorâte, smulg uşile din ţâţâni şi dau buzna înăuntru; oriunde descoperă ceva provizii, îi bat pe cei prinşi cu rezerve şi înhaţă totul... De frica lor, unii îşi vând pe preţuri de nimic proprietăţile, alţii obiectele preţioase, sau îşi înghit monedele de aur. Dar gărzile pândesc zi şi noapte toate ieşirile din oraş, cu degetul pe trăgaci.

După aceea, când citi ce scrisese: nici măcar umbra voluptăţii, niciun atom de tragism – rămase dezamăgit. Lipsite de verigile intermediare, care să stabilească relaţia necesară între obiecte şi sentiment, rândurile păreau fără sens. La fel de triste, neajutorate şi inutile ca nişte animale aflate în captivitate; în mişcare, în acţiune, în libertate, lipsa lor de gânduri nu se mai observă, căci mişcarea însăşi le conferă un oarecare temei raţional; acţiunea exercită asupra noastră un fel de hipnoză, ne transformă în accesoriile ei. Dar atunci când te opreşti şi trebuie să rămâi cu tine însuţi, a nu avea gânduri este un infern. Orele trec egal, nediferenţiat, deoarece evenimentul, forma care ar trebui să le dea contur, lipseşte.

Trebuia, deci, să înceapă din altă parte, să accepte compromisul memoriei, amestecul acela promiscuu de timpuri denunţat altă dată cu emfază, să-l cheme înapoi pe străinul renegat de care tocmai credea că s-a despărţit definitiv, pentru a sonda împreună în incert şi fragmentar, pentru a recompune, „din spuma lor risipită în aer, baloanele de săpun sparte”...

În seara aceea, grefierul n-a mai plecat din casa doctorului. Dormi prost pe o un pat vechi, fără cearşafuri şi ale cărui arcuri scârţâiau asurzitor la cea mai mică mişcare; afară, toată noaptea se auzi huruit de maşini şi tropote de cai. Spre amiază, când ieşi din casă, străzile

erau pustii, dar în cârciumi şi birturi colcăia o lume ciudată, de străini îmbrăcaţi în nişte uniforme ca de pădurari şi care vorbeau numai în şoaptă. Nimeni nu ştia când şi de unde veniseră, dar dacă nu li se dădea băutură, scoteau de îndată pistoalele şi trăgeau în cine se nimerea – sau dădeau foc şi se mutau la altă cârciumă. O căută pe domnişoara Orzan, sperând vă va afla de la ea ce se întâmplase cu judele şi unde ar putea fi găsit – intenţiona să se întoarcă la hanul lui Cliopa, pentru a-i raporta comisarului, neştiind că între timp comisarul plecase, însoţit de doi călăreţi, într-o direcţie necunoscută şi fără să fi lăsat vreun mesaj în urma sa.

Domnişoara Orzan închiriase o cameră la hotel, unde stătea, de altfel, foarte puţin. Peste zi, putea fi găsită la salonul de coafură sau mai degrabă în separeul de la *Concordia* unde obişnuiau să se întâlnească judele, comisarul, avocatul, doctorul şi cei din preajma lor, dacă nu cumva o chema vreo cucoană din oraş, ca să-i dea în cărţi, să-i ghicească în cafea – şi adeseori se întâmpla că întârzia atât de mult în astfel de vizite, încât gazda n-o mai lăsa să plece peste noapte, ţinând-o să doarmă în casa ei. Aşa încât, deoarece era devreme, iar salonul „Burduja” nu-şi ridicase încă obloanele, grefierul urcă în hotel la catul a treilea şi o căută în a treia cameră pe dreapta, unde ştia că locuieşte; sau, mai precis, bănuia, căci după ce bătu la uşă şi auzi din partea cealaltă o voce bărbătească, începu să nu mai fie atât de sigur. Era o voce aspră şi supărată, de om trezit prea devreme din somn. Pe hol năvăli mai întâi o duhoare de picioare nespălate. O matahală de om, în maiou şi izmene, se uită urât la el dindărătul uşii întredeschise. Morocănos:

— Ce vrei?

— O caut pe domnişoara Orzan, se scuză grefierul.

— Asta cine mai e?

Şi trânti la loc uşa.

Poate plecase la Serbare, se gândi grefierul – dar atunci ce rost ar fi avut să dea altcuiva camera?

Nici ea nu ştia de unde veniseră străinii aceia şi cum

putuseră închiria deodată toate camerele hotelului, nu aflase nici despre întoarcerea doctorului, în schimb ştia altceva: că grefierul îşi petrecuse ziua precedentă împreună cu procurorul şi soţia acestuia şi îi confirmă că judele de instrucţie se afla, de asemenea, în oraş. Venise în urma grefierului, în aceeaşi dimineaţă, dar nu mai trecuse nici pe la Parchet, nici pe la Comisariat, ci doar intrase câteva minute la *Concordia*, atât cât să o întrebe pe domnişoara Orzan dacă ştie în ce cartier s-ar afla strada Dreaptă. Când grefierul se interesă dacă într-adevăr judele orbise, ea râse prefăcându-se surprinsă şi ridică din umeri: de unde să ştiu eu, nu l-am întrebat! Deşi nu ştia nicio stradă cu acest nume, îl îndrumase pe jude în mahalaua Năutului şi după aceea… nu mai ştia ce se întâmplase cu el. Sau, dacă ştia, refuză să-i spună. Schimbă vorba, alintându-se. Se plânse că e obosită, muncise din greu, în două zile coafase aproape cincizeci de cucoane, pregătindu-le pentru Bal Maske…

— Şi toate vor să fie deosebite, originale, vor să epateze, adăugă.

Vorbea mai mult decât de obicei şi gesticula excesiv, cu o însufleţire precipitată, artificială, adăugând relatării sale tot felul de amănunte inutile.

— Îmi ascunzi ceva, bănui grefierul. De ce ai venit, de unde ai aflat că sunt aici?

— Oh!… Se aşeză încurcată sau nesigură pe un scaun vechi, cu tapiţeria ruptă şi picioarele strâmbe, care scârţâiră ameninţător, gata să cedeze sub greutatea ei uşoară. De fapt… – îşi luă câteva clipe de răgaz, pentru a se hotărî dacă să-i spună sau nu cele ce aveau să urmeze – de fapt, locuiesc aici de câteva zile, am plecat de la hotel, dar aseară, când tu ai ajuns, eram încă la lucru, aşa încât nu m-ai găsit… Dar tu, de ce m-ai căutat?

Grefierul nu-şi mai aminti de ce o căutase. Îl preocupa cu totul altceva, căci în clipele acelea întrezări un adevăr dureros, a cărui umbră – îşi dădu seama abia acum – îl însoţise întreaga zi pe străzile pustii ale oraşului, locuitorii căruia se buluciseră cu mic cu mare la Serbarea

Contelui; ca şi cum cineva i-ar fi prins capul într-o anumită poziţie şi l-ar fi ţinut aşa înţepenit, ca să nu se poată întoarce spre umbra de a cărei prezenţă era totuşi conştient, simţindu-i adierea rece, neprietenoasă şi un fel de foşnet, ca o respiraţie proprie, ce se înăsprea când umbra se izbea de lucrurile întâlnite în cale… Acum, când capul îi scăpase în sfârşit din strânsoare, aproape că îi era teamă să se întoarcă şi să privească. Iar explicaţiile şi tonul afectuos cu care domnişoara Orzan îi vorbise îl încurcau şi mai mult.

— M-ai urmărit?

— Nu, nicidecum.

— Atunci, de unde ştii că am fost la procuror?

— Mi-a spus chiar soţia lui, când m-am dus să o coafez. Mi-a spus că tocmai plecaseşi cu puţin timp înainte…

Ar fi avut un număr infinit de întrebări de pus. Dar ar fi putut toate aceste întrebări la un loc, împreună cu răspunsurile lor, schimba ceva? Umbra aceea – o văzu acum mai clar – se proiecta nu în spaţiu, ci în timp; însoţea obiectele şi întâmplările lunecând peste alte obiecte şi întâmplări, alergând când înaintea, când în urma lor, mereu prezentă, dar şi permanent incertă, cu un desen ambiguu, instabil.

— Ai un melc pe obraz, dă-mi voie să ţi-l iau, zise deodată domnişoara Orzan, întinzând degetele, ca pentru a-l mângâia, dar gestul ei de o tandreţe aproape maternă nu plăcu grefierului, care îşi smuci capul într-o parte, înainte de a-l fi atins.

— N-am nimic! aproape că strigă, întorcându-se însă, în acelaşi moment, spre oglindă. Apoi i se făcu ciudă pe sine, fiindcă fusese atât de naiv şi căzuse în cursa ei perfidă, iar pentru a-şi complica şi mai mult situaţia, socoti potrivit să contraatace, la rându-i: Nu mai face pe deşteapta, ştiu mai multe decât îţi imaginezi!…

Ea se încruntă, clipi nedumerită.

— Adică! Ce vrei să spui?

— Ce vreau să spun?… De exemplu, ştiu cine era

femeia cu care se plimba judele Ştefan pe şes, care l-a înşelat apoi cu inginerul francez şi din cauza căreia până la urmă judele a şi murit… Pentru că, de fapt, Ştefan n-a uitat nitroglicerina acasă, ci a lăsat-o dinadins, fiindcă a vrut să moară!

Când termină de spus toate acestea, se simţi, dintr-odată, stăpân pe situaţie. Dacă ar fi vrut, ar fi putut chiar strecura câteva ironii. *(Prezentul virgulă ceva, mai precis zecimalele de după virgula prezentului, asta e umbra în timp a întâmplărilor – care le însoţeşte peste tot, la fel cum umbra spaţială însoţeşte obiectele – amintirea unui sentiment, de care nu poţi scăpa toată viaţa! îşi spuse.)*

— Deci ştiai!… exclamă ea, pe un ton uşor sceptic. Cuvintele lui o tulburaseră vizibil, căci se ridică îndată de pe scaun şi începu să se plimbe preocupată printre obiectele de mobilă stricate şi mormanele de cărţi sau de haine vechi aruncate pe podea.

— Fireşte. Am ştiut de la început, dar n-am vrut să mă amestec.

— Şi totuşi, te-ai amestecat, zise ea.

— Cum adică?

— Te-ai culcat şi tu cu ea.

Grefierul se strădui să râdă, însă hohotele pe care le scoase semănau mai curând a lătrat.

— Ham-ham!… Trebuie să recunosc, eşti o veritabilă maestră a insinuării! Nu, domnişoară Orzan, ai înţeles greşit, mai precis te prefaci că înţelegi greşit: este vorba chiar despre persoana dumitale! Ştii, probabil – tu care le ştii pe toate – că la început, când abia veniseşi în oraş, eram cumva pe punctul de a mă îndrăgosti de tine… Astăzi mă felicit că am scăpat! Dar atunci, când încă nu te cunoşteam, îmi făceam vagi iluzii… Când îmi amintesc cât de ridicol eram, cât de nerod, îmi vine să-mi plâng de milă; câteva săptămâni la rând m-am tot gândit cum să-ţi strecor un bileţel în poşetă, pe care îl scrisesem de mai multe ori, căutam prilejul cel mai potrivit, ar fi putut fi ziua aniversară a comisarului… dar atunci ai venit îmbrăcată altfel şi nu mai aveai aceeaşi poşetă… În fine, nici nu mai

are importanţă. Important e altceva: că fiind îndrăgostit, sau, mă rog, oarecum îndrăgostit, eram foarte gelos şi te observam atent tot timpul. Ah, intuiţia gelosului nu dă niciodată greş! Aşa am descoperit legătura voastră, aşa mi-am dat seama cine era în realitate amanta judelui Ştefan…

Domnişoara Orzan se opri în mijlocul camerei, ca şi cum efortul de a-l fi ascultat pe grefier până atunci ar fi obosit-o brusc, se lăsă la întâmplare într-un fotoliu plin de praf, cu arcurile ieşite, îşi luă capul în mâini sau îşi ascunse faţa în palmele ei mici, transparente şi râse scurt, sau doar pufni de câteva ori, cu un fel de amuzament trist şi resemnat.

— Prostule! Prostule!… N-ai înţeles nimic.

Privind-o, grefierului aproape că i se făcu milă. Obţinuse, în sfârşit, victoria mult visată pe care nu şi-o dorise, al cărei gust era mai degrabă amar.

— N-ai înţeles absolut nimic, repetă ea. Asta înseamnă că ai fost tot timpul orb şi toate judecăţile tale au fost eronate. Mă întreb ce ai putut scrie în faimoasele tale relatări secrete către jude…

Deci, ştia şi despre relatare, deşi judele promisese că nu va spune nimănui. Grefierul primise încă o lovitură în plină mutră, dar încercă să reziste.

— Nu sunt obligat să te cred.

— Ceea ce mă uimeşte la tine este că nu ştii un secret pe care aproape toată lumea îl ştie. Ia să vedem: procurorul ţi-a vorbit mai întâi despre destin? Ţi-a spus că va divorţa? apoi s-a plâns că nu o mai doreşte şi că vrea să ţi-o dăruiască ţie?… Aşa spune de fiecare dată, fiindcă ăsta e jocul lor. La fel a încercat cândva şi cu Mateuţ, care însă a refuzat propunerea şi de aceea a fost îndepărtat, la fel l-a ademenit şi pe judele Ştefan, care din păcate a luat totul în serios şi s-a îndrăgostit. Ea e într-adevăr bolnavă de nervi, e o nimfomană, iar procurorul nu ştie cum să-i mai intre în voie, îi face toate capriciile.

— Înseamnă că şi *Oda*…?

— Ce *Odă*! A fost doar un pretext.

În momentul când scrie aceste rânduri, grefierul nu ştie cât mai are de trăit; poate câteva zile, poate e vorba de ore doar. Depinde când vor ajunge, când îl vor găsi oamenii marelui U, sau realiştii furioşi, sau limonarzii – depinde cine va cuceri în cele din urmă oraşul. Indiferent însă cine va fi învingătorul, soarta lui va fi aceeaşi, căci faţă de toţi e trădător. Acum ştie că şi ultima prezicere a domnişoarei Orzan se va împlini, aşa cum s-au împlinit la timpul lor toate celelalte: va muri împuşcat în somn şi astfel nici nu va afla că a murit; sau, în orice caz, nu va fi prea sigur de asta. Dacă ar reuşi să nu se trezească defel, poate că nici n-ar mai muri propriu-zis, rămânând suspendat undeva între moarte şi somn. Sau dacă, dimpotrivă, ar rămâne permanent treaz, n-ar mai putea fi împuşcat… – sau, mă rog, nu în somn, aşa cum ar trebui. Dar, până la urmă va adormi. Va visa orice, la un moment dat va auzi un zgomot puternic, şi atunci visul lui va crea, anume pentru acel zgomot, o puşcă, aşa cum teoretiza cândva comisarul, parcă…

Acum, însă, asta nu mai are nicio importanţă. Oraşul va fi devastat şi distrus în întregime, în pieţele sale se va ara şi se va semăna grâu. Acum ştie şi de ce. Atunci, însă, nu ştia. Ziua aceea e undeva departe, în urmă. Mai întâi s-a gândit să fugă, a vrut să părăsească oraşul. S-a gândit la vapoare, la trenuri şi la gări, la căruţele cu coviltir înşirate de-a lungul drumurilor prăfuite, cu care ar fi putut trece neobservat peste graniţă… Apoi îşi aminti şi de camionul acela mare al evreului Hasid care ducea zilnic marfă în port… Dar la barieră întâlni câinele. *(Ziua Contelui îi pare acum undeva departe în urmă, o zi dintr-o altă viaţă sau mai degrabă din viaţa altcuiva, deşi n-au trecut decât câteva săptămâni de atunci. În dimineaţa când a căutat-o pe domnişoara Orzan la hotel şi n-a mai găsit-o… şi până la urmă a găsit-o totuşi… obosit şi resemnat, după ce încetase să o mai caute… spre seară, întorcându-se la casa doctorului, unde îşi uitase cheile, poate… după ce, potrivit unui obicei mai vechi, îşi notase într-un carnet peripeţiile de peste zi, pentru a i le relata mai târziu judecătorului de*

instrucţie, pe care nu ştia că nu-l va mai întâlni niciodată... în timp ce cotrobăia prin lucrurile rămase de la fostul stăpân al casei... aşteptând căderea întunericului, sau o nouă întâlnire cu câinele... O căutase fiindcă se temuse de întâlnirea cu ea, şi acum îi părea bine că o găsise... de fapt, ea îl găsi, apăru pe neaşteptate, grefierul crezu mai întâi că e câinele – te-am căutat toată ziua îi spuse – iar eu te-am aşteptat toată ziua, răspunse ea.)

Au trecut trei săptămâni de la ziua Contelui şi de la evenimentele sângeroase ce i-au urmat, iar cel de atunci, fudul şi naiv, nu mai este, a murit, sufletul lui s-a mutat într-un bătrân. Trei săptămâni cât trei vieţi, ar spune acum, dacă ar mai fi cineva pentru care să vorbească. Dar toţi au plecat, nu se ştie unde. Comisarul, săltat de la hanul lui Cliopa de oamenii călări ai marelui U… Doctorul, împuşcat pe stradă, în plină zi, îndată după ce revenise în oraş (de ce revenise, cine îl chemase, ce anume căuta, grefierul nu va afla niciodată) … Judele, orbecăind poate şi acum prin cartierele de la marginea oraşului şi întrebând de numele unei străzi care nu există… După noaptea petrecută împreună, a plecat şi domnişoara Orzan. Ea a plecat, dacă se poate spune aşa, de bunăvoie.

— Nu mai am ce să fac aici, i-a spus grefierului în zori, la despărţire.

— O să-mi fie frică singur.

— Roagă-te să se termine cât mai repede, l-a îndemnat ea.

— Te rog să mă ierţi, a rugat-o el.

Iar ea a pufnit, ca de obicei, în râs. Amintindu-şi poate cum el îi ceruse, în timpul certei din seara precedentă – dacă o fi fost propriu-zis ceartă, dar după aceea el îşi dădu seama că domnişoara Orzan nu se certase niciodată, cu nimeni – să jure că nu se culcase cu judele Ştefan. Tot aşa a râs şi atunci, privindu-l afectuos şi compătimitor, dar în loc să jure a spus altceva.

— Este chiar atât de important acest lucru?

— Vreau să fiu sigur!

L-ar fi putut întreba de ce vrea să fie sigur, la ce mai

foloseşte. S-ar fi adunat prea multe întrebări între ei. Părea că se gândeşte; cedă dintr-un fel de lehamite.

— Nu pot jura, spuse. În schimb, îţi voi dovedi altfel… (El rânji sceptic.) Nu râde! Apropie-te!

Grefierul nu se mişcă de pe scaunul său şi atunci se ridică ea şi veni către el, se apropie foarte mult, până când îi atinse genunchii cu genunchii ei, rămase în picioare dinaintea lui, privindu-l de sus, încât pentru a-i vedea faţa grefierul trebui să-şi lase capul mult pe spate. Ca şi cum ar fi acceptat un sărut. Dar degetele ei reci îl prinseră de încheietura mâinii.

— *Poţi să ţii un secret*? îl întrebă.

Grefierul începu să-şi simtă mâna tremurând într-a ei, căci bănuind ce avea să urmeze – o bănuială până la urmă greşită – nu i se putea opune şi nici nu mai avea tăria de a reveni, spunându-i, de exemplu, că preferă în continuare o anumită incertitudine în ceea ce o priveşte şi nu-l mai interesează dovezile, de aceea o crede pe cuvânt… etc. Deşi n-ar fi vrut să ajungă până la „dovada” cu care ea, venind atât de aproape, îl ameninţa, îşi dădu seama că era prea târziu pentru a-şi retrage acuzaţia, iar fiecare secundă de amânare, din cele pe care ea i le acorda încă, de parcă ar fi ştiut că oricum nu-i vor folosi la nimic, îi sporea confuzia şi neputinţa. Acceptă ca pe o fatalitate situaţia; pierduse, era condamnat – fără să ştie prea bine nici ce pierduse, nici motivul condamnării şi nici în ce consta pedeapsa. Mâna îi devenise moale şi grea când domnişoara Orzan o ridică până în dreptul abdomenului şi o ţinu suspendată un timp, aşa cum călăul îi lasă condamnatului la moarte un răgaz pentru a se căi sau ca să-şi exprime ultima dorinţă. Apoi ea îşi ridică într-un mod cât se poate de firesc marginea rochiei, ca o fetiţă ce încă nu a învăţat pudoarea, sau dimpotrivă, ca o femeie foarte experimentată care a uitat-o, o ridică cu cealaltă mână, lăsând vederii pentru o clipă porţiunea netedă şi albă de pântec pe care va apăsa apoi mâna grefierului, împingând-o totodată în jos, spre încheietura coapselor, acolo unde femeile au îndeobşte ceva cu nişte fire de mărar

deasupra... Nedumerite, mânate de un fel de curiozitate proprie, degetele pipăiră timid împrejur, căutând eventuale obstacole, protuberanţe şi rotunjimi, formele tactil previzibile ale reliefului femeiesc, dar nu întâmpinară niciun obstacol, ci alunecară în toate direcţiile pe aceeaşi netezime călduţă a pielii, iar senzaţia era mai degrabă stranie şi perplexă, ca şi cum s-ar fi rătăcit într-un spaţiu fără nicio dimensiune.

Îşi retrase brusc mâna, un fel de spasm. Domnişoara Orzan făcu doi paşi înapoi, atât cât să-l lase să se ridice în picioare.

— Nu e nimic acolo! bravă el cu veselia forţată a unuia care are de gând să se sinucidă.

Nu o mai putea privi în ochi, iar ea păru dintr-odată foarte tristă, nu supărată (de aceea i se spune cu atâta insistenţă „Domnişoara”?...). S-ar fi aşteptat ca, după ce îi dăduse mai mult decât dovada cerută, să îl certe, căci obligând-o să-i dezvăluie ceva ce nu s-ar fi cuvenit poate să afle, forţase un privilegiu nemeritat, dar ea nu-i reproşă nimic, ci se întoarse uşor aplecată, de parcă şi-ar fi reproşat sieşi ceva, consimţind la propria infirmitate, şi se aşeză pe scaunul şubred de pe care se ridicase puţin mai devreme. Gesturi desprinse parcă dintre exponatele unui muzeu. Rămaseră astfel un timp indefinit, ascultând ploaia ce se furişa printre case, un foşnet îndepărtat, la limita tăcerii.

— Va ploua multe zile de-acum încolo, spuse ea în cele din urmă.

Suna, de fapt, ca o concluzie. Grefierul începu să se îmbrace, căci hotărâse dintr-odată să plece în căutarea judelui de instrucţie, deşi între timp afară se întunecase. Avea nevoie să meargă prin ploaie de-a lungul vreunei străzi largi şi pustii, pentru a înţelege mai bine, pentru a developa în camera obscură a singurătăţii mulţimea de senzaţii mute, contradictorii înregistrate în cele câteva secunde pe vârful degetelor cu care pipăise sexul ei absent – sau pentru a-şi extenua frica.

— Pleci? se auzi întrebat.

— Trebuie să-l găsesc pe jude, am un mesaj pentru el.

— Ieri, cineva a întrebat de judele de instrucţie la Concordia, îşi aminti domnişoara Orzan. Un om care şi-a lăsat şi numele… Anania, parcă. Nu te-a anunţat majordomul?

Nu mai avea rost să plece, renunţă să-şi mai încheie nasturii balonzaidului.

— Care Anania? întrebă consternat. Anania nu există, e doar o invenţie a comisarului! Nici strada Dreaptă nu există în acest oraş, judele o caută zadarnic.

— Deci, l-aţi minţit…

— Nu ştiam ce intenţii are. Fiindcă era totuşi trimis de la centru, din capitală, şi nu puteam avea deplină încredere în el. Comisarul îmi poruncise…

Îi poruncise vreodată comisarul să mintă? Nicidecum. Inventa chiar în acel moment o nouă poveste care să-i justifice frica şi laşitatea. *(Poate că şi Povestea Marelui Brigand nu e decât o minciună pe care ne-o spunem de frică… Deşi, în cele din urmă, orice poveste conţine totuşi un adevăr, chiar şi neintenţionat, mai puternic decât voinţa celui ce o făureşte.)*

Grefierul se străduia să descopere adevărul neintenţionat al minciunii pe care tocmai se pregătea să o spună. Era mai curând o imagine, decât un enunţ; mai degrabă un sentiment decât o imagine.

— Anania, aşa mi-a spus că îl cheamă. De la el am aflat că judele orbise, insistă domnişoara Orzan. Spunea că trebuie să-l întâlnească neapărat…

Ploaia se opri brusc şi la amiază, preţ de câteva ore, apăru soarele. Atunci ieşiră de sub pământ, printre pietrele de pe caldarâm şi prin crăpăturile asfaltului, nenumărate rime roze şi vineţii ce se îndreptau într-o direcţie numai de ele ştiută, sau de forţa obscură ce le domina instinctul, deşi era clar că nu vor ajunge niciodată acolo. Se înmulţiseră într-atât încât, pe anumite porţiuni ale trotuarului, neavând cum să le mai ocoleşti, te vedeai

obligat să calci la întâmplare peste ele şi să le striveşti sub talpa încălţămintei care devenea lipicioasă şi totodată luneca pe stratul subţire ca o mâzgă spumoasă, aproape vie, tresărind dureros la fiecare atingere. Aburi căldicei şi înecăcioşi, cu un miros dulceag de tăbăcărie, se ridicau din gurile canalelor, susţinuţi parcă de o anumită certitudine de sine, ca şi cum ierarhiile fermentaţiilor subterane din care proveneau le-ar fi conferit, alături de privilegiul ascensiunii, şi un scop secret în lumea de afară, un fel de legitimare ocultă. Altminteri, oraşul oferea o privelişte mai degrabă mohorâtă, cu case şovăielnic înclinate unele spre altele, ghemuindu-se sub apăsarea cerului imobil şi opac, şi străzi aproape pustii, cărora câte un trecător grăbit le agrava incertitudinea. Multe ferestre aveau obloanele trase; altele, ale căror geamuri fuseseră sparte, căci foştii stăpâni nu apucaseră să le pună obloane, lăsau să răzbată din adâncimea odăilor nelocuite un fel de întuneric moale şi umed ce se revărsa apoi în văzduh pătându-l cu umbre plutitoare, lipsite de contur, dar în schimb împovărate de ecoul vocilor şi rămăşiţe din exalaţiile trupurilor care sălăşluiseră cândva acolo. Ici şi colo, la câte un colţ de stradă, cisternele cu limonadă zăceau nefolosite, căci, citi mai rămăseseră dintre locuitori, se baricadaseră în case şi nu deschideau uşa nici măcar rudelor sau vechilor cunoştinţe, de teama formaţiilor de realişti care cutreierau oraşul, însoţite de gardieni înarmaţi, şi rechiziţionau sau confiscau (nimeni n-ar fi putut spune cu exactitate dacă între aceşti doi termeni mai exista vreo deosebire) bunurile de orice fel. Se zvonea că în ţarina de dincolo de Cimitirul Olarului se ridicaseră barăci şi corturi; mulţi se mutaseră acolo de bunăvoie, sau de frică. Păziţi de trupele realiştilor, se simţeau mai în siguranţă. Alţii fuseseră scoşi din oraş, încărcaţi în camioane şi duşi într-o direcţie necunoscută. Cei mai curajoşi, care îşi căutau scăparea în mlaştină sau în pădurile din nord, erau împuşcaţi când, în toiul nopţii, încercau să treacă nevăzuţi prin spărturile de zid sau peste meterezele păzite de ochitori bine antrenaţi. Chiar între cetele de realişti izbucniră conflicte, furioşii din Oraşul de

Sus, care deţineau palatul Guvernatorului şi limonarzii din Oraşul de Jos, care îşi stabiliseră statul major în clădirea Primăriei, confruntându-se aproape zilnic, din motive numai de ei ştiute, iar în cursul acestor sângeroase confruntări multe case erau incendiate, obligându-i pe cei ascunşi în ele să iasă în stradă, dacă nu alegeau cu bună ştiinţă să ardă de vii înăuntru.

Înainte de a pleca, domnişoara Orzan ţinuse să se asigure că grefierul nu va părăsi oraşul până la venirea trupelor marelui U, repetându-i că, cel puţin deocamdată, nu are de ce să se teamă, cu atât mai mult cu cât semnase la timp Adeziunea – lucru de care grefierul deja uitase, îşi aminti abia atunci de întâlnirea din urmă cu două zile, în Piaţa Primăriei, cu necunoscutul politicos şi agresiv care îl obligase să semneze într-un fel de registru sau dosar. Niciunul dintre cei care l-ar fi putut demasca n-ar fi avut curajul să o facă, deoarece ar fi devenit la rândul său suspect şi, mai devreme sau mai târziu, ar fi fost el însuşi arestat. După aceea, oricât s-ar ascunde, va fi zadarnic… „Vei rămâne să împărtăşeşti destinul oraşului şi să-i scrii povestea până la capăt”. Nu mai era o previziune, ci o poruncă.

Încercând să se deghizeze, se îmbrăcă cu nişte haine mai vechi de-ale doctorului, nu se mai bărbieri şi îşi puse nişte ochelari falşi, ca să pară mai bătrân. Învelit în pelerina largă de ploaie, cu pălăria pleoştită trasă peste ochi, putea fi luat drept proprietarul vreunei mici prăvălii de mărunţişuri, cu care, în principiu, nimeni n-ar fi avut nimic de împărţit. Aşa îşi imagina. De altfel, puţinii târgoveţi pe care îi întâlni treceau grăbiţi pe lângă el, drepţi şi rigizi ca somnambulii, cu privirea fixată înainte, păşind automat de parcă ar fi fost nişte păpuşi cu mecanism.

Oraşul aproape se golise de oameni. Cei mai mulţi fuseseră luaţi direct de la Serbarea Contelui, când realiştii au înconjurat pe neaşteptate ţarina de lângă Cimitirul Olarului şi au îndreptat armele spre ei; l-au împuşcat mai întâi pe Conte, tocmai în timp ce vorbea de la tribună; pe

alţii i-au scos din case şi i-au urcat cu de-a sila în dube şi camioane; pe cei ce încercau să fugă îi împuşcau fără somaţie. Va afla mai târziu, după ce va intra pentru puţin timp la Concordia, unde majordomul zăcea într-un lac de sânge pe pardoseala din hol, cu burta spintecată de unii care crezuseră că-şi înghiţise ghiulurile de aur. Pesemne cineva le vorbise despre ghiulurile lui. Realiştii prinseseră de veste că cei care intenţionau să fugă înghiţeau aurul, ca să nu le poată fi luat.

— Nebunia e că nu mai ştii de cine să te temi, îi şopti în trecere Prohor, chelnerul, singurul dintre cei de acolo care îl recunoscuse, după miros sau cu vreun alt simţ profesional ce nu dădea greş, căci nici măcar nu trebuise să-l privească din faţă. Grefierul îl urmări până la intrarea în bucătărie, ştiind că se expune şi îl expune şi pe chelner riscului de a fi văzuţi împreună.

— Cine? îl întrebă scurt.

— Lasă-mă în pace, am treabă! răspunse dur, cu voce tare chelnerul şi lovi precis cu piciorul uşile batante gemene, care se desfăcură într-un balans simetric, făcându-i loc numai atât cât să treacă cu tava. După câteva clipe însă, grefierul îi văzu prin crăpătura lor doar un ochi şi-l auzi şoptind dindărătul uşilor. Pleacă de aici! Pleacă mai repede, să nu te vadă avocatul! E omul lor, v-a trădat pe toţi!…

Din păcate, şi tu vei muri împuşcat, vorbi grefierul pentru sine. Aşa cum murise şi stăpânul lui, cu o seară înainte, deoarece nu trimisese destul de repede mâncarea şi băutura bandei de realişti înarmaţi care năvălise în salonul oficial.

Spre seară, ploaia reveni dintr-o altă direcţie, mai rece, măruntă, insistentă. Pe ziduri, cerneala roşie a afişelor care anunţau tardiv Mobilizarea Generală începuse să se prelingă dincolo de marginile acestora, ca şi cum literele ar fi fost ele însele înjunghiate şi se stingeau în tăcere, se dizolvau în textura hârtiei ce se topea la rândul său îmbibată de apă; colţurile desprinse ale unora dintre afişe atârnau gata să cadă şi să se amestece cu mâzgă de

pe trotuare, confirmând parcă ineluctabilul verdict al forţelor dezagregării, predominanţa unei energii disperse ce prefigura un fel de surmenaj al materiei în întregul ei. Grefierul se îndrepta, fără să ştie de ce, spre casa domnului Şarl. Poate fiindcă nu reuşise să ajungă în partea de sus a oraşului, unde se afla casa comisarului. Încercase să se apropie de clădirea Comisariatului, dar fusese oprit de oameni înarmaţi, care îi ceruseră legitimaţia de acces, căci între timp, mai încolo, la Primărie, izbucnise un incendiu, sau cineva îi pusese dinadins foc, şi circulaţia în zonă fusese oprită. Coloana întunecată de fum, aplecată parcă sub povara propriei greutăţi, se tot lăţea peste partea aceea de oraş şi peste cartierele dinspre Observator. La capătul străzii văzu un mic grup de oameni orientaţi cu toţii în aceeaşi direcţie, spre ceva ascuns după colţul clădirii, şi care la anumite intervale izbucneau în râs. „Inconştienţi până în ultimul moment", gândi grefierul. N-ar fi avut niciun motiv să ajungă acolo, deoarece până în cartierul Ţărăncuţa exista un traseu mai scurt, prin spatele vechiului Turn al Antoniei, iar dacă şi-ar fi amintit la timp ce îl sfătuise domnişoara Orzan, ar fi evitat chiar şi să se apropie de ei. Îşi aminti însă prea târziu. Împins de firescul imbold al curiozităţii, gândi că ar putea face un mic ocol, fiindcă oricum nu se grăbea, vizita sa la domnul Şarl neavând un scop precis, ci oferindu-i doar acel reper difuz necesar recapitulării propriilor temeri.

Acolo era o brutărie, iar oamenii aceia, bărbaţi şi femei, stăteau la coadă. Deocamdată uşa era închisă şi nu se vindea nimic, însă alături de uşă, pe trotuar, la adăpostul unei umbrele largi, luate probabil de la vreun restaurant cu terasă, un bătrânel cu aspect poznaş pusese o masă pe care juca păpuşile. Figura lui îi era vag cunoscută grefierului, i se păru că-l mai întâlnise, dar nu-şi putea aminti în ce împrejurare şi unde anume, poate la vreun iarmaroc, poate în urmă cu mai mulţi ani, la o altă aniversare a zilei Contelui. „Vasilache" avea un nas mare, roşu în vârf, şi pălăria trasă pe ceafă, dar altminteri părea

un băiat de treabă, în schimb „Marioara” era aţoasă şi rea de gură, îl certa mereu, ba că a stat prea mult la cârciumă, ba că nu aduce banii acasă, ba că n-a reparat hornul sau acoperişul casei – bătrânul mânuia păpuşile cu deosebită vioiciune, le plimba încolo şi încoace pe masă, făcându-le să se certe şi să se bată, sau să se mângâie şi să se îmbrăţişeze, după cum cerea momentul poveştii, iar senzaţia celor ce le priveau era că vorbesc ele însele, deoarece păpuşarul ţinea permanent gura întredeschisă, încremenită într-un fel de zâmbet sarcastic, şi nu mişca defel buzele.

— Unde ai umblat iarăşi? întreba Marioara – am fost să cumpăr pâine, răspundea Vasilache – pâine, hai pâine? insista ea, pregătindu-şi în acest timp mătura cu care avea să-l lovească – da, pâine, fiindcă s-a raţionalizat, nu ştii, au închis toate fabricile, iar pâinea se dă numai pe cartelă – iar spui minciuni, iar ai întârziat la cârciuma... – şi poc! cu mătura pe la spate – au! au! ajutoor!... ţipa Vasilache, săriţi, oameni buni, că mă omoară!... moment în care spectatorii izbucneau în râs. „Inconştienţi până în ultimul moment”, repetă grefierul în gând. Abia acum înţelegea adevărul mai cuprinzător al cuvintelor pe care domnişoara Orzan ţinuse să i le spună la despărţire. Oraşul acesta va muri, de asemenea, în somn.

Până la urmă ajunse totuşi la locuinţa domnului Şarl, pe care însă nu-l găsi acasă. Soţia lui îl anunţă că plecase să rezolve anumite probleme de aprovizionare. Crezu la început că e un alt mod, mai ocolit, de a se referi la criza de pâine din oraş, dar descoperi foarte curând că se înşelase. Doamna Şarl îl anunţă că soţul ei fusese numit Responsabil Departamental în Ministerul Energiei şi Aprovizionării, se miră că grefierul nu aflase încă. Era oarecum mândră de mirarea ei. Chiar în această după-amiază, oraşul va beneficia de primele rezultate ale eforturilor domnului Şarl, atunci când vor sosi primele cisterne cu limonadă, care se va distribui gratuit tuturor locuitorilor. Deşi se referi numai în treacăt la prezenţa celor doi gardieni de la poarta casei în formă de piramidă,

care îi asigurau securitatea, se văzu nevoită să le facă unele reproşuri, fiindcă necunoscându-i pe mai vechii prieteni ai domnului Şarl, nu-i lăsau să intre fără a se legitima. Ceea ce, din punctul ei de vedere, constituia un mic abuz, împotriva căruia nu avea însă nicio putere – căci, ştiţi, regulamentul e foarte strict. Noroc că pe el, pe grefier, îl zărise ea însăşi de la fereastră şi putuse interveni personal pentru a-i înlesni accesul. Ştia şi îl felicită că a semnat Adeziunea, îi dezvălui că şi ea lucrase în clandestinitate, împreună cu soţul, pentru Forţele Realiste, după ce îi recrutase inginerul francez şi îi pusese în legătură cu ceilalţi militanţi din Loja Armoniei. Apoi, dându-şi seama că vizita risca să se prelungească dincolo de termenul protocolar, se interesă plină de solicitudine dacă i-ar mai putea fi de folos cu ceva.

— Doriţi o mărire a raţiei? Cred că aş putea interveni pe lângă soţul meu, deşi ştiţi cât este de sever când e vorba de astfel de intervenţii. Acum la început e mai greu, însă în curând această problemă va dispărea şi fiecare va avea la dispoziţie întreaga cantitate necesară.

Cuvintele ei, de o precizie remarcabilă, reuşeau să transforme nişte informaţii destul de abstracte în imagini ferme, perfect conturate, încât ascultând-o grefierul se simţea el însuşi mai real, mai decis. Femeia aceasta se schimbase în mod miraculos, aproape că nu o mai recunoştea.

— Dacă s-ar putea… îngăimă totuşi destul de timid.

— În orice caz, sper că ne veţi mai vizita. Sunt convinsă că soţul meu se va bucura să vă vadă. S-ar putea să ne mutăm între timp, deoarece casa a fost declarată muzeu, poate aţi aflat deja, aici va funcţiona Muzeul Forţei Odice. Dar în orice caz, ne-ar face plăcere să ne mai vizitaţi.

Un al treilea gardian îl însoţi pe grefier până la poartă, unde îl predă celor doi care asigurau paza exterioară. Trebui să-şi declare numele şi să semneze într-un tabel, pe care unul dintre soldaţi îl scoase de sub pelerina de ploaie. Îndeplini aceste formalităţi în grabă,

neatent, observând abia la urmă rândurile din capul tabelului, pe care picăturile de ploaie loviseră unele litere şi le împrăştiaseră peste celelalte din vecinătatea lor, făcând pe alocuri scrisul ilizibil. Prin semnătura depusă renunţa de bunăvoie la averea personală şi se punea la dispoziţia autorităţilor, beneficiind în schimb de anumite facilităţi – de fapt un transfer pur metafizic, căci nu-i luară nimic, nu-i cerură nici măcar adresa sau vreun act formal, iar în legătură cu facilităţile promise, lipsea desigur orice precizare. Preţ de o clipă, se gândi la soţia comisarului şi la cele două fiice ale sale, dintre care cea mai mare, propria şi nefericita soţie a grefierului însuşi; poate că reuşiseră să plece la timp. Era în presupunerea lui un optimism teoretic, izvorât din preocuparea de circumstanţă ca nu cumva să li se fi întâmplat ceva rău, un fel de certitudine laşă, ce-i permitea să se întoarcă exclusiv spre sine, deşi după noaptea petrecută cu domnişoara Orzan, propria soartă îi devenise, de asemenea, indiferentă.

Rătăci ceasuri întregi fără nicio ţintă, până seara târziu (la fel cum va face apoi zile şi săptămâni la rând), cu vaga speranţă că-l va întâlni din întâmplare pe judele de instrucţie, pentru a-i spune de Anania. În drumul de întoarcere spre casă, îl văzu pe moşneagul acela întins pe trotuarul acum pustiu, într-o baltă de sânge, lângă măsuţa răsturnată, alături de care păpuşile zăceau, de asemenea, încremenite. Îl înjunghiaseră, dar nu-i putuseră interzice nici după moarte zâmbetul sarcastic întors parcă dinadins, sfidător, spre cer. Şi îl recunoscu abia acum – era Cartaphilus.

— A scăpat de un blestem, zise câinele, apărut nu se ştie cum, deodată, lângă grefier.

Privind atent spre sine, grefierul vede cum se naşte timpul. Şi îl cuprinde dintr-odată o mare tristeţe, vecină cu deznădejdea. Înţelege că a fost un actor al sentimentelor, spaimelor şi iluziilor altora; „eul” său atât de cert nu mai e

atunci decât valoarea funcţiei limită a mai multor „eu”, derivata parţială a succesiunii lor, de parcă sufletul i-ar fi fost cotropit pe rând de alte suflete şi părăsit apoi, ca în metempsihoza *Ibbür*, fiecare lăsând un semn, trasând o linie, trimiţând un ecou, încât în cele din urmă viaţa lui nu mai este propriu-zis a lui – el doar a închiriat-o pentru un timp limitat, într-un scop străin, neînţeles. A simţit acest lucru cu toată intensitatea atunci când, în primele zile ce au urmat Serbării, cutreiera cartierele mărginaşe ale oraşului, cu ochii aproape închişi, căutându-l sau presupunând că îl caută pe judele de instrucţie, deşi între timp aflase că fusese luat de pe stradă şi urcat împreună cu alţii într-un camion cu prelată; săptămâni la rând a repetat acest exerciţiu, imitându-l pentru a-l înţelege, pentru a descifra semnele eliptice după care judele se orientase în timp ce-l căuta, la rândul său, pe Anania. Acum nu mai încape nicio îndoială că s-au întâlnit; a găsit mai întâi strada Dreaptă, apoi l-a aflat şi pe singurul ei locuitor, a cărui existenţă depindea, fireşte, de aceea a străzii. Dar pentru grefier, eventualitatea întâlnirii celor doi rămâne un proiect perpetuu. Va muri împuşcat înainte de a afla dacă ei s-au întâlnit cu adevărat, şi ce a urmat acestei întâlniri; poate chiar în această noapte, după ce, terminând de scris, va aduna foile şi le va pune alături de celelalte, în locul unde le va găsi domnişoara Orzan, atunci când se va întoarce (căci desigur toate prevestirile ei se vor împlini, dar atunci când va reveni, oraşul nu va mai exista – va fi un câmp arat pe care va creşte poate griul – şi nici grefierul); nu va auzi împuşcătura, ci o va visa numai, apoi visul lui va construi arma cu care s-a tras, aşa cum comisarul teoretiza altă dată şi cum el însuşi avea să construiască după aceea pentru jude o stradă anume pentru ca, atunci când judele va orbi, să caute pe strada Dreaptă casa unui oarecare Anania.

Ca să se poată apropia de *acel* prezent, din care va lipsi, grefierul trebuie să parcurgă, în toată adâncimea lui, labirintul de oglinzi amăgitoare ale prezentului de acum; până acolo unde spaţiul scapă de sub teroarea formei,

devenind abis pur; până în miezul unde, asemenea unui Solvent Universal, timpul dizolvă obiectele şi le eliberează de greutatea materiei, transformându-le într-unul singur care le cuprinde pe toate împreună şi pe fiecare în parte. Mai întâi, o uşoară ameţeală, aşa cum, atunci când ochii obosesc, sau dintr-o altă cauză fug unul către altul şi se încrucişează, imaginile pe care le vezi renunţă la prejudecata formei, dobândesc un fel de fluiditate şi glisează pe unda unei dimensiuni virtuale, se multiplică şi se suprapun în planuri divergente, iar percepţia în întregul ei devine plurală şi ambiguă, ca preambulul unui vis… O vagă nedumerire. Urca pe aceeaşi stradă pe care, altă dată, mergând în urma judelui Ştefan, îl asculta perorând împotriva veşniciei; o viaţă în eternitate, dar fără păsări pe cer, fără copii care fac bărcuţe de hârtie şi le dau drumul pe gârlă, fără tarlaua de porumb de la marginea oraşului, fără oraşul însuşi cu toţi oamenii lui, dintre care unii îi erau prieteni, iar alţii duşmani, unii nu se spălau pe dinţi, alţii cântau la acordeon, alţii trudeau în fabrici şi alţii se întorceau de la cârciuma abia spre ziuă… – veşnicia într-un paradis aseptic i se părea lipsită de sens, unitatea ei de măsură nu se potrivea cu destinul omului. Acum ştie că nu era decât una din întâmplările acelea numite impropriu miracol, când prezentul meu se intersectează cu al tău; deşi *„intersectează”* nu e cuvântul cel mai potrivit, căci introduce în mod ilicit o anumită imagine definită spaţial, ar trebui căutat altceva; cum s-ar putea intersecta două lichide, bunăoară şi ce ar rezulta din acest amestec? – astfel se intersecta prezentul său cu al judelui Ştefan, rezultând un timp unic, un prezent comun, în care fiecare dintre ei era mai puţin el însuşi şi mai mult celălalt şi, încă în mai mare măsură, un al treilea, înglobându-i şi diferit de fiecare dintre ei.

Regăsirea unui lucru pierdut definitiv, ca şi întoarcerea într-un loc părăsit pentru totdeauna, chiar dacă de puţină vreme, adaugă acelui lucru sau acelui loc o direcţie absolută care îi diminuează celelalte coordonate şi, într-un anumit sens, făcându-l ulterior sieşi, îi

intensifică realitatea. Grefierul recapitula uimit oraşul, vedea clădiri, copaci, garduri, acoperişuri de ţiglă şi hornuri de cărămidă din care nu mai ieşea fum, toate neaşteptat de noi, deoarece se aşteptase să fie mult mai vechi, tresărea cu o spaimă înfiorată de sine şi netemătoare la întâlnirea chipurilor banale ale unor oameni pe care îi crezuse mult mai bătrâni, sau chiar morţi între timp, şi se mira că ei încă mai există; permanent surprins de certitudinea şi claritatea formelor vii sau neînsufleţite recuperate din nimicul unde le aruncase despărţirea – ce abia urma; asemenea unuia care, deşi cânta fals, undeva în mintea lui cântecul se aude corect, şi asta e suficient pentru a-i oferi ceva asemănător fericirii. În tot acest timp, câinele îl urma ţinând o distanţă respectuoasă, credincios, tăcut, părând a şti dinainte ceea ce grefierul însuşi nu ştia: încotro se îndreptau. Căci străbăteau un labirint astfel construit încât, pentru a găsi Minotaurul, condiţia era nu să alegi un traseu anume, ci să rezişti tentaţiei mereu prezente de a te răzgândi, orice ezitare riscând să rupă firul şi să te dezorienteze, altfel spus, să crezi în el – şi toţi cei dinaintea lor dăduseră greş.

Într-o seară l-a întâlnit pe profesorul de Stilistică şi Compoziţie. Poate e mult spus. Întâlnire ar fi însemnat să meargă unul către altul până când ar fi ajuns destul de aproape încât rezultatul să poată fi numit astfel. De fapt, silueta spectrală a profesorului îl urmări ezitant şi circumspect mai întâi de la distanţă, pe străduţe întortocheate şi posomorâte, până undeva la margine, în cartierul Potcovari, unde altă dată grefierul şi judele de instrucţie îl întâlniseră zadarnic pe Balab; îngrijindu-se la rândul său să nu fie urmărit de cineva, pe una din uliţele strâmte, mărginite de garduri înalte de scândură, dincolo de care se vedeau numai vârfurile copacilor şi acoperişurile caselor, profesorul grăbi în cele din urmă pasul şi se apropie; câinele s-a dat din timp la o parte, lăsându-l să treacă. În primul moment, grefierul nu a ştiut cine e. Putea fi un realist pus anume pe urmele lui. Nu-l recunoscu decât după ce ajunse mai aproape şi îşi ridică

de pe ochi pălăria cu borurile îndoite în jos, grele de umezeală, dar fără a se opri, ci trecând mai departe cu acelaşi pas aparent grăbit şi mormăind înfundat, ca şi cum ar fi vorbit de unul singur.

— Am văzut sângele proaspăt curgând, du-te să vezi şi tu, lângă banca din parc unde l-aţi găsit prima dată…

Ca să-l poată auzi, grefierul se văzu nevoit să se ţină din urma lui; acum părea că el îl urmăreşte pe profesor.

— La feredeul evreiesc şi în gangul de lângă teatru, continuă profesorul, sunt pete de sânge. Se spune că l-au prins… Dar nu e nimic sigur… La cimitir e inundaţie, s-a spart conducta de alimentare a oraşului, sicriele proaspete ies din morminte, împinse în sus de apă, şi plutesc deasupra mlaştinii… zeci de căruţe stau la rând, cu morţii neîngropaţi… Ajunge, opreşte-te aici, nu mai veni după mine, nu vreau să fim văzuţi împreună…

Mai adăugă alte cuvinte disparate sau pe care grefierul nu le auzi bine din cauza distanţei tot mai mari dintre ei, după care iuţi şi mai mult pasul, când în celălalt capăt al străzii de iviră contururile problematice a doi bărbaţi care mergeau alături. Simţind că grefierul încă îl urma destul de aproape – ar fi vrut să-l întrebe dacă nu aflase ceva şi despre jude sau despre comisar –, se opri şi se întoarse brusc, îl privi duşmănos.

— De ce mă urmăreşti? Ce vrei de la mine? Lasă-mă în pace! aproape strigă.

De pe celălalt trotuar, câinele lătră stins de două ori. Cei doi, de care profesorul se speriase, păreau şi ei destul de agitaţi, la rândul lor; se opriseră din mers, împiedicându-se şi încurcându-se unul în altul, apoi dispărură înghiţiţi de una din porţile ascunse în gardul înalt. Grefierul îl lăsă pe profesor să se îndepărteze, gândind cu tristeţe că excesul de precauţie nu-i va folosi la nimic, cum nu-i folosise nici chelnerului Prohor de la Concordia. În clipa aceea i-ar fi fost foarte simplu să-i prezică şi lui destinul; după noaptea petrecută cu domnişoara Orzan, mai precis din momentul în care aflase cum va muri, începuse să înţeleagă ceea ce-i spusese altă

dată doctorul (sau doar citise în vreuna din cărţile fără copertă găsite în biblioteca acestuia şi, pentru a i se imprima în memorie, cuvintele acelea împrumutaseră vocea doctorului, astfel încât păreau spuse de el), că: *„istoria nu cruţă persoana umană, nici măcar n-o observă”*. Vedea din ce în ce mai clar că întâmplările nu sunt decât un accesoriu eronat al prezentului – bastarzi pe care Timpul îi zămisleşte neîncetat, ca pe nişte monştri minusculi, aparent prietenoşi, în orice caz inofensivi, căci copilăria oricărui monstru e umilă – şi nu se mai temea de ele.

Verso 1

(VERSO. Tahigrama primei audienţe. Comisarul prezintă judecătorului de instrucţie raportul agentului Mateuţ referitor la unele evenimente neelucidate din copilăria victimei.)

TREBUIE SĂ VĂ PREVIN că eu însumi am preluat acest caz de la altcineva, comisarul Aron, poate aţi auzit de el... Între timp, şi-a dat demisia, adică a plecat... Mă rog, o poveste destul de complicată, v-o spun cu altă ocazie... Dar cazul e aproape rezolvat. În ce mă priveşte, aş putea spune că am o idee clară asupra lui. De altfel, de aceeaşi părere era şi domnul judecător de instrucţie Ştefan, nu ştiu dacă l-aţi cunoscut... Un om minunat, vă asigur! Am fost colaboratori foarte apropiaţi ani la rând, prieteni, aş îndrăzni să cred...

Probabil vi s-a spus că e un caz cu totul special. Ne-a dat multă bătaie de cap. Comisarul Aron... Nu că aş vrea să-l critic, dar în scurt timp ne-am dat seama că pornise pe o pistă greşită, ba aş putea spune chiar periculoasă, şi am fost nevoiţi să refacem toată ancheta dintr-o altă perspectivă, pe baza altor premise, în fine, o mulţime de neplăceri...

Domnul procuror v-a vorbit despre întâmplarea din urmă cu două săptămâni? Aş putea începe cu asta... Sau cu descoperirea, în urmă cu trei luni şi ceva, a unor

scrisori care ne-au împins pe o nouă pistă... Vedeţi, există mai multe variante, iar fiecare nou pas făcut în elucidarea cazului le înmulţeşte...

Acum două săptămâni, în transportul de carne de la Piaţa Mare a fost descoperit un cadavru uman. Tocmai când ridicase satirul să lovească, măcelarul şi-a dat seama că apucase mâna unui om. L-am dus la spital. Pe măcelar. A scăpat securea din mână şi şi-a tăiat laba piciorului, nu prea grav. Cadavrul l-am tras de sub hălcile de carne şi l-am transportat la morgă... Merita văzut, gol puşcă, strivit sub vitele jupuite, cu mâna atârnând pe marginea butucului de tranşat, cum o lăsase măcelarul... Era într-o zi de târg şi, vă daţi seama ce vacarm şi ce buluceală. În timp ce unii fugeau în toate părţile zbierând inutil, femeile mai ales, alţii se îmbulzeau cu feţele umflate de curiozitate, să vadă... Doctorul a determinat, aşa cum ne aşteptam, că moartea survenise la o oră după deschiderea prăvăliei. Asfixie. Adică după ce măcelarul începuse să vândă. Doctorul Marcu, scuzaţi, noi îi zicem scurt: doctorul, deşi mai sunt şi alţi doctori. Mie îmi spun: comisarul, deşi mai sunt şi alţi comisari. Petrache e aşa, rar de tot, un fel de poreclă...

Pare incredibil, nu? Tocmai de aceea va trebui să încep cu altceva, s-o iau de la celălalt capăt, de la raportul agentului Mateuţ, bineînţeles, dacă veţi fi şi dumneavoastră de acord, da, unul din oamenii noştri de maximă încredere. Foarte conştiincios. Meticulos. Ordonat. Mâna mea dreaptă, mai ales la începutul anchetei. Rapoartele lui mi-au fost de mare folos, deşi iniţial nu le-am acordat atenţia pe care o meritau... Evenimentele ulterioare m-au obligat să le reconsider. Agentul Mateuţ avea, poate le mai are şi acum, unele ambiţii, asta ca o paranteză, unele veleităţi de care nu scăpa nici atunci când trebuia să întocmească rapoartele de serviciu, ceea ce m-a derutat un pic, la început, până când m-am obişnuit cu stilul... De exemplu, în primul său raport, începe prin a descrie drumul care duce de la gară în satul natal al victimei... Permiteţi-mi să vă citesc doar

câteva rânduri, nu ia mult timp. Ca să vedeţi şi dumneavoastră… „Drumul, scrie el, se întinde leneş şi destul de drept, ca mai toate drumurile de şes, printre lanurile de grâu, porumb, cânepa, sfeclă şi ovăz. Bătut în timpul zilei de treacă tul carelor şi scuturat de hurducăturile roţilor, se simte înviorat la clinchetul zurgălăilor ce împodobesc calul înhămat la caleaşca sprintenă a Primăriei. În zăduful acelei după-amiezi de iulie, însoţit de şeful postului local de jandarmi, Mitie, căutam să-mi pun în rânduiala gândurile cu care venisem şi instrucţiunile primite de la domnul comisar Petrache. Căldura apăsătoare făcea să se desluşească valurile de aer fierbinte ce jucau deasupra lanurilor; din loc în loc, urmăream cu privirea zborul lenos al ciocârlanilor moţaţi care, speriaţi de pe marginea şanţului de tropotul calului, abia îşi întindeau aripile. Drumul uscat de arşiţa lui Cuptor se bucura, parcă, de alergătura roţilor, din a cărei pricină îi dădea putinţa să mai răsufle, măcar pe acolo unde colbul se ridica în înaltul cerului trăgând o lungă urmă ce se întindea ca o pânză cenuşie de-a lungul ogoarelor. Calul se încorda la pocnetul biciuştei, înspumat în ştreangurile grele şi întinse. Fierbinţeala moleşitoare a soarelui ostenea ca un văl al cugetului şi nu îngăduia minţii să lege bine firele gândurilor. Căruţele ce-şi încrucişau din când în când mersul cu al nostru făceau răsuflarea greoaie, cu păturile de praf ce-mi năpădeau ochii, gura şi nasul…” Asta cu gura, nasul puteau lipsi – părerea mea, deşi se prea poate să aibă importanţa ei, hm, cine ştie? Sar peste câteva pagini, un popas la… nimic interesant… aşa… ca să ajung la finalul descrierii şi o să vedeţi imediat că… nu, mai bine să vedeţi singur: „Soarele începuse a scăpăta şi, în depărtarea orizontului, arunca printre nourii de aramă trâmbe de lumină cu care poleia spicele griului rămas încă nesecerat. În boarea răcoroasă a înserării, prepeliţele, umflându-şi guşile, se îngânau în pitpalacul lor cu ciripitul rândunelelor, ostenitoare credincioase în zborul lor ca săgeata. Trecând pe lângă cireada de vite ce se înturna agale de la suhat, pe când soarele trimitea cele din urmă

raze să sclipească pe acoperişul de tablă al Primăriei, în farmecul înserării, caleaşca, ameţită parcă şi ea de huruitul roţilor, intră în sat…"

E, cum s-ar zice, un pastel, aşadar un peisaj din natură, destul de reuşit, deşi cu unele stângacii, mda, cu unele elemente convenţionale, „nourii de aramă", „văl al cugetului", în fine, nu despre asta e vorba… Ceea ce rezultă clar din acest fragment este că drumul de la gară şi până în sat e destul de lung, dacă avem în vedere că la început e după-amiază iar la sfârşit e seară. La o viteză medie a caleştii de zece kilometri pe oră, şi ţinând seama de popasul făcut la cişmeaua de la Fierăstraie, spaţiul parcurs în cele trei ore şi jumătate scurse de la oprirea trenului în staţie (asta presupunând că n-a avut întârziere) şi până la apusul soarelui (aproximativ ora opt seara) ar fi în jur de douăzeci şi cinci, treizeci de kilometri. Am verificat pe hartă şi calculul se confirmă. Iată deci că, în ciuda aspectului său oarecum neobişnuit, raportul e cât se poate de precis, bineînţeles, în măsura posibilităţilor, adică, vreau să spun, nu denaturează faptele… V-aş putea da şi alte exemple, dar nu cred că e cazul să vă plictisesc atât de repede… he, he suntem abia la început… he, he, o să vă convingeţi pe parcurs, he, he, he…

Ceea ce nu rezultă din aceste fragmente, ci din paginile pe care le-am sărit, este că pe drum agentul meu nu s-a mulţumit doar să admire natura, ci a şi conversat cu şeful postului de jandarmi, care-i venise în întâmpinare, un bărbat destoinic, îl caracterizează el, un om dintr-o bucată, domnule, la mine ce-i în guşa-i şi-n căpuşă, spune acesta la un moment dat, şi mult timp discuţia se limitează la ultimul eveniment local, într-una din seri câţiva flăcăi din sat au furat găini din poieţile unor săteni şi s-au dus cu ele în locul numit Pornituri – denumirea provine de la alunecările de teren produse frecvent în zona respectivă, notează prompt agentul – unde au făcut focul şi le-au pus la frigare. Agentul notează şi numele unora dintre făptaşi: Tălăşman Sandu, Flincu Ion, Ştaman Aurel, care au fost reţinuţi câte cincisprezece zile în beciul primăriei, dar

până la urmă li s-a dat drumul, deoarece venise vremea secerişului şi era nevoie de ei la arie. Lucruri anodine, umor neizbutit, veţi zice – şi aveţi perfectă dreptate. Ca să vedeţi până unde merge cu acribia şi ce tipicar e, agentul menţionează că prin „arie" înţelegem locul unde se instalează batoza şi se treieră grâul, precizare la prima vedere penibil de inutilă, asta ca să nu mai pomenesc de faptul că relatează cu lux de amănunte până şi fazele pornirii tractorului, care e tras mai întâi cu o pereche de boi până în vârful dealului, acolo se face foc sub el, ca să-i înfierbânte cilindrii, şi apoi îi dau drumul la vale, operaţii ce se pot repeta de mai multe ori... Să ţinem seama însă şi de următorul aspect: numai notând tot ce-i spunea şeful de post, agentul putea obţine încrederea acestuia, dovedind că venise aici pentru o problemă serioasă. Se ştie cât de vanitoşi sunt aceşti inşi izolaţi în cine ştie ce sate prăpădite, fiindcă izolarea dezvoltă vanitatea, izolarea socială, vreau să spun, tocmai ca efect al frustrărilor afective, adică, în sensul că... în fine.

Trecând pe lângă locul numit Fierăstraie, şeful de post explică, iar agentul consemnează, că denumirea provine de la instalaţia de prelucrare a lemnului care a funcţionat cândva în clădirile roşii, de cărămidă, lungi ca nişte grajduri, care se mai văd şi acum. Acest loc se află la trei kilometri şi jumătate depărtare de sat, fostă proprietate a unui evreu, Şubin, care a dat faliment şi, normal, a abandonat afacerea; clădirile nu mai folosesc acum decât ca adăpost pe timp de ploaie celor prinşi la ogor sau cu vitele la păscut. Nota bene! exclamă în scris agentul Mateuţ, Şubin a plecat la oraş cu una dintre femeile din sat şi de atunci nu s-a mai auzit nimic despre el. Asta ne-o spune nouă, într-o paranteză; faţă de şeful de post, care încă nu ştia scopul venirii agentului în sat, mirându-se: zău, domnule? Iar acela îşi dă drumul, stârnit, aţâţat de curiozitatea agentului, îmbătat de senzaţia pe care o produce discursul său, iluzionându-se că, cine ştie, dacă îi intră sub piele tipului ăsta cam naiv, dacă se împrieteneşte cu el, când va apărea un post acolo, la oraş,

o ocazie... Trebuie să aibă el pe cineva, nu se poate, la nevoie o să-l şi ungă cu vreun plocon, vedem noi... Psihologie de provincial care visează să fie descoperit într-o bună zi şi proiectat pe firmamentul deplinei reuşite în viaţă, dedicat gloriei, o iluzie nenorocită, ce să-i faci, cam aşa gândim cu toţii până la o vârstă, până când ne lămurim singuri că minunile se produc totuşi rar, atât de rar încât nouă nu ni se întâmpla niciodată...

Dar să revin. Una din calităţile de bază ale agentului Mateuţ este perseverenţa. Cealaltă e precauţia. Îndată ce a dat de capătul unui fir, nu se repede să tragă de el – l-ar rupe – ci se preface că nici nu l-a văzut, nu-l interesează, se joacă din când în când cu el, îi încearcă tăria, îi urmăreşte traiectoria în încâlcitura în care e prins, menţinând asupra lui doar un punct al, o margine a vederii. Aşadar, auzind de Şubin, nu numai că nu s-a repezit cu întrebări inoportune şi agresive asupra şefului de post, ci dimpotrivă, prefăcându-se că nu-l interesează subiectul, a remarcat soliditatea construcţiilor, faptul că unele erau totuşi în ruină, a întrebat dacă e bună apa care curge la cişmeaua unde poposiseră pentru a adăpa calul, a coborât, a băut, şi-a stropit faţa şi ceafa, s-a oprit câteva clipe şi a privit gânditor şesul, aici lat, mărginit în partea dinspre râu de un pâlc de sălcii (loc numit Prisacă), a inspirat adânc aroma finului proaspăt cosit, pe care boarea după-amiezii o purta spre pădure, şi, în fine, a aşteptat. Poate că ar fi fost suficient să spun atât: a aşteptat. La care, şeful de post, intrigat de nepăsarea lui, jignit chiar, cel puţin aşa crede agentul, începe a-i povesti. Supărat că agentul nu i-a acordat atenţia cuvenită, la început e oarecum zgârcit la vorbă, sau aşa vrea să pară, nu intră în amănunte, tonul îi e neutru, oficial, cu o nuanţă de autoreproş, eh, ce să-i faci, de altceva nu suntem în stare, reprehen-siv, scrie agentul, aşa e pe la noi, se mai întâmpla şi câte una de-astea, pe vremuri trăia în sat un flăcău poreclit Friptu – numele lui real şeful de post nu-l ştie, iar când agentul insistă, se supără: ce nume, domnule, parcă asta contează? Ştie, în schimb, de ce era

poreclit Friptu, pusese pariu că el poate stinge ţigara apăsând-o cu capătul aprins pe bărbie şi nici măcar nu ţipă. A câştigat pariul, dar s-a ales cu o cicatrice şi cu porecla. La un San Ilie, cred, aşa trebuie să fi fost, fiindcă atunci e hram la Sau ca şi bal, iar el se întorcea de la bal cu alţi flăcăi – vedeţi, treptat supărarea îi trece, a uitat de ofensă, începe a-şi da drumul la vorbă, cum s-ar zice: natura învinge – şi pe la Podul Harapului, ce să vezi, domnule, niciuna, nici două, că el vrea să se scalde, chiar în bulboana de mai la vale de pod, e o bulboană acolo cu multe vârtejuri, asta pe la miezul nopţii, vă daţi seama, când se întorceau de la bal, băuseră binişor, poate se şi bătuseră cu cei din Oprişiţa, fiindcă nu era bal la care să se întâlnească şi să nu se bată, şi numai cu ăia, aveau ei nu ştiu ce de împărţit şi, să nu-mi uit vorba, nu şi nu, că el se scaldă, începuse să se dezbrace, ăilalţi care erau cu el, hai, mă, ce-ţi veni, acum, noaptea, ţineau de el, dar el bă Ioa, bă Gheo, daţi-mi drumul – şi jap! una lui Ion, jap! una şi lui Gheorghe, de se trezesc ăia mâncând iarbă, lasă-l mă, dacă e prost, lasă-l să se scalde, iar el, parcă atât ar fi aşteptat, să zică ei scaldă-te mă, dacă aşa ţi-e pofta, nici nu şi-au terminat bine vorba şi – huştiuluc! în apă. Acuma, caută-l dacă poţi! Unde mai pui că era şi noapte. Dar tot s-ar mai fi văzut ceva, dacă ar fi fost ce. Strigă ei, fluieră, se lasă jos pe malul gârlei, nimic şi iar nimic, parcă îl înghiţise pământul. Dar nu, îl înghiţise apa. A apărut la suprafaţă după vreo cinci zile, răstimp în care sătenii l-au căutat zadarnic în susul şi în josul podului cu furci, sape şi căngi, l-au văzut doi băieţandri ieşind din apă, de fapt ei căutau altceva, erau cu crâşnicul, ce vă uitaţi mă aşa la mine? n-aţi mai văzut oameni? s-a ridicat pe mal dar n-a făcut decât doi-trei paşi, se apucă de gât, începu să horcăie, căzu şi se zbătu, ăia, nepricepând nimic, se holbau la el, se îneca cu aer, înţelegi, dacă şi-ar fi dat seama l-ar fi aruncat înapoi în apă, dar nu şi-au dat, l-au lăsat să moară, de unde să ştie ei, nişte copii…

— Mummelsee, zice agentul.

— Mummelsee? se miră şeful de post.

— Nu i-au găsit şi o piatră scumpă atârnată de gât cu un lanţ de aur?

— Asta nu mai ştiu, zice şeful de post. I-or fi găsit, dar după aia sigur s-a pierdut, sau cine să mai ştie. Ăia doi care fuseseră cu el ziceau că o femeie albă şi rece, cu părul galben şi sclipitor ca aurul, lung până la pământ, şi ţâţele mari de le da peste umeri, l-ar fi strigat de pe celălalt mal şi l-ar fi îndemnat să intre în apă, asigurându-l că nu o să se înece, că ei au vrut să-l oprească, dar fără a reuşi, că după ce el s-a aruncat în bulboană, au auzit râsul răutăcios şi satisfăcut al acelei femei şi, speriindu-se, au luat-o la fugă... „Tot vorbind noi de-alde astea, ne-am apropiat de locuinţa craiului silfilor. Am fost introdus la crai fără niciun ceremonial sau pierdere de vreme. Am avut deci prilejul să mă minunez de felul cum trăia acest crai, căci n-am văzut nici suită, nici pompă, nici măcar vreun cancelar sau consilieri intimi, nici tălmaci, nici gardă regală, nici bufoni, bucătari, pivniceri, paji sau barem un singur favorit sau linge-blide”... hm, nu, asta e altceva, cred. În realitate, se pare că decesul a survenit ca urmare a unei congestii pulmonare. Nu şeful de post o spune, ci e presupunerea agentului, pe baza datelor obiective ce reies din relatarea acestuia. Problema e însă alta. La câteva zile sau săptămâni după acest eveniment, fata cu care vorbise Friptu, ibovnica lui, cum ar veni, începu a se plânge maică-sii că noaptea îi intră cineva în odaie; mai ales în nopţile cu lună nouă – se dezbrăca de hainele cu care fusese îngropat şi se strecura lângă dânsa, sub plapumă. Ea ar fi trebuit desigur să-l respingă, dar fiinţa aceea stranie avea o putere neobişnuită asupra ei, o speria şi, în aceeaşi măsură, o fascina şi o excita, încât, de îndată ce trupul rece şi umed, mirosind încă a pământ reavăn şi a ceară şi busuioc se alătura trupului ei fierbinte şi somnoros care nu mirosea decât a carne vie, adică a sudoare ţărănească, simţea la toate încheieturile o gâdilitură persistentă, nesăţioasă, nesuferită şi un deşert în pântec, un gol ce tânjea să se umple, şi atunci îi venea să se întindă în toate părţile, până i-or trosni oasele şi se

va rupe totul în ea, să strige şi să-şi înfigă unghiile în pulpe, să se încovoaie, să muşte din tăblia patului, să râdă ca o smintită, să arunce cât colo plapuma, să sfâşie cuvertura, să-şi smulgă sânii, să înghită săbii şi flăcări, ca un bolnav de pojar, sau poate de friguri, ca posedată de Satana. Deodată braţele lui veneau grăbite şi frenetice din toate părţile şi o cuprindeau, o încolăceau, în vreme ce nenumăratele lui picioare se strecurau între picioarele ei şi i le despicau şi o zgâriau, pântecul îi era strivit de ceva greoi şi brutal, un alcool călduţ îi amorţea încheieturile, gura imensă a stafiei îi înghiţea încet şi fără durere capul, apoi gâtul şi umerii; lunecând moale, trupul ei fragil şi elastic pătrundea în celălalt trup ca într-un şarpe imens, până în locul unde ochiul ei şi al lui se suprapuneau, la fel piepturile, coastele şi vârfurile degetelor, şi în acelaşi timp simţea alt trup pătrunzând într-al ei, sugându-i fierbinţeala şi vlaga şi concentrându-le într-un singur loc ce o ardea atât de tare încât îi venea să ţipe – acel ţipăt prin somn, lent, vâscos, neîntreg ce nu poate părăsi gâtlejul – dar nu scotea decât un scâncet moale, apoi adormea şi, prin somn, îl simţea dezlipindu-se, eliberând-o, acum el fierbinte, cu trupul irizând în întunericul odăii, abandonând-o flască şi udă în aşternutul de gheaţă, sub plapuma „rece ca o tablă peste care a căzut bruma”, cum se exprimă agentul. Când se trezea, biet animăluţ înspăimântat, tremurând de frig, de frică şi de vedeniile nopţii, singură în lumina vânata şi neprietenoasă a zorilor, copleşită de amintirea necuviinţelor săvârşite, începea să plângă în sughiţuri, striga după maică-sa şi îi povestea, printre lacrimi, icnete şi suspine, cum venise iar şi cum o pângărise, un plâns nu tocmai inocent, să ne înţelegem! dar totuşi plânsul unei fiinţe care e ceva mai mult decât o gânganie, ce ai fata mamii, iar a venit nemernicul şi spurcatul, arză-l-ar focul, iar te-a siluit? ei, gata, lasă nu mai plânge, de data asta îi venim noi de hac, o să vezi – şi-i astupă coşul sobei şi gaura cheii, băgă câlţi în crăpăturile din scândura uşii şi în toate celelalte orificii prin care stafia s-ar fi putut strecura, arse tămâie şi puse patru

cuţite în cruce la gura sobii, mai făcu şi ce alte descântece se pricepea, iar taică-su trase cu puşca în umbra ce i se năzări a umbla noaptea prin curte, dar stafia nici nu se sinchisea de toate astea – nici nu se sinchisea, domnule, îşi vedea în continuare de treabă! Şeful de post îşi loveşte satisfăcut coapsele cu amândouă mâinile şi exclamă: da, domnul meu, Friptu continua să vină la ea! O mustra că i-a spus lumii, îi poruncea să nu mai vorbească nimănui despre cele ce se petrec între ei, o întreba ce s-a mai întâmplat în sat de când l-au îngropat, ce mai face cutare şi cutare, ca să le transmită rudelor lor din partea cealaltă, uneori povestea despre lumea aceea, care e tot pe lumea asta, dar dincolo, câmpii nesfârşite una peste alta, acolo e noapte când aici e zi şi morţii vorbesc o altă limbă şi mănâncă o altă hrană, pe care cei vii n-o pot ingera, acolo nu-s nici case, nici pământ, nici nimic, decât o lumină nesfârşita prin care umbli încotro vrei, în sus sau în jos, fără să te doară niciodată picioarele de atâta mers, fără să oboseşti şi fără să-ţi fie vreodată somn. De fapt, ca să mergi, nici nu dai din picioare, te mişcă numai dorinţa de a merge şi te duce în ce parte ai treabă, dar n-ai nicio treabă, căci dorinţa de a mânca te satură ea singură de mâncarea pe care ai poftit-o, setea îţi trece taman când bagi de seamă că ţi-e sete şi tot aşa, numai cu dragostea nu se întâmpla la fel, de aceea mai revenea el uneori aici, acum, cât încă mai putea veni, până aveau să i se împlinească zilele câte le avusese de trăit, dar după aia, gata, neam! va rămâne pe vecie acolo. „Încep să înţeleg viaţa de toate zilele din această lume, zise dl. Bamstaple. E o viaţă de semizei, foarte liberă, puternic individualizată, fiecare om urmărindu-şi înclinaţia sa de individ, fiecare contribuind la marile scopuri ale rasei. Viaţa asta nu e numai de o autentică puritate, dar e şi dulce, şi frumoasă, şi plină de demnitate personală. După câte văd, practic, e un comunism, planificat şi înfăptuit prin lungi secole de educaţie, disciplină şi pregătire colectivă”.

Ca s-o prindă cu minciuna, ori bănuind că în locul stafiei era vreun şmecher care avea cheia uşii, maică-sa

pândi într-o seară când fata adormise şi atunci o luă şi o duse în altă încăpere, după care se culcă în patul ei. Unii susţin că nici nu ar fi dus fata de acolo, ci s-ar fi culcat lângă ea, dar, oricum ar fi fost, la miezul nopţii stafia a apărut ca de obicei şi i-a făcut şi ei felul, ha ha! Ce ziceţi de asta? Agentul a ridicat încurcat din umeri şi n-a zis nimic, ci doar a zâmbit încurajator, punând însă mai multe semne de întrebare la rând pe foiţa din carnetul în care nu înceta să consemneze: vrăjitoare din împrejurimi, Pachiţa. Ghem mare de aţă şi un ac prins de haine. Dimineaţă, firul pe sub uşă până la cimitir. Groapa lui Friptu. E de presupus că astfel de evenimente mai avuseseră loc, ori poate că se ştia dinainte a cui e stafia, căci din spusele şefului de post reiese că sătenii nu s-au mirat prea mult când, dezgropând mortul, l-au găsit cu faţa în jos şi cu acul înfipt în haină. Părul şi unghiile îi crescuseră aşa de mari de nu mai încăpeau în raclă. L-au întors cu faţa în sus şi i-au bătut un ţăruş de stejar în piept, ca să nu se mai răscoale, l-au îngropat la loc, au mai ars şi nişte spini de porumbar pe mormântul lui, aşa cum îi învăţase Pachiţa, şi astfel fata a scăpat, dar nu de tot, căci constată destul de curând că rămăsese gravidă. Cu stafia lui Friptu, presupune agentul. D-apăi cu cine altcineva? se miră şeful de post, se miră şi se bucură în acelaşi timp, îşi ia chipiul de pe cap, îi şterge marginea de sudoare, îl vântura niţel, ca să se usuce şi ca să-şi răcorescă faţa, apoi îl pune la loc, potrivindu-i încântat cozorocul în poziţia cea mai convenabilă. Da, domnule, cum mă vezi şi cum te văd! Acu, tot satul aştepta cu sufletul la gură să vadă ce naşte, vreun ţap, vreun pui de lup sau vreo asemenea arătare, căci mai fuseseră şi altele înaintea ei care, împreunându-se cu demoni au născut tot felul de animale, iar una care se acuplase cu un demon sub formă de cocoş, făcea zilnic un ou, trece luna a noua, trece şi a zecea, burta creşte peste măsură, nu se mai putea urni din pricina ei, şedea numai pe o parte ca vaca, în sfârşit, iată că în luna a unsprezecea apar durerile şi fata naşte un copil cât se poate de normal, doi coţi lungimea, şapte livre greutatea, atât că nu plângea

ca toţi copiii, orice i-ai fi făcut, nu orăcăia, nu zbiera – alţii te scot din minţi cu chestiile astea – numai se uita în ochii tăi, clipea mirat şi tăcea, maică-sa se vedea nevoită să-l bată dinadins uneori, ca să plângă câte un pic, să semene cu ceilalţi copii: „Eu am adus pe lume un copil deosebit de ceilalţi; el nu este la fel ca oamenii, ci seamănă cu un copil al îngerilor cerului, firea sa este cu totul alta şi el nu este ca noi; ochii săi sunt ca razele soarelui, faţa sa este strălucitoare şi mie mi se pare că nu este din mine, ci este din îngeri şi mă tem că se va îndeplini o minune zilele acestea pe pământ”. Mai lipsea ca şeful de post să precizeze că fata aceea născuse în şură! – vreau să spun că agentul meu nu era totuşi un ageamiu, mai auzise astfel de poveşti, care se pot auzi, de altfel, în orice sat, cu diferenţe nesemnificative, era deci familiarizat cu ele şi n-ar fi acordat atâta importanţă relatării şefului de post (şi o pondere atât de însemnată în raportul său) decât dacă ar fi fost convins, dacă ar fi avut suficiente motive să creadă că în acest fel contribuie câtuşi de puţin la elucidarea Cazului. Trec şi peste faptul că, odată ajuns în sat, relatarea şefului de post i s-a confirmat în mare măsură de către cei chestionaţi (avem separat lista nominală a persoanelor interogate), cu neconcordanţele obişnuite în astfel de situaţii, bineînţeles, fiindcă lucrurile petrecându-se cu mai mulţi ani în urmă, memoria le mai joacă unora feste. Accept, de asemenea, că vorbele lor vor fi fost, pe alocuri, altele decât cele trecute în raport, neignorând că agentul şi-a organizat ulterior materialul, l-a îmbogăţit cu propriile sale observaţii şi i-a dat, cum vă spuneam, o formă destul de pretenţioasă prin utilizarea a numeroase figuri de stil care nu constituie câtuşi de puţin dovezi în instanţă (dar, să recunoaştem, nici nu putem avea ceva împotriva lor – în principiu, domnule judecător de instrucţie, vorbesc în principiu). Şi totuşi, la capătul atâtor exigente rectificări şi abstractizări, întrebuinţându-ne întreaga circumspecţie de care suntem în stare, rămâne ceva esenţial, ceva ce nu poate fi trecut cu vederea sau dat la o parte: informaţia. Ceea ce mă interesează este

informaţia pe care o pot obţine şi, în această privinţă, îmi permit să afirm că agentul meu nu rămâne dator. Iată, s-a adresat în primul rând colegilor din clasele elementare şi vecinilor: ce fel de copil era, cum se purta, dacă era agreat de ceilalţi copii, avea duşmani, dar prieteni, cine l-a mai întâlnit după plecarea din sat etc., după cum vedeţi, întrebări neutre, abil formulate, din care nu reiese deloc că între timp ar fi fost omorât.

Ştiţi că, aflând că e vorba despre o crimă, cei mai mulţi martori sau persoanele care ne-ar putea furniza informaţii utile devin retractili, îşi fac probleme, se tem de consecinţe, de suspiciunea prezumtivă ce ar plana asupra lor, şi de aceea îşi cenzurează excesiv depoziţiile, astfel că multe date, uneori esenţiale, se pot pierde datorită inabilităţii anchetatorului. Hai să fim sinceri, câţi dintre noi au răbdarea să asculte un martor de la un capăt la altul, lăsându-l să spună tot ce ştie – dar absolut totul, domnule judecător de instrucţie? De cele mai multe ori ne grăbim să notăm două-trei aspecte care ni se par întrucâtva relevante, ne mulţumim cu firimiturile câtorva observaţii, cu resturile menajere ale cutărei întâmplări, uitând că oamenii pe care îi întâlnim au familie, rude, un trecut de care sunt mândri, dorinţe secrete, mici manii, slăbiciuni, obligaţii, datorii de plătit la bancă şi atâtea altele care le condiţionează viaţa de zi cu zi şi despre acestea ar vrea în primul rând să ne vorbească, fiindcă acestea sunt adevărurile lor prime, imediate şi necontrafăcute. Toate acestea le ştia foarte bine şi agentul meu. Iată de ce nu s-a repezit asupra celor interogaţi cu întrebări brutale, ultimative şi deci inhibante, ale căror răspunsuri să angajeze responsabilităţi şi consecinţe coercitive, ci mai curând s-a mulţumit să le sugereze, prin nedumeriri bine regizate, să facă pe naivul – aici trebuie să remarcăm că l-a ajutat şi fizicul său plăpând, figura de elev tocilar, mutra lui de găgăuţă venit de la oraş care face ochii mari şi se minunează de tot ce aude, notându-şi conştiincios scornelile unuia sau ale altuia, fără să obiecteze asupra eventualelor incongruenţe pe care le

observă (şi le menţionează între paranteze), preocupat doar de aceste două lucruri: să creadă orice i s-ar spune şi să noteze cât mai mult, totul.

Şi ce anume notează? Că victima a fost un copil pirpiriu, poate şi din cauza molimei care a cuprins ţinutul îndată după naşterea lui, o boală care lovea mai ales nou-născuţii şi care a secerat atunci mai multe mii de suflete fragede, abia înmugurite; printr-un miracol el scăpase, însă rămăsese, din cauza bolii, cam firav la trup. În plus, se pare că maică-sa îl născuse totuşi cu un defect – iată că aici informaţia şefului de post nu se verifică integral – laba piciorului stâng întoarsă înapoi, lucru care la vremea respectivă a fost considerat un semn şi i-a atras porecla „picior de drac". Aşa susţine un oarecare Mănălău, croitorul cel mai apreciat din sat şi proprietar al unei prisăci cu cincizeci de stupi la Râpă Floarii. Altul, însă, Volocaru, de meserie cojocar şi care mai ştie să cânte şi la trompetă, participând în această calitate la mai toate balurile şi nunţile de prin partea locului, zice fugi, bre, de-aici cu piciorul tău cu tot, poate vrei să zici „ficior de drac"! Eu am jucat hoţii şi vardiştii cu el şi să nu-mi spui mie că-l strigam altfel decât aşa, iar la fotbal îl strigam scurt: ficior! şi atunci el îmi trimitea mingea şi dădeam gol. Ce vorbeşti, frânt? sare Mănălău de la locul lui. Vrei să spui că eu... he, he-he, ia te uită la el! Da' deştept te mai crezi mneaţa, cucoană-mare! Bă, ia vezi, pe mine să nu mă faci cucoană, că nu-s soră cu maică-ta, auzi? Băi Ioa, intervine un al treilea, Vasile Balbuz, care nu e altul decât vărul şefului de post, lasă-l, mă, să fie aşa, dacă vrea el, don şef nu-l luaţi în seamă ce spune, e beat, şi omul când e beat e şi prost. Sau prost sau nebun. Bine, mă, zi tu cum a fost! ia spune-ne! Te-ai îmbătat, mă porcule! Te-ai îmbătat şi o să te faci de râs, acuşi o să te faci de râs. Eu, mă, beat? Băăă nea-smântână păi eu nu mă îmbăt, domnule, nici cu o deca de vin, asta poţi să o ştii! M-ai văzut vreodată beat? Don şef, uitaţi-vă la ăştia, la păduchioşii ăştia, au băut o juma de rachiu şi cică-s beat! Păi eu, don şef, am fost coleg de bancă cu ăsta... cum îi

ziceam noi eh, în fine, la fotbal nu prea era el grozav, dar la asta... cum se cheamă bre?... ia staţi că vă arăt! Băi Ghi, ia pune sticla asta colo lângă uşă, aşa, mai încolo, mai încolo! Hopaa!... Atât! Ei, acolo era gaura. Iar aici... Stai oleacă, mai încoace, aşa, stătea cel care arunca. Daţi-mi un bănuţ, care aveţi? Don şef, n-ai un bănuţ? Ia uitaţi-vă la mine! Ne aplecam, don şef, uite aşa... şi aruncam: hop! În mă-sa, că n-am nimerit! Dă-n orice caz, cine arunca mai aproape lua totul... ăăă... Stai că am uitat ceva! mai întâi trebuia să strigi „încercare" sau „într-adins", şi dacă strigai încercare nu se lua în seamă şi mai aruncai odată, înţelegeţi? Şi ăsta Picior-de-drac, cum îi ziceam noi, striga mereu „încercare", până ne plictiseam şi îl alungam, că ne strica jocul...

Vedeţi, fel de fel de fleacuri, domnule judecător de instrucţie, tocmai ce vă spuneam, agentul notează toate fleacurile, cum s-au adunat într-o sală a primăriei şi şeful de post a adus o bucată mare de pastramă, apoi alţii au adus vin, cârnaţi afumaţi, caş de oaie, scrumbie la saramură şi ce au mai găsit pe acasă, unul a început să povestească ceva din copilărie, cum făceau harbujii din colb în mijlocul drumului, mai multe grămăjoare, şi dacă trecea vreo căruţă le strica totul şi atunci, ca să se răzbune, ei puneau o sfoară sau o sârmă de-a latul drumului şi calul se împiedica de ea sau se speria şi o lua la galop... au mâncat, au băut şi au stat la taclale până noaptea târziu, s-au certat şi s-au împăcat, Volocaru şi-a adus trompeta, în fine, ca să nu mai lungesc vorba, agentul fu condus la camera de oaspeţi, şi, înainte de a cădea în pat, mai are puterea să consemneze: sunt beat, beat pulbere, şi n-ar trebui să fiu aşa, nu e regulamentar, îmi simt ochii fierbinţi şi dureroşi ca nişte cartofi copţi, capul îmi fierbe ca un alambic şi stă să-mi plesnească, lucrurile dimprejur ba se dilată până nu mai încap, sufocându-mă, ba scad până devin minuscule şi abia vizibile, se îngroaşă, apoi se subţie la mijloc pulsând în ritmul bubuiturilor din tâmple şi din adâncul pieptului – acolo arde ceva, parcă se zvârcoleşte o salamandră –, să nu uit: Umabel, al 61-lea

spirit pe care Şubin l-a implorat pentru a o putea obţine pe logodnica lui Friptu de la părinţii ei, aerul s-a făcut fosfor sau o altă materie inflamabilă, şi apoi Elemiah, spiritul celui întreprinzător, norocos în afaceri şi pasionat de călătorii, şeful de post zicea că o chema Maricica, dar Şubin îi dădu alt nume, ciudat şi mângâietor, Tiphereth, o, suflet al sufletului meu, inimă a inimii mele, ajută-mă Umabel să obţin mila ei, îndreaptă-i spre mine lumina ochilor ei, fă-mă bogat, Elemiah, să-i pun la picioare toată strălucirea lumii, n-ar fi vrut să se ducă după un evreu, dar cine să o mai ia în sat, mai ales că avea şi copil? îl va întreba dimineaţă şeful de post pe agent, o întrebare evident retorică, la care, agentul, mahmur, obosit după orele de nesomn, fie de frică să nu ia foc după atâta alcool îngurgitat, fie fiindcă îşi uitase acasă ceasul cu sonerie şi el nu putea adormi decât dacă punea mai întâi ceasul să sune, aşa că a stat toată noaptea şi s-a holbat la pereţi, s-a perpelit, a omorât ţânţari, şi-a mai completat notiţele, iar dimineaţă, când şeful de post a venit să-l trezească, l-a găsit galben ca turta de ceară şi cu un prosop înfăşurat în jurul capului: va să zică era evreu? Evreu rus, după nume, sau cel mult polonez, hasid venit de undeva din Galiţia, unde, după cât se pare, deprinsese folosirea cheilor Tarotului, arta transpoziţiei şi practica Themuriei, şi de altfel nu încape îndoială că reuşise, în cele din urmă, să o atragă pe fată prin intermediul reţetelor numărului 13 şi invocându-i neobosit pe cei patru sephiroţi conciliatori – cuvinte care sună oarecum nefiresc în gura şefului unui post de jandarmi, dar agentul va afla îndată că şeful de post era el însuşi membru al Ordinului Martinist, membru corespondent, bineînţeles şi se arăta foarte mândru de asta, suntem o cavalerie altruistă, mistică şi esoterică, declară el ritos, v-aţi putea înscrie şi dumneavoastră, plătiţi o cotizaţie neînsemnată, dar în schimb aveţi satisfacţia de a aparţine ordinului nostru iniţiatic, care are filiale în toată lumea civilizată.

E deci îndreptăţită presupunerea că în cele din urmă mama victimei s-a măritat cu Şubin şi s-a mutat la oraş,

luând şi copilul cu ea (deşi într-un al doilea raport lucrul acesta e pus, cum vom vedea, sub semnul întrebării), ocazie cu care evreul lichidă mica lui întreprindere de cherestea şi se lansă în comerţul angro cu coloniale. Pe vremea aceea, capitala provinciei noastre era un oraş prosper, un oraş în plin avânt, cum s-ar spune, colcăind de pungaşi, escroci, demagogi, târfe, negustori, aventurieri, prezicători, parveniţi şi, mai ales, şmecheri de tot felul veniţi aici să se îmbogăţească repede şi să plece, asta în ceea ce priveşte partea umană, căci în privinţa părţii materiale, rămânea un biet târg cu uliţe lungi şi înguste la periferie, unde gardurile înalte îţi făceau impresia că străbaţi un tunel, dacă nu cumva o galerie subterană pe care ţi-o râmai singur; două-trei străzi pavate în centru, un cinematograf la care se înghesuia cuconetul să vadă sinucideri din amor, câteva mici întreprinderi şi antrepozite duhnind a drojdie şi a peşte stricat constituiau aproape întregul lui capital, dacă nu mai punem la socoteală şi grandioasele iluzii care i-au făcut dintotdeauna faima, arma secretă a cetăţenilor noştri, domnule judecător de instrucţie, ce să-i faci, de altceva mai bun nu suntem în stare – şi în acest oraş va poposi Şubin cu soţia sa, cam pe vremea când cocoşatul pitic Sădim, poate aţi auzit de el, după ce fusese alungat şi bătut cu pietre, se întorcea pe furiş şi se ascundea în beciul domnişoarei Orzan-cea-bătrână, de unde nu va mai ieşi niciodată – îmi permit această presupunere anticipativă, o simplă ipoteză, o prezumţie de uz propriu, fiindcă agentul Mateuţ nu face niciun fel de speculaţii în acest sens, raportul lui încheindu-se cu precizarea că, după un an şi jumătate, doctorul şi-a dat seama că pusese ghipsul degeaba, piciorul victimei nu avea ciolan şi deci nu se putea îndrepta, numai muşchi, tendoane şi vase de sânge, aşa că l-a tăiat şi l-a cusut invers. Cert e că victima avea un defect la picior, din cauza căruia fuga îi era caraghioasă, uneori băieţii mai mari îi dădeau un bănuţ sau un nasture şi-l puneau să alerge, ca să râdă de el, cu asta se încheie raportul agentului Mateuţ, apreciat foarte

negativ de comisarul Aron, am uitat să spun că raportul datează din perioada când comisarul Aron conducea ancheta şi, în calitatea lui de şef a dispus destituirea agentului pentru incompetenţă şi încălcarea regulamentului de serviciu, o măsură abuzivă, după opinia mea, mai ales că el însuşi va proceda, ceva mai târziu, într-un fel oarecum asemănător. Să nu anticipăm. Deocamdată e suficient să vă spun că agentul a fost nevoit să-şi câştige pâinea făcând pe copistul la vamă, o muncă dintre cele mai umile, până când comisarul Aron a mers el însuşi în satul victimei şi s-a convins de anumite lucruri, dar între timp locul agentului Mateuţ fusese dat altuia, aşa încât a trebuit să se mulţumească cu postul de grefier de vamă, aşteptând zadarnic ocazia de a fi avansat şi, între timp, publicând în gazetele locale nişte parabole cam străvezii despre nedreptatea ce domneşte în lume, dar să nu mă îndepărtez, deci Şubin se stabili în oraşul nostru, un mod de a spune, căci un negustor de coloniale angro, vă daţi seama, dar îşi stabili familia, aşa suntem mai aproape de adevăr, şi acum urmează un hiatus în biografia victimei, o pată albă ce se lăţeşte de-a lungul câtorva ani, adică din momentul sosirii lui Şubin în oraş şi până în ziua când un vecin al domnişoarei Orzan-cea-bătrână, un oarecare domn Şarl, pe atunci avocat, în prezent pensionar, şi de fapt unul din puţinii noştri martori oculari, îl va surprinde pe copil, de-acum un băieţandru de doisprezece – treisprezece ani, în timp ce băga la repezeală struguri în sân, din grădina domnului Şarl, se înţelege, şi va arunca după el cu o ciubotă ruptă – nu fac decât să reproduc afirmaţiile martorului – o cizmă de cauciuc veche, semănând cu o cioată, ajunsă nu se ştie cum în dosul casei, lângă closet, unde omul ieşise pentru nevoi mărunte dar presante, pe cât se pare, căci nu se mai osteni să-l urmărească pe infractor, şi acesta, după ce alergă până în fundul grădinii, trecu printr-o gaură ştiută numai de el în curtea domnişoarei Orzan-cea-bătrână şi dispăru printre tufele de rapiţă şi soc şi celelalte bălării de aici, unde îl aştepta, curioasă, nerăbdătoare, cu inima ticăind de emoţie, Pisica

Verde. E doar o presupunere, mai precis o deducţie. Domnul Şarl a stat, în zilele următoare, la pândă şi a văzut-o pe fetiţă apropiindu-se pe furiş, aproape târându-se, cu rochiţa ei albă cu buline, printre rugi de mure şi tufari de cătină, până lângă gard, şi uitându-se cu jind la strugurii din grădina lui, venea prin grădina cealaltă, din spate, nu a domnişoarei Orzan, ci dinspre fabrica de lumânări, de unde domnul Şarl deduse că era fiica unui muncitor de aici, aproape că se lipea de plasa de sârmă a gardului, pentru a fi mai aproape de obiectul ispitei, dar când el ieşi de unde era ascuns şi se apropie cu un strugure în mina vrând să o îmbuneze, ea se sperie şi o zbughi, iute ca o şopârlă, nu s-a oprit nici când el a strigat că vrea să-i dea struguri, avusese de gând să ajungă la o înţelegere cu ea şi cu băiatul, vă dau eu struguri, dar voi să-mi păziţi via şi să nu lăsaţi pe nimeni să intre, ştiţi cum sunt copiii, nu mănâncă pe cât strică, nici n-a întors capul, în câteva clipe a dispărut alergând spre şoproanele fabricii de lumânări. Domnul Şarl nu avea copii. I-ar fi plăcut să se împrietenească cu cei doi, sau măcar cu unul din ei, stătu la pândă mai multe zile, gândind să-i prindă, să-i sperie, apoi să le arate că totuşi e un om bun, n-au de ce se teme de el, ca să-i câştigi trebuie să te porţi cu ei la fel cum te porţi cu oamenii mari, nu să te maimuţăreşti ca un caraghios, nu domnule, copilul pretinde să fie tratat ca om şi ca egal, aşa-zisa lui naivitate e un mit, o superstiţie, mai bine spus, un vis deformat al celor mari despre propria lor copilărie, într-un anumit sens copilul e chiar superior omului matur, căci are psihologie de zeu, creează lumea, vorbeşte lucrurilor, nu crede în moarte – şi domnul Şarl, bun cunoscător al psihologiei copilului, fiindcă în tinereţe fusese o vreme şi institutor, hotărî să-i invite pe cei doi în locuinţa sa şi să discute cu ei diferite chestiuni serioase. Dar băiatul nu mai apăru, din motive ce ni se vor dezvălui foarte târziu, iar la fabrică i se spuse că mama fetiţei murise într-un accident, se răsturnase un cazan cu parafină topită peste ea, era o beţivă, îl lămuri maistrul, care duhnea el însuşi a băutură, a răsturnat cazanul de

beată ce era; cazanul, află cu această ocazie domnul Şarl, trebuia transportat de la cuptor la presă cu un cărucior pe şine, când mai simplu ar fi fost ca presa de lumânări să fie montată lângă cuptor, nu se gândise nimeni la asta, nimeni în afară de domnul Şarl, pe fetiţă o duseseră la orfelinat, fiindcă nu i se ştia tatăl, şi de acolo i se pierdu urma. În dimineaţa când apăru în curtea orfelinatului cu o sacoşă de struguri în mină, unde mai pusese şi nişte nuci, iar doamna Şarl adăugase la rugăminţile insistente ale soţului ei, câteva felii de pandişpan, deci cam la o săptămână şi jumătate după întâmplarea din grădină, domnul Şarl află că fetiţa dispăruse din dormitor şi nimeni nu avea idee unde ar putea fi. O va întâlni peste ani la „Prinţesa Împuţită", cu totul întâmplător, împrejurare penibilă despre care ne-a vorbit soţia domnului Şarl, profitând de lipsa de câteva minute a soţului ei, se întoarse în noaptea aceea, mai precis spre dimineaţă, deosebit de tulburat, ea ştia de unde, fiindcă i se spusese, fusese văzut în mai multe rânduri dând târcoale stabilimentului, chipurile avea un client în zonă, dar nu-i reproşase, mai toţi bărbaţii fac asta din când în când, îşi descarcă nervii, şi să-l fi văzut cum ofta, domnule comisar, ce de mai sughiţuri, cu fundul în sus şi capul în pernă, lungit toată ziulica în pat, nu mai voia nici mâncare, galben la faţă, slăbea văzând cu ochii, parcă ar fi avut limbrici, m-am şi temut că s-o fi căpătat cu ceva de pe acolo, deşi alea cică-s controlate, ca într-un târziu să aflu că o întâlnise pe Pisica Verde, fetiţa aceea căreia îi dăduse struguri când era mică şi nu mai spun că voise chiar să o înfieze, asta ar mai fi lipsit, să mi-o aducă în casă, o haită, o târâtură... dar ce, credeţi că-mi dă voie să o vorbesc de rău?

Cât despre băiat, atât am reuşit să aflăm, că rămăsese în grija domnişoarei Orzan-cea-bătrână, despre care umbla zvonul că ar fi jumătate de lună femeie şi jumătate bărbat, mai erau unii care susţineau că ar trăi în ascuns cu Sadim-cocoşatul-pitic, deşi exista în acelaşi timp părerea că Sădim nu era altul decât însăşi domnişoara Orzan-cea-bătrână, în fine, fel de fel de zvonuri, şi asta

numai din cauză că ea nu ieşea niciodată din casă, nu se întâlnea cu nimeni, mâncarea i-o aducea o slujnică şi i-o lăsa lângă uşă, căci nu avea voie să intre, într-o bună zi vom afla anumite detalii care vor limpezi mult lucrurile, dar deocamdată eu vă vorbesc despre stadiul în care eram atunci, la început, când comisarul Aron plecase lăsând totul baltă, bâjbâiam, orbecăiam, nu aveam probe, nu aveam oameni, mă trezisem într-o dimineaţă cu un telefon de la domnul judecător de instrucţie Ştefan – s-a găsit un cadavru în parc, ia du-te şi vezi ce e cu el – avea fler omul ăsta, ştia meserie, m-a învăţat multe, fiindcă la început, drept să vă spun, nici nu înţelegeam prea bine despre ce e vorba, îmi închipuiam că va fi o anchetă din acelea care, sau se rezolvă în câteva săptămâni, sau se clasează cazul, încredinţat, ca şi dumneavoastră acum, că se aşteaptă de la mine o rezolvare rapidă şi eficientă, cadavrul era întins pe o bancă, la capătul aleii dinspre depozitul de lemne, cu faţa în sus, o mână îi atârna pe margine, iar cealaltă era ascunsă sub ziarele care-l acopereau, de la distanţă părea că doarme. De fapt aşa a susţinut şi profesorul: ar fi crezut că doarme dacă n-ar fi fost vremea de ploaie. Dar cine îşi permite să doarmă pe o bancă în parc, în timp ce plouă? Prin urmare s-a apropiat şi a tras de el. Era într-adevăr mort, ţeapăn, rece, ud şi acoperit cu nişte ziare, un ins slăbuţ, de înălţime medie, cu fruntea proeminentă, îmbrăcat într-un impecabil costum de gală, şi nou, deşi cam demodat. Nicio amprentă, nicio urmă, în afară de mulţimea de păduchi morţi din părul altminteri îngrijit, pieptănat şi dat cu briantină; nici măcar urme de sânge. Fusese descoperit de o persoană situată în afara oricăror bănuieli, profesor de Stilistică şi Compoziţie la Şcoala Normală, care se află chiar la marginea parcului. Locuinţa lui e pe undeva prin preajma gării şi ca să ajungă la şcoală, sau ca să se întoarcă, traversa parcul. Numai ziua. Seara, după opt, mai precis când începea să se întunece, prefera să facă un ocol destul de mare, să vină, adică, pe strada Pacienţei, care trece prin faţa liceului de muzică şi apoi pe lângă tipografia Grunberg, asta din pricină că, în

urmă cu un an şi ceva, doi inşi îl opriseră şi îi ceruseră portmoneul, verigheta, pantofii, ceasul, sacoul, pantalonii, ochelarii, stiloul şi mapa – s-a stabilit că era vorba de banditii Chiruţă şi Balab. Unul din martori, angajat la Gospodăria Comunală, a recunoscut victima şi ne-a dat câteva informaţii utile, pe baza cărora am putut reconsidera raportul agentului Mateuţ şi, cu puţină şansă, am descoperit unde locuia sau locuise, fiindcă de fapt nu ştim exact cât timp a rămas victima aici, ştim numai atât: că, după ce maică-sa a murit de ftizie, se vede că aerul oraşului nu-i priise, a rămas în grija domnişoarei Orzan-cea-bătrână, probabil o rudă mai îndepărtată a lui Şubin, ocupat la vremea aceea cu comerţul angro de coloniale şi care era mai mult pe drumuri, urmându-şi cu ardoare spiritul Elemiah.

(VERSO. A doua audienţă. Fata pe care o chema Sădim. Comisarul vorbeşte despre dificultăţile întâmpinate în derularea anchetei. Apoi despre Sădim, fata lui Daniel butnarul şi a Doudoucei, epidemia de ciumă şi aducerea înapoi a logodnicului domnişoarei Orzan-cea-bătrână.)

— AR FI FOST MAI SIMPLU, şi pentru mine mult mai comod, să vă las să citiţi dumneavoastră înşivă dosarul, dosarele, oricum sunt sigur că până la urmă o veţi face, dar până atunci există riscul să vă formaţi o părere eronată, fiindcă piesele de dosar sunt în primă instanţă reci, moarte, adesea contradictorii, în fond neconcludente, şi numai cine le ştie bine adevărata istorie, viaţa lor secretă, e în măsură să le aprecieze critic şi să extragă din ele acele judecăţi corecte atât de necesare unei juste evaluări a Cazului – mă refer în special la miile de fire invizibile care leagă întâmplări mărunte sau evenimente majore, o vorbă spusă din neatenţie, gestul de retractare care îi urmează, surâsul stânjenit sau complice de după aceea, umbra unei ezitări, jocul privirii, apoi un veritabil

plancton de impresii, mici incidente, aluzii, vicleşuguri, suspiciuni, superstiţii, nelinişti, fantasme pe care nicio depoziţie şi nicio probă nu le vor putea înregistra ca atare, dar din care se revendică cele mai importante decizii şi atitudini – elemente minuscule, de multe ori nebăgate în seamă, aşa cum nu luăm în seamă firele de praf şi microbii inhalaţi odată cu aerul şi nu băgăm de seamă nici că respirăm, decât atunci când ne sufocăm, abia atunci aerul capătă preţ, astmaticii ştiu cel mai bine asta – lucruri în general neglijate, pe lângă care cei mai mulţi trec nepăsători, preocupaţi de mersul afacerilor, jocul bursei, confortul locuinţei sau doar propria indigestie, alergând după himera unei situaţii, chinuindu-şi trupul şi otrăvindu-şi zilele cu ambiţii deşarte şi disperări ridicole, fără să ştie şi fără să-i intereseze că sunt expuşi unui permanent pericol, de care munca noastră anonimă şi mizerabilă încearcă să-i scutească, pe cât posibil...

Vorbesc în general, nu c-aş vrea să-i condamn sau să las impresia că aş pretinde ceva în schimb, că ne-ar fi îndatoraţi în vreun fel, ci doar că, fără a fi eroi, avem şi noi rolul nostru în buna orânduiala a treburilor publice din această urbe de venetici, contribuim, cum s-ar zice, la bunul mers al vieţii sociale, munca noastră anonimă şi chiar ridiculizată de unii, care nu o înţeleg, adaugă o cărămidă sau măcar un sfert de cărămidă la propăşirea concetăţenilor, dacă mi-e permis să mă exprim într-un mod atât de pretenţios, o cărămidă pe care ei n-ar vedea-o decât dacă în locul ei ar fi o gaură, şi nu o vor recunoaşte poate niciodată, dar n-o să-i condamnăm pentru atâta lucru, le-am cere prea mult, i-am supraestima, ba aş putea spune că s-ar simţi lezaţi în onorabilitatea lor mic-burgheză dacă ar afla că cineva, nu contează cine, se ocupă de memoria lor, vă daţi seama, unul din bunurile cele mai intime şi mai vulnerabile ale individului – de multe ori, oameni cu cea mai curată conştiinţă, acel gen de oameni exemplari, în funcţie de biografia cărora ne educăm copiii, se neliniştesc şi devin neprietenoşi dacă încerci să le răscoleşti anumite sectoare ale memoriei, nu

fiindcă ar avea neapărat ceva de ascuns, nu fiindcă ar exista în trecutul lor vreun element nedemn de o biografie exemplară sau că s-ar dezice de vreuna din faptele lor, ci din teama, pur şi simplu, că nu au o memorie tocmai bună, dintr-o anumită suspiciune faţă de ei înşişi – vorbesc din experienţă, domnule judecător de instrucţie, credeţi-mă, şi experienţa asta mi-a dovedit că există un fel de retroacţiune a memoriei, aşa cum există o retroacţiune a visului – căci dacă în timp ce dormi se produce un zgomot şi visezi, bunăoară, o împuşcătură, va trebui să visezi mai întâi puşca – dar puşca nu exista în vis! – şi atunci, ce face visul? – secretă timp, asta face: o inventează şi o introduce înaintea împuşcăturii! deşi ea nu existase în vis până în momentul producerii zgomotului, deşi în ordinea visului puşca e un efect şi nu o cauză a împuşcăturii; visul o va deplasa cumva de pe o linie izocronă pe alta, transformând-o din efect în cauză – dacă acceptăm că memoria e şi ea un fel de vis, va trebui să acceptăm că şi ea secretă timp şi astfel vom înţelege mecanismul prin care putem acţiona asupra trecutului şi cum sentimentele noastre de azi devin cauze ale unor întâmplări consumate cu mult timp în urmă…

Convingerea mea, vreau să spun, este că uităm din cauza sentimentelor, ele sunt duşmanul numărul unu al memoriei – din acest motiv, nu pot obliga martorul să-şi amintească împuşcătura înainte de a-şi aminti arma cu care s-a tras, şi partea proastă e că, uneori, arma nici nu există, trebuie să o inventez eu; în continuare, însă, intervin o serie de necunoscute şi apar complicaţii, fiindcă împuşcătura presupune un glonte şi nu se ştie niciodată în ce direcţie porneşte glontele, dacă e unul adevărat sau unul orb, pe cine loveşte şi din vina cui… – o amintire aduce cu sine o alta, apoi altele, reduta pe care o asediezi şi în care pătrunzi se dovedeşte un labirint de compromisuri, slăbiciuni, mici umilinţe şi culpabilităţi… şi ţineţi cont că mă refer la oamenii oneşti, la oamenii de caracter, cum se zice, căci există desigur şi o altă categorie, de inşi care au într-adevăr ceva de ascuns şi

mint cu bună ştiinţă, pentru a te păcăli şi a se distra apoi pe seama ta, pentru a te expedia pe o pistă falsă, ori dintr-o pornire obscură de care ei înşişi nu sunt conştienţi, pentru a-şi conserva imaginea despre sine – şi încă nu m-am referit la urzeala jocului de interese în jurul acestui caz, la competiţia secretă pe care a provocat-o printre persoane dintre cele mai respectabile (altfel, de ce ar fi trebuit să ne fie trimis un judecător de instrucţie de la centru?), o competiţie în toată regula, cu victimele şi eroii săi, nici la obstrucţiile pe care le întâmpinam din partea unora, incomodaţi de cercetările noastre, de posibilele concluzii sau de consecinţele pe care ele le-ar putea antrena...

Vă spun toate acestea atât pentru a vă preveni, dacă îmi este permisă o astfel de iniţiativă, cât şi pentru a justifica într-o oarecare măsură rezultatele modeste ale cercetărilor noastre de până acum – dar vă rog să ţineţi cont, în legătură cu aceste rezultate, de condiţiile în care a trebuit să lucrăm la început, când comisarul Aron ne-a lăsat fără niciun fel de date şi fără unul din martorii cheie – mă refer la Pisica Verde –, vă rog să aveţi în vedere că acest handicap a fost agravat de moartea subită a judecătorului de instrucţie Ştefan, pe seama căreia s-au făcut atâtea speculaţii nefondate, fiindcă în realitate bietul om îşi uitase nitroglicerina acasă, încât nimeni nu l-a putut ajuta şi, până să chemăm un doctor, şi-a dat duhul, a murit sub ochii noştri, puneţi la socoteală ostilitatea, scepticismul şi, în cel mai bun caz, nepăsarea autorităţilor locale, ca să nu mai vorbim de interesul unora ca cercetările să se înfunde ori să o ia razna, pe o pistă greşită, satisfacţia nedisimulată cu care înregistrează orice inexactitate sau slăbiciune a poliţiei, adăugaţi la toate acestea intrigile, ipocrizia şi neîncrederea de care suntem înconjuraţi, şi poate veţi înţelege de ce, după aproape trei ani de cercetări, suntem încă atât de timoraţi, deşi nu s-ar putea spune că în acest timp ancheta nu ar fi avansat, ba dimpotrivă, în anumite direcţii a avansat chiar foarte mult şi deţinem unele date certe, dar vreau să spun

că în chestiunea esenţială a Cazului încă ezităm, bâjbâim şi, în orice caz, persistă posibilitatea ca descoperiri ulterioare să anuleze şi să răstoarne întreaga logică a lucrărilor de până acum – suntem, ca să fac o comparaţie, asemenea unor arheologi, trebuind să reconstituim vasul pornind de la un ciob, dar nu numai vasul, ci şi istoria lui, cine l-a făcut, cui l-a vândut, ce întrebuinţare i-a dat acela, când, cum şi de ce s-a spart, vedeţi, o mulţime de imponderabile şi condiţionări care solicită un aport consistent de subiectivitate, cu riscurile de rigoare…

Pentru noi, ciobul a fost cadavrul descoperit în parc, cu cele câteva particularităţi deja menţionate, lipsa sângelui şi a oricăror urme de violenţă, dintele din cerul gurii, de fapt o măsea, smokingul demodat etc., nu zic banale, ele vor fi având desigur importanţa lor, şi dumneavoastră sunteţi primul care ştie că uneori contează mai mult amănuntul aparent banal decât aşa-zisele date decisive, dar la fel de adevărat este că amănuntele care ne lipsesc sunt întotdeauna mai importante decât cele pe care le deţinem – iar în prima etapă a anchetei a trebuit, firesc, să ne ocupăm mai mult de cele din prima categorie – unul dintre martori, un bătrânel cam aiurit, din câte mi-am dat seama, fusese o vreme grădinar la palatul contelui Rosenhoff, cel care a tot pictat tablouri cu incendii până când şi-a dat foc la propria casă şi a ars odată cu ea, există şi voci care afirmă că de fapt oamenii domnului Guvernator ar fi făcut-o, fiindcă erau rude prin alianţă şi se judecau de la o moştenire – ce ne interesează pe noi? – şi, după moartea lui Rosenhoff, se angajase la Gospodăria Comunală, despre bătrânel e vorba, l-am pus să fie la număr, ne trebuiau doi martori şi s-a nimerit să fie şi el pe acolo, cum te cheamă, moşulică – hai? zice, făcea pe surdul – cum te cheamă?

— Cartaphilus zice – haida de! ce nume-i ăsta? – aşa mă cheamă, zice, în fine, a recunoscut victima şi ne-a dat câteva date, destul de aproximative; adică, atunci când doctorul s-a apropiat ţinându-şi trusa deasupra capului – v-am spus că ploua? – şi mi-a zis: tipul de colo e cam ciudat,

are un dinte drept în cerul gurii, de fapt o măsea, moşulică pesemne trăgea cu urechea, a vorbit neîntrebat – trebe să fie studentul ăla de avea tocilărie în Piaţa Mare, venea ţăranii cu vacile sterpe la el, să le dea mană – ce legătură să aibă studentul cu tocilăria şi cu vacile sterpe?... mai mult n-a ştiut sau n-a vrut să ne spună, numai se hlizea la noi şi ridica din umeri, dar ne indicase oricum o pistă, bună, rea, uneori o pistă falsă e preferabilă lipsei oricărei piste, cu condiţia să nu fie întâmplătoare...

Deci, am mers în Piaţa Mare, e acolo, în partea dinspre Fântâna Vrăbiilor, o coşmelie din placaj şi carton, vopsită toată în portocaliu, un fel de baracă, ceva care izbeşte ochiul, sunt sigur că aţi văzut-o şi dumneavoastră – adică, numai dacă aţi trecut pe acolo, n-aţi avut timp? – de fapt, e primul lucru pe care îl vezi de cum păşeşti în perimetrul pieţii, deşi cei mai mulţi nu ştiu ce e înăuntru, mai ales că stă mereu cu obloanele trase, în vremea din urmă paravan pentru cine nu găseşte timp sau răbdare să ocolească halele până la vespasiană, nu mai are nici firmă, nimic, decât aşa-zisele obloane, dacă le împingi niţel cad şi astea, şi lacătul, da, fiindcă e încuiată – la percheziţie, am găsit într-adevăr un polizor cu pedală, nefolosit de foarte mult timp, nici piatră nu mai avea, o ladă cu boarfe, nişte vechituri... în rest, mai nimic – deci, la data crimei, victima nu se afla, oficial, în oraş, am dedus – totuşi, putea să fie în oraş şi să nu mai treacă pe acolo. Dar am zis: oficial! – asta înseamnă că stătea ascuns sau evita să iasă, sau pur şi simplu abandonase tocilăria... – la „Prinţesa Împuţită”, unde ne-au condus ulterior cercetările, mai bine zis vaga bănuială că trebuie să fi existat o legătură între plecarea comisarului Aron cu Pisica Verde şi acest local, unde ea lucrase o vreme, presupunere întemeiată pe supoziţia că, la rândul său, Aron urmaşe acelaşi traseu – fiindcă ne aflam abia în etapa când încercam să recuperăm datele pierdute odată cu plecarea lui –, am aflat doar că victima trecuse într-adevăr pe acolo, fără a fi fost propriu-zis unul din clienţii localului, dar n-am reuşit să stabilim dacă înainte de a-şi abandona tocilăria sau după – între timp

clădirea a ars, în marele incendiu al fraţilor Moscovici – nu e sigur că ei ar fi vinovaţii, dar oamenilor le place să creadă aşa, că ei au pus focul, fiindcă erau singurii din zonă cu contract de asigurare – am discutat cu patroana, madam Lindique, asta-i o poreclă, în realitate o cheamă Şoprosina, şi, dincolo de faptul că nici nu auzise de tocilărie sau nici nu voia să audă, ea ne-a furnizat unele informaţii pe baza cărora am reuşit să facem, în fine, prima descoperire cu adevărat concludentă – mă refer la casa domnişoarei Orzan-cea-bătrână, despre existenţa căreia nu ştiusem nimic până atunci, i-am făcut o primă inspecţie destul de superficială, trebuie să recunosc, nu prea aveam timp şi nici motive deosebite să insist, neştiind încă nimic despre relaţiile domnişoarei Orzan-cea-bătrână cu Sadim-cocoşatul-pitic, pe de o parte, şi pe de altă parte cu Şubin, tatăl adoptiv al victimei –, o casă tip vagon, lungă de vreo douăzeci de metri, orientată pe direcţia Nord-Sud, cu una dintre laturi pe trotuar şi faţa spre o curte îngustă, dugheană tipic evreiască, joasă, cu pereţi strâmbi, hâita, cu tencuiala în parte căzută, iar tabla acoperişului spartă sau ruginită, ce să vă mai spun, are, deci, vreo douăzeci de metri lungime, arată ca un grajd şi e dărăpănată ca orice casă părăsită, în faţă, până la peretele casei vecine, e o mică grădiniţă ce se lărgeşte spre fundul curţii şi unde cresc de-a valma tot felul de buruieni, mai ales dintre cele puternic mirositoare, văzdoage, micsandre, crini, regina nopţii, lămâiţa, liliac, crizanteme, care abia se mai zăresc pe sub tufele de soc şi cătină şi urzici, camerele destul de largi par mai înalte decât sunt în realitate, dintr-o pricină care îmi scapă, pe sub duşumelele putrede zornăie batalioane de şoareci – sau şobolani; în afară de camera dinspre stradă, o singură cameră mai era cât de cât mobilată, cea de-a treia, unde se ajunge traversând un coridor îngust, fără geamuri şi apoi o sală mare, probabil fosta sufragerie – am aici inventarul şi v-aş putea citi: pe un perete, un peisaj reprezentând un râu, un pod, un munte, un soare, câţiva brazi, cerul, un nouraş, copii jucându-se, este executat pe pânza şi lipit cu

adeziv direct pe zugrăveală, s-au mai găsit un cuier, o oglindă Biedermeier, câteva taburete pluşate, o fotografie a domnişoarei Orzan-cea-bătrână de pe vremea când era tânără, cu banderolă neagră, rămasă poate de la înmormântare, şi... cam atât – cât priveşte vecinii, cel de peste drum, plutonier major la regimentul de artilerie, s-a mutat recent în casa cumpărată de la un bătrân plecat la copii, după moartea soţiei, venit relativ recent în oraş, nu ne-a putut da niciun fel de relaţii utile; în dreapta casei grădina se învecinează cu fabrica de lumânări şi cu terenul arendat unui bulgar surdo-mut care cultivă aici verdeţuri pentru piaţă... locuitorul casei din faţă e, cum vă spuneam, domnul Şarl, avocat pensionar şi proprietar a câteva pogoane de pădure în comuna Săvineşti; soţia lui e casnică – a suferit o operaţie de laringe, despre el vorbesc, din cauza unui iminent cancer, şi acum respiră printr-o gaură făcută direct în trahee, chiar în scobitura gâtului. Un tip deosebit, un tip interesant, merită să-l cunoaşteţi, mi-a arătat grădina lui, via aranjată după ultimul număr din „Calendarul Plugarului", printre rândurile de viţă a plantat straturi de usturoi, fasole, sfeclă roşie, un tip mândru, cred că pe vremuri vorbea tare şi sigur de sine, dar, ce să-i faci, fumatul ăsta... – de aceea m-am şi lăsat – în schimb, nevastă-sa e o acră, am rămas câteva minute cu ea şi s-a pornit să-l vorbească de rău, că umbla numai pe la târfe, că o bătea – mă bătea, domnule comisar, mă mai bate şi acum, dar mai rar, fiindcă a îmbătrânit, de treizeci de ani mănânc întruna bătaie, o să mă bage în pământ, m-am săturat, îl las, divorţez – o femeie cu privirea piezişă şi buzele subţiri, date cu un ruj violent, domnul Şarl mi-a mărturisit că toată viaţa a urât-o, au îmbătrânit duşmănindu-se – rău lucru! a trebuit să insist foarte mult până când am obţinut oarecari informaţii în legătură cu domnişoara Orzan-cea-bătrână şi relaţiile acesteia cu Sădim, cocoşatul pitic, despre care domnul Şarl crede, e convins că încă trăieşte, mă rog, ar trebui să aibă mai bine de o sută şi şaizeci de ani, după socotelile mele, ceea ce e foarte puţin probabil...

E o poveste mai lungă cu acest Sădim, poate am să v-o spun altă dată, când eram mic şi rămâneam singur acasă, părinţii mă speriau cu Sadim-cocoşatul-pitic, ca să nu deschid nimănui uşa; Sădim putea să aibă glasul mamei sau al tatii sau al vecinului şi, cu acel glas prefăcut, ademenea copiii rămaşi singuri să-i dea drumul în casă – nu mi s-a spus niciodată ce le făcea, ce se întâmplă după aceea, îi fura? îi ucidea? îi mânca? simpla lui intrare în casă era socotită o catastrofă suficient de mare ca să nu trebuiască să i se mai adauge altceva – povestea lui am auzit-o, ca mai toţi copiii, de nenumărate ori, mereu neterminată şi tocmai de aceea atât de ameninţătoare, Sădim stătea pesemne mereu ascuns, ieşea numai seara, mai ales pe vreme ploioasă, cutreiera străzile lăsând anume să-l bată ploaia, ca să provoace milă, încerca uşile caselor, cerea ceva, un colţ de pâine, o haină veche, cârpe, sticle goale, cutii de tablă, încălţări rupte, lucruri de obicei netrebuincioase, de care ai scăpa bucuros, şi în schimb le dădea copiilor o jucărie măruntă şi urâtă din lut ars, făcută de el – există şi o poveste despre transformarea lui Sădim din femeie în bărbat, nu ştiu cât de adevărată, dar o sământă de adevăr trebuie să conţină, ca orice poveste, pe vremuri trăia în acest oraş un butnar pe numele lui Daniel – vă spun toate acestea tocmai pentru a înţelege cât de complicată e despărţirea informaţiei veridice de invenţie şi ficţiune şi cât de aproximative eventualele concluzii bazate pe o atitudine unilaterală – butoaiele lui Daniel aveau însuşirea minunată că, orice ai fi pus în ele, şi oricât ai fi consumat apoi, puteai fi sigur că vinul, ţuica sau murăturile te vor ţine până la recolta următoare, numai că la urmă, când le desfundai pregătindu-le pentru o nouă întrebuinţare, găseai la fund un şobolan mort – bineînţeles că despre asta se auzise, dar cei care le cumpărau, fie că nu credeau, fie că se bucurau mai mult de cealaltă însuşire a butoaielor, aşa încât vânzarea era din ce în ce mai bună, oamenii cumpărau cu mult mai mult decât le trebuia, adunau stive, întreg ţinutul se umpluse de butoaiele lui Daniel, care putrezeau adesea nefolosite…

Şi, deci, acest Daniel era burlac – când i se făcea de femeie, se ducea la cârciuma lui Godel, unde lucra Doudouce cea cu patru ţâţe, Doudouce nu refuza niciodată pe nimeni – dacă, bunăoară, o întrebai: cu cine te culci în seara asta, Doudouce? ea zicea: nu ştiu, zău! – atunci, culcă-te cu mine – bine, dar să mă aştepţi dinaintea uşii când se închide localul – la ora închiderii, se adunau în faţa cârciumii câte douăzeci de inşi. Doudouce ieşea, lua la întâmplare braţul cuiva şi pleca cu acela; nu alegea niciodată, de aceea nici nu se iveau scandaluri, dacă vreunul făcea pe nebunul, era repede pus la punct de ceilalţi şi până la urmă fiecare pleca liniştit, deşi nu tocmai mulţumit, la treburile lui – oarece scandal se făcea numai când ea, nesimţindu-se prea bine, ieşea pe uşa din dos, atunci pretendenţii se apucau să fluiere, să huiduiască şi să zgâlţâie obloanele cârciumii, bănuind că Godel o ţine în seara aceea pentru el; ei, asta a fost, de fapt, un fel de introducere – Doudouce o născu pe Sădim; a murit la naştere, iar fetiţa a luat-o şi a crescut-o Daniel – iniţial a fost fată, aşa se spune, putea să fie şi băiat, nu asta e esenţial, până la urmă tot acolo s-ar fi ajuns, dar, mă rog, cineva a vrut cu tot dinadinsul să fie fată, ca să complice poate lucrurile, construim labirinturi şi ne ascundem în ele pentru a ne simţi mai în siguranţă, nu e de competenţa mea să judec această pornire a firii omeneşti, câtă vreme există atâtea minţi luminate, anume pregătite pentru acest gen de activitate, savanţi care au demonstrat că linia dreaptă e inestetică şi aşa mai departe… – cât despre Sădim, a crescut şi s-a făcut o fată subţirică, bălaie, frumoasă cum nu mai văzuseră vreodată ochii oamenilor de prin părţile astea, o frumuseţe aş zice nefirească, faţă de care tinerii simţeau poate sfială, sau cine ştie ce altceva, căci nu îndrăzneau, la baluri, nici măcar s-o invite la dans… – aşa se spune, că totul era desăvârşit şi curat la ea, încât cine o atingea se simţea murdar, nedemn, urât, grosolan, descoperea că-i put oribil picioarele şi gura, nu-şi mai suporta duhoarea propriului trup îmbibată în haine şi îl apuca greaţa când se auzea el însuşi cum clefăie,

leorbăie, fleorcăie şi ghiogâlţâie în timp ce mănâncă, nemaivorbind de spaima şi îngrozitorul dezgust de sine ce-l cuprindeau ori de câte ori trebuia să-şi satisfacă nevoile fireşti; cel care asculta vocea ei melodioasă şi pură ca de harfă, suporta apoi cu greu râsul grosolan şi sporovăiala stupidă a celorlalte fete, iar propria sa voce i se părea a fi de măgar... – iată din ce motive biata fată nu avea nicio prietenă şi niciun iubit, era mereu ocolită de tinerii de seama sa, la baluri stătea pe margine şi vedea cu mâhnire cum celelalte, unele şolduroase, ţâţoase şi crăcănate, cu bucile pornind direct din omoplaţi, altele slabe şi năsoase, cu faţa plină de coşuri, altele mărunţele şi uscate, fără pic de smegmă în ele, slute dar voioase, ţopăiau în draci de mâna cu băieţii, se lăsau strânse în braţe şi sărutate pe furiş, ţipau excitate când vreunul mai îndrăzneţ le gâdila prin locurile cele de plăcere, ieşeau din salon şi reveneau apoi radioase şi îmbujorate, privind oarecum încurcate în jos când erau întrebate pe unde umblaseră şi ce făcuseră, ştiind prea bine că la adăpostul întunericului de afară îşi scoteau cu îndrăzneală ţâţele lor lăbărţate şi le dădeau flăcăiandrilor să le mozolească umplându-le de muci şi bale, ori îşi lipeau buzele lor groase şi lacome şi aproape că-i sugeau sufletul celui pe care îl sărutau, în vreme ce şoldurile şi coapsele întărite de muncă zbârnâiau sub palmele mari şi aspre ea nişte bureţi de sârmă ale fericiţilor mocofani...

— Sădim era prea departe de toate acestea, singura fiinţă din preajma ei care respira nepăsătoare mireasma primei zăpezi ce plutea în jurul atât de graţioasei făpturi, pe care nu o supărau prea tare nici propriul miros împuţit ce-i venea de la subsuori şi nici balele ce-i curgeau adesea din gura uitată deschisă, era slujnica şchioapă, bâlbâita şi cam ţicnită, bolnavă de boala copiilor, Florica, dar şi aceasta, bănuind pesemne cu mintea ei puţină cât de necesară îi era prezenţa, sau pusă la cale de alţii, începu să facă nazuri, pretindea o simbrie din ce în ce mai mare, iar când adună destui bani pentru a duce în continuare o viaţă lipsită de griji, găsi un argat cretin, beţiv şi sifilitic

care o ceru de nevastă, deci îşi făcu pe ascuns bocceluţa şi, pretextând că i-a murit nu ştiu ce mătuşă, ceru câteva zile de învoire, după care nu se mai arătă niciodată...

Înţelegând că prezenţa ei îi stingherea pe ceilalţi, după ce aşteptase zadarnic ani în şir ca măcar cel mai bleg şi mai calic dintre flăcăii aceia cam nespălaţi, mirosind groaznic a sudoare şi a ulei de păr, s-o invite şi pe ea la dans, să-i şoptească tot felul de bazaconii la ureche şi la urmă să râdă ca prostul, în hohote, sau s-o înghesuie în vreun boschet, înfruptându-se din darurile-i atât de scumpe, când se lămuri că nici măcar uriaşa avere ce-i rămăsese moştenire de la Daniel nu tenta pe vreunul din fanţii târgului, ei preferându-le pe cele de teapa lor, bulănoase, cu râsul vulgar, gingiile umflate şi dantura galbenă, mirosind a conservă de fasole, după alte baluri, serbări, hore şi tombole de la care se întorcea de fiecare dată singură şi deznădăjduită, Sădim se închise în casă, hotărâtă să nu se mai arate lumii, să se ascundă pentru totdeauna de ochii răi şi pizmuitori ai oamenilor, să nu se mai ştie nimic de ea, să fie uitată... – un timp, mai pândi poate dindărătul geamului perechile de îndrăgostiţi care se întorceau râzând şi chicotind noaptea târziu de la petreceri, fetele de seama ei începuseră a se mărita, le băteau acum bărbaţii de le zvântau, se săturaseră de ţâţele şi bucile lor, acum le puneau la muncă, la făcut şi crescut plozi, altele, la fel de proaste şi hâde, ţopăiau acum pe la baluri, în braţele altor nătărăi, în vreme ce frumoasa Sădim străbătea la nesfârşit odăile pustii, încărcate cu podoabe inutile, ori se privea ore întregi în oglindă, până când o năpădea plânsul, căci frumuseţea ei, de care bucuroasă s-ar fi dezbărat ca de cea mai nesuferită dintre poveri, în loc să o facă fericită, îi adusese doar nenorocire şi, ca un blestem de neînlăturat, nici măcar nu se ofilise cu anii, ci dimpotrivă, parcă înflorea...

Dar cum fiecare îşi are norocul său în viaţă, trebuie să-l fi avut şi Sădim pe al ei – dacă despre noroc poate fi vorba – cine însă ar avea atâta înţelepciune şi tărie sufletească încât să nu se încreadă în primul semn

favorabil al unui destin până atunci atât de potrivnic şi să-i refuze promisiunile, chiar cu riscul de a plăti mai târziu înzecit şi însutit pentru necugetarea, graba şi credulitatea sa? – e uşor să fii înţelept când e vorba de alţii, este chiar o îndeletnicire plăcută să le cercetezi metehnele sau păcatele şi să le distribui diplome şi medalii de virtute unor persoane a căror soartă ţi-e de fapt indiferentă, dar când în joc intră propria ta viaţă, valorile morale îşi divulgă dintr-odată precaritatea, iar normele şi criteriile de separare a binelui de rău se anemiază brusc, încât ar fi o greşeală să o condamnăm pe biata fată (dacă o fi fost într-adevăr fată, dar asupra acestei chestiuni voi reveni mai încolo) numai pentru simplul motiv că norocul sau aşa-zisul noroc i-a surâs într-un moment de nenorocire pentru toţi ceilalţi şi poate chiar ca o consecinţă firească, deşi nu neapărat necesară, a acestei nenorociri...

O epidemie de ciumă neagră lovi ţinutul şi, în primele două săptămâni, seceră câteva mii de vieţi; oraşul se sparse ca un buboi copt, oamenii căutau să fugă încotro le vedeau ochii, iar când acest lucru n-a mai fost cu putinţă, căci Guvernatorul interzise circulaţia şi puse străji, ca să împiedice răspândirea sinistrului, se închiseră şi se baricadară în case, îşi zidiră uşile şi ferestrele, se refugiară în poduri şi magazii, se îngropară în beciuri, săpară galerii şi grote pentru a se ascunde în ele, cât mai departe unii de alţii, pentru a li se pierde urma şi a nu se mai şti nimic de ei, sperând poate că astfel vor fi uitaţi de boală şi de moarte, dar cumplitul moloh îi ajungea peste tot, le dibuia ascunzişurile, îşi înfigea ghearele infecte în carnea lor debilă şi-i trăgea afară provocându-le buboaie scârnave şi pricinuindu-le dureri groaznice, fără alegere de rang sau merit şi fără pic de simţire la urletele, convulsiile, lacrimile şi disperatele rugăminţi şi făgăduieli ale victimelor... – „ca să scape de chinurile insuportabile ale bolii, mamele îşi înecau pruncii în albie; amanţii îşi sugrumau iubitele, bătrânilor li se da otravă încă de la primele semne de contaminare, unii erau aruncaţi de vii în gropile comune şi peste ei se turna var, cei mai slabi de

înger îşi puneau singuri capăt zilelor, alţii dădeau foc la case şi prădau sau ucideau la întâmplare, până când erau ei înşişi ucişi", furturile şi violurile se înmulţiră, buimaci, năuciţi de groază, cu minţile rătăcite, dedaţi la ură, desfrâu şi murdărie, oamenii se sălbăticiră, oraşul agoniza, stăpânit de nebunie şi crimă, părea că nimic nu mai poate opri marşul triumfător al morţii, şi totuşi, printre atâţia vraci neputincioşi şi chirurgi neîndemânatici care îşi torturau inutil pacienţii arzându-le gâlmele cu vitriol, cu sodă caustică sau direct cu fierul înroşit în foc, încât bieţii nenorociţi se zvârcoleau şi urlau ca posedaţi de satana, printre atâţia impostori făcând pe taumaturgii sau vânzând la preţuri de speriat felurite pudre, alifii, licori şi buruieni drept leacuri infailibile, prezicători, chiromanţi, epileptici, misionari, şarlatani, prestidigitatori, falsificatori de bani, spiţeri improvizaţi şi alte asemenea specimene de scursură omenească, pe care mirosul de hoit al târgului îi atrăsese ca pe nişte şacali hămesiţi, iată că, dintr-o margine sau dintr-o mahala se ivi mai întâi un zvon, miji o speranţă, se vorbea despre o cerşetoare oarbă care umbla din casă în casă şi, pentru numai un bănuţ de aramă, lăsa celor în suferinţă câteva picături dintr-o licoare verzuie – ţineţi minte: verzuie! – dar zvonuri asemănătoare mai circulaseră şi altă dată şi se dovediseră până la urmă neîntemeiate, încât oamenii nu mai credeau şi deveniră chiar suspicioşi când auziră de încă o minune, cineva care se vindecase cu o licoare primită de la cerşetoarea oarbă, pentru ei nu mai existau minuni, viaţa cu toate nenorocirile ei le-o dovedise în atâtea rânduri – şi totuşi cerşetoarea îşi vedea în continuare de treabă, luase stradă cu stradă şi casă cu casă, lăsând fiecăruia, într-un şip, câteva picături din licoarea aceea de culoarea fierii, picura din ulciorul ei chiar şi acolo unde nu primea nimic, promiţând că în cutare zi, toţi cei care vor fi băut din ea se vor trezi vindecaţi, cu bubele uscate şi cojite, apoi, când termină de colindat, după ce părăsi şi ultima casă în care intrase pentru a-şi oferi leacul, dispăru împreună cu însoţitoarea ei, plecaseră poate în Pamphilia, iar oraşul

căzu într-un somn adânc de câteva săptămâni, la capătul căruia locuitorii lui, trezindu-se ca dintr-un coşmar, îşi vor fi spus: „iată o nouă zi a unei noi luni a unui nou an; trebuie reînnoit ceea ce timpul a uzat!” – şi vor fi uitat cu totul de cea care îi vindecase, socotind pesemne că epidemia se stinsese de la sine…

În definitiv, nu graba de a uita a oamenilor contează în toată această poveste, o grabă oarecum firească, mărturisind dezgustul faţă de propria istorie şi dorinţa implicită de abolire a timpului însuşi, atât de caracteristice oraşului nostru, ci faptul că însoţitoarea cerşetoarei aceleia oarbe, care colindase împreună cu ea oraşul şi intrase în toate casele lui şi apoi o urmase spre meleagurile neguroase şi îndepărtate ale ţării cimerienilor, sau spre cele luminoase şi senine ale Pamphiliei, nu era alta decât Sădim, fata butnarului Daniel, ucenicul lui Martin Tobias din Kerepes, şi a Doudoucei cea cu patru ţâţe – cum au ajuns ele să se întâlnească, nimeni nu ştie şi nici nu cred că ar avea vreo importanţă, poate că vom afla cândva că cerşetoarea aceea venise tocmai din Djinistan, sau poate din Kerepes, unde Daniel îşi făcuse ucenicia, poate că era însăşi domnişoara Rosengrunschon, căreia Sădim îi scrisese chemând-o să salveze oraşul de la pieire sau numai pentru a o salva pe ea (dar, în acest caz, ce rost ar fi avut să mai piardă atâta timp mergând din casă în casă şi încercând să-i convingă pe localnici să bea din licoarea ei tămăduitoare?), şi poate că, în timp ce cutreierau oraşul, Sădim i-a vorbit, în timp ce o ducea de mină şi o purta prin mahalalele lui infecte şi mocirloase, şi i-a spus: iată, trebuie să cutreierăm oraşul şi să-i salvăm pe oamenii aceştia care m-au urât şi dispreţuit, ca să mă poată urî şi dispreţui din nou – urăşte-i şi dispreţuieşte-i şi tu, îi va fi răspuns oarba, ai acest drept, cu condiţia să le faci întotdeauna numai binele – iar când Sădim se va fi plâns de anii de singurătate şi umilinţă pe care îi trăise după moartea tatălui său, cerându-i să o transforme în bărbat, pentru a o scăpa în acest fel de blestemul frumuseţii sale, cerşetoarea îi va fi destăinuit că

frumuseţea ei fusese obţinută prin magie şi de aceea speria oamenii, jalnica lor fericire nu-ţi este hărăzită, îi va fi spus ea, iar de iubirea lor nu vei avea parte nicicând, tu trebuie să faci lucruri de seamă, care să-i umple de admiraţie şi să-i înspăimânte, tu eşti menită să-i cucereşti altfel, nu prin frumuseţe, fiindcă ei nu meritau ceea ce li s-a dat, fiindcă nu sunt decât o gloată de imbecili şi laşi, gata oricând să cadă la picioarele celui hărăzit să-i biciuiască pedepsindu-i astfel pentru apucăturile lor sălbatice...

Ştim noi ce au vorbit ele atunci? nicidecum! doar bănuim, presupunem, dorim să fie aşa, ca să putem înţelege ce a urmat – când, după ani îndelungaţi, Sădim reveni în oraş, nimeni nu o mai putu recunoaşte, trupul îi scăzuse şi se îngheboşase, picioarele i se îngroşaseră şi se crăcănaseră, acoperindu-i-se, ca şi faţa, cu un păr negru şi ţepos, obrajii i se zbârciseră, se fleşcăiseră şi se învineţiseră, numai ochii îi rămăseseră la fel de viu luminaţi, dar lucirea lor era acum mai degrabă vicleană şi rea – de fapt, nu a existat niciodată un motiv serios pentru a crede că monstrul acesta pitic, cocoşat, murdar şi urât mirositor ar avea o cât de vagă legătură cu frumoasa Sădim, cea care scăpase oraşul de ciumă, dar fiindcă el susţinea faţă de toată lumea că e fiul lui Daniel butnarul şi al Doudoucei, cu acea încăpăţânare certăreaţă şi agresivă cu care, bunăoară, un beţiv arţăgos susţine că poate merge pe sârmă de treaz ce e, oamenii îi acceptară în cele din urmă, din lene sau lehamite, această pretenţie aiurită, socotind-o desigur ideea fixă a unui maniac, mai curând învinşi decât convinşi de insistenţa lui – nici nu se ştie dacă, dintre citi o văzuseră în tinereţe pe fata lui Daniel şi a Doudoucei, mai era vreunul în viaţă, şi ce mai conta, după zeci de ani, dacă monstrul născut de fosta chelneriţă a lui Godel era frumos sau urât, bărbat sau femeie, jumătate de lună bărbat şi cealaltă jumătate de lună femeie, sau bărbat pe partea dreaptă şi femeie pe partea stângă, memoria colectivă îl reţinuse oricum ca monstru, iar noile generaţii nu ştiau despre el decât o poveste vagă,

deformată, cu multe lacune şi înflorituri inutile, o poveste macabră sau, în cel mai fericit caz, zeflemitoare, povestea ciumei negre şi a monstrului care o alungase din oraş… – n-ar fi exclus ca Sădim cocoşatul pitic să fi fost în realitate copilul Sadimei fata lui Daniel, fără ca el să ştie acest lucru – s-ar putea ridica aici obiecţia diferenţei prea mici de vârsta între Sădim fata şi Sădim cocoşatul, dar e posibil ca fata să fi născut foarte devreme, când încă se mai afla în oraş, şi să-l fi ţinut ascuns sau să-l fi dat cuiva ca să-l crească (încă o explicaţie a repulsiei pe care, în ciuda frumuseţii, o provoca tinerilor), e posibil ca Sădim să fi fost de la început băiat, dar fiindcă Daniel îşi dorise fată, să-i fi spus că e fată, să-l fi îmbrăcat ca pe fete şi, în consecinţă, Sădim chiar să fi crezut că e fată, fiind de fapt băiat, până când va fi venit oarba din Kerepes şi-i va fi arătat cum ar trebui să fie ca să fie fată, după cum, la fel de plauzibilă îmi pare şi ipoteza doctorului Marcu, potrivit căreia Sădim se născuse gata îmbătrânit, fiindcă mai există şi astfel de cazuri, malformaţii congenitale, oricum evidente în cazul lui Sădim, fapt ce i-ar explica, în plus, longevitatea incredibilă prin supraestimarea vârstei iniţiale; lumea îl credea bătrân deoarece aşa arăta, dar e foarte posibil ca atunci când a venit în oraş Sădim cocoşatul pitic să nu fi avut mai mult de douăzeci de ani… – oricum, fapt e că, treptat, târgoveţii noştri se obişnuiră cu noul Sădim (sau cu cel poreclit astfel, fiindcă la început era mai curând o poreclă) într-atât încât aproape că uitară de el şi de fapt, câţiva ani la rând nici nu-i deranjă prea mult – după ce obţinuse blazonul revendicat atât de vehement, Sădim intră într-un anonimat desăvârşit, amestecându-se în masa de cerşetori, nevolnici, lepădături şi trântori care mişună prin mai toate oraşele cât de cât răsărite şi arareori, la câte o sărbătoare, fac obiectul operelor filantropice ale cucoanelor din mica burghezie, speriate de perspectiva de a ajunge vreodată să le împărtăşească soarta – fiindcă e clar că filantropii mai mult cer decât dau, dar asta o ştiu doar ei – n-avea casă, dormea pe unde apuca, iar de la o vreme se aciuă în

localul poştei şi, pentru un bănuţ, scria scrisorile celor care nu ştiau carte, mult timp a făcut treaba asta aproape nebăgat în seamă, aşa cum o făcuseră şi alţii înaintea lui şi aşa cum alţii aveau să continue să o facă până în zilele noastre, chiar dacă între timp numărul neştiutorilor de carte s-a micşorat şi clientela însăşi e alta, alcătuită mai ales din oameni de la ţară, pe atunci, meseria aceasta îşi avea importanţa ei, pe de o parte deoarece numărul celor care ştiau să citească şi să scrie era mic, iar pe de altă parte, deoarece chiar şi dintre aceştia, mulţi preferau să lase altuia ocupaţia de a le transforma gândurile în cuvinte şi a le înşira pe hârtie, mai ales când gândurile sunt vagi, confuze, sau alcătuite din imagini pentru care aproape că nu există cuvinte, aşa cum nu există cuvinte pentru anumite vise, despre care nu poţi spune decât că au fost şi au lăsat în suflet doar un fel de năduşeală, ceva ca o mică arsură, urma unei amintiri care va răbufni peste câţiva ani şi nu vei şti de unde vine…

Dar iată că într-o zi, poate tocmai într-una din zilele acelea caniculare, nesfârşite şi pustii din miezul verii, când străzile se golesc de trecători şi oraşul pare părăsit, abia dacă îţi taie calea, istovit de căldură şi clătinându-se ca un om beat, câte un câine slăbănog, iar undeva în capătul străzii se aude plângând un zgâmboi de copil, speriat de liniştea sepulcrală a amiezii, aşadar într-una din zilele când localul Poştei era el însuşi pustiu, funcţionarele moţăiau îndărătul ghişeelor, iar Sădim se ghemuise pe banca lui şi molfăia o coajă de pâine, iată că uşa turnantă se roti încet, împinsă de o mâna slabă sau nesigură şi în hol îşi făcu apariţia domnişoara Orzan-cea-bătrână, să-i spunem astfel, deşi pe atunci abia dacă se apropia de treizeci de ani; fusese una din cele mai frumoase şi mai bogate femei din oraş, dar după ce bărbatul cu care trebuia să se mărite o părăsise, în chiar ziua când era plănuită nunta, frumuseţea începu să i se ofilească, aşa cum păleşte şi se destramă frumuseţea unei grădini neîngrijite, năpădită de buruieni, iar averea o donase unor sanatorii şi azile, aşa încât nu-i mai rămăsese decât o casă

modestă, cumpărată de la un evreu, în mahalaua Ţărăncuţa din oraşul de sus, iar în lume se arăta din ce în ce mai rar, poate şi din pricină că zvonurile şi bârfa pe seama ei nu mai conteneau, deşi de la nunta fără mire trecuseră atâţia ani... – cu paşi mărunţi şi temători, se apropie de ungherul unde moţăia cocoşatul pitic, îl atinse uşor pe umăr, el tresări, dar nu se întoarse – scrie şi pentru mine o scrisoare, recunoscându-i vocea, Sădim întârzie anume să-i vorbească – tu ai învăţat carte, nu ai nevoie de mine, îi va fi răspuns el într-un târziu – ştiu de la o femeie că scrisoarea ta i-a adus înapoi bărbatul acasă, mai insistă ea, abia acum Sădim ridică ochii şi o privi, foarte nemulţumit – femeia care ţi-a spus aşa este o neroadă, scrisorile mele nu întorc pe nimeni din drumul lui, şi totuşi ea insistă în continuare şi îl rugă, poate că şi drumul celui al meu este înapoi spre mine, zise, iar dacă nu se va întoarce, nimeni n-o să te învinuiască pentru asta, dar dacă se va întoarce, te vom înfia şi te vom face copilul nostru... auzind aceste ultime cuvinte, Sădim se ghemui şi mai mult în cârpele sale şi îşi strânse genunchii la piept, cuprins parcă de friguri, se răsuci cu faţa spre perete gemând şi bolborosind cuvinte neînţelese decât de el, în vreme ce micul trup i se scutura spasmodic, ca străbătut de fiorii morţii... – plângea, oare? – rămase mult timp în poziţia aceasta, chiar şi după ce zgâlţâiturile încetaseră, lăsând-o pe domnişoara Orzan să aştepte în picioare, părea că uitase de ea, poate adormise, nici măcar n-ai fi putut spune dacă mai respiră sau nu, într-un târziu se întoarse numai pe jumătate şi fără să o privească, de parcă ar fi vrut să-i reproşeze în acest fel o vină pe care ea oricum n-ar fi putut-o înţelege, îi porunci cu voce joasă, de om supărat: să vii mâine!

A doua zi, când domnişoara Orzan-cea-bătrână veni din nou, îl găsi pe aceeaşi băncuţă, încă mai gârbovit, mai ghebos şi mai cocoşat, cu ochii umflaţi şi faţa cenuşie brăzdată de alte zbârcituri, mai adânci decât cu o zi înainte, dar liniştit şi nu atât de mânios ca în ajun, iată scrisoarea pe care mi-ai cerut-o, spuse el, bărbatul tău e

mort, vaporul cu care a plecat s-a scufundat, iar el s-a înecat, dar fiindcă ai vrut să ţi-l aduc înapoi, ţi-l voi aduce, însă nu te vei bucura de el decât o singură zi.

Secretul scrisorilor lui Sădim ne-a preocupat şi pe noi câtva timp, până când ne-am convins că nu în conţinut consta misteriosul lor efect, ele au mijlocit multe legături (nu numai în dragoste, ci şi în orice alt fel de afacere, dar cu deosebire în dragoste) şi se poate spune că cetăţenii noştri îi datorează în bună măsură faptul de a se fi născut, căci mare parte a căsătoriilor contractate ani la rând au avut ca punct de plecare o scrisoare compusă de Sădim cocoşatul pitic; destule familii mai deţin de la părinţi sau bunici astfel de scrisori, altminteri cât se poate de convenţionale, banale, previzibile, repetabile şi de o preţiozitate adesea ridicolă în desuetudinea ei, dar nu în conţinut şi nici în formă trebuie căutat efectul lor asupra celor cărora le erau adresate, explicaţia e ceva mai complicată, mă rog, sunt întotdeauna cam stânjenit când trebuie să vorbesc despre aşa ceva, mai ales că nu e domeniul meu, e vorba de ceva, cumva, deosebit, în sensul că exista o relaţie specială – să-i zicem cu un cuvânt mai pretenţios: obscură! – între cocoşatul pitic şi destinatarii sau destinatarele scrisorilor sale, prin înlesnirea lui Orifiel, îngerul lui Saturn, reprezentat printr-un bărbat gol şi bărbos, stând în picioare pe un taur galben sau verde şi ţinând în mâna dreaptă o carte, iar în mâna stângă o pană, Sădim desena pe două foi îngerul, scria numele MENDRION pe fruntea celui de pe prima foaie şi numele THROESDE pe pieptul celui de pe a doua, după care suprapunea cele două imagini rostind anumite cuvinte numai de el ştiute şi poruncindu-i lui Orifiel să deschidă uşa viselor persoanei vizate, astfel încât scrierea şi expedierea scrisorii propriu-zise devenea o simplă (totuşi necesară) formalitate – mai mult decât atât, mult mai mult, dacă e să mă iau după cele descoperite de agentul Xava în beciul domnişoarei Orzan-cea-bătrână, uneori Sădim făcea efectiv dragoste cu cel căruia îi era destinată scrisoarea, un fel de acuplare fluidică, amalgamare prin care simţi

celălalt trup în fiecare punct al trupului propriu şi te pătrunzi de el „ca într-o beţie ce pune stăpânire pe sângele tău”, cum ar zice Kremerz, sau ceea ce alţii (Randolph) numesc Tiroderism, puterea de a evoca şi forma imagini cu ajutorul văzului interior, în definitiv o formă de dominaţie, căci în cursul acestei acuplări subtile, fără contact fizic, Sădim activa corpul sideral vizat şi închidea, prin saturarea obiectelor cu sarcini de forţă psihică şi fluidică, sau prin atitudini, gesturi şi poziţii ale propriului corp şi membrelor, care sunt întâmplări, expresii plastice sau sigle ale unui anumit gând, circuitele curenţilor de energie, îl prindea ca într-o plasă, punea stăpânire pe secreţiile şi sucurile lui vitale, transmiţându-i prin telepatie gândurile şi sentimentele... tot ce simţea în momentele acelea – vă imaginaţi, nu? – persoanei vizate, care din acel moment, în urma unei bruşte şi puternice emoţii aparent nemotivate, intra într-o stare de nelinişte, de căutare a ceva ce-i lipsea mereu... un fel de înfrigurare sau o nerăbdare, un neastâmpăr fără motiv, pe un fond de nervozitate şi teamă, cu viziuni suprasensibile, desluşirea unor şoapte misterioase care îl chemau pe nume... încercau să-i spună ceva... în fine, cam aşa înţeleg eu lucrurile astea, care desigur ar putea fi spuse într-un mod mai elevat, mai ştiinţific...

Rămâne totuşi inexplicabilă întoarcerea bărbatului aceluia, pentru care domnişoara Orzan-cea-bătrână venise la Sădim, fiindcă într-adevăr s-a întors, a apărut într-o bună zi pe străzile oraşului într-o berlină trasă de doi cai albi ca neaua, şi lumea a rămas uimită, ia te uită, s-a întors logodnicul domnişoarei Orzan, desigur acum o va cere în căsătorie, fără însă a bănui că, oricât se vor grăbi şi el şi domnişoara Orzan, nu vor ajunge la timp acolo unde doreau să ajungă, pe scările Stării Civile lui i s-a făcut rău, începu să gâfâie, se înăbuşi, căzu şi, deodată, din gură îi izbucni un şuvoi de apă, mai întâi pe gură, apoi şi pe urechi şi pe ochi şi pe toate celelalte orificii ale trupului, o apă tulbure, sărată, amestecată cu alge şi nisip, şi muri acolo, pe scări fără ca nimeni să înţeleagă ce se petrece,

mai înainte ca vreunul dintre cei prezenţi să poată interveni, să încerce, măcar, să adune toată apa aceea într-o găleată, cum ar fi trebuit.

Cât despre Sădim, după câţiva ani, deşi scrisorile lui aveau în continuare efectul dorit, oamenii începură să-l ocolească, iar cei care totuşi i se adresau erau, la rândul lor, ocoliţi, trataţi cu o aversiune rece, ca purtători ai stigmatului unui viciu comun, dar evident doar la ei. Un complot tacit, inexplicabil, funcţionând dincolo de intenţiile fireşti ale fiecăruia, făcu treptat din Sădim un om singur şi trist. Unde apărea el, se lăsa deodată liniştea, lumea se rărea, cei care mai rămâneau se prefăceau că nu-l văd, vorbeau în şoaptă, oameni care până cu o zi în urmă, să zicem, îi arătaseră oarecare prietenie sau recunoştinţă, acum nu-l mai cunoşteau, priveau pe lângă el cu nişte ochi opaci şi stupizi, iar în ziua când Sădim nu mai apăru nici în localul Poştei, nici în piaţă, nici în oborul de vite, în ziua când nimeni nu-l mai văzu, răsuflară uşuraţi, fără a-şi spune asta, fără a-i recunoaşte dispariţia: ar fi preferat să creadă că nici nu existase.

(VERSO. A treia audienţă – şi cea mai scurtă.
Comisarul prezintă depoziţia paznicului de la „Fiducitatea” şi face câteva comentarii pe marginea ei.)

„... PĂI, NU ŞTIU EXACT, că nu am ceas – îl întrebasem la ce oră – să fi fost cam pe la cinci şi jumătate, dar cred că s-a întâmplat mai devreme, de fapt, de câte ori treceam prin dreptul gangului, în rondul meu obişnuit, aveam impresia că e ceva acolo, zic: aveam impresia – fiindcă nu se vedea nimic, era întuneric, abia când a început să se lumineze de ziuă am văzut ceva ca un morman de haine aruncate... ba nu: mai întâi un morman, atâta tot! dar abia pe la cinci şi jumătate, mă rog, se poate să fi fost şi altă oră, de unde să ştiu dacă nu am ceas? sunt scumpe, iar salariul abia îmi ajunge să-mi hrănesc copiii, toate s-au scumpit... – am auzit aşa, ceva ca un ţiuit sau un

piuit şi m-am gândit, abia atunci, că s-ar putea să fie un om, vreun beţiv care sforăie, mi-am zis, vreun nemernic din ăia care-şi beau minţile şi umblă pe străzi până cad din picioare şi adorm acolo unde cad, totuşi mi-am descheiat tocul pistolului, o măsură de prevedere, ştiţi cum sunt ăştia, umblă cu fel de fel de tertipuri şi-odată te înhaţă de gât şi te strâng până faci oac! m-am apropiat cu mâna la pistol, păşind mărunt şi uşor, tiptil, conform regulamentului, vedeţi şi dumneavoastră, locul e dosnic, dacă eram atacat n-avea cine să-mi sară în ajutor, începuseră să circule ceva oameni, dar rar, la cinci minute unul, majoritatea se duc la gară, fac naveta sau cine ştie ce, oricum, n-au timp să-ţi sară în ajutor, nici nu le poţi pretinde, pierd trenul, iar pentru ei trenul ăla e mai important decât viaţa unui gardian de noapte, m-am gândit şi la asta, mă apropii, pun lanterna, piuitul nu se mai aude, dar parcă mişcă ceva ca un şoricel... domnule, îmi zic în gând, ăsta sau doarme, sau se preface, din două una! Gangul întunecos şi pute a pişat de-ţi ia auzul, pe stradă începuse a se lumina, dar aici nu, întuneric beznă... alo! domnu', ce faci aici? îl întreb când eram încă la vreo trei metri de el, ştiam eu ce face, dar l-am întrebat aşa, ca să intru în vorbă, mă oprisem precaut, el bineînţeles, nimic, chiar aşa, nu mai făcea absolut nimic, altul ar fi răspuns: nimic, şi totuşi ar fi făcut ceva, adică mi-ar fi răspuns, mă gândesc şi eu din când în când aşa, la tot felul de chestii, asta mă ajută foarte mult în munca mea, trece noaptea mai repede, mă gândesc pe unde ar intra în magazin sau de unde, pe unde mi-ar putea sări în spate, evident, de la spate, he, he... dar din ce colţ, cam în ce loc le-ar conveni să mă atace, la ce oră, în ce moment etcetera, adică fac psihologie, fel de fel de presupuneri, mă ajută să nu adorm, dacă adorm s-a zis cu mine!... Aşa şi cu ăsta, tăcerea e un răspuns, zic, scot pistolul şi îl îndrept spre el, scoală-te, că s-a făcut ziuă, hai, ajunge, du-te acasă, poate ai nevastă, copii care te aşteaptă, şi eu am, termină cu prostiile, gata, ţi-ai făcut de cap destul, pari om în toată firea – deşi nu-i vedeam încă faţa, ziceam şi eu aşa, la

general, vorbeam singur ca să-mi fac curaj şi să mai câştig timp, poate mă aude cineva şi vine încoace, mă gândeam, poate mă vede cu pistolul în mina şi îşi dă seama... aş! ţi-ai găsit, la ora cinci şi jumătate toată lumea e grăbită, cu treburi, adică, vreau să spun, cei care nu dorm, hai, gata cu prostiile, ajunge, mergem acasă, suntem băiat cuminte, da? – dar în sinea mea, hm, stai domnule, ceva nu e în regulă, simţeam eu asta cum simţi câteodată că are să plouă, nu neapărat din pricina reumatismului, mai toţi paznicii au, e boala noastră profesională, dar poţi să nu ai şi să zici: îmi miroase a ploaie, îţi vine deodată să zici aşa, nici tu nu ştii de unde, apoi chiar plouă...

Când am pus lumina chioară a lanternei pe chipul lui, deh, bateria cam veche, am văzut înainte de toate nasul mare, mai bine zis lung, nu şi proeminent, îl mai lungea şi umbra, lung, drept şi cu vârful niţel bombat, asta m-a liniştit un pic, fiindcă am, aşa, un fel de superstiţie, am încredere în oamenii cu nasul mare, ştiu că e o prostie, dar ăsta sunt eu – fir-ar să fie! păi, ăsta e băiatul ăla de la „Union”, domnule! cum naiba îl chema? nici acum nu-mi amintesc, nici atunci, el era, mi-am dat seama, abia după aceea am observat că ţinea ochii deschişi, sticloşi, ficşi, cred că mai avea încă lacrimi sau altceva, luciul lor a oglindit nu ştiu cum lumina lanternei şi atunci m-am speriat, mi s-au părut de fosfor, aşa luceau, ca la pisică, am simţit un fel de gheaţă în măruntaie, m-a apucat dârdâiala, brr, am luat-o la fugă spre capătul gangului, să opresc câţiva oameni, ca să pot scrie procesul verbal, dar pe cine, toţi se grăbeau la tren, v-am spus, cinci şi jumătate nu-i o oră la care să poţi opri pe cineva pe stradă, aşa că m-am grăbit să dau telefon...”

Am reţinut paznicul pentru mărturie mincinoasă, spunea că a fugit, dar urmele imprimate în mâzga de pe gang erau ale unuia care mersese încet; din loc în loc părea chiar că se oprise. La ora aceea nu ştiam încă sigur despre ce e vorba, trebuia să iau toate măsurile de precauţie, am trimis şi un agent cu câinele...

Însă lucrul care ne-a surprins cel mai mult, atunci când am întors cadavrul, a fost că era acelaşi cu cel găsit în parc. Deşi doctorul determinase că moartea survenise cu doar o oră şi ceva în urmă. Avea chiar şi dintele din cerul gurii. Dar urmele lipseau; râzând, judele Ştefan a zis că poate venise în zbor. Erau doar nişte urme de pasăre mică, încă nu ştiam că e pui de găină, am crezut mai întâi că sunt de vrabie sau de şoarece, pe baza declaraţiei orbului de la vespasiana din piaţă, care susţinea că victima purta în sân un şoarece alb, mic cât buricul degetului, pe care îl chema Gonzales, îl şi dresase, ştia el sigur, orbul, că dacă ţii un ou de pichire patruzeci de zile la subsuoară, iese un drăcuşor care îţi îndeplineşte toate dorinţele. De câte ori trecea pe la el, victima îi dădea un bănuţ şi-l întreba cum îi merg afacerile – merg, merg, lumea face pipi fără încetare – îl recunoştea după voce, dar de mai bine de trei ani n-a mai auzit-o, se prea poate să se fi înşelat, orbii suferă de oarecare deformaţie a timpului, sau poate că în ultima vreme victima nu-l mai întreba cum îi merg afacerile...

Ne-a fost imposibil să admitem că una şi aceeaşi persoană murise de două ori, în două locuri şi în două momente diferite, de aceea am presupus mai întâi că victima din gang era fratele geamăn ale celei din parc, un inspector a fost trimis din nou în sat, pentru a se interesa dacă victima avusese un frate, anumite indicii păreau să confirme o astfel de ipoteză – sătenii susţin că, după naşterea copilului, burta lehuzei a rămas tot mare, ea stătea pe o rină în pat şi zbiera de durere, iar după vreo două săptămâni a scăpat, n-a mai durut-o nimic, burta i s-a dezumflat, ceea ce s-ar explica printr-o a doua naştere, trecută sub tăcere, nu ştim de ce. Există însă şi posibilitatea ca cel de-al doilea copil să fi fost al mamei fetei, care, vă amintiţi, într-una din nopţi se culcase în locul fiică-sii, sau în pat cu ea, şi pe care stafia lui Friptu o confundase şi o umpluse poate cu sămânţă sau cu stafie de sămânţă, mă rog... Tocmai astfel s-ar explica de ce acest al doilea copil, dacă e real, s-a născut ceva mai târziu – poate

că fata îşi pusese anume o pernă sub haine şi ţipa numai de formă, pentru a păcăli lumea şi a-şi scăpa mama de ruşine... –, după care nu s-a mai ştiut nimic despre el. Nu-i exclus să fi fost luat de Miron, tatăl lui Friptu, şi să fi fost crescut în secret de bătrân. În sat se spune să miron avea o vacă de lemn în pod şi ţinea şoareci albi – aici ne intersectăm cu depoziţia orbului de la vespasiană – cu care dădea mană vitelor sterpe. Se pare că, în cele din urmă, vaca lui Miron a ajuns în posesia cocoşatului pitic Sădim. Agentul Xava, care a pătruns în ascunzătoarea secretă a acestuia, sau care credea acest lucru, spunea că a văzut-o printre nenumărate alte obiecte găsite acolo, şi e posibil, iată o idee care îmi vine abia acum în minte, ca ea să fi asigurat şi succesul scrisorilor de dragoste ale lui Sădim, iar judele Ştefan văzuse la rândul său „ceva asemănător" în cortul roşu al inginerului francez, încât mă întreb dacă nu cumva agentul Xava însuşi i-o dăduse acestuia, pentru a obţine în schimb reţeta levitaţiei magnetice, pe care inginerul pretindea că o deţine – rămâne totuşi problematică ordinea acestor identificări, care contrazice cumva ipoteza de mai sus.

Unul dintre sătenii chestionaţi de inspector susţine că odată, ducându-se la moş Miron trimis de maică-sa cu nu ştiu ce treabă (fireşte, pe vremea aceea era copil, iar întrebarea e dacă putem avea încredere în depoziţia unui copil, sau trebuie să o considerăm depoziţia unui matur, deoarece cel care o face este o persoană adultă, chiar dacă evenimentul la care se referă s-a petrecut în copilărie, deci percepţia e a unui copil...) sau ca să ceară ceva împrumut, dar nu-şi mai aminteşte ce, a auzit nişte zgomote ciudate şi scâncete în podul casei, iar la un moment dat, un drăcuşor a ridicat chepengul şi a strigat la Miron: hei, bunicuţule, vezi că ai uitat să ne dai haleală azi, ai grijă, treaba asta o să se termine prost! Miron a sărit îndată de la locul lui şi a urcat în pod cu o cofă plină cu lapte, aşa zice martorul, după care, întorcându-se Miron cu cofa goală, nu s-a mai auzit niciun zgomot.

Se pare că după moartea bătrânului solomonar, vaca

de lemn a fost obiectul unor dispute sângeroase între succesori, mereu furată datorită însuşirilor ei miraculoase sau deoarece se zvonise că ar fi avut burta plină cu cocoşei de aur. Am presupus şi asta – că unul dintre gemeni l-a ucis pe celălalt, căruia bătrânul îi lăsase atât şoarecii albi, cât şi vaca de lemn – situaţie plauzibilă dacă avem în vedere că ulterior, victima (fără a putea preciza care anume dintre ele) va practica o vreme magia populară.

Existenţa gemenilor n-a putut fi însă dovedită cu probe obiective. Martorii vorbesc mai mult din auzite, aşa se credea în sat, ziceau unii şi alţii... Nimic concret. Deci presupunerea că apăreau alternativ în lume, pentru a se crede că e unul singur, şi, pe cale de consecinţă, ipoteza la care ea ne-a condus nu aveau decât valoarea unor aproximaţii preparative, contrazise în fapt de analiza amprentelor celor două cadavre, analiză care a arătat că amprentele sunt identice. În aceste condiţii, nici nu e potrivit să vorbim de două cadavre, cu atât mai mult cu cât primul dintre ele nu a mai fost găsit, echipa trimisă să-l deshumeze raportând că a tot săpat până a dat de apă. Sicriul, împreună cu întregul său conţinut, dispăruse, fără ca mormântul să fi prezentat indicii de violare. Neavând dovada existenţei a doua cadavre distincte, presupunerea existenţei gemenilor conţinea şi ea un mare grad de incertitudine, în ciuda vagilor asigurări date de consăteni. Probabil că, dacă ar fi trebuit să descopere că fuseseră zece gemeni în loc de doi, inspectorul ar fi găsit martori dispuşi să-i confirme, cu amintiri personale, această ipoteză.

Dar ceea ce ne-a intrigat cel mai mult a fost dispariţia şi a celui de-al doilea cadavru, cel descoperit în gang, la puţin timp după ce fusese depus la morgă şi dat în primire cu toate formalităţile obişnuite în asemenea cazuri...

Morga asta e, cum să vă spun, de fapt e altceva. O baracă de scânduri întunecoasă, fără geamuri, cu câteva becuri chioare spânzurate de tavan, situată undeva în spatele spitalului şi cam lateral, chiar pe malul pârâului,

despărţită de celelalte clădiri printr-un gard de sârmă împletită, astfel că accesul nu se face direct din curtea spitalului, ci ieşind mai întâi pe o portiţă şi străbătând o porţiune din drumul îngust, nepavat care uneşte şoseaua cu malul râpei. Mirosul insuportabil de formol şi cadavre, amestecat cu acela al canalului deversor de la spital, atrage, mai ales noaptea, haite de câini vagabonzi care schelălăie de poftă pe lângă gardul înalt de doi metri al acestui sinistru stabiliment, băgând groaza în bieţii bolnavi. Au fost depuse nenumărate petiţii la Primărie şi la Guvernator, zadarnic, fiindcă deocamdată nu sunt fonduri; de fapt morga nu e în administrarea directă a spitalului, ci e proprietatea oraşului, a Primăriei, prin reprezentantul ei aici, moş Tăşulcă, un bătrân soios, cu un craniu imens şi nişte ochi mici ca două grăunţe înfipte adânc în orbite, lumea l-a poreclit Haartman, în amintirea celebrului măcelar din Hanovra, el e singurul care s-a obişnuit cu duhoarea de acolo, cu pustiul ce se face în jurul lui ori de câte ori iese în lume şi cu mutrele dezolate ale celor nevoiţi, dintr-un motiv sau altul, să i se adreseze sau să-i suporte prezenţa. Mi-a zis: sigur că da, domnule comisar, îl ştiu, băiatul ăsta, fiindcă aşa le zic eu, băieţii şi fetele mele, Virgil îl chema, nu? ca pe poetul acela care punea să fie tăiat în bucăţi şi apoi fiert într-un cazan timp de opt zile, ca să întinerească, a plecat acum două zile, dar nu v-am putut da telefon, că nu am de unde, s-a sculat de pe masa de zinc pe care stătuse până atunci destul de cuminte, s-a ridicat în aer, a făcut un mic ocol pe deasupra celorlalte mese, ca şi cum şi-ar fi luat rămas bun de la colegii de cameră, pa, moşulică, mersi pentru găzduire, chiar aşa mi-a zis, pa, ne mai vedem noi – şi a ieşit pe fereastra aceea, uite, cea de colo... de fapt, de când l-aţi adus, parcă se uita mereu după mine şi-mi făcea ocheade când mă apropiam de fete, dar de vorbit propriu-zis n-a vorbit decât în dimineaţa aceea, când a şi dispărut.

Îşi cam bătea joc de mine moşul, ar fi trebuit să-l iau mai din scurt, eventual să-l pun câteva zile la arest, dar locul şi natura muncii sale îi asigură un fel de imunitate

tacită, mi-ar fi sărit tot oraşul în cap...

(VERSO. A patra audienţă. Comisarul prezintă judecătorului de instrucţie rezultatele unor investigaţii la „Prinţesa Împuţită". Reproduce detalii din discuţia cu patroana localului şi se referă la ideile acesteia despre o Fabrică de Fericire. Menţionarea Pisicii Verzi.)

— MĂ BUCUR CĂ AŢI REMARCAT şi dumneavoastră; într-adevăr, pe măsură ce înaintăm, povestea devine din ce în ce mai confuză, semănând tot mai mult cu realitatea... La început mi s-a părut şi mie foarte limpede ce am de spus, foarte clar, simplu ca bună ziua, frazele erau gata formulate, le cunoşteam sfârşitul înainte de a începe să le pronunţ, erau un fel de bile în capul meu, nu trebuia decât să le las să se rostogolească, un fel de mărgele în şirag... Apoi gândurile au început să se lăbărţeze, să nu mai încapă în cuvintele de la început, ba chiar să se strecoare pe lângă ele, ca bancul de peşti pe lângă năvod – e o comparaţie destul de potrivită, nu? mai ales că după aceea peştii o iau razna, fiecare după mintea lui... – dar nu, he, he, nu vreau să-l concurez pe domnul grefier, dânsul are anumite preocupări literare, probabil aţi aflat, altfel pune problema, a publicat şi o carte, mda... apropo, cum se chema romanul acela al tău, spune-i domnului judecător, „Veşti bune", cam aşa ceva, nu?... Da! Exact!

Deci sunt foarte mulţumit dacă dumneavoastră înşivă aţi remarcat că ceva nu se leagă, asta înseamnă că am reuşit să vă pun în faţa problemei întocmai aşa cum este ea. Unii, care se cred deştepţi şi vor să explice lumea spun: totul e hazard; vin apoi alţii care se cred şi mai deştepţi şi spun că, dimpotrivă, totul e precis determinat, calculat, prevăzut, nimic nu e întâmplător. Şi, în fine, oamenii de bun simţ recunosc că şi unii şi alţii au dreptate, că există lucruri necesare şi altele întâmplătoare şi că viaţa e un amestec de astfel de lucruri. Dar asta, nu ca să

mă justific, nicidecum! Pentru că, în ceea ce mă priveşte, am făcut tot ce depindea de mine. Desigur, în condiţiile personalului pe care îl am la dispoziţie şi ale dotării tehnice, care ştiţi şi dumneavoastră cum este… Nu că m-aş lamenta, nu-mi stă în fire, dar am dorit numai să aveţi o imagine cât mai completă, cât mai adecvată…

Desigur că am efectuat şi câteva arestări, ba chiar, la un moment dat, mai multe decât ar fi fost nevoie, băieţii noştri obişnuiţi, pe care îi arestăm ori de câte ori populaţia trebuie liniştită, convinsă că autorităţile îşi fac datoria, stăpânesc situaţia, poliţia veghează, ştie, intervine… Păi, pentru ce suntem plătiţi? Micul burghez trebuie să-şi digere în tihnă friptura, doar plăteşte impozit pentru asta, încrederea cetăţenilor în autorităţi sporeşte rata natalităţii! Aşa că celulele poliţiei au fost burduşite cu recidivişti, manglitori, şmenari, vagabonzi, peşti, borfaşi de mâna a doua şi cu oameni care habar nu aveau ce caută acolo. Atunci se zvoni că ar fi ceva politic şi lumea începu să se agite. La poştă, la baia comunală, în bodegi şi în frizerii, la gară sau în oborul de vite se făceau grupuri şi se vorbea în şoaptă, începură să-şi reamintească Povestea Marelui Brigand, să o reconstituie, să o inventeze acolo unde nu şi-o mai aminteau, pentru a o iscodi, pentru a scormoni în ea şi pentru a prinde curaj. A fost furat un cadavru? Păi, ăsta e un subiect de discuţie cât se poate de interesant! Poate că moş Tăşulcă l-a vândut vreunui cârciumar! Voi nu-l ştiţi pe moşneagul ăsta, nu ştiţi de ce e în stare, ia uitaţi-vă mai bine la el, nu vi se pare că s-a cam îngrăşat în ultima vreme? Şi, mă rog, de unde are fata lui atâţia bani ca să stea în capitala imperiului? Dar poate că moş Tăşulcă nu are nicio vină! Ne legăm de bietul om degeaba… Bine, dar atunci ce-i cu atâtea arestări? De cine se teme Guvernatorul? Păi, dacă îi e teamă, să plece, să facă loc altuia! Sau să ne aresteze pe toţi, ca să ştim o treabă… Şi aşa mai departe.

Nici nu bănuiţi ce mult le place să discute, să comenteze, să dezbată, să-şi destăinuie şi să-şi afle secretele, să lanseze zvonuri şi tot ei să le creadă, până la

delir şi demenţă, au ieşit în stradă, au vociferat, au strigat lozinci împotriva autorităţilor, au ţinut discursuri şi au aruncat cu pietre, ca-n vremurile bune, până când domnul Guvernator a dat dispoziţie să-i ude cu tulumba. L-a chemat pe domnul Primar, acesta l-a chemat pe şeful Parchetului, şeful Parchetului l-a chemat pe domnul procuror, domnul procuror m-a chemat pe mine: ce se întâmpla comisare, îţi faci de cap? După ce, cu o săptămână înainte tot el îmi ordonase să fac nişte razii, de formă, ca să se vadă că nu stăm cu mâinile în sân, acum: ia-o mai uşurel, domnule comisar, unde te grăbeşti aşa? Deci, le-am dat drumul, dar tot n-am rezistat tentaţiei de a-i interoga pe câţiva, aşa, ca să nu-mi uit meseria – într-un moment de inspiraţie, cum se va dovedi mai târziu, căci printre cei reţinuţi era şi madam Şoprosina, patroana de la „Prinţesa Împuţită”; mi-am zis, ia să o invit eu la o şuetă pe madam, să vedem ce şi cum. Madam Şoprosina s-a arătat foarte sigură de sine, la început chiar revoltată că a fost reţinută fără mandat de oamenii mei, mi-a acceptat scuzele de rigoare, m-a avertizat că are autorizaţie, plăteşte la timp impozitul, fetele ei îşi fac analizele la termen – o igienă exemplară şi o disciplină spartană, iată deviza noastră, domnule comisar! În cadrul sarcinilor de serviciu, fetele mele au îndatorirea de a susţine discuţii competente pe diferite teme filosofice, ştiinţifice, artistice sau de afaceri cu clienţii, cunosc bunele maniere, iar timpul liber îl consacră lecturilor din cărţi franţuzeşti. Preţurile sunt totuşi moderate, în orice caz accesibile unor largi categorii ale populaţiei, madam Şoprosina susţinând că nu profitul în sine o interesează, ci opera de edificare a unor noi relaţii între sexe, bazate pe stimă şi respect reciproc, pe cunoaşterea cât mai profundă a preocupărilor, aspiraţiilor şi, de ce nu, idealurilor partenerului, a împlinirilor şi neîmplinirilor sale, a dificultăţilor cu care se confruntă, a eşecurilor suferite, dar şi a victoriilor dobândite în lupta cu viaţa – deci reţineţi, nu profit, nu exploatarea nemiloasă a trupului, ci operă de caritate şi filantropie, domnule comisar, cu totul dezinteresată, de

amorul artei amorului, ca să mă exprim mai plastic, căci există şi în acest domeniu o artă, trebuie să recunoaşteţi – bineînţeles, madam Şoprosina, cum să nu – o artă ignorată de majoritatea oamenilor, domnule comisar, Ars Amandi, cum inspirat zice poetul acela latin, hai să vedem dacă ghiciţi la cine mă refer! – fetele mele au învăţat că actul erotic trebuie să constituie apoteoza unei relaţii de încredere, înţelegere şi efuziune spirituală, domnule comisar, nu o relaţie exterioară, mecanică, între două obiecte străine, fără suflet, ci o adevărată contopire a lor în unul singur, o comuniune totală în vederea realizării Omului Primordial la care se referă Zoharul atunci când spune că numele de om poate fi dat numai bărbatului şi femeii uniţi într-o fiinţă unică. Mi-aş permite să mai evoc aici acea virtute îmbogăţitoare a iubirii, acea „schenkende Tugend" care emană din fiecare îndrăgostit, pentru că „l'amour n'est pas un repos paresseux dans la beauté d'une image, mais une intervention pathétique, un engagement vigoureux, tendu vers l'accomplissement du toi", aşa că la mine nu au ce căuta oamenii grăbiţi, prin contract am prevăzut că fetele pot să-i refuze pe anumiţi clienţi, dacă aceştia se comportă grosolan sau precipitat, „corpora non agunt nisi soluta", cum zice un străvechi dicton, n-aveţi decât să veniţi într-o zi şi vă veţi convinge, presupun că v-ar interesa, aici oamenii găsesc căldura sufletească şi afecţiunea de care sunt frustraţi în familie şi în societate, de aceea ne străduim să creăm fiecărui client impresia că a fost invitat la o serată dată în onoarea sa de un grup de prieteni, ocazie cu care va face noi cunoştinţe, va lega noi prietenii şi, ce e mai important, se va îndrăgosti! Nimic mai frumos decât să te îndrăgosteşti, nimic nu ne face mai fericiţi! Este oare necesar să vă mai vorbesc despre fericire, domnule comisar? Oh, aş deveni prea patetică şi poate chiar niţel ridicolă, aşa cum de altfel îi stă bine oricărui om fericit...

Cita vorbărie, cita flecăreală, ce amestec de vulgaritate, emfază, indecenţă, snobism, sclifoseli intelectualiste şi retorism artificial, veţi zice, cam aşa

gândeam şi eu atunci, dar tocmai parada citatelor ei, tocmai excesul de cazuistică şi de alibiuri teoretice mă îndemnară să o încurajez, bănuind că pe undeva, îndărătul acestui joc de artificii stă pitit, bine camuflat, tocmai lucrul pe care îl căutam – de aceea, nu numai că o urmăream cu cea mai serioasă atenţie, dar chiar o îndemnam să continue, clipind admirativ de fiecare dată când mai scotea ceva din poşeta cu citate şi locuţiuni străine.

— Într-un anumit sens, domnule comisar, desigur în sensul bun, cel mai autentic, clienţilor mei li se oferă şansa de a se căsători pe un termen scurt, de câteva ore, de a fi fericiţi ca nişte miri, urmând ca la sfârşitul nunţii, adică taman atunci când încep nesuferitele griji ale vieţii, să divorţeze, redevenind liberi; unii divorţează după câteva zile, alţii după o săptămână sau mai mult, depinde cât îi ţine punga, dar am avut şi cazuri, ştiţi foarte bine – şi aici socoti potrivit să facă o ocheadă, aluzie la comisarul Aron – când clienţii n-au mai vrut să se despartă de iubitele care le dăruiseră mult visata fericire şi au plecat împreună, plătind pentru asta o taxă simbolică. Credeţi oare că cei care divorţează după cinci, zece sau douăzeci de ani sunt, din acest motiv, mai morali decât clienţii mei? Tocmai faptul că acest gen de căsătorie nu presupune niciun fel de obligaţii reciproce pe termen lung determină caracterul ei absolut liber şi excude posibilitatea oricărei erori. Amintiţi-vă de căsătoria pe cinci ani preconizată de autorul „Afinităţilor elective", presupun că ştiţi la cine mă refer, domnule comisar, „cunoscând bine lumea, ne dăm seama că şi în căsătorie numai această durată eternă, categorică, în mijlocul atâtor lucruri schimbătoare, e aceea care poartă în ea ceva nepotrivit", primejdia constă în a crede că astfel de experienţe trebuie eternizate prin credinţă, ne asigură Schleiermacher, dar şi în iubire trebuie făcute experienţe provizorii care să nu ducă la nimic durabil, ah, mă tem că mă veţi înţelege greşit, domnule comisar, nu voi afirma niciodată despre fetele mele că sunt nişte fecioare nevinovate, dimpotrivă, sunt pregătită chiar să accept că-s nişte stricate, dar stricate în înţelesul superior al

cuvântului! În munca sistematică şi tenace pe care o desfăşor cu ele încerc permanent să le conving că orice femeie suficient de inteligentă şi cinstită cu sine însăşi le invidiază şi ar dori, măcar din când în când, să le ia locul, să ducă, adică, această viaţă pasionantă, să fie curtată, iubită, să afle zilnic o mulţime de lucruri noi de la oameni veniţi adesea de la mari depărtări, dar mai ales să trăiască fără nicio grijă, căci asta e prima condiţie a iubirii, lipsa de griji. Ah, grija e bătrâneţe chiar şi fără vârstă, grija care paralizează idealul, cum spunea acelaşi autorul aceluiaşi „Wahlverwandschaft", de altfel, la mine nu vin doar bărbaţi, ci şi femei, în căutarea aceluiaşi gen de consolare, puţină afecţiune, ce naiba, de ce nu le-aş oferi-o, mereu spun fetelor, într-o zi o să-mi plătiţi ca să vă primesc aici, îmi veţi fi poate cliente – ele trebuie să fie conştiente că sunt promotoare ale unei noi societăţi în care iubirea va fi un bun comun şi la îndemâna tuturor, tot aşa de necesară şi de abundentă ca hrana, dar nu simplul act sexual, oh, nu! gâfâiala aceea grăbită şi lacomă între două picioare răşchirate are ceva oribil, josnic, nici exaltarea dementă în care se confundă frica şi furia cu plăcerea animalică, eu mă refer la iubirea în înţelesul ei complet şi deplin, Marea Iubire care transformă totul în aur, în stare să refacă din trupurile şi sufletele bărbatului şi femeii imaginea pierdută a Omului Integral, nu fac caz de lecturile mele, domnule comisar, dar să ştiţi că citesc mereu, mă perfecţionez, îmi place să fiu la curent cu tot ce e nou, „inferi sunt ubi non amatur", vedeţi? marea iubire regeneratoare a forţei vitale, la mine vin şi bărbaţi în vârstă cu felurite beteşuguri şi boli, spondiloză, reumatism, astm şi, fără să mă laud, pot spune că pe mulţi dintre ei fetele mele i-au înzdrăvenit, le-au redat vigoarea, după cum tinerii palizi şi melancolici îşi recapătă în braţele lor încrederea în viaţă şi pofta de a trăi. Ca să vă spun sincer, visez adesea la o instituţie socială de mari proporţii, sau o întreprindere, mă rog, o fabrică, de ce nu, o Fabrică de Fericire!... Ce ar putea produce această fabrică? mă veţi întreba. Desigur, fericirea. Dar cum, în ce ar consta această fericire? Vă

întreb, v-aţi gândit vreodată, domnule comisar? Nişte pachete miraculoase pe care, desfăcându-le, să devii dintr-odată fericit, pentru toată viaţa fericit, ce ziceţi?... Am discutat cândva cu unul dintre clienţii mei despre asta, nu dau nume, un domn foarte stilat, de origine franceză, aflat într-o scurtă trecere pe meleagurile noastre, încercând să determinăm ce anume ar trebui să conţină acele pachete, el susţinea că ar fi suficient un abur verde, aburul cometei Wells, a cărui reţetă el însuşi pretindea că ar deţine-o, dar eu am zis nu, acel pachet trebuie să conţină Iubirea! Desfăcându-l, să dobândeşti dintr-odată însuşirea de a iubi cu pasiune egală orice persoană de sex opus, cu pasiunea, sinceritatea şi lipsa de prejudecăţi a adolescentului care simte întâia oară mina iubitei în mâna sa şi se îndreaptă întâia oară alături de ea – oare vă mai amintiţi, domnule comisar? – spre locul unde vor rămâne singuri doar ei doi... Ce altceva ar putea fi fericirea? Atunci când toţi bărbaţii vor fi la fel de îndrăgostiţi de toate femeile, şi reciproc, nimeni n-ar mai înşela, noţiunea de adulter, cauzatoare a atâtor suferinţe inutile, şi-ar pierde sensul, căci niciun bărbat n-ar mai râvni la femeia altuia şi nicio femeie n-ar mai dori bărbatul prietenei sale, tocmai din cauză că iubirea fiind egală şi egal distribuită, orice partener sau parteneră va oferi aceeaşi satisfacţie – supremă! Fericirea e provizorie deoarece e egoistă, şi mi se pare normal să fie aşa, câtă vreme o au doar unii. Însă în ziua când toţi oamenii vor fi fericiţi – şi eu presimt că ziua aceea nu e departe – ei nu vor mai fi în pericol să-şi piardă fericirea; nemaifiind egoistă, ea le va fi veşnică. Dar fiindcă prea multă fericire le-ar putea dăuna, bunăoară i-ar îmbolnăvi de inimă pe cei mai slabi de constituţie, o dată pe an, într-o anumită zi pe care ei, cei fericiţi, o vor presimţi, vor putea plânge, câteva clipe doar, cât ar strănuta, timp în care vor vărsa toate lacrimile acumulate în organism şi care prin concentraţia lor i-ar putea intoxica – iar după aceea îşi vor continua viaţa fericită alături de cei dragi care vor fi toţi ceilalţi. Putem merge chiar mai departe şi vom constata că, fără să limităm iubirea la

erotism, tocmai fiindcă fiecare bărbat ar iubi în mod egal fiecare femeie, el ar fi condamnat, dacă pot să mă exprim astfel, să iubească oricare alt bărbat ca pe fratele iubitei sale, şi orice femeie ar vedea în altă femeie nu o rivală, ci pe sora iubitului ei, deci un fel de cumnată, lucru perfect posibil tocmai datorită faptului că iubita şi iubitul ar fi mereu alţii. De aici decurg firesc şi celelalte avantaje, repartizarea egală a bunurilor materiale, munca în comun şi folosirea în comun a locuinţelor, lipsa oricărei griji privind ziua de mâine, eliminarea exploatării omului de către om, dispariţia războaielor etc., oamenii trăind ca într-o mare şi unită familie – acesta este idealul căruia i-am închinat întreaga mea viaţă, domnule comisar. Vedeţi deci că bârfele care circulă pe seama localului meu sunt cu totul neîntemeiate. Fundaţia a cărei preşedintă am onoarea a fi urmăreşte numai scopuri umanitare şi filantropice, departe de orice calcul mercantil. De altfel, nu întâmplător se numeşte „CARITATEA". Ce vă spune numele ăsta, ce vă sugerează? Caritatea, domnule comisar, este o însuşire definitorie a fiinţei umane, fiindcă animalele nu au aşa ceva. Sensul originar al cuvântului „caritas" este deosebit de complex şi înseamnă bunătate, blândeţe, altruism, generozitate, afecţiune, bunăvoinţă, toate luate împreună – imaginaţi-vă! – şi trebuie să vă spun că toate se regăsesc în programul nostru de acţiune. Am să vă dau un singur exemplu: ne-am gândit să creăm anumite facilităţi clienţilor noştri permanenţi şi, în acest scop, am instituit un sistem de abonamente la care tarifele sunt jumătate cât cele pentru clienţii ocazionali. Dar, mai mult decât atât, calitatea de membru permanent oferă anumite priorităţi optative (adică, mai pe înţeles, dacă doi clienţi doresc simultan aceeaşi fată, are prioritate cel cu abonament), în schimb, pentru a nu-i nedreptăţi pe clienţii noştri ocazionali şi pentru a-i stimula să devină permanenţi, la despărţire le oferim un mic suvenir, desigur, nu prea scump, ceva simbolic, un cadou care să le amintească de clipele cu adevărat minunate petrecute în saloanele noastre – ce cadou, naiba ştie, probabil un

prezervativ, fiindcă după toată povestea asta am lăsat-o să plece, dar a doua zi, când am făcut o descindere inopinată, aveam să aflu că de fapt „Fundaţia Caritatea” dăduse de mai mult timp faliment, iar madam Şoprosina îi preluase doar numele, pentru a acoperi cu el activitatea localului a cărui patroană era. Nici vorbă de toate bazaconiile cu care încercase să mă aburească, oricum simţisem eu că e ceva în neregulă, prea meşterea vorbele, prea le socotea ca la carte – ia să vedem, domnule, chiar aşa o fi? deci am luat grefierul cu mine, ca să nu se creadă că, hm, aş vrea să profit, ia să mergem să vedem şi noi fabrica aia de fericire a madamei Şoprosina, mi-am zis, la urma urmei, ca idee nu ar fi rea – şi iată-mă la „Prinţesa Împuţită”, cum îi zice poporul, habar nu aveam de ce îi zice aşa, fiind de domeniul celor de la Moravuri, la drept vorbind, chiar dacă aş fi ştiut, tot n-aş fi înţeles mare lucru, nu mai intru în amănunte, nu e cazul, e suficient să vă spun doar că madama a făcut ochii mari şi s-a cam înverzit la faţă, pesemne nu se aşteptase să mă revadă atât de curând, feţe-feţe, neavând încotro m-a poftit în salonaşul roz, cabinetul ei particular, micul ei cuibuşor de nebunii, cum a ţinut să precizeze, dar fără aplombul şi entuziasmul din ajun, micul meu cuibuşor de nebunii, domnule comisar, o cafea? – nu mulţumesc – aşadar, hi, hi, hi... – îşi tot frământa mâinile vizibil încurcată, o luasem prin surprindere, încerca să câştige timp... Mda. Totul părea în regulă, deocamdată, camera mică, plăcută, cu tapet de mătase roz ici-colo găurit de molii, crea o atmosferă de să-i zicem, complicitate – aş vrea să inspectez câteva saloane, madam Şoprosina, să stau de vorbă cu fetele, poate dau de urma Pisicii Verzi (în timp ce vorbeam, observai mulţumit cum grefierul notează prompt în carnetul său: câteva saloane... de vorbă cu fetele... urma Pisicii Verzi...) – oh, domnule comisar, ce aţi putea găsi aici? – ecoul cuvintelor ei se imprimă de îndată în carnetul grefierului: ...găsi aici? – dar i-am tăiat-o scurt: nu e vorba de a găsi, ci de a căuta, ar fi vrut să mă ameţească iar cu teoriile ei despre falansterul erotic şi alte chestii, însă nu i-am dat răgaz, ci

ridicându-mă, întrebai: permiteţi? Se ridică şi ea resemnată, efectiv obosită, epuizată – după dumneavoastră, domnule comisar, sunteţi totuşi musafirul meu – se ridică, ceva mai târziu, şi grefierul, după ce notă: permiteţi?... totuşi, musafirul meu... Aha! Nu ştiam ce mă aşteaptă, dar oricum, ceva presimţisem, aha! mi-am zis în gând, poate că nici nu mi-am zis aşa, fiindcă, la urma urmei, ce înseamnă cuvântul ăsta, „aha”, e foarte greu de spus şi cum ar veni să ţi-l mai spui şi în gând e aproape imposibil, cred totuşi că „aha” am zis, fiindcă am văzut pe urmă cum grefierul scrie în carnet: aha! în saloane mai erau doar câteva pensionare bete, dormind de-a valma pe nişte rogojini, madam Şoprosina trase de ele tipind sculaţi-vă putorilor, fire-aţi ale dracului, cântaţi ceva la pian pentru domnul comisar, nu vă uitaţi că put aşa, domnule comisar, nu sunt bolnave, cel puţin deocamdată, îmi zise ca pentru a se scuza, ele se mişcară cu ochii lipiţi, se întinseră amorţite şi căscară de li se vedea cerul gurii, ca la căţele, încercau să-şi aranjeze cât de cât zdrenţele de pe ele, iar una se ridică şi crezu de datoria ei să mă apuce de gât, nu mi-a dat drumul decât după ce am scuipat-o de mai multe ori, în timp ce patroana se opintea să-i smulgă o şuviţă de păr din cap – aveţi grijă, asta e plină de râie, domnule comisar, striga, vă dau eu alta, dacă vreţi. Pe urmă înţepă cu vârful pantofului pe una care-i stătea în cale tuflită într-o rină şi privindu-şi pulpele dezgolite, stacojii, iar aia se mişcă alene, fără să se ridice, se rostogoli mai încolo şi se târî scheunând, dezvelindu-şi mai mult pulpele, răsturnând în mişcarea ei un lighean cu un lichid vâscos, roşu-închis, despre care madam Şoprosina mi-a explicat că era tocmai elixirul amoros al acelor nenorocite, să nu cumva să gustaţi din el, mă avertiză, băutura asta le-a luat minţile bietelor fete, iar mie mi-a adus localul în halul în care-l vedeţi. A fost de-ajuns să lipsesc trei zile – ştiţi dumneavoastră unde şi pentru ce... – şi poftim! Nu-i aşa că-s jalnice? Zău că mi-e milă de ele, dar cum să le ajut? M-am gândit să renovez, fac o patiserie sau altceva, mai văd eu, noroc că mi-au rămas câteva

sănătoase la ţară, am o moşie unde le mai duc din când în când să se reîmprospăteze, aerul curat şi munca fizică le face bine, le pun să culeagă fructe, să îngrijească vitele, (aerul curat şi munca fizică le face bine, scrise conştiincios grefierul) să ude flori, în fine, activităţi reconfortante care, pe deasupra, îmi mai aduc şi un mic profit... Vorbind, nu contenea să lovească în stânga şi în dreapta cu picioarele, făcându-şi loc printre făpturile acelea oribile, printre rogojini soioase şi mormane de lenjerie nespălată mirosind a excrement, dar în cele din urmă, obosită de munca asta, renunţă să le mai lovească, păşind de-a dreptul peste ele, ca şi cum ar fi călcat într-un cazan cu sarmale. Aerul cenuşiu, coclit şi vâscos, stors parcă de ultimele rămăşiţe de oxigen, se prelingea leneş de-a lungul pereţilor, iar la intrarea în plămâni miasmele lui împuţite se solidificau brusc, încât aveam impresia că respir nişte cocoloaşe de scamă.

— Ia spuneţi, nu cumva a fost Pisica Verde pe aici? întrebă patroana. La auzul numelui, hălcile acelea de carne alterată tresăriră, spaima le trezise întrucâtva din amorţeală, şi se îngrămădiră derutate unele în altele, pe brânci ori rostogolindu-se cu mişcări dezlânate şi groteşti. Mă priveau cu teamă, dar în acelaşi timp cu oarecare interes profesional, rânjind, scărpinându-se, pieptănându-şi cu degetele murdare laţele năclăite, pe urmă se uitau pline de uimire unele la altele, încercând să-şi explice din priviri ce anume li se întâmpla şi nereuşind, dezorientate ca nişte creaturi puse atunci întâia oară în situaţia de a gândi, uluite de această perspectivă. Şi fiindcă feţele lor zbârcite şi boite hidos nu exprimau decât stupoarea, teama şi cretinismul, răspunde tot madam Şoprosina.

— A fost pe aici, domnule comisar, cum să nu, credeam că am scăpat de ea, se măritase cu fostul comisar Aron şi plecaseră naiba ştie unde, dar uite că s-a întors! Fata asta mi-a adus de la început numai necazuri. Nici măcar nu era cine ştie ce de capul ei, slăbănoagă, cu un trup mărunţel, bărbia o avea cam mare şi niţel împinsă înainte, iar pe obrazul stâng îşi făcuse o alunică cu

creionul chimic. Într-o zi, un client îi dăruise o pisică verde, sau poate o vopsise ea, nu prea mare, cam atât, îi zicea Clarimonda şi o ţinea tot timpul în braţe şi din cauza asta niciun bărbat nu se mai putea atinge de ea… Şi uite că a venit zilele trecute, profitând de lipsa mea, s-au destrăbălat aici, poftim, în ce hal m-au adus, de la ea a pornit totul, mi-au spus mie fetele, a aruncat cât colo paharul: m-am săturat de poşirca asta a patroanei – auzi, vinul meu poşircă! – aş bea un vin de Auerbach. Ah, frăţioare, un Auerbach m-ar face fericită! – aşa se văicărea neruşinata şi se tot uita pe furiş la inginerul francez, domnul acela de care v-am vorbit, căci cu el venise, nu ştiu cum s-au întâlnit, credeam că a plecat şi el din oraş, înseamnă că pe Aron l-a părăsit pe undeva… – ah ce mult îmi doresc un pahar de Auerbach veritabil… ei, ce zici, inginerule, mânca-ţi-aş puţica, ne tratezi, faci cinste? Şi atunci el a scos tirbuşonul din buzunar şi i l-a dat, iar ea îl înşurubă direct în tăblia mesei şi, când trase, din gaura rămasă ţâşni vin, Auerbach veritabil, domnule comisar!…

În clipa când patroana spuse aceste ultime cuvinte, fetele ei bolânzi şi tâmpite, care zăceau de-a valma pe jos, izbucniră în hohote de râs, ba mai băteau şi din palme şi chicoteau ca nişte nebune. Asta m-a înfuriat teribil. Îmi dădusem seama că toată povestea patroanei are ceva dubios în ea, încă de la început îmi dădusem seama, dar mă prefăcusem că o ascult cu interes şi-i făcusem semn pe ascuns grefierului să stenografieze totul, căci aveam de gând să o confrunt cu alţi martori. Dar deodată am înţeles că de fapt madam Şoprosina îşi bătea joc de noi, asta făcuse tot timpul, cum adică vin din tăblia mesei, şi încă de cea mai bună calitate, Auerbach?… I-am ordonat să mă conducă de îndată în camera Pisicii Verzi, deşi nu aveam mandat de percheziţie (dar asta ştiam doar eu), iar ea mi-a răspuns speriată, bâlbâindu-se: – dar, domnule comisar, credeam că aţi înţeles, nu mai ştiu care e camera ei, am nenumărate camere şi, vă rog să mă credeţi…

— Ai să mă conduci chiar acum în camera Pisicii Verzi, târfa bătrână şi mincinoasă, strigai furios, căci

aburii aceia pestilenţiali îmi tulburaseră parcă minţile, altfel te duc în lanţuri la poliţie, sau mai bine te împuşc pe loc, aici, ca pe o căţea ce eşti! Mă crezi fraier, îţi baţi joc de mine? Zicând acestea, o apucai de braţ şi o împinsei pe o uşă oarecare ce dădea într-un coridor întunecat, umed şi întortocheat ca un maţ. Înaintam prudent, cu paşi mărunţi, urmat îndeaproape de grefier, dar la un moment dat am observat că, în loc să o ţin eu de braţ pe madam, mai degrabă mă sprijineam de ea, sau ea mă apucase de braţ şi mă conducea. Coridorul acela semicircular era foarte scund, trebuia să mergem din ce în ce mai aplecaţi şi mai înghesuiţi, iar când lumina şi aşa insuficientă de la capătul lui dispăru după o curbură a peretelui, mă pomenii prins ca într-o cuşcă, nemaiştiind încotro să o iau. Din loc în loc, contururile unor uşi spărgeau întunericul, dar când am încercat să trec pe una din ele, m-am izbit de zid. Se auzeau vag râsete, chiote şi muzici ale unei petreceri îndepărtate, amestecate cu zgomotul apei de canal, cu sunetul unor metale lovite şi cu ecourile unui plâns de copil. Pe măsură ce înaintam, murmurul şi ecourile acelea se auzeau tot mai slab, liniştea devenea tot mai apăsătoare, întunericul se îngroşa, încât, la un moment dat, nu mai ştiam dacă înaintez sau merg pe loc; schimbam din când în când direcţia, şi totuşi părea că pardoseala de sub noi se mişca într-un sens contrar celui în care ne deplasam şi totodată cobora foarte lent, ceea ce făcea să-mi păstrez cu dificultate echilibrul.

— S-a ars instalaţia electrică, domnule comisar, găsi nimerit să-mi explice madam Şoprosina. Mi-a trecut atunci prin cap că era o cursă, că patroana îşi bătuse tot timpul joc de mine şi mă aţâţase anume ca să intru în tunelul acela – şi ar fi fost o prostie în plus să mă încăpăţânez în a căuta camera Pisicii Verzi, de vreme ce eram oricum convins că nu o voi găsi niciodată. Dar, cum vă spuneam, în momentul când, hotărât să provoc o schimbare, am încercat să forţez una din uşi, m-am izbit de peretele acela zgrunţuros, cred că m-am şi zgâriat un pic, căci simţeam urmele fierbinţi ale asperităţilor zidului pe frunte – şi am

început să înjur. În plus, acest nefericit incident a făcut să dau drumul braţului patroanei, pentru a-mi putea pipăi locul lovit. Mă blestemam în gând pentru nenorocita idee de a mă fi lăsat de fumat, datorită căreia nu aveam barem un chibrit la mine, să-l aprind şi să văd unde sunt. Auzii paşi îndepărtându-se şi scoasei pistolul.

— Madam Şoprosina, nu încerca să fugi, că trag! strigai. Trebuie să mă conduci înapoi! – unde înapoi, domnule comisar? se miră femeia. – înapoi în salon, nu face pe tâmpită! – dar habar nu am unde ne aflăm, răspunse ea încă destul de politicos, dumneavoastră m-aţi adus aici şi nu ştiu cum ne-am putea întoarce, nici n-am ştiut vreodată de existenţa acestui coridor, poate ne ajută domnul grefier… Am sesizat că, pe măsură ce vorbea, vocea ei se îndepărta tot mai mult şi am prevenit-o din nou: nu încerca să fugi, că trag! Dar nu-mi mai răspunse. Aş fi tras măcar un foc în aer, ca s-o sperii, însă mă temeam că ricoşeul glontelui îl va lovi pe grefier, sau m-ar nimeri chiar pe mine. La drept vorbind, ce ar fi însemnat, în acele condiţii şi cum ar fi trebuit să ţin pistolul ca să trag în aer? Dacă n-ar fi fost băiatul ăsta… Mi-am amintit atunci că el mai fumează din când în când, deci trebuie să aibă asupra lui un chibrit sau o brichetă, şi l-am strigat, căci se afla la oarecare distanţă, sau aşa bănuiam, băiete, ia aprinde un chibrit şi vezi ce ai scris! Fiindcă ştiam că scrie la fel de bine pe întuneric ca şi pe lumină. Numai că, în momentul când începu să citească, am simţit cum mi se înmoaie picioarele. Eram, într-adevăr, pierduţi!… Scrisese numai nişte aiureli. Bunăoară, în loc să stenografieze discuţia mea cu madam Şoprosina, relata următoarele: „Unii dintre ei, în loc de flaute, fluiere şi cavale, aveau şerpi de casă şi vipere pe care fluierau veseli; alţii ţineau în mina pisici, în care suflau pe la şezut, iar notele le scoteau mişcând degetele pe cozile lor, ca la flaut. Erau şi alţii care cântau pe cranii de cal ca pe cea mai bună scripcă, pe când unii scoteau sunetele de harpă din schelete de vacă, din acelea care se găsesc pe maidane. Unul ţinea sub braţ o căţea şi cântă din coada ei, în timp

ce mişca degetele ca la flaut pe ţâţele animalului... În zgomotul acela infernal, veni spre mine un găligan ţinând o broască râioasă sub braţ, mare cât o tobă militară...” şi alte asemenea. Eram atât de uimit, încât am uitat chibritul aprins în mină, până când flacăra a ajuns la capăt şi mi-a fript degetele. Am aprins apoi alt chibrit, pentru a verifica dacă măcar cele scrise corespundeau cu ceea ce el îmi citise, dar semnele stenografice deveneau tot mai ciudate şi de neînţeles, ca scrise de un om beat, oricum imposibil de descifrat. Totuşi, mi-a atras atenţia amănuntul că ele se orânduiau într-un mod deosebit, nu pe rânduri drepte, aşa cum m-aş fi aşteptat, ci descriind anumite traiectorii, încolăcindu-se şi intersectându-se în aşa fel încât un singur semn lega două sau trei cuvinte deodată. Aş fi vrut să-l întreb pe grefier ce însemnau toate astea, dar era de-ajuns să-i vezi zâmbetul până la urechi şi privirea somnolentă, ca să-ţi dai seama că nu ai cu cine vorbi. O cumplită bănuială mi-a luminat atunci mintea şi totodată mi-a tulburat-o. Căutai între foile pe care le scrisese înainte de a fi intrat în salon – rândurile erau drepte, cum se cuvenea, scrisul corect, semnele stenografice lizibile şi enunţurile corespunzând în mare măsură celor întâmplate. Aşadar, bănuiala mi se adeverea! Grefierul luase pe deget şi gustase din licoarea aceea, elixirul despre care madam Şoprosina îmi spusese că îi tâmpise angajatele. Era clar că urma să crăpăm de foame şi să putrezim în canalul acela, dacă nu cumva, înainte de asta, şobolanii aveau să-şi facă milă de noi şi să ne mănânce de vii.

— Băiete, de data asta am belit-o, îi zisei. Ce dracu’ facem?

— Ne întoarcem, răspunse el cu vocea gângavă, tărăgănată şi amorţită a omului beat, totuşi sigură de sine, cu un fel de autoritate savantă căreia nu aveam ce-i opune – am numărat paşii... şi i-am notat acolo... Mi-a trebuit ceva timp până când să-mi dau seama ce voia să spună. Înţelesul semnelor înşirate pe foile carneţelului nu avea nicio importanţă, în schimb fiecare semn corespundea unui pas, iar orientarea lui indica traiectoria parcursă de noi

până atunci. Nu aveam decât să pornim înapoi pe acelaşi traseu, parcurgându-l în sens invers, ghidându-ne în acest scop după dispoziţia semnelor stenografice. A trebuit să accept propunerea sau, dacă vreţi, ordinul grefierului, mai ales că nu aveam altceva mai bun de făcut. Dar treaba asta ne-a luat foarte mult timp. Terminaserăm chibriturile şi, ca să nu rămânem pe întuneric, aprindeam una de la alta foile din carnet care nu ne mai trebuiau. Apoi, când s-au terminat şi foile, continuarăm să înaintăm orbecăind şi împiedicându-ne unul de altul, atât din cauza oboselii, cât şi datorită numeroaselor obstacole, şanţuri, grămezi de moloz, gropi pline cu dejecţii umane în care, nu de puţine ori, alunecam, în plus, în ceea ce mă priveşte, trebuia să-l târăsc după mine pe grefier, a cărui stare de abulie şi confuzie nu se îmbunătăţise câtuşi de puţin în acest răstimp. Deodată, întorcându-mă, am văzut în urmă o flacără verticală imensă luminând mai multe case din jurul ei, m-am speriat, crezând mai întâi că e o halucinaţie, gândind că poate aburii băuturii aceleia îmi ajunseseră şi mie la creier, mai pe urmă mi-am dat seama că de fapt ieşisem de multă vreme de sub pământ, însă noaptea era aşa de întunecată încât nu vedeam nimic împrejur şi ne îndepărtam de oraş... Locul pe unde ieşisem nu l-am putut determina niciodată după aceea, deşi am cercetat împreună cu grefierul şi cu agenţii mei metru cu metru toată groapa de gunoi. În clipa când am înţeles că scăpasem cu viaţă, am căzut din picioare şi am adormit pe loc. În zori, m-am trezit, cum vă spuneam, în groapa de gunoi a oraşului, pe malul mlaştinii, grefierul încă mai dormea, l-am trezit şi pe el, ne-am întors în oraş, grăbindu-mă să raportez domnului procuror despre cele întâmplate – v-am mai spus, judele Ştefan murise cu puţin timp în urmă. Mă privi ca pe o stafie – în timp ce eu intram în birou, după ce trecusem totuşi pe acasă pentru a mă spăla şi a-mi schimba hainele, vă daţi seama, nu mă puteam duce la el în halul acela, în vremea asta pompierii încă îmi mai căutau cadavrul printre dărâmăturile de la „Prinţesa Împuţită”, care arsese împreună cu alte câteva case din

mahalaua Arbela, ştiţi, când cu incendiul fraţilor Moscovici, aşa i s-a zis, presupunându-se că patronii feredeului evreiesc ar fi pus focul, fiindcă erau singurii din zonă care aveau asigurare, de câte ori se întâmpla ceva neplăcut, suntem tentaţi să dăm vina pe evrei, deh!... poate de aceea e bine că există evrei, însă eu cred că focul l-a pus chiar madam Şoprosina, care nu a mai fost găsită, lumea crede că a ars odată cu localul, dar dacă a plecat cu inginerul francez? dacă era în legătură cu el?...

Apropo de evrei, a patra oară, victima a fost descoperită în feredeul lor, într-o cadă. De data asta, complet dezbrăcat, parcă fusese fiert în aburi...

Deci, legătura e clară!

Sau chiar dacă nu e clară deloc, cel puţin e comodă şi merita luată în seamă măcar pentru atât.

VERSO. Audienţa a cincea.

Dimensiunea F. Comisarul vorbeşte despre vizita inginerului francez şi urmările ei. Judecătorul de instrucţie Ştefan face un atac de cord, iar agentul Xava se aruncă de pe cea mai înaltă clădire a oraşului, convins că va zbura, după ce descoperise întâmplător secretul scrisorilor lui Sădim.)

— CEVA ÎN LEGĂTURĂ CU STRUCTURA ATOMULUI, cred că e vorba de electroni, nu? Fizică modernă. Cuvintele le ţin minte cu uşurinţă, dar ce înseamnă ele, asta îmi scapă de cele mai multe ori. Fireşte că atomul e mic, invizibil, fiindcă aşa spune toată lumea, deşi după opinia mea el ar putea la fel de bine să fie şi mare, iar noi să nu-l vedem din cauză că avem vederea slabă... Totuşi, când îl imaginăm, îl imaginăm destul de mare, nu? Ca să-l putem vedea. Sau dacă, bunăoară, îl visăm. În principiu, putem visa orice, chiar şi un atom. Şi atunci, cum îl putem visa, dacă nu-l vedem?

Dar să revenim: substanţa, deci, e alcătuită din atomi, substanţa, adică, în fine, cuvântul ăsta vrea să

spună ceva... Nucleu, electroni şi celelalte, pare destul de clar la prima vedere, deşi nu se văd – cel puţin aşa mi se părea mie când le explica inginerul francez, dar după aceea, când rămâneam singur şi încercam să-mi amintesc, nu-mi mai aminteam nimic, îmi tot venea să ispitesc fiecare cuvânt, să întreb ce-i de fapt energia şi cum e cu electronul care ba este, ba nu este, până când în cap nu-mi mai rămânea decât un fel de ameţeală şi mă gândeam că adevărul ar putea locui foarte bine şi în afara acestor cuvinte...

Ne vorbea, ca să vă dau doar un exemplu, despre traiectoria electronului, drumul lui în jurul nucleului, un cerc sau o elipsă... mda, până aici e destul de clar. El însă zicea că la un moment dat, când acumulează suficientă energie, electronul nu mai stă pe traiectoria lui, ci sare brusc pe alta, atât de iute încât nici nu sare propriu-zis, ci: dispare aici şi apare dincolo. Cum am dispărea noi de aici şi am reapărea în salonul de la „Concordia”, fără să mai trebuiască să mergem pe jos până acolo, pur şi simplu din cauza depăşirii pragului critic de energie. Ne putem întreba – de fapt, inginerul francez se întreba în locul nostru, noi neştiind că există întrebări atât de interesante – poate o să vă întrebaţi, zicea, unde se află electronul în intervalul dintre dispariţia sa de pe nivelul energetic inferior şi reapariţia pe cel superior. Abia atunci întrebam şi noi: unde? Teama de a fi proşti, teama de a spune prostii ne obliga să nu mergem mai departe. Doctorul însă înţelegea ceva mai bine problemele astea, fiindcă făcuse despre ele la facultate, ba chiar îl preocupaseră în mod special, pe vremea când încerca să-şi explice cum mişcarea asta încolo şi încoace a electronilor ajunge să se transforme la un moment dat în suflet, fiindcă dacă ar fi ştiut cum, ar fi găsit şi reţeta sângelui artificial, la care lucra de mai mulţi ani; de altfel, ce v-am spus despre atomi şi electroni, de la el ştiu, fiindcă rămânea cu noi după plecarea inginerului francez şi ne spunea cu alte cuvinte ce voise să spună acela – aşadar el, înţelegând întrebarea şi ştiind răspunsul, răspundea: nicăieri. Excelent, domnul

meu, excelent, acesta este răspunsul! Într-adevăr, se poate spune că existenţa electronului suferă o sincopă. Logic vorbind, reapariţia s-ar putea produce fie simultan cu dispariţia, fie nesimultan. În primul caz ar fi vorba de un fenomen de bilocaţie, acelaşi electron existând în două locuri diferite în acelaşi moment, cam la fel cum se întâmpla cu victima voastră, vreau să spun, a acestui oraş – cam aşa se întâmpla, confirmam eu însumi – să ştiţi, domnule comisar, fiindcă tot m-aţi întrerupt, fac o paranteză specială pentru dumneavoastră, nu e primul caz de bilocaţie cunoscut în istorie, dar vă provoc să reflectaţi singur dacă nu cumva a fi în două locuri înseamnă acelaşi lucru cu a nu fi nicăieri, puteţi să mă întrerupeţi ori de câte ori vreţi, nu mă deranjează, îmi face chiar plăcere să vă pot oferi anumite detalii suplimentare, ziceam că, în cel de-al doilea caz, electronul dispare dintr-un loc, apoi apare în altul; deci avem de ales între a accepta generarea ex nihilo a unui nou electron înainte de moartea celuilalt şi ipoteza existenţei discontinue a materiei, în cazul când ne pronunţăm pentru nesimultaneitate, ceea ce ar însemna că particulele esenţiale – las la aprecierea dumneavoastră dacă le putem numi sau nu materiale – există o fracţiune de timp, apoi nu mai există, apoi iarăşi există, şi fiindcă toate astea se petrec cu mare iuţeală, ni se pare că avem de a face cu existenţe continue. În realitate, ceea ce numim realitate, scuzaţi jocul de cuvinte, este o impresie datorată inerţiei simţurilor, asemenea impresiei produse de imaginea cinematografică. Deci existenţa e o pulsaţie de existenţă, iar dacă momentul de inexistenţă al unui corp coincide cu momentul de existenţă al altuia, şi presupunând în plus că universurile din care provin cele două corpuri au aceeaşi perioadă de pulsaţie dar cu semn schimbat, ar fi posibil ca în acelaşi moment convenţional şi în acelaşi loc să coexiste două realităţi distincte, dintre care numai una, faţă de care avem aceeaşi perioadă de pulsaţie, ne e accesibilă percepţiei... – şi ca să ne convingă aducea argumente suplimentare din gândirea savantului Serpentine, care susţine că „după cum ar fi posibil ca orice

număr de universuri în mod practic cu două dimensiuni să stea unul lângă altul ca foile de hârtie, tot astfel, într-un spaţiu cu mai multe dimensiuni ar încăpea nenumărate universuri în mod practic cu trei dimensiuni", din opera speculativă a lui Lonestone şi Cephalus, precum şi din experienţele practice ale lui Arden şi Greenlake, pe baza cărora s-a putut roti, prin acea dimensiune F, un fragment de materie, deschizându-se astfel o poartă între două universuri paralele.

Deci modul în care victima noastră, adică a oraşului, cum îi plăcea inginerului să spună, s-ar salva de fiecare dată ar fi evadarea într-un univers paralel, trecerea prin dimensiunea F, graţie unei însuşiri speciale, de modificare a perioadei sale pulsatorii, despre care inginerul nu se putea decide dacă e nativă sau dobândita în cursul experienţelor realizate sub îndrumarea lui Sadim-cocoşatul-pitic, transgresarea corporalităţii, termen dezastruos de echivoc corporalitatea, pe care numai rutina şi lenea intelectuală ne determină să-l considerăm definit, căci dacă am reflecta mai bine la ce înseamnă de fapt corpul, am descoperi că nu e decât însuşirea, mai precis una din însuşirile câmpului evenimenţial universal (aşa cum filosofii moderni numesc lumină ceea ce nu e decât una din însuşirile luminii universale – vizibilitatea), câmp evenimenţial însemnând de fapt câmpul de luptă al energiilor, sectorul din univers în care agregate de energie specifice – şi să nu uităm că în greaca veche Energeia însemna activitate – găsesc un mod particular de exprimare, şi iată cum ajungem la eveniment ca formă existenţială ultimă, transmaterială, şi putem vorbi despre atom ca eveniment energetic de o anumită complexitate, ce trebuie decodificat...

Chestiuni deosebit de complicate şi imposibil de înţeles de către nişte oameni fără pregătire, ca noi, aşa încât l-am prezentat pe inginerul francez domnului Şarl şi s-au împrietenit imediat, aveau foarte multe concepţii comune privind naşterea şi evoluţia universului, domnul Şarl l-a pus la curent cu noţiunile de forţă odică şi

celelalte, i-a arătat piramidele sale şi perpetuum-mobile, iar inginerul a făcut măsurători cu biometrul său, balanţa odică, cum l-a numit de îndată domnul Şarl, un mic aparat cu ajutorul căruia se poate măsura magnetismul corpului uman şi se pot trage anumite concluzii referitoare la interiorul acestuia. Cadranul semăna întrucâtva cu al unui cântar de farmacie, ceea ce justifica perfect denumirea dată de domnul Şarl, numai că acul indica pe o scală, în loc de greutăţi, energiile pozitive şi negative captate de cele zece ventuze electrizate ce se fixau în anumite puncte ale corpului, determinate în prealabil cu Volvella, calendarul circular al organismului. Urmând traseul fluidului magnetic, inginerul alcătuia harta bioenergetică pe baza căreia obţinea apoi, într-un sistem binar de axe, imaginea organului respectiv, ficat, rinichi, splină şi aşa mai departe. Desena mai întâi cele zece cercuri, dintre care şapte la periferie, pe o linie curbă în formă de U întors, şi trei în interior, pe o linie verticală care pătrundea în prima. Cercul de la baza acestei figuri era mai mare decât toate celelalte – egale între ele. Apoi scria în fiecare cerc numele organului reprezentat: oase, muşchi, cartilaje, globule, sexul, tendoanele, nervii, peste care suprapunea decada organelor sufletului: spirit, inteligenţă, raţiune, sentiment, ştiinţă, judecată şi celelalte. Punea o ventuză pe frunte, apoi câte o pereche pe umeri, la coaste şi pe şolduri, una la inimă, alta la sex, iar ultima făcea legătura cu pământul. Odată pornit, aparatul scotea la început un bâzâit slab, ca de ţânţar, întrerupt de pârâiturile descărcărilor electrice, apoi, pe măsură ce se încălzea, mai apărea un ţiuit neuniform, ale cărui modulaţii şi al cărui ton dădeau anumite informaţii, înţelese, fireşte, numai de inginer, despre tendinţele vitale şi chiar gândurile şi sentimentele persoanei măsurate, ceea ce, în afară de domnul Şarl, noi ceilalţi nu prea credeam, deşi inginerul ne asigura că inventatorul acelui aparat, chimistul şi misteriosoful Louis Lucas, izbutise, în urma a nenumărate măsurători şi a mii de operaţii matematice, derivate parţiale ale unor funcţii de gradul trei, foarte greu de

rezolvat, izbutise, deci, să obţină însăşi imaginea sufletului reprezentată în coordonate plane, nu râdeţi domnilor – fiindcă noi primiserăm cu neîncredere acest anunţ – iarba se face lapte trecând prin vacă, grăunţele ciugulite de porumbel se fac zbor în înaltul cerului, tot aşa, trecând prin om, materia devine idee şi sentiment, iată adevărata transmutaţie, căci ce altceva e trupul nostru cu toate dispozitivele lui interne şi externe, dacă nu sublimul vas Hermetic, dumnezeiescul Athanor în care elementele naturii se combină, fierb, se ard, se filtrează şi se sublimează pentru a da la urmă elixirul numit suflet, atomul acela de eternitate situat în afara timpului şi spaţiului, numit cu orgoliu, cu teamă, cu umilinţă sau cu nesimţire: eu... – ai uitat de balegă, persiflă ursuz ca de obicei doctorul, care manifestase de la început o mare reţinere faţă de teoriile şi expozeurile francezului, poate din invidie, fiindcă teoria lui despre sângele artificial n-o luase nimeni în serios, când încercase mai demult să ne-o explice – nu, nu, n-am uitat, acela e un reziduu, „cineres ne vilipendas”, să nu dispreţuim cenuşa, stimaţi domni, dragă domnule doctor, ea este lăcaşul, hrana, vehiculul invizibilului fluidic, instrumentul, vioara acestuia, dacă vreţi, fără de care n-ar exista sublima melodie numită suflet, dar, mă rog, ce ne amintim noi când ne amintim o melodie? – încercaţi să vă gândiţi un pic la tema asta – nici cuvinte, nici imagini, nici sunete propriu-zise, ci o relaţie indefinită a lor, un eveniment, să nu glumim cu lucruri atât de grave, dragii mei domni şi prieteni, încercaţi să înţelegeţi eul dumneavoastră ultim, încercaţi să-l prindeţi, să puneţi mâna pe el şi veţi vedea că nu e decât un orizont prezumtiv, nedeterminat, infinit de aproximări, un mediu particular al câmpului evenimenţial universal în care atomii şi electronii sunt câmpuri evenimenţiale particulare – şi ne mai explica de ce electronii se învârt în cerc în jurul nucleului şi ce motiv au uneori să sară de pe un cerc pe altul, ocazie cu care închidem şi noi cercul pentru a sări, dacă pot spune aşa, pe un alt nivel, superior, de energie.

Adevărul e că nici pe el nu prea îl luam în serios,

doctorul îl invidia degeaba, totuşi ne era simpatic şi îl ascultam cu plăcere, mai ales că arăta atâta prietenie judelui Ştefan, el ni-l adusese, nu ştiu unde şi cum îl întâlnise, un domn de treabă, cam vorbăreţ, ce-i drept, dar amabil, prietenos, manierat, ca toţi francezii, de altfel, aşa cum ni-i imaginăm noi, un francez veritabil, aveam să aflăm că a fost trimis de Biroul Longitudinilor pentru a măsura şi trasa Meridianul, mai târziu se zvoni că de fapt ar fi legat al Colegiului Principal al Fraţilor Invizibili, iar asta cu meridianul e numai aşa, vopseaua, studiase câţiva ani la Alexandria, fiind originar din Guitta, după câte am înţeles, şi nu venise în oraşul nostru singur, ci însoţit de câţiva stagiari, iar dintre agenţii noştri îl recrutase pe cel numit Xava, pentru a-l învăţa să lucreze cu biometrul şi a-l iniţia în tehnica levitaţiei magnetice, în fine, toate detaliile astea puteau lipsi, dar vreau să spun că într-o bună zi, ce-i drept, la câteva săptămâni după ce părăsise oraşul, a trebuit să-l luăm în serios, sau măcar să ne gândim la el, în ziua când judele Ştefan a murit, fiindcă inginerul francez prevăzuse, cu aparatul lui, că va face infarct, v-am spus cum măsura, şi-a depărtat puţin foaia şi a privit-o printre gene, cu o expresie de nemulţumire pe chip – domnilor, pot să vă spun că avem de a face cu imaginea clasică a tipului introvertit şi aş fi gata să pariez că sufletul acestui domn este chinuit de nenumărate dileme şi incertitudini. Observaţi cum cele două serpentine de energie vitală sunt blocate, vârtejurile fluidice se repartizează neuniform şi se acumulează în cercul globulelor, asta însemnând că suferinţa domnului Ştefan este provocată de o femeie. I-aş recomanda reţeta a cincisprezecea a lui Bienville, puţin argint viu reînsufleţit cu cinabru, măcinat cu două drahme de aur, de cinci ori la rând, apoi încălzit pe cenuşă cu spirt de vitriol, timp de cinci ore, asta combate fără greş himerele amoroase. După cum probabil ştiţi, teoria temperamentelor atribuie melancolicilor capacităţi sexuale nelimitate, deoarece au oasele mari şi cu puţină măduvă, lucru perfect ilustrat de biograma noastră, unde puteţi vedea flegmele acide şi sărate în exces, ceea ce face ca

vaporii negri ai atrabilei să pătrundă cu uşurinţă în porii creierului şi să atace nervii din perechea a şasea, producând melancolia. „Melancholia balneum diaboli", cum inspirat zice Origen, predispune la porniri diavoleşti...

Vorbea plimbându-şi pe deasupra mesei pipa stinsă şi descriind cu ea semne încă mai complicate decât cele de pe hârtie – omul ăsta se caracterizează prin plăcerea de a se asculta vorbind, constatase la un moment dat doctorul; iată-l înşirând feluritele leacuri ale melancoliei, de la decoctul de frunze de Cassia fistula şi fructele de Citrullus colocynthis, la sucul de salvie, prafurile de pietre preţioase şi aurul potabil, nu pentru că l-ar fi preocupat cu adevărat consecinţele neplăcute ale melancoliei judelui Ştefan, ci din plăcerea de a-şi rotunji cât mai estetic buzele pentru a rosti acele cuvinte sonore, exotice, misterioase, excitante, de dragul spectacolului intonaţiei – şi deodată se opri fixându-şi privirea pe un detaliu numai de el remarcat al desenului, apoi, clătinând nemulţumit din cap, spuse pe un cu totul alt ton: hm... nu-mi place bucla asta... bucla de aici, o vedeţi? – lovi cu pipa într-un anumit loc al foii – bucla asta nu are ce căuta aici! mai erau şi alte bucle, steluţe, virgule, intersecţii, păienjenişul acela conţinea cam toate combinaţiile posibile ale liniei şi punctului, de ce s-o fi legat tocmai de aia? Ne explică tot el, după ce îşi aprinse pipa şi, arborând un aer profund preocupat – triumfător şi totodată fatalist – se lăsă să cadă într-un fotoliu. O buclă de această formă tocmai în zona ficatului care, după cum se ştie încă de la Platon, e organul prevestirii, constituie un avertisment cât se poate de serios. Poate aţi observat, domnilor, că desenul biogramei reproduce la o scară mult mărită şi deci cu numeroase detalii suplimentare, liniile palmei, departe de mine intenţia de a spune că ar fi o copie mărită a ei, mi-am permis doar o simplă analogie, fiindcă în realitate datele oferite de biograma noastră sunt mult mai complete şi mai precise. N-aş vrea să mă hazardez în predicţiuni fabulante, dar ca prieten vă sfătuiesc, domnule Ştefan, să evitaţi, pe cât posibil, vremea rece şi excesul de cafea.

În ziua când judele Ştefan a murit, nu era deloc frig. Inginerul francez părăsise de mai multe săptămâni oraşul. Între timp, fusese găsit un al patrulea cadavru al victimei, la gară, chiar în sala de aşteptare, aşezat pe o banchetă, ca şi cum ar fi aşteptat trenul. În zori, când omul de serviciu a venit să măture şi l-a văzut, ştiind că nu mai e niciun tren până la amiază, a dat să-l trezească, mai întâi l-a certat un pic, cum se obişnuieşte, ce fel de domn ăi fi dacă dormi în gară, văd că eşti îmbrăcat ca un domn, a bombănit, pe urmă l-a lovit cu mătura peste picioare, chipurile maturând sub bancă, şi cadavrul s-a răsturnat peste el...

Evident, semnalmentele erau aceleaşi. De data asta am pus o pază mai serioasă, practic toţi agenţii noştri, în afară de Xava, pe care îl trimisesem să facă o perchiziţie amănunţită a casei domnişoarei Orzan-cea-bătrână, se aflau zi şi noapte în zonă, făceau cu schimbul. Şi totuşi, a dispărut! Peste alte câteva zile, când a fost găsit cadavrul de la feredeul evreiesc şi am vrut să-l confruntăm cu cel depus la morgă, ia-l de unde nu-i! Agenţii nici nu ştiau că dispăruse, mi-au zis: da, dom comisar, cum să nu, e aici Puişoru'... – îi dăduseră porecla asta. Dar am găsit numai hainele, umflate ca şi cum ar fi învelit un trup, puse pe un manechin invizibil, de aer, la prima atingere au căzut ca nişte cârpe normale ce erau. Moş Tăşulcă se prăpădea de râs: v-am zis eu că zboară şi ăsta. Na, să nu mai ziceţi că am vedenii fiindcă beau prea mult! Atunci a avut atacul de cord judele Ştefan, mai avusese un preinfarct şi scăpase, dar ăsta i-a venit de hac, când de sub haine a ţâşnit un pui de găină, un puişor de numai câteva zile, cu gâtul golaş, piuind şi ţopăind ca o vrabie, au urmat câteva momente de zăpăceală, ne-am aruncat după el încercând să-l prindem, dar fără a reuşi, se pitise după nişte dulapuri cu formol, pe urmă s-a strecurat în cabina moşului, a răsturnat o cană cu iaurt peste registrul de evidenţă, a împrăştiat seminţele de pepene dintr-o hârtie de pe policioară – fiindcă pe terenul din jurul morgii moş Tăşulcă cultivă pepeni, are el pasiunea asta – s-a cufurit pe pervaz şi a ieşit pe geamul

uitat deschis. Când, în sfârşit, ne-am dat seama că-l scăpasem şi ne-am consolat cu ideea, l-am găsit pe judele Ştefan întins printre mesele de zinc, în învălmăşeala aceea uitaserăm de el, de fapt crezuserăm că e cu noi, nu-i observaserăm lipsa, ştiţi cum se întâmpla, abia după ce ne-am cules pălăriile şi chipiurile de pe unde ne căzuseră, cineva a întrebat de el, aveam o pălărie în plus, trebuie să fie a domnului jude Ştefan, a zis ăla, unde o fi dispărut? Cum ne foiam noi încolo şi încoace, hopa că mă cheamă la telefon agentul Xava, îl ştiţi, cel cu levitaţia magnetică, inginerul francez îi băgase în cap chestia asta, că ar putea pluti şi zbura dacă ar reuşi să se încarce de atâta magnetism încât să fie respins de pământ, acum descoperise, zicea, secretul scrisorilor de dragoste pe care Sadim-cocoşatul-pitic le compunea pentru clienţii săi, vă amintiţi, în localul Poştei, nicio legătură între conţinutul acelor scrisori, constând din platitudini romanţioase înşirate cu nişte litere mari şi urâte, laba gâştei, un scris neîndemânatic, greu lizibil, cu destule greşeli de ortografie, şi formidabilul lor efect, nicio determinare directă, de altfel toate erau scrise cam după acelaşi calapod, putând fi clasificate în funcţie de expeditorul şi destinatarul prezumaţi: bărbat necăsătorit către femeie căsătorită; bărbat necăsătorit către femeie necăsătorită; femeie căsătorită către bărbat necăsătorit; femeie necăsătorită către bărbat căsătorit etc., stimate domn, deşi nu mă cunoaşteţi, eu vă cunosc dintotdeauna, deşi v-am întâlnit întâmplător o singură dată, ştiu că numele meu nu vă spune mai mult decât pământului numele frunzelor care cad toamna peste el, ştiu că aveţi o familie cu doi copii drăgălaşi pe care eu însumi îi iubesc la fel ca pe propriii mei copii, dacă i-aş fi avut, şi, de asemenea, ştiu că iubirea mea e fără speranţă, mai mult, e condamnabilă din punct de vedere moral şi din toate celelalte puncte de vedere... Şi totuşi! Vă veţi întreba, desigur, ce anume m-a determinat să vă scriu... Încerc să găsesc eu însămi un răspuns la această întrebare, fără să reuşesc... – explicaţia ar fi alta, în realitate scrisoarea nu avea decât rolul de a

transporta celui vizat un anumit parfum subtil, inaccesibil mirosului profan, un elixir amoros produs de Sădim în laboratorul său subteran din beciurile domnişoarei Orzancea-bătrână, prin care cocoşatul pitic intra în comunicare cu persoana vizată şi începea să o domine. Înainte de a o dărui clientului, Sădim însuşi o poseda, se împreună cu ea sau cu el – să nu uităm că fusese cândva femeie – o iubea şi se lăsa iubit, nu conţinutul scrisorilor şi nici măcar Îngerul Orifiel, cu ale sale embleme romantice, stângace şi puerile – ce melotezie, ce simpatie între planete?... – parfumul insidios, persistent, difuz, ale cărui molecule se răspândeau la început în locuinţă şi poposeau pe obiecte, pătrundeau în haine, apoi în porii pielii, în respiraţie, în sângele şi secreţiile celui menit, îi luau în stăpânire fiecare părticică a corpului, îi iscodeau gândurile, se insinuau până în miezul sufletului şi-i provocau viziuni suprasensibile, vise, fantasme insuportabil de voluptuoase, un mod de a-l poseda, o formă de acuplare fluidică prin masturbaţie magică ce ne îndreptăţeşte să afirmăm că, înainte ca cei doi amanţi să intre în legătură directă, fiecare dintre ei se împreună cu Sădim şi abia după aceea Sădim îi trimitea unul către celălalt, printr-o a doua operaţie de amalgamare, adică Opera în roşu, când încheindu-şi ciclul în organism, parfumul iese prin aburii gurii şi prin transpiraţie, fiind abia acum perceput conştient şi trimiţându-l pe iubit către iubitor, pe vânat către vânător şi pe menit către menitor, paradoxal, nu? mai ales dacă ne gândim că Sădim tocmai asta nu a reuşit niciodată, nici ca femeie, nici ca bărbat, să fie iubit – băiete, zisei, e foarte interesant ce spui, dar acum nu e momentul, s-a întâmplat ceva cu domnul jude Ştefan şi trebuie să... – trebuie să veniţi de urgenţă, sau măcar trimiteţi pe cineva! strigă el, aproape că îmi ordona, moş Tăşulcă se aşezase pe un taburet, trăgea cu urechea şi se hlizea la mine, bucurându-se de încurcătura în care mă aflam – moşule, caută-l pe grefier şi trimite-l la mine, el ieşi agale din cabină, nu se grăbea deloc, şi de voie, de nevoie a trebuit să ascult în continuare ipotezele şi

speculaţiile fantasmagorice ale agentului Xava, mă rog, mai târziu mi-am dat seama că ele ofereau totuşi o pistă, dar atunci aveam cu totul alte priorităţi...

E de presupus că Sădim ar fi dorit să aibă în continuare un rol, să fie consultat, să le rămână celor doi un fel de confident, veghetor şi, de ce nu, garant al fericirii pe care le-o dăruise şi la care şi-ar fi încălzit el însuşi sufletul un pic, după cum putem presupune că ulterior el ar fi pretins anumite compensaţii suplimentare faţă de bănuţul simbolic primit iniţial, pe care fericita pereche i le va fi refuzat. Întrucât, la un moment dat, prosperitatea, bunăstarea, succesul clienţilor săi nu mai depindeau de el, aceştia uitau cu uşurinţă cauza iniţială, ignorau originea fericirii lor, socotind pesemne că nu datorau nimic nimănui, de vreme ce îl plătiseră la vremea cuvenită pe cocoşat pentru ceea ce făcuse – şi în fond, ce mare lucru făcuse, ca să pretindă mai mult, scrisese o scrisoarea copiată după o altă scrisoare, pe care şi ei ar fi putut să o scrie – fericirea era acum propria lor operă, o produceau şi o consumau după bunul lor plac, ca pe o moştenire binemeritată, legitimă, sporită prin norocul şi munca lor cinstită, de ce să dea socoteală, de ce să stea cu grijă? – debarasându-se de tutela incomodă, stingheritoare a cocoşatului, fără a se gândi vreo clipă la dezamăgirea, mâhnirea şi durerea pe care ingratitudinea lor i le produceau. Îşi acceptau fericirea cu nepăsare şi dezinvoltură, şi-o cheltuiau cu frivolitate, şi-o administrau fără pic de înţelepciune şi chibzuinţă. Jignit de aroganţa lor, dezamăgit de nerecunoştinţa lor, scârbit de prostia lor, Sădim îşi continuă totuşi munca, deşi va fi observat că, de la o vreme, unele scrisori nu-şi mai atingeau ţinta şi că, tot mai frecvent, efectul lor era contrar celui scontat. Ca o consecinţă firească, treptat clienţii se răriră, uneori treceau zile şi săptămâni fără ca cineva să-l roage să-i compună o scrisorică, arareori câte un om de la ţară neştiutor de carte, care voia să-i scrie feciorului luat la oaste, vreo servitoare urâtă, vreo babă visând cai verzi pe pereţi, ageamii, săraci cu duhul ce se voiau bogaţi peste

noapte, impotenţi ce se visau tauri comunali, infirmi vanitoşi, puşlamale în căutarea unei vieţi îndestulate şi fără griji, inşi murdari şi dubioşi, a căror lăcomie trivială îl scârbea şi-l obliga să-i urască... Sădim deveni din ce în ce mai grăbit, mai neatent, mai ţâfnos, mai capricios, mai ciufut şi de fapt mai neputincios, iar într-o bună zi n-a mai fost văzut în locşorul lui din holul Poştei, a dispărut fără urmă.

Tocmai pentru asta mă sunase agentul Xava, ca să-mi explice unde, cum şi de ce dispăruse cocoşatul pitic, în timp ce perchiziţiona casa domnişoarei Orzan-cea-bătrână, o scândură mai putredă a duşumelei a pârâit, pe urmă s-a rupt şi dracu' mai ştie ce s-a întâmplat, l-a pocnit în cap, ceva de genul ăsta, agentul meu s-a trezit după un timp oarecare într-un beci imens, grotă, peşteră, catacombă, ceva nemaivăzut, ceva fantastic, dom comisar! striga la mine având impresia că nu-l aud, fiindcă el mă auzea slab, trebuie să veniţi neapărat să vedeţi, e o ambianţă extraordinară acolo... – dar eu mă grăbeam teribil, căci între timp venise moş Tăşulcă şi-mi spusese că l-au găsit pe judele Ştefan întins pe jos, fără respiraţie, a dat Dumnezeu şi l-am găsit, zise – altă dată, zisei agentului Xava, deci l-au găsit? îl întrebai pe moş – cred că e deja mort, răspunse el – numai două minute, alo! dom comisar! mă auziţi? strigă de dincolo Xava, sunt tot felul de firide şi în fiecare dintre ele sticluţe cu aur potabil, aur orizontal, cutiuţe cu prafuri afrodiziace, am găsit şi nişte lăzi cu haine mucegăite, un depozit de câlţi, mă auziţi, m-am luptat cu şobolanii, sunt mari ca nişte vulpi, alo! două minute, dom comisar, trebuie să veniţi de urgenţă, dacă nu puteţi, trimiteţi pe altcineva, să intrăm înapoi, să văd dacă mai nimeresc, mă tem că am uitat pe unde am ieşit, o să vedeţi, am descoperit modelul scrisorilor, desene cu îngerul lui Saturn, deci e clar, el le-a scris, o statuetă de chihlimbar a lui Baphomet, are capul ca de salamandră, cele şaptesprezece Reţete împotriva focurilor dragostei, Spirtul antiepileptic de Charras şi Apa reginei Ungariei, bună împotriva melancoliei... şi nu mai ştiam pe unde să

ies, m-au zăpăcit mirosurile alea amestecate şi aerul îmbâcsit – tuşi demonstrativ – cât pe ce să mă asfixiez, m-am tot învârtit vreo două ore în jurul Vasului, v-am vorbit de el? nu? e un cuptor acolo şi un alambic cu trei baloane şi o masă lungă cu sticle, pipete, linguriţe, balanţe, un pahar era plin cu apă vărgată, ha, ha, ha, mă auziţi? ha, ha, ha, o fi hipomană, dom comisar, n-am îndrăznit să gust, m-am învârtit pe lângă ele de nu mai ştiam care e dreapta şi care-i stânga, parcă eram în caverna lui Barbarossa, aşa mă învârteam, ca în tenebrele circulare ale lui Amenţi, până la urmă am decis să înaintez pe una din galerii, cea din spatele Athanorului, ecouri stranii, voci care se îmbrăcau unele pe altele, ţipete de copii pe cale de a se naşte, ştiţi ce spunea Maestrul (se referea la inginerul francez), că naşterea îl doare la fel de mult pe făt ca şi pe mamă, avortoni, cambioni zămisliţi de sucube, am înaintat o vreme, pe urmă m-am întors, nu intru în amănunte, nu vreau să vă plictisesc, înţeleg că aveţi treabă, vă grăbiţi, în fine, acum mă aflu la cofetăria „Pekarek”, de aici vă vorbesc, mă auziţi? eu vă aud foarte slab, nu ştiu ce naiba are telefonul ăsta, m-aş întoarce în beci, dar singur mi-e cam frică, vă spun sincer, poate îmi trimiteţi ceva ajutoare… – nici gând să termine, aşa că l-am lăsat în grija grefierului, iar eu am alergat să mă ocup de judele Ştefan, prea târziu, din păcate, nici nu ştiu dacă aş mai fi putut face mare lucru, nu-şi luase cu el pastilele de nitroglicerină, nu le-am găsit prin buzunare, deşi mai suportase un preinfarct cu câteva săptămâni în urmă, abia ieşise din spital, dar în ziua aceea nu le avea, uitase de ele, sau poate nu uitase, cine ştie, zvonuri, discuţii, presupuneri, mă rog, de la altceva pornisem, de la inginerul francez, el prevăzuse în felul lui, practic îl prevenise, numai că asta nu ajutase la nimic, e ca în vise, ai un vis rău, că ţi se întâmpla ceva, şi în ziua aia faci tot ce poţi ca să eviţi răul acela, apoi uiţi o secundă, un moment, visul şi te duci drept spre răul de care fugeai, spre împlinirea prevestirii din vis, de care îţi reaminteşti abia după…

Ceea ce Xava nu mi-a spus a fost că găsise acolo, în ascunzătoarea cocoşatului pitic, reţeta sau ceea ce el considera a fi reţeta zborului cu magneţi, de fapt în legătură cu asta începusem să vă vorbesc, nu mi-a spus nimic atunci, fie din cauză că nu avea timp, fie amânând intenţionat subiectul ăsta, pentru care ştia că nu sunt pregătit, el luase ceva lecţii de la inginerul francez, ştia cum e cu electronii, cum se învârt, cum sar ca nişte purici când au prea multă energie – şi pe baza asta socotea că ar putea pluti, să bea, adică, o soluţie magnetică cu electroni în exces, până când sarcina electrică şi polarizarea magnetică l-ar fi ridicat în aer, cam aşa înţeleg eu, electronii ăia ar fi avut o asemenea energie încât ar fi sărit de pe traiectorie şi, deoarece avusese grijă să-i bage în el, ar fi sărit cu tot cu el şi l-ar fi proiectat în înaltul cerului. Mi-a arătat într-adevăr nişte scrisori, un afiş al rosi-crucienilor, Noi, trimişi ai Colegiului Principal... popas vizibil şi invizibil... noi dăm învăţătura fără cărţi şi fără semne şi vorbim limba ţării unde vrem să fim... nu prea se înţelegea, era decolorat, zdrenţuit, de asta zic că inginerul francez o fi fost de-al lor, fiindcă la început nu ştia o boabă, iar după câteva zile vorbea perfect limba noastră, nici n-am mai putut vorbi cu el în zilele următoare, la Xava mă refer acum, practic, deşi nu îşi depusese încă demisia, nu mai trecea pe la birou, se pregătea pentru ascensiune şi nimeni nu se mai putea înţelege cu el, cred că o fi gustat din vreuna din sticluţele alea din care zicea că nu a gustat şi din cauza asta şi-a pierdut minţile, a dat un anunţ în ziar şi a tipărit afişe pe care le-a lipit pe toate zidurile, anunţând ziua şi ora când se va înălţa la cer, „mâine vă voi părăsi, oameni răi şi pagini, şi mă voi retrage lângă Domnul, a cărui putere sunt cu toată slăbiciunea mea”, să nu credeţi că nu s-au adunat vreo câteva zeci de gură-cască s-o vadă şi pe asta, mai ales că urma să decoleze de pe clădirea Poştei, din turnul cu ceas, ce-i drept, a decolat, dar în loc s-o ia în sus, cum ar fi fost normal, a pornit-o vijelios în jos, încât nu l-a mai putut opri nimeni, s-a izbit de paviment şi s-a făcut plachie, poate în ziua aceea

refracţia câmpului gravitaţional n-a fost tocmai cea potrivită, poate greşise semnul magneţilor, sau poate electronii ăia au sărit invers, cine să mai ştie... Necazul e că, din cauza asta, n-am mai putut afla niciodată intrarea în ascunzătoarea lui Sădim din subsolul casei domnişoarei Orzan-cea-bătrână, scândura aia putredă sau cum o fi fost n-a mai putut fi găsită, toate erau putrede, nici prin galeriile de la Pekarek n-am ajuns nicăieri, am comandat şi câteva foraje, zadarnic, scândurile duşumelei le-am desfăcut bucată cu bucată, n-am dat de niciun beci.

VERSO. Vorbeşte mai întâi judecătorul de instrucţie. Nişte teorii cam complicate despre nemurirea de a muri de mai multe ori. Comisarul profită de ocazie şi spune cum a descifrat scrisorile victimei şi ce a aflat din ele.)

— PARE CĂ LUCRURILE STABILESC DE FIECARE DATĂ o complicitate pentru ca orice analiză să ni le releve altfel decât am presupus iniţial; orice analiză sfârşeşte prin a-şi contrazice premisele, în cazul când nu se contrazice pe sine limitându-se la simple tautologii silogistice. Orice judecată adevărată este decretată astfel de către o alta, care la rândul ei are nevoie de un criteriu asemănător, şi tot aşa, singurul criteriu real fiind dorinţa noastră de claritate şi noncontradicţie. De aceea raţiunea nu face decât să-şi regăsească de fiecare dată propriile legi, propria logică. Nu putem ieşi din acest cerc decât printr-o decizie imprudentă, alegând, de exemplu, afectivitatea, capricioasă, perisabilă şi tocmai de aceea fără limite, transfinită... – ai observat că sentimentele nu au formă? – oferindu-se mereu, cu egală dărnicie, posibilului la fel de necesar şi de întâmplător, adică norului aceluia al lui Planck în care electronul e pretutindeni fără a fi nicăieri, şi nu o spun întâmplător, căci acelaşi gen de ubicuitate l-am putut constata în cazul victimei noastre. Dacă înţeleg eu bine, ar trebui să admitem că în cele din urmă victima a obţinut o astfel de însuşire, sau ceva asemănător ei, sau poate cu totul altceva decât asta...

Dumneata ce ai face dacă ai obţine aşa, dintr-odată, o însuşire miraculoasă? De fapt, întrebarea nu e bine pusă, trebuia poate precedată de o alta: ce însuşire ai dori să obţii? Iartă-mă, domnule comisar, pun nişte întrebări cam stupide, dar uneori merită să aflăm cât de stupizi putem fi, pentru a ne evalua mai corect propriile erori... Deşi erorile nu se pot evalua decât tot eronat... Nici măcar nu e nevoie să-mi răspunzi. În timp ce te ascultam, mi-am pus eu însumi astfel de întrebări. Oare ce aş cere? Poate că nu un singur lucru, căci în basmele pe această temă dorinţele sunt trei – tocmai fiindcă una singură l-ar aservi pe erou, l-ar condiţiona şi limita, iar basmul ar putea sfârşi tragic. Trei dorinţe, dar care e prima? Calitatea acesteia ar putea condiţiona satisfacerea celorlalte două, atenţie, e un anumit risc aici! Îmi amintesc că, în visul în care am visat că orbisem, doream foarte mult să văd, dar când dorinţa mi s-a împlinit şi am început să văd, lumea nu mai era la fel ca înainte, totul se schimbase. Adică Totul, înţelegi? Asta înseamnă fie că de fapt nu vedeam, fie că nu văzusem înainte de a orbi... Cei care fac atâta caz de dorinţa de lumină a orbilor ar trebui să-şi pună problema dacă nu e o curiozitate oarecare, căci orbii din naştere nu au înţelegerea noţiunii de lumină, sau de imagine şi nu-şi pot dori cu adevărat ceva ce pentru ei nu există. Totuşi, ei spun că îşi pot reprezenta, îşi pot imagina tot ceea ce nu văd. Am avea motive să presupunem că reprezentările lor, „imaginile” la care ei se referă sunt false, neadecvate, nefiind propriu-zis imagini, ci atitudini (de cele mai multe ori tactile, dar nu exclusiv) faţă de obiecte, ar trebui să le cerem descrierea lor, pentru a le verifica, dar pe baza căror repere?... De altfel, ei ne-ar putea înşela, ne-ar putea povesti acele aşa-zise imagini ca şi cum le-ar vedea, tocmai fiindcă se folosesc, ca şi noi, de aceleaşi cuvinte, uzând de aceleaşi convenţiil de limbaj pe care le folosesc la fel ca şi noi (cuvântul „lumină”, de exemplu, există şi pentru orbii care n-au văzut niciodată lumina) – iar asta demonstrează cât de mult ne pot înşela cuvintele, ce prăpastie e între ele şi realitate... Un oarecare Penfield a demonstrat de altfel

că ariile cortexului în care se produce imaginea şi cele ale limbajului sunt complet diferite. Dar închipuieşte-ţi că ar exista o fiinţă, un ins dotat, faţă de dumneata, cu un simţ în plus, aşa cum dumneata eşti dotat cu un simţ în plus faţă de orbul total născut orb, cu un al şaselea simţ la fel de precis sau de imprecis ca vederea, de exemplu. Şi închipuieşte-ţi de asemenea că acest al şaselea simţ ar crea spiritului său deprinderea de a-l suplini, de a-l virtualiza, atunci când nu e folosit propriu-zis, de a-i substitui un fel de reprezentări ale senzaţiilor oferite de simţul respectiv, de a le recrea într-o anumită zonă a cortexului neutilizată de oameni ca mine sau ca dumneata, aşa cum mintea noastră creează anumite imagini când ţinem ochii închişi. Sunt probabil excesiv de didactic, dar vreau să nu pierdem nimic şi de aceea voi preciza, o dată în plus, că simţurile noastre „aleg” din infinitatea de însuşiri ale naturii una, două, cinci, oferindu-ne cinci categorii de informaţii distincte şi relativ independente despre obiectul considerat – dar numai cinci! – iar dacă ar veni un ins care ar vedea, bunăoară, razele X, dar în schimb nu ar vedea focul, el ar judeca focul cu acelaşi gen de judecăţi cu care noi ne raportăm la razele X…

M-am complicat inutil. Te rog acum pe dumneata, care nu ai acel al şaselea simţ, să-mi vorbeşti despre reprezentările lui, să-mi descrii, de exemplu, un obiect pe baza senzaţiilor oferite de acest simţ. Dacă îi vom cere lui o astfel de descriere, desigur ne-o va da, însă nu ştim în ce măsură o vom înţelege, dacă va avea cuvintele cu care să o exprime, concepte accesibile şi nouă, adică nişte analogii simplificate la limită – probabil în aceeaşi măsură în care poţi înţelege descrierea unui obiect inexistent, pe baza unor senzaţii pe care nu le-ai avut niciodată – şi mai ales nu ştim dacă îl vom crede! Mă tem că m-am lungit nepermis de mult şi nici n-am fost destul de explicit, cu toate eforturile depuse, dar am vrut să înţeleg, alături de dumneata, ce se întâmpla cu victima. Presupunând că victima este insul cu cele şase simţuri, deci ar avea faţă de noi simţul timpului, de exemplu – lucru altminteri posibil,

căci timpul este o însuşire a spiritului, nu a materiei, şi poate nici însuşire, ci componentă intrinsecă a lui –, că s-ar putea orienta în timp (e doar una din ipotezele posibile) aşa cum dumneata sau eu ne orientăm, folosind văzul, în spaţiu, că l-ar putea parcurge în toate direcţiile, dacă are mai multe, în sensul de el dorit... Presupunând toate acestea, vei înţelege în ce măsură se poate vorbi de aşa-zisa lui nemurire, care pentru noi devine moarte inexplicabilă – nu nemurirea aceea vulgară, inutilă, de nedorit şi de fapt imposibil de verificat, constând din absenţa morţii, căci e limpede, pe de o parte, că trăim toată viaţa ca şi cum am fi nemuritori, iar pe de altă parte, că oricât de mult am trăi, nemurirea noastră rămâne strict ipotetică, ci ADEVĂRATA nemurire, domnule comisar, care constă în a muri de mai multe ori... Şi nu-i exclus ca tocmai o astfel de experienţă să încerce şi victima noastră, uzând de presupusul al şaselea simţ sau de o intermediere a cărei natură ne e deocamdată inaccesibilă. Tocmai de aceea avem libertatea şi suntem obligaţi să acceptăm drept justă orice ipoteză în ceea ce îl priveşte, sau cel puţin justă şi nejustă în egală măsură. Fiind afirmativă, ipoteza oferă deja o soluţie, chiar dacă strict provizorie, promite o rezolvare. Cu cât dispunem de mai multe, cu atât mai probabilă devine seria coerentă care să le valorifice într-un enunţ sistematic. O provocare la adresa inaccesibilului, domnule comisar, o sfidare a lui: pentru a afla, ne prefacem că ştim!

— La fel am procedat şi noi, este tocmai metoda pe care am aplicat-o atunci când a trebuit să decodăm unele din scrisorile şi notiţele victimei, dar să nu anticipez: presupuse scrisori şi notiţe ale presupusei victime. Ne aflam, cum bine spuneaţi, în faţa inaccesibilului, agentul Xava luase cu el din beciul domnişoarei Orzan şi ne adusese un maldăr de hârtii din care nu înţelegeam nimic: cum te-ai uita la o placă de patefon care conţine, desigur, melodii dintre cele mai frumoase, cu versuri nostalgice despre iubiri neîmplinite sau mai ştiu eu ce, dar dacă o iei în mina şi numai îi priveşti şanţurile imprimate acolo,

degeaba, ele nu cântă nimic, îţi trebuie patefonul – cam aşa şi noi, priveam ore întregi şirurile de cifre şi iar cifre, rânduri după rânduri, serii similare, solide, crescătoare şi descrescătoare, consonante, prietene, dihotomice, armonice, pătraţice – sau numărul nesfârşit de lung, scris pe câteva zeci de pagini – bănuind, sperând că ele conţineau un mesaj, comunicau ceva... dar ce? – am presupus mai întâi că ne aflam în faţa unui calcul cabalistic şi mult timp am încercat să asociem diferite simboluri unor cifre şi grupuri de cifre, aşa cum procedaseră alţii în situaţii asemănătoare, cu oarecare succes, s-ar putea spune, adică satisfăcuţi de regăsirea premiselor în concluzii – Unu este Jod, Doi este Isis şi lumina gloriei, Trei este Horus, iubirea veşnică, trei graţii, harpii, gorgone, furii, Patru e vechiul Tău al evreilor, semnul necunoscutului, misterul misterului, numărul crucii, care nu e punctul de întâlnire a doua linii, ci punctul de plecare a patru linii infinite, cum ne asigură Clipahs Levi, şi totodată numărul fazelor transmutaţiei, Cinci este He şi numărul favorit al lui Pitagora, căci cinci sunt colţurile stelei magice a alchimiştilor, vocalele, simţurile, iar Trei, Patru şi Cinci intră în calculul numărului nupţial, numărul perfect ce decide momentul fecundării odraslei divine, „perioada e dată de primul unde creşterile domină şi sunt prevalente, ele luând trei intervale şi patru limite ale celor similare şi celor lipsite de similitudine, ale celor ce cresc şi scad; radicalul epitrit al acestora, căsătorit cu Cinci-ul, oferă două armonii, dacă e de trei ori mărit...”, Şase este v-au, căci în şase zile s-a creat lumea, iar cel de-al şaselea sephirot este însuşi Geburah-Puterea, Şapte, cel mai celebru dintre toate, are o mulţime de păcate, virtuţi, vaci grase şi vaci slabe, minuni, înţelepţi, culori, Opt e, cum bine ştim, cifra eşecului... – şi aşa mai departe, Zece este numărul sephiroturilor şi tot zece sunt sferele cereşti care se rotesc pe traiectorii circulare în jurul focului sacru – un sistem care îţi permite să însăilezi oricâte fabule şi istorioare morale pe care deja le ştiai şi cu condiţia să le fi ştiut...

Tocmai acesta era neajunsul, noi nu ştiam mai nimic, asociam şi combinam, adunam şi scădeam zadarnic, sensul ni se strecura mereu printre degete şi ne scăpa de fiecare dată, la fel cum victima însăşi ne scăpase de atâtea ori, ar fi trebuit să consultăm manualele de cabalistică ale lui Sădim, dar de unde să le iei, agentul Xava zicea că le-ar fi văzut acolo, în beciul domnişoarei Orzan, Temură, sistemul Notarikon, Ghematria, Heterogramele haşmoneilor, cu cuvinte scrise într-o limbă dar pronunţate în alta, Schema Hamphorasch, apoi Sepher Ha-Mispar, apoi Zoharul, Steganografia abatelui Trithemius, zile şi săptămâni la rând de muncă zadarnică şi inutilă, deoarece se baza pe metodele unei logici cuminţi şi corecte, derizoriu de corectă, iar sistemul victimei nu se supunea, aparent, nici unei logici, sfida orice încercare de limitare în cadru sau avea o logică proprie, contradictorie şi evolutivă, în cadrul căreia raporturile se modificau permanent, în aşa fel încât ne surprindeam mereu rămaşi în urma ei...

Şi atunci, pentru a afla, ne-am prefăcut că ştim! Ne atrăsese atenţia mai ales cifra 7, deoarece se repeta frecvent şi în circumstanţe similare, adică în grupuri care o conţineau de câte trei ori, cum ar fi acesta 7—7 – 12 – 1 – 6 – 1 – 12 – 7, cu menţiunea expresă că primul 7 era de fiecare dată barat sau subliniat sau însemnat cu o steluţă. Pe această observaţie s-au bazat de fapt toate progresele ulterioare şi veţi vedea că ea s-a dovedit nu atât corectă, cât norocoasă.

La un moment dat, când încă nu descifraserăm ciornele şi notiţele aduse de agentul Xava – cred că v-am spus, cadavrul fusese găsit a patra sau a cincea oară, apoi dispăruse ca de obicei – ne-am întrebat de ce dorea neapărat victima să construiască, desigur experimental, o Fabrică de Fericire, fără a fi totuşi siguri că dorise efectiv acest lucru, dar având informaţii convergente din numeroase surse, dintre care cea mai importantă, madam Şoprosina, îşi găsise tragicul sfârşit în incendiul fraţilor Moscovici, din păcate, spun, căci tocmai în această etapă aveam mai mult ca oricând nevoie de colaborarea ei.

Uneori este denumită Marea Reţetă. Aici urmau să se fabrice un fel de pachete sau, mă rog, nişte cutiuţe ambalate în staniol şi frumos legate cu o fundă roşie sau albastră, sau poate un fel de tabachere, ca faimoasa tabacheră a lui Prosper Alpanus, dacă vă mai amintiţi de ea din povestirile lui Hoffman: le desfaci, înăuntru nu găseşti nimic sau găseşti un fleac oarecare, nu asta contează, însă din acel moment te cuprinde ca din senin o mare, intensă şi nesfârşita fericire, adevărata bucurie de a trăi, comparată în altă parte cu mulţumirea calmă a primei zile când, după o lungă şi grea boală, nu te mai doare nimic, inspiri fără efort aerul rece şi pur al dimineţii şi te bucuri nespus, ca de un unic privilegiu, de tot ce vezi, de culori şi sunete, de boarea când călduţă, când răcoroasă ce-ţi mângâie şi îţi clăteşte obrajii, de armonia deplină ce pare a se fi instalat între tine şi tot ce te înconjoară, când atingi cu afecţiune orice obiect şi-i simţi răspunsul afectuos, ordinea lucrurilor şi a fiinţelor e desăvârşită, echilibrul lumii perfect... – trebuie să fi fost îndelung şi greu bolnav ca să înţelegi toate aceste bucurii, dar ce altceva e viaţa fără fericire decât acea lungă şi grea boală care nu te lasă să te bucuri de frumuseţea şi armonia lumii? – m-ar fi întrebat biata madam Şoprosina, dacă n-ar fi ars odată cu localul ei şi cu fetele ei turmentate de prea mult elixir amoros. Problema e că oamenii vindecaţi, adică cuprinşi de această fericire perpetuă ar putea deveni vulnerabili, ar părea celorlalţi suspecţi, sau chiar nebuni, şi-ar putea produce singuri cine ştie ce rău, aşa încât, pentru a preveni toate aceste neajunsuri şi eventualele tulburări sociale la care ele ar putea conduce, este necesar ca fericirea să le fie acordată în mod raţional – simultan şi instantaneu totodată. Mai mult decât atât, deoarece mai există şi unii care, numai ca s-o facă pe căpoşii, ar putea refuza darul fericirii veşnice, sub motivul că prea multă fericire i-ar putea îmbolnăvi sau le-ar scurta viaţa, sau din cine ştie ce alte motive s-ar opune fericirii, căci sunt şi situaţii în viaţă când mai degrabă suferinţa consolează, aşa cum durerea ne apără, adică atunci când spiritului nostru

păcătos îi convine mai degrabă să sufere decât să se supună, găsind în suferinţă nu ştiu de compensaţii care îi provoacă o plăcere – nu spun bucurie, nu spun fericire – o plăcere degenerată şi rebelă, ce se mai crede şi eroică în felul ei, astfel de inşi ar trebui constrânşi printr-un mijloc oarecare să fie la fel cu toţi ceilalţi, adică fericiţi.

Dar tot ce v-am spus sunt doar presupunerile noastre, acel mod de a sfida inaccesibilul la care v-aţi referit mai devreme, căci victima nu face nicio referire la astfel de cazuri şi, dacă e să fiu sincer, nici măcar la Fabrica de Fericire. El numai scrie: am învăţat să-i cunosc imitându-i, imitându-le gesturile, mersul, vorba, apoi gândurile şi sentimentele, fericirea şi suferinţa, deznădejdea şi în final moartea, imitându-i până când devin ei, iar acesta e un alt mod de a-i iubi. Să iubeşti fără istovire şi fără să pretinzi nimic în schimb, pe cei buni şi pe nemernici deopotrivă, să li te substitui pentru a-i înţelege, pe prieteni şi pe duşmani şi, mai mult decât atât, oamenii, animalele şi plantele în egală măsură, piatra şi cărbunele şi orice alte minerale, râul zglobiu de munte şi balta miloasa duhnind a putreziciune, zefirul călduţ şi mângâietor la fel cu vântul turbat sau rece şi tăios, cu aceeaşi neclintită pasiune, să-ţi supui astfel toate făpturile vii, lucrurile şi mineralele şi să le hotărăşti destinul pentru milenii, căci a iubi e un alt mod de a supune… Dar marea, nemărginita putere care e iubirea dăinuie numai atâta timp cât nu porunceşte, incapabilă de a se întrebuinţa, pentru a nu se risipi în tot ce e perisabil. Nefiind în stare să poruncească, trebuie să se supună ea însăşi.

Mda… S-ar părea că poseda mijlocul sau era încredinţat că-l posedă, ceva, cum spuneţi dumneavoastră, inaccesibil înţelegerii noastre, deocamdată, cum bine aţi precizat, adică atunci, în momentul când nu descifraserăm încă propriu-zis scrisorile şi ne storceam mintea zadarnic căutând o intrare, un fir, un capăt de aţă, şi abia după ce l-am găsit ne-am putut întreba dacă acela era adevăratul cifru şi dacă, aplicând o altă grilă de decodare nu s-ar fi obţinut enunţuri cu totul contrare celor determinate în

primă instanţă.

Mi-amintesc când de fericiţi am fost în ziua când am reuşit să reconstituim prima frază, fericiţi, da – şi nu spun întâmplător acest cuvânt, căci în definitiv el ne-a ajutat în cea mai mare măsură, pornind tocmai de la grupul reper 7—7 – 12 – 1 – 6 – 1 – 12 – 7 ce se repeta în mod insistent şi insidios, aş putea spune, după zile şi săptămâni de muncă epuizantă şi inutilă cuiva i-a venit ideea foarte simplă, elementară de a atribui acestei serii un enunţ oarecare şi de a verifica apoi în ce măsură enunţul satisface şi verifică exigenţele repetiţiei similare şi constante, adică: de fiecare dată el trebuie să semnifice acelaşi lucru. Şi care putea fi enunţul cel mai probabil, cuvântul ce revine cu cea mai mare frecvenţă în discuţiile noastre serioase şi frivole, în articolele de gazetă, în voioasa flecăreală a gospodinelor şi nu mai puţin în tomurile grele de înţelepciune mohorâtă ale filosofilor, la piaţă, la cafenea, la puşcărie, la spital sau la cimitir, în certurile dintre amanţi şi în discursurile politice, păi, care altul decât cuvântul: FERICIRE?... De fapt, alegerea n-a fost chiar atât de simplă, iniţial am ales o propoziţie, pentru ca ulterior să atribuim aceleiaşi serii de cifre câte trei propoziţii diferite, apoi cinci, apoi douăzeci... Abia când am ajuns la o sută – şi fiecare agent avea sarcina de a corela un anumit număr de propoziţii cu o anumită serie, deci când modul de lucru se complicase suficient de mult pentru a nu mai înţelege nici noi ce făceam, ne-am văzut nevoiţi să recurgem la o simplificare radicală, un gest riscant dar în cele din urmă salutar, căci cuvântul FERICIRE are aceeaşi compoziţie structurală cu numărul 7—7 – 12 – 1 – 6 – 1 – 12 – 7, adică E se repetă de două ori, iar dacă observăm asemănarea lui cu F, de trei ori, la fel ca cifra 7 din numărul reper, iar I de două ori, la fel ca şi cifra 1, deşi aceasta mai apare în combinaţii de alte două ori, acolo fiind însă însoţită de 2, adică formând numărul 12. Dacă admitem că 7.7.12.1.6.1.12.7 înseamnă FERICIRE, restul devine o joacă de copii, 7 este E, 12 este R, 1 este I, 6 este C, 7 cu steluţă fiind F şi aşa mai departe, prin compararea formei grafice putem determina apoi că A

seamănă cu 17, B cu 13, M este 14, P este 10...

Pe baza acestui cod am putut descifra pe urmă numeroase documente de importanţă majoră în continuarea cu succes a anchetei, eliminând orice asocieri hazardate cu adepţii fanteziilor lui Joseph Smith jr. cu ai săi trei şi încă opt martori care jură că au văzut Plăcile lui Ne fi, cele mari şi mici, Plăcile lui Eter, Plăcile de aramă, Urimul şi Turimul, precum şi platoşa.

VERSO. Comisarul relatează cum a obţinut de la avocat cuvântul-grilă pentru decodarea scrisorilor aduse de Xava din beciul domnişoarei

Orzan-cea-bătrână. Unul dintre agenţi, lucrând pe cont propriu şi folosind un alt cuvânt, ajunge la rezultate surprinzătoare.)

S-AR PĂREA CĂ, ZILELE ACESTEA, A REVENIT în oraş, dar unde a fost între timp, ce a făcut – nu ştim. Atunci când „a fost văzut", o fi fost cu adevărat el, sau altul? Nimic nu ne poate garanta. Dispare şi revine, neînsoţit de nimeni, rar de tot poţi aduna doi martori ai aceleiaşi întâmplări, apare mai ales celor singuri, reapare ici şi colo, îşi semnalează prezenţa prin vagi indicii, urme ce nu întotdeauna se leagă, reconstituiri aproximative ale şefilor de post sau agenţilor de sector, bazate pe fragmente, mărturii ale celor care pretind că l-au văzut, câte un miracol mărunt despre care pot şi ei spune ceva: că li s-a întâmplat, apoi îi pierdem cu totul urma, regăsim semne ale prezenţei sale abia după săptămâni sau luni, în cu totul alt loc... Cum ai povesti visul în care îţi aminteai ceva petrecut într-un alt vis. Unul avea o râşniţă veche, stricată de multă vreme, pe care, după plecarea lui, o află curăţată, reparată şi în bună stare; cutăruia îi vindecă soacra bolnavă de hidropizie; la o nuntă, a redat miresei vocea, căci prin farmece vrăjitoreşti amuţise şi nu mai putea vorbi deloc; altuia îi aduce până la poartă boii rătăciţi de mai multe zile în pădure; la casa unui sărac a venit odată cu o traistă de pâini.

Ar trebui oare toate acestea luate în serios? Şi dacă da, ce ar urma să facem după aceea? Nu ştim. Stăm aici şi ne batem capul degeaba, dispuşi să ne livrăm oricând imaginaţiei populare, numai fiindcă scepticismul, atitudinea contrară, ar fi o formă de lene sau de abandon: înregistrăm rapoarte, ne povestim visele (acelea care se repetă se împlinesc, îi spunea Iosif faraonului), aşteptăm să se producă nu ştiu ce miracol major punându-ne întrebări fără rost: de ce nu-şi spune numele şi, în definitiv, care îi e numele real? de ce nu lasă pe nimeni să-l atingă? de ce se ascunde? de ce le cere celor pe care îi vindecă să nu vorbească nimănui despre el?...

Prin urmare, nu pot decât să fiu de acord cu ceea ce dumneavoastră înşivă afirmaserăţi data trecută, dacă îmi amintesc bine, referitor la ipoteze, dar totodată o minimă onestitate mă obligă să vă previn că nu ne-aţi spus nimic nou, deoarece avocatul şi prietenul nostru Caroteanu ne spusese mai demult cam acelaşi lucru, cu alte cuvinte; de fapt el se distrează lansând mereu ipoteze dintre cele mai năstruşnice, provocându-ne să-l contrazicem, să i le demontăm, apoi obligându-ne să i le acceptăm treptat, punct cu punct, şi merge adeseori foarte departe cu ele, verificându-ne minuţios fiecare contraargument, pentru ca apoi să ne lase deodată singuri, să vadă cum ne descurcăm, râzând de noi când ne vede buimaci, nedumeriţi de ce am putut afirma sau numai consimţi...

De exemplu, aceea că adevăratul tâlc al poveştilor cu Sădim ar trebui căutat în nevoia universală de a urî. Pe Sădim fiecare îl urăşte din alt motiv, dincolo de faptele sau defectele sale, iar el preia conştient această sarcină, de a se expune urii noastre, de a ne-o consuma într-o direcţie care nouă ne rămâne inaccesibilă. Altă dată ne-a făcut să credem că Femeia în Doliu conduce periodic victima în subteran şi acolo el luptă cu Sădim şi de fiecare dată victima este învins şi ucis de Sădim, i se oferă drept victimă pentru a-i potoli setea de răzbunare şi a ne salva astfel pe noi, locuitorii oraşului, dar îşi revine apoi, reînviat de Sădim însuşi, şi va relua lupta când Femeia în

Doliu îl va întâlni din nou…

Doctorul l-a comparat odată cu o gutuie – de avocat vorbesc – un fruct ciudat, care nu-i nici dulce, ci acru, amar şi înecăcios, nu e nici frumos, copacul lui e contorsionat, pitic şi adesea plin de omizi, dar mâncând-o îţi trece, ca din întâmplare, durerea de cap. Pentru a înţelege corect relaţia mea cu el, dincolo de faptul că am fost cândva colegi de gimnaziu – probabil v-aţi întrebat ce caută un avocat printre oamenii mei, ce legătură are cu Cazul, o întrebare perfect justificată, pe care şi-au mai pus-o şi alţii, măcar în gând, chiar dacă nu au formulat-o propriu-zis, la o adică nici dumneavoastră n-aţi formulat-o, ci eu însumi, fiindcă ştiu că mai circulă unele zvonuri răuvoitoare pe seama lui, faptul că n-a pierdut niciun proces li s-o fi părând unora suspect? – trebuie să vă mărturisesc că de fapt cheia cifrului el ne-a dat-o, ideea cu FERICIREA şi celelalte, cum v-am spus… sincer vorbind, mie personal nu mi-ar fi trecut aşa ceva prin minte nici într-o mie de ani, deşi vedeţi cât de simplă era, ceea ce nu înseamnă, bineînţeles, că n-ar putea fi o oarecare chichiţă avocăţească aici, lucru asupra căruia el însuşi ne-a prevenit, fiindcă avocaţii au această perspicacitate specială de a inventa, în lipsă de probe, nu probele înseşi, ci mijloacele prin care se ajunge la ele de o manieră absolut verosimilă şi logic inatacabilă, în direcţii ce depăşesc de regulă capacitatea de înţelegere a juraţilor, cum ni s-a întâmplat şi nouă cu cocoşatul pitic Sădim, când am început să ne interesăm de practicile lui alchimice în beciul domnişoarei Orzan-cea-bătrână – abia atunci am înţeles că nu mai înţelegeam nimic. E drept că agentul Xava îmi spusese ceva la telefon, când cu moartea judelui Ştefan, mai bine zis încercase să-mi spună, căci nu auzisem decât un fel de zumzet, o melodie de cuvinte ciudate, neînţelese, exotice – şi ce e o melodie, cum s-o explici în cuvinte?

Când am început să „citesc” notele acestei muzici în criptogramele rămase de la Xava, eram ca un afon care încearcă să cânte după o partitură, ba mai mult: se

ambiţionează să dirijeze orchestra. Fără ajutorul avocatului, care prin relaţiile lui în cercurile de high-life ale oraşului mi-a procurat cărţi şi dicţionare, desigur că aş fi rămas până azi în acelaşi stadiu. Cum le-a găsit, de unde le-a adus, treaba lui, nici măcar nu l-am întrebat, n-ar fi fost elegant, cum nici el nu m-a întrebat pentru ce îmi trebuiau; cunoscându-i oarecum faima de curtezan, mi-am imaginat că intermediarii erau doamnele neconsolate cărora el le susţine moralul şi puterea de a rezista neajunsurilor vieţii, protejându-le totodată familia şi bunul renume. El însuşi se consideră cu modestie doar un agent sanitar al amorului legitim, vitamina menită a-i reda acestuia energia şi vitalitatea, medicamentul oportun, deşi talentul şi observaţiile sale, de o remarcabilă valoare practică, i-ar da dreptul la mai mult orgoliu – mă gândesc că ar merita chiar adunate cândva într-un manual al familiei onorabile. Greşeala şi cauza suferinţelor multor soţii este că îşi fac idol din bărbatul lor, în vreme ce el rămâne un simplu şi trecător om, iar când într-un târziu ele descoperă acest lucru, sunt în stare de orice nebunie. Or, sarcina ce avocatul îşi asumă este de a le menţine sau, după caz, readuce în patul conjugal, fără a le lipsi totuşi de micile atât de dulci răzbunări, compensaţii strict necesare echilibrului lor psihic şi nervos. Ascultându-l, e aproape imposibil să nu-i dai dreptate, chiar dacă după aceea, luându-i încă o dată şi punând cap la cap cuvintele şi frazele, te-ai putea mira de câtă naivitate ai fost în stare atunci când l-ai aprobat.

Teoria lui despre componenta erotică a activităţii de menaj, potrivit căreia nevasta care face curăţenie pregăteşte „cuibul”, iar mai departe, pe cale de consecinţă, femeile obsedate de curăţenie trădează o anumită frustrare sexuală, de pildă cele care aranjează mereu altfel mobila din sufragerie – a cunoscut un veritabil triumf în separeul de la „Concordia”, şi asta din simplul motiv că au cea mai bună şansă de reuşită tocmai lucrurile sau iniţiativele sau teoriile care ne confirmă prejudecăţile, acele prejudecăţi latente de care nici măcar

nu suntem conştienţi. Ele se actualizează în situaţii determinate şi devin adevărurile unui moment – efemere, dar irefutabile –, iar avocaţii cu experienţă ştiu cel mai bine că adevărul e, în ultimă instanţă, rezultatul unui joc de societate, intelectual îi putem zice, jocul seducţiei, al intenţiilor şi al motivelor, în care fiecare încearcă din răsputeri să se aprobe pe sine, să-şi accepte instinctele. Şi care e marele secret al acestui joc? Am să vă dau exemplul propus de însuşi avocatul Caroteanu: acela al sticlei cu otravă. Pe o masă, bunăoară chiar în separeul nostru de la Concordia, apare într-o zi o sticlă cu ceva în ea, iar pe sticlă scrie „Otravă”. Există două atitudini posibile: să crezi că în sticlă e într-adevăr otravă, sau dimpotrivă, să crezi că eticheta aceea e întâmplătoare sau deliberat mincinoasă, în sticlă aflându-se un lichid cu totul inofensiv; în felul ei, fiecare dintre aceste credinţe e un adevăr. Totuşi, singurul mod de a verifica este să bei din sticlă. Or, problema e: cine poate şi are curajul să verifice adevărul ultim al sticlei? Până când nimeni nu va bea, nu se va şti nimic sigur despre conţinutul ei, aşadar orice afirmaţie despre acel conţinut, orice criteriu al realităţii lui vor putea fi contestate. Pe acest principiu se bazează pledoaria oricărui avocat, care în antichitate ar fi fost desigur un sofist insolent, dintre cei ce-l necăjeau pe bietul moralist Socrate, deoarece denunţau categoriile şi conceptele lui unificatoare ca fiind simple superstiţii; astăzi ei ar observa că, bunăoară, deşi centrul de greutate al unui corp nu are o realitate fizică, ni-l putem cu uşurinţă imagina, iar oamenii de ştiinţă îi calculează cu o precizie remarcabilă poziţia... În treacăt fie spus, nu trebuie uitat amănuntul că Socrate a pierdut procesul din cauză că n-a avut un avocat bun. Cine vorbeşte despre Adevăr, sau Raţiune, sau Suflet, şi aşa mai departe, nu face decât să inventeze nişte esenţe şi să le toarne într-o sticlă pe a cărei etichetă scrie „Otravă” – apoi, uitând el însuşi ce a pus acolo, şi neavând curajul să verifice, să se întrebe ce ar putea fi înăuntru, să înceapă cu presupunerile.

Ei, avocatul susţinea că cineva dovedise totuşi că are

acest curaj, şi anume comisarul Aron, cel care odinioară lăsase totul baltă şi fugise cu Pisica Verde; gustase din sticla împrejurul căreia noi ne tot învârtim fără folos, preferând să ne dăm cu părerea, şi ne-ar putea spune ce e în ea, dacă s-ar întoarce. O fi ştiut el mai multe – pe atunci se zvonea că Aron s-ar fi întors în oraş, după ce se despărţise de Pisica Verde, şi că trăia ascuns, întreţinut de o societate de caritate, căci rămăsese fără nicio sursă de venit, dar ce temei poţi pune pe un simplu zvon? – sau urmărea numai să ne provoace, sau să se răzbune pe noi, părându-i-se că-l priveam cumva de sus?... Orice s-ar spune, el joacă totuşi de pe margine, e un fel de chibiţ şi lucrul ăsta se simte uneori, sau mai degrabă îl resimte el ca pe o formă de excludere, o nedreptate şi în cele din urmă o insultă personală; lăuda presupusul gest eroic al comisarului Aron mai mult ca să-mi dea mie peste nas, am înţeles asta, dar am tăcut, nu se cuvenea să mă cert cu el taman atunci, deşi era clar că avea chef de ceartă, venise cherchelit de pe undeva şi ţâfnos, orice ar fi spus careva dintre noi, îl contrazicea, se agita aparent fără motiv, la un moment dat se legă şi de grefier, i se năzărise că-l privea ironic, dar aşa e privirea lui: ce-ai cu mine, domnule, de ce mă urăşti? ăsta ridică din umeri, ce-ar fi putut spune – toţi te iubim, eşti prietenul nostru! mă grăbii să-l asigur, însă prea târziu, încolţise în el un fel de ranchiună veninoasă, bănuiala neclară a unei conspiraţii – lasă, lasă, că ştiu eu ce spun, credeţi că nu ştiu cum mă bârfiţi, abia aşteptaţi să ies până la closet, ca să mă bârfiţi, dar am să vă spun ceva esenţial chiar în acest moment, să ţineţi minte ce vă spun acum: de fapt, nu voi mă dispreţuiţi, ci eu vă dispreţuiesc pe voi! – nu zău, eşti tâmpit de-a binelea, zisei – caută bătaie, adăugă doctorul – mai bine lasă asta şi spune-ne cum e cu sticla aia cu Otravă, sau cu Adevăr, sau cu Raţiune, încercă grefierul să-l împace – n-o să vă mai spun nimic, fiindcă oricum n-aţi înţelege, cu voi nu se poate discuta, voi aveţi Convingeri, dar am să vă spun altceva, ţie îţi vorbesc în primul rând, comisare: unele boli apar numai fiindcă există medicamente pentru ele, cu care

pot fi tratate, pricepi?

— Nu pricep defel, despre ce boli vorbeşti? răspunsei.

— Eu am medicamentul bolii de care suferi, mai zise.

— Hai, că asta-i bună! Dar eu nu sufăr de nicio boală! ...

— Dar scrisorile pe care te chinuieşti de două luni să le descifrezi? M-am mirat cum aflase, deşi le ţineam la secret, în fine, ştiţi dumneavoastră cum e cu secretele astea de serviciu, mai mult formale, pe cine aş fi putut bănui? pe urmă, poate că nu fusese decât o deducţie a lui, când îi cerusem să-mi caute cărţi de numerologie şi Temură, Ghematria, Zoharul şi ce v-am mai spus, şi-o fi dat singur seama la ce-mi trebuie, în mod sigur şi-a dat, de vreme ce se gândise şi cum m-ar fi putut ajuta, găsise medicamentul adică, despre care acum vorbea misterios, în şarade, niţel abţiguit, cum era, şi fără să mă lase să pricep ce urmăreşte, poate fiindcă se aflau şi ceilalţi de faţă.

— N-o să le poţi citi niciodată, ai un simţ exacerbat al datoriei şi responsabilităţii, caracteristic mediocrilor, iar pentru a le descifra ar trebui să fii genial sau măcar iresponsabil – aici înclinam să-i dau dreptate, observasem şi eu, în mai multe rânduri – ai prea mult discernământ! mai zise. Ştii ce înseamnă cuvântul ăsta: discernământ? Uită-te la instanţele noastre de judecată, cum îi achită pe nebuni, cu câtă lejeritate, cu câtă convingere că fac un act de dreptate, pe oricine îşi poate dovedi lipsa de discernământ. Îţi spun eu: intenţia este cea care te condamnă, care nu-ţi lasă circumstanţe atenuante, adică sensul. Omul e un mare consumator de sens, poate trăi fără pâine, dar nu şi fără sens – ce sens ar mai avea pâinea, dacă a o mânca n-ar avea sens? Am să vă spun un lucru la care nu v-aţi gândit: nici măcar cea mai fizică dintre plăceri, plăcerea de a mânca, nu e pur fizică, deoarece nu materia din noi se bucură de mâncare, deoarece materia nu are capacitatea de a se bucura, ci un sector al sufletului simte plăcerea aceea. Cu atât mai mult

când e vorba de plăcerea sexuală şi celelalte, nu există plăcere carnală pură, deoarece atunci când e pur carnală, nu mai e plăcere – dacă nu participă şi sufletul, nu există. Tocmai de aceea înclinaţia spre plăceri e condamnabilă moral – la fel cum instanţele de judecată condamnă nu faptul că acţiunea criminală a avut loc, ci faptul că, din punctul de vedere al criminalului, acţiunea a avut sens. Dacă dovedeşte că n-a avut niciun sens, e achitat! Fiindcă nu poţi băga la închisoare hazardul!

— Dar să presupunem, zisei, că sensul îi este nelămurit chiar şi făptuitorului, sau îl depăşeşte, iar instanţa, constatând că există un sens, nu-i totuşi capabilă să-l determine cu precizie satisfăcătoare.

— Atunci, făptuitorul însuşi este sensul, iar condamnarea sa devine un act de dreptate, deoarece blochează acel sens şi-i limitează consecinţele. Însă ar trebui să ştii că instanţele nu constată sensul, nu asta e treaba lor, ci îl inventează. De cele mai multe ori, între sensul făptuitorului şi acela al instanţei nu există nicio legătură, pentru juraţi sensul fiind doar un mod de a-şi interpreta propriile sentimente. Principial, un criminal e condamnat nu fiindcă a ucis, ci fiindcă ar putea să o mai facă. Deci motivul pentru care a făcut-o, sensul acţiunii sale, dacă ea a avut un sens, este folosit de juraţi ca pretext pentru a prefigura sensul acţiunilor sale viitoare. S-ar putea spune că, din punct de vedere moral, ei îl obligă oarecum să-şi repete crima…

Mi se păru că încep să înţeleg câte ceva din toate astea, însă în aceeaşi clipă o altă bănuială îşi făcu loc în mintea mea, de fapt mai multe – nu cumva Aron ştia secretul cifrului?… nu cumva avocatul se întâlnise cu el şi-i furase acel secret, fără ca măcar ăla să bănuiască?… nu cumva încerca acum să mi-l paseze ca din neatenţie pe sub masă, fără ca ceilalţi să-şi dea seama?… – era ca şi eu mi-ar fi făcut o ocheadă, pe care însă eu n-o văzusem la timp şi încercam să mi-o amintesc, teoria lui ţinea loc de altceva, un fel de discuţie asupra înţelepciunii urechii. Aproape că m-aş fi hotărât să beau din sticla aceea

ipotetică pe care scrie „Otravă”. Dacă cineva mi-ar fi citit atunci gândurile, ar fi văzut cum mă îndrept hotărât spre ea şi-i scot dopul, însă, înainte de a bea, torn într-un pahar – pe care nu scrie nimic – şi dau altuia să guste. De ce nu, chiar avocatului! Gândul ăsta îmi făcu bine, mă simţeam superior situaţiei; dacă vezi un mormoloc, ştii că el va ajunge broască, nu peşte, deci ştii despre destinul lui ceva ce el nu ştie – cam aşa mă simţeam.

Între timp se făcuse linişte, pesemne că avocatul terminase ce avea de spus, sau mintea îi obosise sub povara atâtor cugetări sinuoase, şi privirile tuturor erau acum îndreptate spre mine, îmi aşteptau răspunsul cu un fel de curiozitate ironică, din care dedusei că la urmă el spusese ceva ce eu, adâncit în propriile gânduri, nu auzisem, ceva care mă privea direct, dar ce anume nu-mi puteam da seama şi-mi era ruşine să-i cer să repete. Cum te-ar întreba cineva ce culoare au pereţii unei camere în care ai intrat de mai multe ori, dar abia când trebuie să te referi la culoarea lor îţi dai seama că pentru tine camera aceea n-a avut niciodată pereţi. Fie răspunzi la nimereală, fie formulezi la rându-ţi vreo întrebare fără nicio legătură cu întrebarea lui, fie faci o remarcă foarte generală cu privire la toate culorile şi toţi pereţii din univers. Eu alesei această din urmă ieşire; îmi bătui amândoi genunchii cu palmele şi rostii nişte cuvinte auzite cândva de la judele Ştefan: – Domnilor, de cele mai multe ori, prea târziu înseamnă niciodată! Toate istoriile relatează numai victorii, deoarece au fost scrise dintotdeauna de învingători. Dar cum ar arăta aceeaşi istorie scrisă de cei învinşi, o istorie alternativă, a erorilor şi nedreptăţii?...

Aveam să aflu mai târziu că se potriviseră destul de bine – când, rămas singur cu grefierul, în timp ce ne îndreptam grăbiţi spre birou, l-am întrebat ce voise să spună avocatul, cu fraza aceea de la urmă pe care nu o înţelesesem prea bine, iar el mi-a răspuns aproximând că, din punctul de vedere al căruţaşilor, nu ei încurcă circulaţia pe şosea, ci automobilele. Ne grăbeam spre birou deoarece, între timp, obţinusem de la avocat cheia

tuturor întâmplărilor din ziua aceea şi a multora dintre cele ce abia urmau; adică, lăsând deoparte toate subtilităţile, am aşteptat până când a mers la toaletă şi atunci m-am dus după el, simulând aceleaşi nevoi. Ştiţi că, în ciuda mirosurilor nu tocmai plăcute, locul acela e singurul în care li se spune lucrurilor pe nume. Fiindcă acolo se discută, dacă mă pot exprima astfel, între bărbaţi. În plus, doream să-i demonstrez prin fapte că, la o adică, eu nu-l bârfesc împreună cu ceilalţi, când iese la toaletă, ci dimpotrivă, sunt solidar cu el. Am motive să cred că asta a contat cel mai mult – în timp ce stam amândoi cu faţa la perete, ca şi cum am fi fost percheziţionaţi, profitând de atmosfera destinsă şi amicală ce se instaurase între noi, îl întrebai de-a dreptul, pe neaşteptate: – Ce a găsit Aron în sticla aceea?

— Care sticlă?

— Nu te preface că nu înţelegi, sticla, carafa din care a gustat.

— Ah, da... Bietul de el... ce altceva să găsească, decât otrava cu numele de Fericire!...

A fost ca şi cum în mintea mea ar fi explodat o lumină puternică, orbitoare; o simţeam bubuindu-mi în tâmple, atât de intensă încât semăna cu întunericul: în primele momente n-am mai văzut nimic. Mă temeam să nu leşin; capul mi se golise de orice gând, transformându-se într-un vid imens şi luminos care se învârtea în jurul cuvântului FERICIRE; am uitat brusc tot ce mi se întâmplase în ziua aceea, era ca şi cum nu mi s-ar fi întâmplat; respiram greu, cred că mă şi clătinam, ca un om beat. Între timp avocatul se întorsese în separeu. Eu mă aflam încă la toaletă, căutam prin buzunare o batistă cu care să-mi tamponez fruntea năpădită de transpiraţie. Presupunerea ca el să fi spus cuvântul acela cu totul întâmplător, fără a diminua cu nimic valoarea practică a descoperirii în sine, avu darul să mă mai liniştească un pic, însă nu pentru mult timp. Când mi-am mai revenit din buimăceală, devenii conştient de faptul că se aştepta de la mine luarea unei decizii importante. Nu mai puteam pleca

acasă, trebuia să-l iau pe grefier şi să ne întoarcem de îndată la comisariat, să-i chemăm şi pe ceilalţi agenţi, cărora le dădusem liber, după mai multe zile de muncă încordată şi inutilă, ca să reluăm toată treaba de la capăt. Nici în separeu n-am mai intrat, numai am deschis uşa pe jumătate şi i-am făcut semn grefierului să vină după mine – emoţia mă paralizase, îmi luase vocea. Cred că am spus totuşi ceva, sau măcar am încercat, nu mai reţin ce anume, probabil am simţit nevoia unei explicaţii oarecare, sau mi-am luat rămas bun de la ei promiţându-le că mă întorc îndată, ştiind totuşi prea bine că n-aveam să mai trec pe acolo multe zile la rând. În schimb îmi amintesc ideea ciudată care mi-a răsărit puţin mai târziu în minte, în timp că mă îndreptam pe jos spre comisariat, a unei complicităţi, a unei înrudiri secrete între fericire şi crimă, imposibil de dovedit, căci esenţa crimei nu este de a-l elimina pur şi simplu pe celălalt din viaţa ta ca pe un obstacol aflat în calea propriei fericiri, pentru care s-ar găsi destule soluţii alternative, ci de a-l elimina din chiar viaţa lui, ceea ce presupune în ultimă instanţă un angajament cosmic.

Asemenea idei îmi trec rar de tot prin cap şi, la drept vorbind, nici n-am ce face cu ele, fiindcă nu le ştiu continuarea, dar atunci această idee, cu care nici măcar nu eram de acord, atrase după sine altele, mai mult sau mai puţin importante, un şirag de beculeţe clipind tăcut pe meridianele creierului şi luminându-l ca pe un glob ornamental de sticlă; ia să vedem, îmi zisei, dacă nu cumva înrudirea lor iese la iveală cu prilejul marilor fericiri şi al marilor crime sau chiar şi numai al proiectelor acestora; dacă proiectul unei fericiri universale ar fi condiţionat de uciderea prealabilă a unei jumătăţi din omenire, atunci probabil că acest proiect ar trebui abandonat; dar dacă s-ar pune în cântar doar un sfert?... sau o zecime?... sau măcar o miime?... şi, mai departe, dacă el ar presupune sacrificarea unei singure persoane?... şi dacă acea persoană aş fi taman eu?... Mi-ar fi plăcut să mă consult cu cineva într-o problemă atât de gingaşă, există oameni cu

preocupări, competenţi, culţi, pentru care rezolvarea unor asemenea nedumeriri e o nimica toată, dar cum în preajma mea nu se afla în acel moment decât grefierul, l-am întrebat pe el, primind un răspuns mai curând dezamăgitor. El complică şi mai mult lucrurile, cum de altfel mă aşteptam, supunând mai întâi termenii unei expertize morale a cărei concluzie era că, în acest caz, valoarea vieţii mele ar căpăta prin transfer o dimensiune uriaşă, care ar face imposibilă renunţarea la ea. Dar problema nu e de a-mi da viaţa, ci de a lăsa să mi se taie măcar un deget pentru nişte inşi a căror soartă mi-e, în definitiv, indiferentă. La originea eşecului oricărui proiect aşa-zis filantropic stă această simplă ecuaţie. Pentru a le dărui ceva, orice, trebuie să fi reuşit mai întâi să-i iubeşti, iar a-i iubi aşa cum sunt, nu cum ţi-ar plăcea să fie, e mai greu decât a-ţi da viaţa pentru ei. Neajunsul oricărui act filantropic, defectul său moral tocmai de aici provine; de regulă preocuparea pentru fericirea altora, aşa cum o înţelegem noi, nu cum o vor ei, abia dacă disimulează intenţia de a le-o impune... Deşi nu-l puteam contrazice, ceva mă nemulţumea în teoria asta sceptică a lui, poate şi fiindcă eu mă referisem la cu totul altceva atunci când îl întrebasem – dar să admitem că nu formulasem bine întrebarea.

În rest, lucrurile au decurs aşa cum ştiţi, v-am povestit data trecută, cu un singur, neînsemnat incident, provocat de curiozitatea unuia dintre agenţi care a vrut să verifice dacă n-ar putea utiliza şi un alt cuvânt-grilă pentru decodarea scrisorilor, în locul cuvântului FERICIRE, deja validat de primele succese – între timp reuşiserăm să citim o bună parte din scrisorile lui Sădim, ajunseserăm la întâlnirea lui cu Cartaphilus –, şi probă în acest scop cuvântul MEMORIE, n-am înţeles pe ce criterii ales, în fine, eram şi destul de obosit, tocmai mă gândeam că ar fi momentul potrivit să-mi iau câteva zile de concediu, să părăsesc pentru câtăva vreme oraşul, schimbând aerul şi, de ce nu, oamenii pe care-i întâlnesc zilnic, tabieturile cărora le devenisem un fel de servitor indolent – asta mi-ar

fi schimbat cu siguranţă şi dispoziţia gândurilor, modul de a privi lucrurile, mi-ar fi clarificat chiar anumite aspecte legate de Caz, mă gândeam, e atât de uşor să te urci într-un tren şi să pleci spre o destinaţie aleasă la întâmplare, chiar şi numai simpla călătorie de câteva ore cu trenul e o mică vacanţă, peisajul care alunecă pe lângă fereastra vagonului te odihneşte, îţi face bine – toate acestea veneau ca un reflux după considerabilul efort sufletesc căruia trebuise să-i fac faţă în ultimele zile, mă delectau cam la fel cum m-ar fi delectat gândul că aş putea câştiga o sumă imensă la loterie, când veni agentul cu ideea lui...

— Parmena? Onisim? da, cred că Onisim era, şi foarte insistent, ţinea să-mi arate rezultatul comparaţiei a doua texte obţinute prin aplicarea a doua grile de start diferite pe acelaşi eşantion cifrat, dar ce rezultat? nişte bazaconii, pur şi simplu, primul era probabil un fragment din scrisoarea pe care Sădim o trimisese oarbei aceleia din Kerepes, dacă vă mai amintiţi de ea, în zilele ciumei, chemând-o să salveze oraşul... Şi iată cam cum îşi descria Sădim concetăţenii care trebuiau salvaţi, cu ce argumente, dacă pot fi numite astfel, încerca s-o convingă pe domnişoara Rosengrunschon:

„Lipsa la ei a oricărui sentiment de onoare şi demnitate ia adesea forme delirante, oamenii aceştia au ceva stricat în fibra rasei lor, ceva profund neserios, o frivolitate diabolică, un spirit autocritic complet ineficient, combinat cu o excesivă indulgenţă faţă de sine, părerea lor despre ei înşişi este, în definitiv, dintre cele mai proaste şi tocmai asta le justifică toate abdicările, valoarea lor supremă e băşcălia, uneori îmi fac impresia că există numai pentru a flecări şi gesticula, gata la orice compromis, pregătiţi pentru orice laşitate, trăiesc ca în vis, se comportă ca nişte amnezici, auzul lor nu mai este demult sincer şi de aceea le vorbeşti în zadar, deşi altminteri apreciază estetica discursurilor morale, iar în discuţiile dintre ei subiectul predilect îl constituie, fireşte, cinstea, corectitudinea, altruismul...”

— Bine, bine, îl întrerupsei, deoarece nu mai aveam

răbdare să ascult până la capăt, e clar despre ce e vorba, asta înseamnă că grila aleasă de noi funcţionează normal.

— Ba nu, mă contrazise agentul, căci acest text a fost obţinut prin aplicarea grilei „MEMORIE". În schimb, dacă aceluiaşi eşantion îi aplicăm grila de start „FERICIRE", menţinând neschimbată valoarea fiecărui semn, obţinem cu totul altceva, mai precis fragmente ale scrierilor unui filosof din secolul trecut, despre care mulţi intelectuali de astăzi au o părere foarte bună, fiindcă propune construirea unei societăţi eliberate de inegalitate şi exploatare, o lume fără săraci şi bogaţi, fără copii orfani şi handicapaţi, fără cerşetori şi prostituate, în care toţi oamenii merg la serviciu şi primesc salariu, iar după aceea nici de salariu nu mai e nevoie, căci totul se dă pe gratis.

„La început acest lucru nu poate avea loc, fireşte, decât printr-o încălcare despotică a dreptului de proprietate şi a relaţiilor de producţie burgheze, adică prin măsuri care, din punct de vedere economic, apar neîndestulătoare şi şubrede, dar care se depăşesc singure în decursul mişcării şi care sunt inevitabile ca mijloc pentru prefacerea întregului mod de producţie.

Aceste măsuri vor fi, se înţelege, diferite în diferitele ţări.

1. Exproprierea proprietăţii funciare şi întrebuinţarea rentei funciare pentru acoperirea cheltuielilor de stat.

2. Puternic impozit progresiv.

3. Desfiinţarea dreptului de moştenire.

4. Confiscarea proprietăţii tuturor emigranţilor şi rebelilor.

5. Centralizarea creditului în mâinile statului, cu ajutorul unei bănci naţionale cu capital de stat şi cu monopol exclusiv.

6. Centralizarea mijloacelor de transport în mâinile statului.

7. Mărirea numărului fabricilor de stat, a uneltelor de producţie, desţelenirea şi ameliorarea pământurilor după un plan general.

8. Obligativitatea muncii pentru toţi, organizarea de armate industriale, îndeosebi pentru agricultură.

9. Unirea muncii agricole cu cea industrială, măsuri având ca scop înlăturarea treptată a contradicţiei dintre sat şi oraş.

10. Educaţia publică şi gratuită pentru toţi copiii. Interzicerea muncii copiilor în fabrică, în forma ei actuală. Îmbinarea educaţiei cu producţia materială etc.

Când în cursul dezvoltării vor fi dispărut diferenţele de clasă şi întreaga producţie va fi fost concentrată în mâinile indivizilor asociaţi, atunci puterea publică îşi va pierde caracterul ei politic. În sensul propriu al cuvântului, puterea politică este violenţa organizată a unei clase asupra alteia”.

— Păi, asta e cât se poate de bine, zisei, deşi nu prea înţelegeam ce vrea să spună. Dar de beţivi şi de proşti n-ar putea să ne scape acel filosof din secolul trecu? Sau măcar de zilele reci şi umede, când nu-ţi vine să ieşi din casă… Bietul de el, nu-şi dădu seama că glumeam, plecă necăjit de lângă mine mototolindu-şi hârtiile, ca şi cum l-aş fi certat. Abia câteva zile mai târziu, în timp ce făceam ordine în birou, am regăsit foile acelea şi le-am desfăcut, înainte de a le arunca la coş, neştiind ce conţineau şi ca nu cumva, din întâmplare, să arunc vreun document important – şi, citindu-le, am rămas niţel pe gânduri, mi-am amintit, nu ştiu cum, de Xava, cu o anumită înţelegere şi duioşie.

VERSO. Tahigrama unei audienţe despre care nu se ştie în ce împrejurări a avut loc. Numărul de ordine al tahigramelor ulterioare nu a mai fost consemnat.

Comisarul relatează despre întâlnirea lui

Sădim cu Cartaphilus şi lansează o serie de ipoteze mai mult sau mai puţin fanteziste.)

Într-o zi, pe uşa turnantă a Poştei intră un bătrânel de vreo şaptezeci de ani, îmbrăcat în nişte haine curate,

bine întreţinute, dar indicând prin nu ştiu ce că fuseseră cumpărate de la vechituri. Avea o înfăţişare de om cumsecade, oarecum umilă, ca a unuia care răzbătuse greu prin viaţă, totuşi cum-necum răzbătuse şi se afla acum spre asfinţitul ei, liniştit şi împăcat în toate privinţele. Bătrânelul se apropie încet, păşind prudent, de masa lungă la capătul căreia stătea Sădim, şi se aşeză pe banca din cealaltă parte a mesei, pentru a-l avea în faţă. Cocoşatul pitic era singur, în ziua aceea nu avusese niciun client, şi de fapt dormea pe bancă, încât cine nu l-ar fi cunoscut şi n-ar fi ştiut că de ani de zile acela era locul său consacrat, nici n-ar fi bănuit că sub grămăjoara aceea de cârpe se afla un om. Bătrânul nu îndrăzni să-l trezească, doar se aşezase pe banca de vizavi şi aştepta răbdător, cu un surâs perseverent pe buze.

— Ce vrei? îl întrebă într-un târziu Sădim. Înainte de a răspunde, bătrânul îşi frământa mult timp mâinile şi zâmbi încă mai stânjenit ca înainte.

— Aş vrea să te rog să-mi scrii o scrisoare, spuse cu voce nesigură, aproape tandră, o scrisoare de dragoste.

— Hm, făcu nemulţumit cocoşatul pitic. Desigur, o scrisoare de dragoste, asta îţi trebuie ţie la anii tăi. Vrei să te însori, nu?

Astfel vorbea de la o vreme clienţilor săi, tot mai rari de altfel, devenise năzuros, îi jignea fără motiv, se tocmea mult înainte de a le scrie scrisoarea, apoi avea pretenţii ca ei să nu-l contrazică, să stea cuminţi, să nu se uite pe pereţi sau pe geam în timp ce el scria, se prefăcea că lasă totul baltă, anume pentru a-i necăji, pleca până la uşă aşteptând să fie rugat să se întoarcă, voia să-i vadă plângând, suferind, sau le cerea amănunte intime dintre cele mai gingaşe…

— Eşti taman bun pentru însurătoare, n-am ce zice! spuse bătrânelului. Iaca, ştii ceva? N-ai nimerit-o prea bine, n-am timp pentru tine azi, pleacă de aici, lasă-mă să dorm! Vino mâine. O să-ţi amâni cu o zi însurătoarea, pagubă-n ciuperci, dacă n-o fi tocmai aia pe care o mai ai de trăit.

— Nu vreau să mă însor, spuse liniştit bătrânul şi clipi senin din ochi, iar mâine nu pot veni.

— Şi, mă rog, de ce? se interesă arţăgos Sădim.

— Fiindcă s-ar putea să mor chiar azi.

— Aha!... Da? N-ai decât! răspunse grosolan Sădim şi scuipă sub masă o flegmă verzuie pe care o frecă apoi îndelung cu capătul cârjei. Şi, mă rog... dacă nu vrei să te însori, şi dacă tot ai de gând să mori astăzi, la ce-ţi mai trebuie scrisoarea?

— Nu ştiu, dar vreau să o am cu mine, zise bătrânul, ca să i-o pot da oricând. Poate va veni tocmai în clipa aceea. Poate mă va ajuta să trec mai uşor dincolo...

— Apoi, cred că ai îmbătrânit degeaba, se supără cocoşatul. Eşti bătrân şi spui numai bazaconii. La ce să-ţi mai ajute? Nu vezi că eşti cu un picior în groapă? Mai bine du-te acasă şi aşteaptă-ţi cuminte sfârşitul!

Fără să se supere, dar şi fără să se lase intimidat, bătrânelul începu să povestească, pe un ton potolit, totuşi ferm şi care nu prea îi da cocoşatului pitic prilejul de a-şi arunca remarcile lui veninoase. În tinereţe fusese gunoier. E o muncă de care cei mai mulţi se feresc, considerând-o murdară şi ruşinoasă, dar el se obişnuise cu ea şi era aproape mulţumit. Câştigul nu era mare, însă era sigur. Oamenii vor face gunoaie cât timp vor fi îngăduiţi pe faţa pământului, deci şi nevoie de gunoieri va fi. Gunoaiele lor îi ofereau ocazia unui câştig sigur, care îi ajungea să trăiască modest, dar curat. De fapt, vecinii nici nu ştiau prea bine din ce trăieşte, credeau că face chirie cu căluţul, ceea ce nici nu era foarte departe de adevăr. Lucra mai ales după miezul nopţii, până în zori, mătura străzile din sectorul lui, deşerta coşurile şi lăzile de gunoi pe care oamenii le lăsau de cu seară pe trotuare, lângă porţi, fie pentru a-i uşura munca, fie pentru a nu-i da prilejul să pătrundă în curte. În zori, când îşi termina treaba, îşi mina căluţul până la marginea oraşului şi descărca acolo, în groapa de eroziune aleasă de primărie în acest scop, tot ce adunase în coşul căruţei de-a lungul paşnicei sale preumblări nocturne. În gunoaiele pe care le descărca,

găsea adeseori fel de fel de lucruri ciudate sau necunoscute, pe care le cerceta îndelung, încercând să ghicească de unde proveneau şi cam la ce folosiseră, iar pe cele care dintr-un motiv sau altul îi plăceau, le lua cu sine, le curăţa, le lustruia sau le repara, după cum era cazul, şi nu de puţine ori găsea după aceea clienţi pentru ele, rotunjindu-şi astfel veniturile.

Odată, în gunoiul deşertat dintr-o ladă a găsit un pieptene şi o oglinjoară de damă. Pieptenele era din ivoriu, iar oglinjoara avea pe spate fotografia unei femei deosebit de frumoase. Văzând-o, nu puteai să nu te îndrăgosteşti de ea, atât de desăvârşită era în toate privinţele. Dar mai presus de orice, rămâneai profund impresionat, vrăjit de ochii ei melancolici, fermecători, privirea lor trădând deopotrivă tristeţe şi resemnare, implorând parcă înţelegerea şi protecţia cuiva, totuşi cătând oarecum trufaş, dispreţuitor spre cel ce-i sta în faţă. Chipul şi, mai ales, ochii ei mă urmăreau zi şi noapte, spuse bătrânul, aş fi stat să privesc fotografia aceea la nesfârşit, aproape că nu mi-o mai puteam desprinde din faţa ochilor, şi chiar şi atunci când trebuia să o pun deoparte, o aveam parcă lipită de ochii minţii, sau mai degrabă lipită de sufletul însuşi, încălzind-o şi însufleţind-o cu sufletul meu. Zile şi săptămâni în şir nu mi-a mai trebuit nici mâncare şi nici somn, trăiam într-un continuu şi dureros vis... Ar fi trebuit poate să mă sfătuiesc cu cineva, să-i mărturisesc toate acestea, dar nu aveam pe nimeni mai apropiat şi, în plus, mă temeam că acela – ar fi putut fi unul dintre tovarăşii mei gunoieri – va râde de mine şi mă va batjocori pentru visele mele şi mă va spune celorlalţi. Deci am păstrat numai pentru mine această descoperire, bucurându-mă în taină de ea. În zori, când, după ce-mi terminam treaba, ajungeam acasă şi mă culcam în patul meu de om sărman, cu lenjerie rece şi jilavă, înainte de a adormi, mă gândeam stăruitor la părul ei mătăsos, o auzeam şoptindu-mi numele şi chemându-mă, şi atunci trăgeam plapuma cu totul peste mine, ca lumina zilei să nu mă stingherească, şi-i simţeam înfiorat braţele cuprinzându-mă şi gura ei

fierbinte apropiindu-se de a mea, şi atunci îi cuprindeam şi eu trupul şi ne iubeam... Zilele treceau astfel chinuitor, dar şi plăcut, căci deşi n-aveam nicio speranţă, eram mulţumit că o astfel de fiinţă exista sau existase vreodată şi-mi fusese dat să-i văd chipul. Luni de zile, poate chiar ani la rând am iubit în secret chipul ce mi se dezvăluise pe spatele oglinjoarei găsite în lada de gunoi, până când, într-o dimineaţă, în zori, am zărit-o aievea! Era dinapoia perdelei, se pieptăna şi, cred, plângea. Se uita, parcă, într-o oglindă, pe care eu n-o vedeam din stradă, şi plângea. Apoi a lăsat pieptenele din mină, s-a apropiat de fereastră şi a deschis-o – atunci m-a văzut cum priveam peste gard. Dar în loc să se încrunte, să mă certe că o privisem pe ascuns, sau să se sperie şi să fugă, s-a oprit aşa, cu mâinile desfăcute după ce împinsese afară cele două cadre ale ferestrei, şi se uita la mine cu uimire sau poate compătimitor. Mi s-a părut chiar că îmi face semn să mă apropii, dar în clipa aceea mi-am dat seama că nu sunt decât un simplu gunoier, un nenorocit de gunoier a cărui singură avere erau făraşul şi măturoiul, şi mi-au venit în minte toate orgiile la care o supusesem în imaginaţia mea. De ruşine, de ciudă, de scârba pe mine însumi, am lăsat totul şi am luat-o la fugă, oprindu-mă abia după ce trecusem de mai multe case şi ascunzându-mă după un gard, ca unul ce săvârşise o mare nelegiuire. Bietul meu căluţ, pe care primăria mi-l dăduse pentru a-mi ajuta la strângerea şi transportarea gunoaielor, singura fiinţă căreia îndrăznisem să-i vorbesc despre iubirea mea, veni după mine tropotind cu sfială pe caldarâm, nedumerit, parcă, de toate cele întâmplate... Ce să mai spun? Am văzut-o apoi de mai multe ori. Casa în care locuia era a unuia dintre oamenii cei mai înstăriţi şi mai temuţi din întregul ţinut, despre care circulau poveşti nu tocmai măgulitoare. Aş fi vrut să-i scriu o scrisoare, să-i mărturisesc tot focul inimii, dar nu ştiam carte, căci nu fusesem nicio zi la şcoală. Atunci m-am apucat să învăţ singur. Simţeam, cu fiecare literă nou învăţată, cum mintea mi se limpezeşte şi cum eu însumi prind noi puteri.

În ziua când, fericit că învăţasem toate literele, mi-am aşezat o foaie albă dinainte, pentru a-i scrie iubitei mele scrisoarea mult visată, mi-am dat însă seama că nu-i de ajuns să ştii literele. Potopul de gânduri şi simţăminte care mă copleşeau devenea, atunci când încercam să-l transpun în cuvinte scrise, o jalnică bâlbâiala; cuvintele zăceau pe hârtie ca nişte monştri becisnici – unde mai pui că scriam şi destul de urât – şi mă priveau neputincioase, regretând parcă ele însele că nu mă pot ajuta cu nimic. Alteori mi se părea, dimpotrivă, că mă batjocoreau, se strâmbau la mine sau schimonoseau dinadins chipul scump al celei către care îmi îndreptam gândurile. Cu cât mă înverşunam mai tare, cu atât mai îndărătnice, mai slute şi mai ticăloase, răspândind nu ştiu ce miasme greoaie, îmi păreau cuvintele pe care le scriam, până când, în cele din urmă, mi-am dat seama că asta se datora tocmai gândului meu impur, lacom şi concupiscent. Atunci, abia, am înţeles că trebuia să mă mulţumesc cu puţinul ce mi se hărăzise şi să mă bucur de a fi avut nemeritatul privilegiu de a o privi din când în când, pe furiş, dindărătul gardului. Mă gândeam că trebuie să fie tare nefericită, căci o vedeam adesea plângând, şi doream din tot sufletul să o ajut, să-i mângâi tristeţea, dar în acelaşi timp mă temeam de ea, sau mai bine zis de starea mea inferioară, şi în loc să încerc să mă apropii, mă ascundeam, când ea venea la fereastră, sau fugeam, dacă o deschidea, deşi acum mă gândesc că aş fi putut îndrăzni să-i spun măcar bună dimineaţa. Cine s-ar supăra pentru atâta lucru? Atunci însă mi se părea că, orice aş fi făcut, aş fi jignit-o şi astfel aş fi pierdut pentru totdeauna privilegiul de a o vedea, chiar şi de la distanţă, din când în când. Nu de puţine ori îmi spuneam că de fapt făptura aceea nici nu există, e doar o plăsmuire a dorinţelor mele, pe care ar destrăma-o orice încercare de a o atinge... Până la urmă, chiar a dispărut. Într-o zi oarecare, fereastra încăperii în care o ştiam a rămas închisă şi întunecată, iar după un şir de zile în care am tot aşteptat zadarnic să o văd luminându-se de chipul iubitei mele, m-am împăcat cu gândul că aşteptarea mea e de

prisos şi m-am întors la oglinjoara şi la pieptenele pe care le aveam de la ea, revărsându-mi din nou toată afecţiunea asupra lor. Pe femeia aceea n-am mai văzut-o niciodată. Nu ştiu dacă mai trăieşte, nu ştiu nimic despre ea, cum de fapt n-am ştiut niciodată, dar acum, simţindu-mi sfârşitul aproape, şi fiindcă amintirea ei mi-a luminat întreaga viaţă, aş vrea să-i scriu o scrisoare în care să-i spun toate acestea, cea mai frumoasă scrisoare ce s-ar putea scrie, ca să-i mulţumesc pentru clipele de fericire pe care mi le-a dăruit. Am auzit că eşti meşter şi am venit la dumneata să mă ajuţi…

— Onanist scârbos şi nenorocit! izbucni cocoşatul pitic şi, în culmea furiei, ridică bastonul să-l lovească în cap pe clientul său, dar nu mai apucă, deoarece bătrânul căzu singur, mâinile îi lunecară încet de pe masă şi el însuşi coborî lin, parcă ar fi fost umplut cu apă, se prelinse sub banca pe care până atunci şezuse aplecat vorbind cu voce tot mai ostenită şi mai scăzută. Sădim se ridică de la locul lui, ocoli capătul mesei şi, înainte de ieşi, se opri doar o clipă lângă bătrân, cu intenţia de a-l scuipa.

— Cum te cheamă? îl întrebă.

— Cartaphilus, răspunse acesta cu o ultimă suflare.

— Cartaphilus, ce nume mai e şi ăsta? tresări Sădim, uşor neliniştit.

— Cartaphilus… repetă bătrânul, cu ultimele puteri, apoi tăcu.

— Am să-ţi scriu scrisoarea aceea, promise cocoşatul pitic, am să ţi-o scriu, fir-ar a naibii! – şi ieşi valvârtej, după care n-a mai fost văzut niciodată în localul Poştei.

Unde plecase şi în ce scop, nimeni n-a putut afla. Dar la câteva luni după această întâmplare, oraşul fu cuprins de o stare de iritare, la început vagă, practic insesizabilă, cum spunem noi, ceva nedesluşit, o nemulţumire difuză, unele animozităţi inexplicabile între oameni care până atunci se înţeleseseră de minune, mici certuri familiale care treceau, dar parcă mai rămânea ceva din ele, apoi suspiciunile acestea se accentuară, se acumulau ca electricitatea într-un condensator şi-odată izbucneau, se

descărcau în certuri violente sau chiar veritabile scandaluri, oamenii se uitau urât unii la alţii, se izolau, îşi închideau casele, totul aparent inexplicabil, căci nimeni nu ar fi putut acuza pe cineva anume pentru toate acestea, a fost o perioadă în care multe familii s-au destrămat, bărbaţii lunecau în patima beţiei, femeile se prostituau, o atmosferă de ostilitate şi înverşunare pătrunsese până şi în cele mai armonioase şi stabile cămine, se întâmpla ceva, cei mai cu judecată dintre ei îşi dădeau seama, totuşi nu puteau explica ce anume, deşi toată lumea ştia, aşa cum noi ştim acum, secretul, un secret public în sensul strict al termenilor: anumite scrisori, nişte anonime, care erau arse de îndată ce erau citite, arse şi neluate în seamă, s-ar zice, apoi nici nu mai erau citite, ci aruncate în foc fără să mai fie desfăcute, totuşi conţinutul lor ajungea, prin cine ştie ce mister, în mintea celui căruia îi fusese destinat. Toţi ştiau, sau presupuneau că ştiu, de la cine vin şi nimeni nu putea spune nimic – ar fi însemnat să se demaşte singuri. Căci niciunul dintre cei care primiseră astfel de scrisori n-ar fi recunoscut, sub niciun motiv, că ar fi primit măcar una, deşi îi venea, în schimb, foarte uşor să-şi explice neliniştea, nervozitatea şi suspiciunea celorlalţi, pe care simţea chiar pornirea să le ironizeze…

Acum putem spune, în linii mari, ce s-a întâmplat, putem construi o explicaţie coerentă şi reface cu o precizie mulţumitoare cursul evenimentelor, dar atunci deruta şi confuzia sporeau de la o zi la alta, agravând angoasa ce ameninţa să devină isterie, tocmai fiindcă nimeni nu era dispus să recunoască public, sau măcar faţă de sine însuşi, adevărul…

Avem temeiuri să afirmăm că, părăsind localul Poştei, Sădim s-a ascuns în beciul domnişoarei Orzan-cea-bătrână, poate mai întâi în altă parte şi abia ulterior aici, însă în cele din urmă aici, domnişoara Orzan-cea-bătrână îi rămăsese cumva datoare şi îl primi, îl ascunse în beciul de sub casa ei, de unde, după întâlnirea cu Cartaphilus, Sădim nu mai ieşi vreme de mai mulţi ani, dedicându-se cu înverşunare practicilor alchimice, sperând poate să-şi

redobândească pe această cale înfăţişarea de altă dată, asta în ipoteza, altminteri discutabilă, că Sădim cocoşatul pitic era una şi aceeaşi persoană cu Sădim, fata lui Daniel butnarul, care la rândul său pare să fi fost una şi aceeaşi persoană cu Daniel de Transylvania, alchimistul de la curtea marelui duce Cosma I, principele Toscanei. Există mărturii şi documente contemporane evenimentelor potrivit cărora acest Daniel ar fi obţinut preparatul numit de el „usufur", un fel de panaceu universal care s-a bucurat de un succes nemaipomenit la curtea principelui, mai ales în rândul femeilor, totdeauna doritoare de medicamente noi şi curioase să le încerce pe propria piele. Pudra respectivă, amestecată cu oarecare cantitate de aur potabil şi învelită într-un ambalaj de staniol, plăcut, foşnitor, excitant prin strălucirea lui, avea în plus faima nu numai de a uşura naşterile şi uneori de a provoca avortul, dar dacă era înghiţită atât de bărbat, cât şi de femeie înainte de actul concepţiei, dădea naştere unor odrasle de o desăvârşită frumuseţe şi nobleţe şi nemaipomenit de inteligente. E mai probabil că avea unele efecte afrodiziace, căci până când rezultatele concrete ale administrării usufurului să apară, Daniel putu să-l vândă în cantităţi mari, strângând o avere imensă. N-a mai avut curiozitatea de a vedea frumoşii feţi pe care curioasele doamne toscane îi vor fi născut. După ce încasă pentru invenţia sa douăzeci de mii de ducaţi, „fu prins de o grăbită dorinţă de a se plimba", cum ne asigură cronicarul. L-a visat într-o noapte pe Merlin care i-a spus: scoală-te, ia valiza ta şi pleacă (Merlini allegoria), aşadar îşi luă frumuşel tălpăşiţa de pe meleagurile Toscanei şi dispăru în lumea largă. Agentul Xava era convins că, umblând incognito prin lume, urmărit peste tot de oamenii principelui păcălit, Daniel de Transylvania a ajuns în cele din urmă în Abraxa şi s-a stabilit chiar în oraşul nostru, dedicându-se meseriei de butnar, pe care altminteri o cunoştea destul de vag. Aşa s-ar explica mulţimea tratatelor alchimice descoperite în subsolul casei domnişoarei Orzan-cea-bătrână, de la „Breviarul

Misteriului Perfect” al lui Geber până la „Famă fraternitas Rosae Cruciş” şi altele, a căror listă completă, furnizată de Xava, o aveţi la dosar, tomuri pline de formule ilizibile, pe care cocoşatul pitic le va fi răsfoit ani în şir, citindu-le şi recitindu-le, încercând să le dea de capăt, apoi verificându-le, în alambicul pe care şi-l construise singur, prin sute şi mii de reacţii de fiecare dată nereuşite şi care îl sileau de fiecare dată să o ia de la capăt, eliminând rând pe rând miile de erori, imprecizii, date false, greşeli de transcriere, până când... Până când apa de creier, apa de crin, apa celor doi fraţi scoasă din soră, apoi focul de reverberaţie, focul de roată şi focul de algir... şi iată-le formându-se cele două sperme metalice, albă şi roşie, Fraţii Schilodiţi se retrag, se ascund şi dispar, în sfârşit Sângele Balaurului precipită primii embrioni de exoephilină, aurul vegetal, şi iată, Regele s-a născut – văzu formându-se în balonul din mâinile sale ceea ce timp de şapte ani căutase, şi iată, vine, se apropie LEUL ROŞU şi în curând va începe să devoreze Vulturul, Sublima Sinteză, prin mijlocirea căreia îşi putea realiza visul şi marea tentativă de a înscrie amorul în inima lucrurilor, ceea ce nici Daniel însuşi nu reuşise şi nu reuşiseră atâţia alţii mai vestiţi decât el, poate doar Julius Camillus, poate un Gafforel, sau Kircher şi alţi câţiva, doi, trei, dar zecile şi sutele şi miile de fii ai răbdării nu obţinuseră, desigur, decât precipitate comune, substanţe altminteri folositoare, potrivite bunăoară la stropitul viei sau la curăţatul pieilor, sau cel mult Piatra Citrină, elixirul perfect la alb, care transformă plumbul în argint şi vindecă bolile femeieşti... începu deodată să cânte versurile lui Hermes cel de Trei ori Mare: „al Soarelui e ochiul drept, cel stâng al Lunii; auzul şi urechile sunt ale lui Saturn, curgătorul de sânge e al lui Marte, mirosul şi gustul ale Venerei, limba şi gâtlejul aparţin lui Mercur”, căci **el.**, Sădim, cocoşatul pitic cel dispreţuit de toată lumea reuşea în acele momente ceea ce toţi ceilalţi abia visaseră, se şi vedea întorcându-se biruitor printre oameni şi transformând totul în aur, pedepsindu-i astfel pentru lăcomia lor vulgară, înecându-i în viciul lor,

lovindu-i de moarte în jalnica lor fericire, umilindu-i şi strivindu-i cu puterea pe care o va avea asupra sufletelor şi cugetelor lor...

Dar tocmai în acele clipe de sublim şi grandoare, când părea că deja începuse dansul împreunării din care avea să se nască Piatra cu 107 Nume, Anima Mundi, Laptele Fecioarei, Umbra Soarelui, Apa Uscată, Saliva Lunii, în secundele care-l mai despărţeau de Sublima Sinteză... se produse în maţele lui o bolboroseală şi o forfoteală inexplicabile, poate umbrele cimeriene, vaporii inspiraţi atâta amar de vreme, vor fi făcut o combinaţie ciudată cu ierburile şi rădăcinile pe care le mâncase în ziua aceea, căci nu se hrănea decât cu rădăcini şi fructe uscate şi ceaiuri din plantele strânse noaptea, pe furiş, din grădina domnişoarei Orzan-cea-bătrână, ele se amestecaseră acolo în maţele lui ca într-un creuzet invers şi dădură un rezultat dintre cele mai penibile, un sfârâit oribil, terminat cu un pocnet sec, care îl făcu să tresară. O duhoare insuportabilă se răspândi de îndată în jur, iar piatra care se aurea văzând cu ochii se înnegri brusc în acea clipă, se făcu o amestecătură scârboasă de flegmă, cheaguri uleioase şi emulsii fetide, sau poate, de unde să ştim, se coloră încă şi mai frumos, deveni încă şi mai ademenitoare privirilor, ca ciupercile otrăvite care se împodobesc adesea cu nişte culori mai vii şi mai atrăgătoare decât cele comestibile, nu asta contează, ci însuşirile pe care le avea şi pe care Sădim le va proba cât de curând, după ce va ieşi din hruba lui subterană, aparent istovit, mai puţin la trup şi îmbătrânit, dar în realitate fortificat de ura sa mai vie ca niciodată. Va ieşi pentru a umbla nevăzut pe străzi, pentru a intra în casele oamenilor, fie făcând pe cerşetorul, fie sub motivul de a oferi spre vânzare mici fleacuri, jucării şi păpuşi hidoase, fie prefăcându-se a cumpăra încălţăminte purtată şi haine vechi – şi tot ce va atinge cu piatra aceea se va transforma în fecale. Fiindcă până la urmă asta obţinuse, Piatra Bastardă, care spurcă în loc să înnobileze şi care avea puterea de a face aurul şi argintul şi platina şi diamantele

şi toate celelalte lucruri de preţ să ruginească şi să putrezească, răspândind un miros greu, de nesuportat, la fel ca mâncarea mistuită şi lepădată din organism. Ghicea când lipseau stăpânii de acasă, rămânând doar slujnicele neghioabe, sentimentale şi uşor de păcălit, sau copilandrii neştiutori, şi atunci bătea la uşă, mai ales în zilele ploioase şi reci ale toamnei venea, când oricine ţi-ar deschide uşa, parcă nu-l poţi lăsa prea mult afară, trebuie să-i arăţi cât de cât omenie şi să-l laşi să intre, fie şi numai până în antreu sau până la bucătărie, iar dacă e un biet cerşetor bătrân, nu te lasă inima să nu-l ţii câteva minute lângă plita încinsă şi să-i dai un ceai fierbinte. Chiar dacă taman atunci pică şi stăpânul casei, ştii că nu te va certa, cel mult va mormăi nemulţumit şi-l va privi pe nedoritul oaspete cu o repulsie disimulată în milă.

Dar după plecarea lui, la câteva zile, la o săptămână, să zicem, uneori chiar mai mult, argintăria, porţelanurile, bijuteriile, tot ce însemna lux şi simbol al bunăstării acelei familii, începeau să se păteze şi să emane un miros neplăcut, treptat deveneau gelatinoase, o boală fără leac le degrada lent dar fără înduplecare, transformându-le în cele din urmă într-o masă păstoasă, maronie cu slabe reflexe gălbui şi care răspândea o duhoare insuportabilă. Până să-ţi dai seama de unde provenea mirosul acela care umplea casa şi se insinua în toate lucrurile, încât părea că toate îl exalau concomitent, trecea destul timp, iar probabilitatea de a face legătura între pacostea ce se abătuse asupra casei tale şi vizita misteriosului personaj din urmă cu două-trei săptămâni era extrem de redusă. De cele mai multe ori, stăpânii nici nu ştiau că cineva le-ar fi intrat în casă câtă vreme ei lipsiseră, căci slugile aveau grijă să le ascundă acest lucru, nu fiindcă s-ar fi simţit vinovate cumva de urmarea neplăcută a acelei vizite, căci erau ele însele incapabile să sesizeze o determinare atât de subtil mascată, ci fiindcă au şi slugile micile lor secrete, la care ţin mai mult decât la orice... Dacă ar fi comunicat între ei, dacă s-ar fi plâns rudelor sau prietenilor sau vecinilor, probabil că ar fi descoperit mai devreme cauza,

dar ruşinea, dezonoarea la care s-ar fi expus cel care ar fi mărturisit îi obliga să tacă, să se ascundă, să se ferească tot mai mult unii de alţii, să se încuie în casă şi să privească cu ură la oricine s-ar fi încumetat să le bată la uşă. În acest timp, Sădim continua să cutreiere oraşul, nevăzut, de parcă ar fi fost uns cu cypres, sau poate schimbându-şi mereu înfăţişarea şi veşmintele, pentru a nu fi recunoscut, aţinând calea servitoarelor şi argaţilor, sau amăgind copiii cu jucării făcute din piatra bastardă, care, duse apoi acasă, provocau mai întâi nedumerire şi nelinişte, apoi iritare şi mici certuri, consternare, uimire, ură neputincioasă, în fine, violenţă şi scandal. Probabil că în urma unor astfel de scandaluri, în urma reproşurilor reciproce pe care şi le aruncau în public foştii prieteni, rudele sau soţul şi soţia după divorţ, ceilalţi, care păţiseră ceva asemănător, au sesizat elementul comun al seriei, asemănarea efectelor trebuie să-i fi dus cu gândul la o origine comună, iar ştiind cauza pentru care ei înşişi deveniseră altă dată suspicioşi şi căutau să se izoleze de lume simţind în acelaşi timp o pornire irezistibilă spre viciu şi desfrânare, şi-au pus problema dacă nu cumva toate acestea fuseseră provocate de ceva exterior, presimţind poate o cauză obscură şi misterioasă a învrăjbirii, dezbinărilor şi murdăriei la care consimţiseră altminteri de bunăvoie. Iar când, în cele din urmă, înţeleseră, sau doar ajunseră la această convingere, deşi n-au avut niciodată dovezi clare, că această cauză era cocoşatul pitic, căci într-o bună zi se va fi întâmplat şi asta, toată otrava şi tot puroiul din sufletele lor, toată cruzimea, tot ce era mai urât, mai crunt, mai necruţător, mai afurisit şi mai spurcat în ei, adică tot ce umilinţa îndelungată şi ura neputincioasă adunaseră de-a lungul timpului, se dezlănţuiră împotriva lui Sădim, care fu hăituit zile în şir, ca un câine ciumat, cu chiote şi huiduieli, cu fluierături şi înjurături dintre cele mai grosolane, cu tobe, petarde, cornuri de vânătoare, ciomege, bice, pietre, cravaşe, topoare, într-un adevărat delir vindicativ, iar în cele din urmă îl acoperiră cu un morman de scârna, pietre şi spini,

undeva la marginea oraşului, socotindu-l mort, căci doar ei înşişi îl uciseseră lovindu-l cu pietre şi îndesindu-i pe gură excrementele produse de propria lui invenţie.

Se pare însă că piatra aceea fetidă, obţinută de Sădim prin combinaţiile apei infernale distilate din sodă şi vitriol, care, cum se ştie, provoacă pori şi canale în materia cerebrală, dezvoltă spiritele maniace şi poate duce nu doar la agitaţia gândurilor, ci şi a tuturor părţilor corpului şi, în cele din urmă, la gesturi violente şi pierderea minţilor, lucru dovedit taman de felul în care ei înţeleseseră să scape de cocoşatul pitic, Piatra Bastardă avea totuşi unele din însuşirile adevăratei quintesenţe, poate că Sădim îi adăugase în cursul operaţiilor şi o doză de cinabru, a cărui importanţă în regerenarea perpetuă a trupului uman e bine cunoscută alchimiştilor, căci ars în foc acesta produce mercurul, iar dacă se amestecă trei livre de cinabru cu o livră de miere şi se usucă totul la soare, se obţin pilule de mărimea unei seminţe de cânepă, care luate câte una la o lună şi a şaptea zi a lunii următoare, înnegresc părul cărunt şi fac să crească la loc dinţii căzuţi, astfel că, silindu-l să înghită excrementele, înecându-l cu ele, necruţătorii săi duşmani îi făcuseră în realitate un bine, redându-i vigoarea şi prelungindu-i viaţa până la ultima ei judecată, cum se spune că numai Artephius şi Salomon Trismosin mai reuşiseră cândva. Încât, după plecarea celor care îl prigoniseră, şi după ce zăcu un timp, până i se închiseră toate rănile, iar puterile îi revenіră, Sădim putu ieşi de sub micul tumul sub care fusese îngropat şi se întoarse în casa domnişoarei Orzan, de unde n-a mai ieşit apoi niciodată. În orice caz, jandarmii trimişi să ridice cadavrul nu mai găsiră sub movila de pietre decât câteva zdrenţe care, după mărime, puteau aparţine cocoşatului. Toate căutările ulterioare, inclusiv săpături în curtea domnişoarei Orzan, n-au dat niciun rezultat, ceea ce aparent ar îndreptăţi presupunerea că, de vreme ce n-a mai fost găsit niciodată, cocoşatul pitic nici n-ar mai fi existat, terminându-şi zilele sub mormanul de excremente sub care îl îngropaseră concetăţenii săi – deşi

nici acolo n-a mai fost găsit, căci probabil domnişoara Orzan sau poate bătrânelul acela, fostul gunoier care susţinea că-l cheamă Cartaphilus, sau altcineva dintre apropiaţii săi, dacă va fi avut vreunul, l-a scos de acolo şi l-a îngropat apoi într-un loc neştiut. Dar agentul Xava susţinea că a găsit în beciul domnişoarei Orzan cea bătrână scrisori cifrate ale victimei, ulterioare datei la care Sădim ar fi fost lapidat, între care unele conţin episodul cu alungarea din oraş, povestit de Sădim însuşi. Aceste scrisori, dintre care unele adresate Pisicii Verzi, altele fiind doar simple însemnări particulare, sunt însă anterioare sau ulterioare relegării cocoşatului pitic? Căci nu ar fi lipsit de importanţă să ştim dacă victima, copil fiind, a asistat sau nu la obţinerea Pietrei Bastarde şi la evenimentele ce au urmat, poate chiar însoţindu-l pe Sădim în drumurile sale prin oraş… Apoi, nu e pe deplin lămurit de ce domnişoara Orzan-cea-bătrână l-ar fi găzduit şi l-ar fi protejat pe Sădim, ce interese îi legau pe cei doi. Despre domnişoara Orzan, de pildă, ca altă dată despre Sădim însuşi, circula zvonul că ar fi fost jumătate de lună femeie şi jumătatea cealaltă bărbat. Asta ar însemna fie că ea dorea să devină bărbat, şi în acest scop conta pe ajutorul lui Sădim, fie că Sădim şi domnişoara Orzan erau în realitate una şi aceeaşi persoană, cum presupunea şi încerca să argumenteze agentul Xava, cu puţin înainte de zborul său invers, ce avea să-i fie fatal…

***VERSO. Comisarul vorbeşte despre scrisoarea primită de la doctor, care susţine că în peregrinările sale prin cartierele mărginaşe l-a întâlnit pe Anania. Rugăciune pentru a face să răsară soarele*)**

Am primit zilele acestea o scrisoare neaşteptată, în care suntem sfătuiţi să nu participăm la Serbarea Contelui. Nu acest lucru e ciudat, căci participarea noastră la Serbarea Contelui nu depinde de scrisorile semnate sau anonime pe care le primim, ci de ordinele venite de la

Parchet. Nici măcar faptul că scrisoarea a fost scrisă cu cerneală simpatică nu m-ar fi putut surprinde în primă instanţă, din simplul motiv că, în momentul când am primit-o, scrisul era cât se poate de clar şi lizibil, încât n-aveam niciun motiv să presupun că peste doar câteva ore toate literele vor dispărea, lăsând în locul lor un fel de uimire neputincioasă, neputinţa aceea care te lasă fără aer în piept, când cauţi un lucru pe care ştii bine că l-ai pus cu grijă undeva şi totuşi nu-l găseşti, aş putea-o compara cu perplexitatea şi efortul penibil ale cuiva care are un lapsus şi, deşi ştie prea bine ce ar vrea să spună, nu reuşeşte să pronunţe cuvântul; imaginea obiectului sau a persoanei vine către tine în toată concreteţea, îţi aminteşti cu precizie numeroase amănunte sau întâmplări legate de ea, dar cuvântul care să-i dea nume refuză să existe, expediind într-un deficit de existenţă obiectul însuşi, deşi numeroase combinaţii de sunete se apropie infinitezimal şi îi probează în repetate rânduri realitatea, aşa cum cineva ar proba nenumărate costume de haine care aproape că îi vin, totuşi nu i se potrivesc – încât până la urmă nu-ţi mai rămâne decât să te opreşti în mijlocul casei, şi, punându-ţi mâinile în cap, să recunoşti cu voce tare că eşti un om nenorocit.

Preţ de câteva ore, scrisoarea asta a provocat un fel de lapsus imens în mintea mea, un lapsus de câteva sute de cuvinte, dacă se poate vorbi de aşa ceva; voisem să o aduc şi să v-o citesc, chiar savurasem în imaginaţia mea momentul lecturii cu voce tare, ştiind, presupunând că v-ar interesa să auziţi povestea lui Anania, despre care doctorul spune că se ruga în fiecare dimineaţă pentru a face să răsară soarele, căci această poveste adaugă elemente noi, deloc neglijabile, dosarului nostru – dar când am căutat-o la locul ei, nu mai era!... Dispăruse din sertarul pe care-l ţin tot timpul încuiat; am scotocit peste tot, ore în şir, ştiind bine că nu o luasem nicăieri, nu o scosesem din casă, îmi aminteam cu precizie cum, după ce o citisem, o pusesem alături de celelalte foi şi documente personale pe care le ţin sub cheie, şi cum încuiasem după

aceea, deplin conştient de ceea ce fac, adică: iată, acum încui sertarul în care am pus scrisoarea primită de la doctor – dar poate că memoria mă înşela, poate că îmi aminteam o altă situaţie în care pusesem altceva în sertar şi credeam că mi-o amintesc pe asta deoarece doream foarte mult să se fi întâmplat astfel... mi-am controlat toate buzunarele, ştiţi cum se întâmpla, te iriţi, devii din ce în ce mai nerăbdător sau intri în panică, am răvăşit garderoba, hainele de vară şi de iarnă, am extins apoi percheziţia şi asupra celorlalţi membri ai familiei, mi-am interogat soţia, deşi nu aveam cum să-i explic ce pierdusem, am pus-o să caute şi ea „o hârtie scrisă pe care o rătăcisem” – ce fel de hârtie? dori ea să afle, acordând ca de obicei o atenţie excesivă şi enervantă amănuntelor – nu contează, orice fel hârtie scrisă găseşti, adu-o la mine, să o verific – ca să fac o paralelă, e ca atunci când cauţi autorul unei crime şi cercul suspecţilor, în loc să se restrângă, se tot lărgeşte, dar fireşte, cu cât se lărgeşte, cu atât probabilitatea de a-l găsi pe criminal e din ce în ce mai mică – în fine, fiicele mele participau şi ele la acţiune, cu acelaşi zel gratuit şi ineficient ca şi mama lor, neştiind propriu-zis ce caută, ginerele lipsea de acasă, spre norocul lui, a lipsit până seara târziu, aşa încât a fost scutit de întregul zbucium al acelei zile agitate şi nefericite...

În cele din urmă, am descoperit-o – desigur la locul ei, în sertar!

Dar când spuneam că am primit o scrisoare, mă gândeam de fapt la plicul şi foaia de hârtie din el, deşi atunci când am regăsit-o a trebuit să recunosc că o foaie albă, prea puţin diferită de celelalte foi din sertar şi de pe care cerneala dispăruse aproape cu totul, nu mai era propriu-zis o scrisoare, ci o hârtie oarecare cu câteva pete gălbui, ici şi colo, cel mult urma pierdută a unei scrisori, amintirea ei uitată; literele care dăduseră cândva hârtiei aceleia demnitatea de scrisoare pluteau acum în aer sub forma atomilor gazoşi, liberi şi invizibili, în binecunoscuta lor mişcare browniană, şi nimeni nu le mai putea constrânge să se întoarcă înapoi, pentru a spune a doua

oară povestea doctorului despre întâlnirea lui cu Anania, de pe strada Dreaptă.

Am uitat să precizez? Scrisoarea era de la doctorul Marcu. Aşteptam de mai demult ca doctorul să-mi scrie, iar acum, când în sfârşit îmi scria, scrisoarea lui mi se părea ciudată, nu din cauză că venea atât de târziu, nici din cauză că fusese scrisă cu cerneală simpatică (ştiţi că doctorul se distra uneori îl laboratorul său inventând reţete dintre cele mai năstruşnice) şi nici măcar pentru că mă sfătuia să nu fac ceva ce nu depindea de voinţa mea, ci din cauză că toate aceste lucruri, care luate separat nu prezintă aproape nimic ciudat, se întâlneau taman acum prin complicitatea atât de multor coincidenţe. De aceea spun că scrisoarea lui era neaşteptată. Doctorul mi-a fost prieten bun, cum de altfel ştiţi, deşi ca om părea aşa, un pic mai deosebit, ca să nu spun bizar... Cu o zi înainte de a pleca, m-a invitat la el acasă pentru a-mi aduce la cunoştinţă decizia de a părăsi definitiv oraşul. Marele Brigand mi-a furat sufletul – aşa mi-a spus. Nu ştiam ce să-i răspund, deşi aş fi vrut să-i spun totuşi ceva cât mai consolator. Cum adică ţi-a furat sufletul, doar nu-i ceva pe care să-l poţi şterpeli ca pe o tabacheră?... – am folosit intenţionat, în mod ironic, aceste din urmă cuvinte, ştiind că, după întâmplarea cu tabachera avocatului, aveau o anumită semnificaţie pentru doctor. Şi cum te simţi fără el? – l-aş mai fi întrebat, dar n-am îndrăznit, deoarece doctorul este un om de o delicateţe neobişnuită şi mai mult decât atât, poate chiar niţel exagerată, cine ştie ce-ar fi putut crede, dacă l-aş fi întrebat ceva aşa, direct, despre sufletul lui. În mod sigur întrebările mele obraznice l-ar fi supărat şi m-ar fi considerat un prost. L-aţi putut cunoaşte dumneavoastră înşivă, chiar dacă din păcate n-aţi avut timp să vă apropiaţi mai mult de el, şi când spun „din păcate”, mă gândesc la sufletul lui atât de bun şi delicat, pe care, poftim, taman acum i-l furase Marele Brigand, la teama lui aproape morbidă de sine, mai precis de răul pe care l-ar putea face celorlalţi, dar şi la anumite amănunte legate de Caz, pe care doar el le ştia, aşa cum eu însumi

aveam să-mi dau seama abia după citirea acelei scrisori pe care o aşteptam de mai multă vreme, fără să bănuiesc că atunci când o voi primi voi fi atât de surprins – de dispariţia ei inopinată.

Doctorul îşi făcuse un obicei din a colinda cartierele de la marginea oraşului de jos, de lângă mlaştină, unde trăiesc oamenii cei mai săraci, muncitori pe la căile ferate, fabricile de cărămidă sau de încălţăminte, meseriaşi scăpătaţi, văduve şi femei părăsite, plebea, nu înţeleg ce anume îi plăcea pe străzile acelea întortocheate şi înguste, adesea neluminate, prăfoase sau noroioase, după cum vremea era uscată sau umedă, dar în fine, era, ca să folosim un cuvânt modern, hobby-ul lui, pe lângă sângele artificial şi reţetele de cerneală simpatică, sau nişte pastile care te ajută să visezi taman ceea ce îţi propui de cu seara, înainte de culcare, se aşeza după câte un stâlp de felinar sau îndărătul unui gard mai înalt şi privea în curtea omului, o cerceta cu luare-aminte, ca şi cum ar fi căutat să descopere ceva anume acolo, bunăoară vreun lucru furat, ceea ce pe mulţi îi nedumerea, pe unii îi irita chiar, dar se găseau şi alţii care socoteau această ciudăţenie a doctorului taman ceea ce era, adică ciudăţenia unui „boier” din centru care iese seara la aer nu pe „corso”, ca toată lumea, ci pe uliţele mărginaşe, poate în căutarea vreunei cocote mai ieftine…

De aici începe povestea doctorului, deşi înainte de relatarea propriu-zisă e un fel de introducere – ca să mă pună în temă, crezând că eu nu ştiam despre plimbările lui, îmi explică pe scurt cum ieşea serile, mai ales după moartea motanului, care îl marcase destul de tare, în fine, nu vreau să insist, bănuiesc că v-a mai vorbit şi grefierul despre toate acestea – doctorul s-a oprit într-o seară pe strada Dreaptă, în faţa unei case care, menţionează el, avea înfăţişarea unui copil cu căciula trasă pe ochi. Altminteri era, ca toate celelalte, o casă de oameni sărmani, cu două ferestre mici, dar luminate intens, şi un acoperiş de şindrilă abrupt, ţuguiat, cu streşinile joase, pe care, dacă l-ar fi văzut domnul Şarl, ar fi spus că fusese

construit anume pentru a atrage forţa odică, neştiind însă şi în ce scop, căci proprietarul casei nu auzise nici de perpetuum mobile şi nu părea interesat nici de celelalte aplicaţii practice ale efectului de piramidă, singura lui preocupare fiind să hrănească cele cinci guri care îi cereau zilnic de mâncare, femeia şi patru copii, dintre care cel mai mare abia împlinise zece ani. Acest băietan mai mare, privind pe fereastră, l-a zărit pe doctor în dosul stâlpului de felinar şi i-a spus lui taică-său: – Tată, iar a venit!

— Cine a venit, mă? întrebă tatăl, privind şi el pe geam. Băiatul n-a mai răspuns, fiindcă nu mai era nevoie. Omul a ieşit afară, s-a apropiat de poartă, a întins gâtul peste gard arătându-şi pe jumătate faţa cenuşie, nebărbierită sau doar părând astfel, căci oricât s-ar bărbieri, oamenii ca el tot nebărbieriţi arată.

— Cauţi pe cineva? l-a întrebat pe doctor.

— Da, i-a răspuns doctorul, deşi nu căuta pe nimeni – şi vă rog să reţineţi această împrejurare foarte importantă pentru tot ce a urmat, căci dacă ar fi răspuns: nu, omul l-ar fi lăsat acolo în drum, dar el a răspuns: da, numai pentru a justifica în vreun fel faptul că stătuse nemişcat mai mult timp acolo, după stâlp, iar bărbatul şi stăpânul acelei case l-a invitat înăuntru, crezând că îl căuta pe el, având motive bine întemeiate să creadă astfel, motive ce se vor dovedi însă foarte curând greşit întrebuinţate. Căci, de îndată ce doctorul, dând curs invitaţiei, intră în casă, omul se încruntă nedumerit, amintindu-şi ceva ce în primul moment nu luase în seamă.

— Ai vorbit, sau mi s-a părut mie? întrebă.

— Da, răspunse doctorul, am vorbit.

— Înseamnă că nu eşti mut… şi pe deasupra, din câte îmi dau seama, nici orb nu eşti! Vezi?

— Văd, răspunse doctorul.

— Te-a trimis cineva la mine?

— Nu. Omul clătină nemulţumit din cap, ca unul căruia nu-i ieşiseră socotelile, dar pesemne că lui nu-i ieşeau niciodată socotelile, încât de voie sau de nevoie se

obişnuise cu asta. Întorcându-se apoi către femeia cu mâinile suflecate şi obrajii supţi, apărută nu se ştie când din cealaltă cameră, unde învârtise până atunci făcăleţul într-un ceaun cu mămăligă, mormăi ceva şi dădu a lehamite din mină.

— E gata mămăliga? o întrebă de parcă ar fi căutat ceartă.

— Acuşica, răspunse ea într-un mod neaşteptat de prietenos şi se întoarse sprintenă în bucătărie. Cei trei copii se îngrămădiseră în colţul dinspre fereastră al patului, subţiri şi palizi, şi îl priveau cu un fel de curiozitate lacomă pe musafir, aproape fără să clipească, numai fetiţa, ce părea să fie ca vârsta după băiatul cel mai mare, continua să-şi legene păpuşa, îngânând încet un cântec de leagăn, în colţul opus al patului, de lângă sobă, ca şi cum nu ar fi observat că în casă intrase un străin. Doctorul rămăsese deocamdată în picioare, în mijlocul încăperii, uşor dezorientat, stânjenit, timid, aşa cum i se întâmpla de obicei când avea de a face cu necunoscuţi.

— E adevărat că mănânci copii? îl întrebă dintr-odată băiatul care îl văzuse primul pe fereastră. Întrebarea îl zăpăci şi mai mult pe doctor, căci în anumite momente el se considera într-adevăr capabil de crime dintre cele mai oribile.

— Nu, nu... se grăbi să răspundă, ceea ce pe băiat, ca şi pe fraţii lui mai mici, păru să-i dezamăgească, la fel cum pe taică-său îl dezamăgise mai devreme faptul că doctorul nu era orb.

— Ia taci tu, măi obrăznicătură! interveni bărbatul, pe un ton ce se voia sever, dar nu putea ascunde un uşor amuzament, apoi, adresându-se doctorului, îl invită să se aşeze. Ei, dacă tot ai venit, stai pe scaunul ăsta, rămâi să mănânci cu noi.

Doctorul începu să înţeleagă ciudăţenia situaţiei abia după ce, aşezându-se la masa pe care o traseră în mijlocul camerei, ca să încapă cu toţii, în timp ce aşteptau ca femeia să răstoarne ceaunul cu mămăligă pe fundul de lemn, împărţind-o apoi repede cu un fir de aţă în mai multe

felii aburinde, şi să le toarne cu polonicul dintr-o oală mare ciorba de fasole cu urzici, asigurându-i mai ales pe copii că e tare bună, bărbatul îi vorbi despre celălalt musafir, pe care îl primiseră în urmă cu mai multe săptămâni. La fel ca doctorul, se oprise şi aştepta acolo, nu se ştie ce. Bărbatul îl găsise lângă poartă, pe când se întorcea de la muncă, mai târziu decât de obicei şi niţel afumat, după cum îi mărturisi doctorului, căci în ziua aceea primise leafa şi se oprise un pic la cârciumă, cu prietenii. Era mai tânăr decât doctorul, poate şi mai înalt, uscăţiv, îmbrăcat cu un fel de pelerină care îl apăra de ploaie, căci vremea era umedă şi ploua de mai multe zile. Îl întrebă pe cine aşteaptă acolo. Pe tine, răspunse acela. Atunci, hai înăuntru, să stăm de vorbă, îl poftise el, având pesemne chef de vorbă mai mult decât în zilele când venea acasă direct de la fabrică şi fără niciun ban în buzunar. Cumpărase şi doi peşti de la băcănie pe care, de îndată ce intră în casă, îi dădu femeii ca să-i pună la prăjit, în uralele victorioase ale copiilor. Se aşezase, tot aşa, pe un scăunel, iar în timp ce aşteptau ca femeia să termine de mestecat mămăliga şi să aducă peştele, băiatul cel mare îl întrebase, la fel: e adevărat că mănânci copii? Da, dar numai pe cei obraznici, răspunse el. Celălalt, mezinul, bătu bucuros din palme şi-i strigă lui frate-său, ca să-i facă în ciudă: o să te mănânce, o să te mănânce şi pe tine!...

Stătu cu ei la masă, dar mesteca încet, cu grijă, de fapt abia gustând câte puţin din cele ce i se puseseră dinainte. Când peştele şi mămăliga se terminară, mai repede decât s-ar fi aşteptat, tatăl, ca să-i consoleze în vreun fel pe copii, compuse pe loc o mică poezie: peşte, mămăliga prăpădeşte!

— Atunci, îi spuse doctorului, s-a întâmplat ceva cu totul neaşteptat. Băiatul a vorbit ca un om mare, fără să-l fi îndemnat cineva, şi nici nu m-aş fi aşteptat să se gândească la asta, s-a uitat la străin şi a vorbit pe un ton poruncitor, a spus nişte cuvinte nepotrivite pentru vârsta lui: dacă eşti Marele Brigand, fă să se înmulţească mămăliga! De unde auzise el de Marele Brigand, habar n-

am, dar aşa a spus, iar străinul nici măcar nu s-a supărat pentru îndrăzneala lui, ci dimpotrivă, i-a zâmbit cu înţelegere, dând din cap. Desigur că l-am certat pe băiat: ia taci, măi obrăznicătură, cine te-a pus să vorbeşti neîntrebat?... – dar, sincer să fiu, în acelaşi timp trăgeam cu coada ochiului la fundul de mămăligă, să văd dacă se înmulţeşte, şi tot continuam să vorbesc, lungeam vorba, ca să nu se observe că de fapt aşteptam şi eu să se întâmple ceva... deşi nu credeam propriu-zis că are să se întâmple... până când am tăcut, nu mai aveam ce spune, nu mai ştiam ce, şi s-a făcut linişte, ne uitam cu toţii la fundul de mămăligă, şi copiii, şi nevastă-mea, iar mie începuse să-mi fie frică. N-ai înmulţit-o, zise în cele din urmă băiatul. E în bucătărie, în ceaunul de pe plită, răspunse străinul. Atunci, fără să vreau, mă întorsei spre nevastă-mea, în aceeaşi clipă în care ea îşi întoarse privirea spre mine. Mi-era teamă să spun ceva, iar ea se temea să mă întrebe, dar în cele din urmă, când eu i-am încuviinţat lăsându-mi privirile în jos, se ridică încet şi porni spre bucătărie, mă gândeam că poate făcuse o mămăligă mai mare şi mai lăsase ceva deoparte, poate va pune apă în ceaun, să facă alta, ca să nu creadă omul acela că ne ţinem copiii flămânzi din cauza lui, mă gândeam la o mulţime de lucruri, când ea a intrat cu ceaunul şi a răsturnat mămăliga pe fund, nu ştiu cât să fi trecut, două sau trei minute, aş fi putut crede că eu adormisem între timp sau mi se întâmplase altceva şi ea avusese timp să facă încă o mămăligă, fără să-mi dau seama, dar după ce puse mămăliga pe masă, aduse şi o farfurie cu peşte prăjit, o aduse mai târziu, căci îi luă ceva timp până să-l prăjească, iar despre peşte ştiam sigur că nu mai avea de unde, fiindcă nu cumpărasem decât doi şi tocmai îi mâncaserăm puţin mai devreme... m-am gândit că el adusese peştele şi îl lăsase în bucătărie, iar ea îl găsise abia atunci, însă mămăliga fierbinte nu putea să o aducă, ar fi avut timp să se răcească.

N-aş putea spune că exact acestea sunt cuvintele folosite de doctor, deoarece după numai o primă lectură nu

puteam reţine totul cu suficientă precizie, şi de altfel nici n-am citit scrisoarea cu prea mare atenţie, propunându-mi să revin mai târziu asupra ei, lucru care din păcate nu s-a mai putut întâmpla, din motivele expuse la început, dar cam în acest fel povesteşte el, pentru a mă face să înţeleg de ce a trebuit să părăsească oraşul, după ce Anania, sau cum l-o fi chemat pe omul în casa căruia fusese în seara aceea, l-a confundat cu trimisul victimei, căci pentru noi, care nu credem în povestea Marelui Brigand, cu toate accesoriile ei folclorice, înmulţirea mămăligii şi celelalte, nu încape nicio îndoială că în realitate Anania a fost vizitat de victimă, care la plecare i-a cerut să-l găzduiască pe cel pe care i-l va trimite... În ce scop, cu ce însărcinări, nu putem şti. Să-l primeşti, căci prin tine va redobândi vederea – cuvintele spuse de victimă la plecare pot însemna că acela venea de undeva de la ţară, poate chiar din satul victimei, o rudă, să zicem, şi voia să meargă la consultaţie la vreun medic oculist din oraşul nostru. Sau o fi fost vorba despre Sădim?

Dar altceva aş vrea să remarc, un amănunt asupra căruia trebuie să mă opresc deoarece doctorul însuşi îi acordă o anumită importanţă în scrisoarea sa, chiar dacă teoria cu care îl susţine mi se pare destul de confuză, depăşind posibilităţile oricărei verificări profesionale şi obiective – el spune că înainte de a pleca, victima l-ar fi întrebat pe Anania dacă are nevoie de ceva, nu, mulţumesc, am tot ce-mi trebuie, i-a răspuns acesta, deşi ştim bine că era sărac lipit pământului şi cu cinci guri în casă, pe care abia dovedea să le hrănească, totuşi, celălalt a insistat: cere-mi ceva, orice, l-a îndemnat, moment în care Anania a stat puţin pe gânduri, socotind ce ar fi fost mai potrivit să ceară, şi în cele din urmă a cerut: fă să răsară soarele în fiecare dimineaţă, o cerere aparent fără noimă, comentează doctorul, căci soarele ar răsări oricum, şi fără să fi cerut Anania acest lucru, însă tot el adaugă – dar nu ştim până când! Pe de altă parte, a atribui răsăritul soarelui, adică ordinea cosmică statornicită o dată pentru

totdeauna, rugăminţii lui Anania, pare o îndrăzneală fără măsură şi cât se poate de caraghioasă, deşi noi nu ştim de ce răsare totuşi soarele în fiecare dimineaţă, iar cererea lui poate fi socotită cu egală îndreptăţire nu doar o probă de orgoliu, ci şi o încuviinţare a aceleiaşi ordini, o acceptare modestă a ei – dar, în fine, până aici să admitem că am înţeles, numai că doctorul adaugă o explicaţie cu totul neaşteptată, argumentând cu citate din nu ştiu ce filosof antic, cum că pentru a fi posibilă cunoaşterea, trebuie să existe suficiente elemente comune între cele două forme de existenţă, să existe o minimă asemănare între obiectul cunoscut şi cel care cunoaşte, căci ea se face tocmai prin cele ce au în comun cunoscutul şi cunoscătorul; astfel, la limită, dacă soarele nu ar fi sădit în noi înşine, nu l-am putea vedea nici pe cer – iar cererea lui Anania se raporta de fapt la ordinea statornicită asupra acestui soare din noi, pentru ca prin ea să ne împărtăşim de ordinea tuturor lucrurilor şi de lumina soarelui de pe cer.

Face această teorie fiindcă probabil că s-a simţit destul de prost când a trebuit să plece, nu ştia ce să-i ofere lui Anania, nu-şi putea permite să fie la fel de generos ca oaspetele dinaintea lui, dar în orice caz, i-a dat toţi banii pe care-i avea la el, rugându-l să cumpere încălţăminte pentru copii.

VERSO. Întors în catacomba lui.

Sădim reia lucrul, asistat de victimă, care pe atunci era un puşti de vreo treisprezece ani. Cu ajutorul lui, sau din pură întâmplare, Sădim obţine Aburul Verde)

De fapt, trebuie să vă previn, de aici încolo ne vom baza mai mult pe presupuneri, datele concrete de care dispunem fiind cu totul insuficiente sau neconcludente... Ceea ce, de fapt, am făcut şi până aici. Fiindcă probele, oricât de evidente, oricât de multe, până la urmă tot mint.

Părerea mea personală, de care puteţi sau nu ţine seama, mai bine nu, v-o spun doar aşa, în treacăt, părerea mea, domnule judecător de instrucţie, este că de fapt toţi martorii inventă şi fabulează, încât totul devine un joc de iluzii, ne aflăm într-un muzeu al fantasmagoriilor. Mă întreb, m-am întrebat adesea, de ce? Ce anume îi determină, îi obligă să trântească o minciună, când ar putea spune, ar fi cel puţin mai comod pentru ei, nu ştiu, n-am văzut, nu mă pricep, ar fi mai simplu şi pentru noi, cel puţin în aparenţă, dar nu, ei ţin cu tot dinadinsul să aibă un rol, mai degrabă ar prefera să-i suspectezi de crimă, decât să crezi că nu ştiu nimic şi n-au avut vreo legătură cu cele întâmplate... Toţi sunt la fel, înfloresc, inventează, îşi amintesc cele mai năstruşnice amănunte, bineînţeles inutile sau care ne trimit pe o pistă falsă, fac pe grozavii, aţi observat cu câtă plăcere, pe înţelepţii, chibzuiesc îndelung înainte de a trânti următoarea minciună gogonată, apoi mai dau şi sfaturi, de care fireşte sunt foarte încântaţi, indică metodele cele mai potrivite, procedeele cele mai ingenioase, n-ai decât să-i asculţi şi ai şi intrat în posesia adevărului, de fapt ei ştiu TOTUL – şi tocmai de aceea nu ne sunt de niciun folos. Şi tot din acelaşi motiv nici nu mă interesează prea mult, de exemplu, dacă agentul Mateuţ a notat exact ce i-au spus pretinşii colegi de şcoală şi consătenii victimei, sau a falsificat, la rândul său, depoziţiile acestora, nici măcar dacă cei ale căror depoziţii le citesc există realmente sau sunt doar nişte ficţiuni, după cum habar n-am dacă scrisorile descoperite de Xava sunt autentice sau le-a scris el însuşi, sau, pentru a merge până la capăt, dacă grefierul notează acum ce spun eu (am observat că uneori continuă să scrie încă multe minute după ce eu am terminat de vorbit), ori fabulează ca atunci când mă însoţea în subteranele de la „Prinţesa Împuţită”... Căci între timp am învăţat măcar atât: oameni diferiţi asociază imagini diferite şi au reacţii diferite la aceleaşi expresii verbale – şi reciproc. Reţineţi acest „şi reciproc”, e foarte important! Să ne mai mirăm că declaraţiile se bat cap în cap?

Memoria mea însăşi nu-i un martor de încredere, fiindcă am stocat acolo imagini, întâmplări, sentimente, emoţii, şi trebuie să scot cuvinte. Şi totuşi, vedeţi, suntem obligaţi de fiecare dată să admitem prezumţia de credibilitate, chiar dacă toate experienţele anterioare ne contrazic. Nu uit că avem de a face cu intermediari şi intermediari ai intermediarilor, fiecare scade sau adaugă ceva, ce, cât, dracu' ştie, dar din acest joc s-ar putea ivi grăuntele de adevăr: dacă întâmplător unul scade ceea ce altul a adăugat. Deci nu media, nicidecum, ci, iarăşi, întâmplarea, coincidenţa pe care, evident, nu poţi conta, nu le poţi programa, dar a căror eventualitate nici nu trebuie cu totul exclusă. Se prea poate ca tocmai afirmaţia de a cărei valoare mă îndoiesc cel mai mult să fie cea mai adevărată sau să conţină adevărul într-o formă mai puţin patentată, încât, prin recul, oricât de eronată ar fi o ipoteză, oricât de mult ar fantaza martorii sau intermediarii şi oricât de departe de adevăr ne-ar arunca o reconstituire, toate acestea sunt absolut necesare şi trebuie socotite, în primă instanţă, adevăruri indubitabile, căci, inversând termenii, oricât de precise şi detaliate ar fi depoziţiile martorilor, ele rămân tot aproximaţii care nu permit decât alte aproximări. Nu ne stă la îndemână decât o vagă, iluzorie posibilitate de a alege între mai multe erori, cu speranţa că eroarea premiată de noi ar putea fi eroarea unei alte erori şi ne-ar putea conduce astfel spre adevăr. Există o consolare în toate acestea: dacă omenirea s-ar fi ghidat, de-a lungul istoriei, exclusiv după raţiune, ar fi pierit de mult… Uneori îmi vine să cred că nici n-ar fi fost cine ştie ce pagubă.

Desigur, opinii personale, domnule judecător de instrucţie, dacă vreţi, le pot reformula altfel, oficial, pentru dosar. Cuvinte ca: principiu, mobil, inferenţă, fracţiune de adevăr, coerenţa faptelor etc. fac o mai bună impresie. Dar efectul lor va fi acelaşi: o ficţiune mai mult sau mai puţin convingătoare, iluzia unui destin, pe care domnul procuror o va accepta sau nu şi o va impune sau nu, la rândul său, juraţilor, pentru ca aceştia să o consacre prin vot drept

realitate, sau nu, treaba lor. Noi ne facem, ca să zic aşa, datoria şi furnizăm materia primă, elementele iniţiale ale seriei, ale acestui joc, râzând de cei care râd de omniscienţa noastră.

Vreau să spun că nimic nu ne împiedică, de exemplu, să-l vedem pe Sădim reîntors sau adus în catacomba lui, combinând iarăşi, amestecând, separând, distilând şi sublimând la nesfârşit, ajutat de puştiul care, deocamdată, nu înţelege nimic – chiar dacă se va găsi cineva, o fire suspicioasă şi cârcotaşa, un avocăţel ţâfnos şi chiţibuşar, mult prea convins de isteţimea lui şi animat de mari ambiţii de parvenire în carieră, care să ne întrebe: mă rog, de unde ştii dumneata, pe ce te bazezi, doar n-ai fost acolo, de faţă. Bineînţeles că n-am fost, dar ce importanţă are? Sunt acum! Desigur că, spunând toate acestea, am exagerat un pic, ba chiar mai mult; de fapt, am exagerat nepermis de mult, pentru a ajunge, prin această extremă, la cealaltă. Fiindcă tot ce am afirmat şi voi afirma, se bazează pe o serioasă documentare; aproape fiecare cuvânt şi în mod cert fiecare afirmaţie pot fi probate, ceea ce bineînţeles, iarăşi revin, nu garantează adevărul, dar măcar ne permite să aproximăm o convenţie de adevăr cât mai decentă.

Suntem deci perfect îndreptăţiţi să afirmăm, acoperiţi de probe redutabile, că Sădim a mai lucrat încă mulţi ani în beciul domnişoarei Orzan, asistat de victima care pe atunci, potrivit calculelor noastre, era un puşti de vreo treisprezece ani... Este tocmai hiatusul biografic la care m-am referit la început, anii rămaşi aparent fără acoperire, de la venirea victimei în oraş şi până la primele apariţii în grădina domnului Şarl, apoi la „Prinţesa Împuţită”. La început, puştiul venea numai o dată sau de două ori pe zi; probabil îi aducea cocoşatului pitic mâncarea trimisă de domnişoara Orzan, ce căzuse bolnavă la pat (de altfel, în scurt timp va şi muri) şi nu mai putea coborî ea însăşi la Sădim. Nu putem şti pe unde intra victima la bătrân, probabil că exista un traseu mai simplu

decât cel descoperit de Xava... Sădim îl va fi întrebat din când în când ce mai e pe afară, ce se mai petrece în lumea lor.

— Ce mai e în păcătoasa şi spurcata voastră lume, hai? ia spune-mi! Iar puştiul îi va fi povestit tot ce auzise de la domnişoara Orzan; că oraşul se mai linîştise, da, fiindcă oraşul îl credea mort pe cocoşatul pitic, unii aveau poate şi mici, neînsemnate remuşcări, îşi vor fi amintit că Sădim le făcuse şi bine cândva. Acum, după ce-l uciseseră, se puteau înduioşa un pic, nu? îşi puteau permite câteva clipe de sentimentalism. Un nefericit, bietul de el!... Un damnat şi un nefericit care n-a fost în stare să-şi întrebuinţeze extraordinarele sale însuşiri într-un scop nobil, măreţ, uman, sau cel puţin moral... Gata, l-au iertat! L-au iertat pentru a-l uita. Ce bine, ce minunat lucru să ierţi!... Ce piatră grea ţi se ia de pe inimă!... Dimpotrivă, atunci când faci o măgărie cuiva care nu merita asta, vezi în răul pe care i-l faci un nou motiv de a-l urî, cauţi în însuşi răul acela o justificare... Dar Sădim nu fusese nici pe departe un inocent şi tocmai de aceea le venea atât de uşor să-l ierte, şi de aceea acum aproape că îl iubeau – desigur cu condiţia să-l ştie mort. Îi va fi spus puştiul toate acestea? Va fi înţeles el atunci ce se întâmplase?... Tot ce ştia, aflase de la domnişoara Orzan-cea-bătrână, căci altminteri n-avea voie să iasă din curte şi nici să se joace cu alţi copii sau să stea de vorbă cu oameni de pe stradă, domnişoara Orzan temându-se ca nu cumva în vreuna din aceste ocazii el să scape vreo vorbă despre Sădim, destăinuindu-le că e în viaţă. De aceea îl ţinea mai mult închis, mereu pe lângă ea, îl ascundea de lume aşa cum îl ascunsese şi pe cocoşatul pitic şi cum ea însăşi trăia ascunsă – casa a arătat dintotdeauna aşa cum arată şi astăzi, adică aşa cum arată o casă nelocuită. De altfel, copilul nici nu avea pretenţii prea mari şi poate că nici nu ştia că ar avea dreptul de a ieşi în oraş (dar oare ştia că locuieşte într-un oraş?...), de a zburda prin curte sau de a se juca pe maidan împreună cu alţi copii. Să nu uităm că e un biet copil venit de la ţară; maică-sa a murit la puţin

timp după ce l-a născut; tatăl său vitreg s-a lansat în comerţul angro cu coloniale, e mereu plecat. Deci copilul, puştiul, se simte relativ bine aici, în hruba lui Sădim, unde descoperă o lume cu totul nouă şi misterioasă, îi place şi stă uneori ore întregi, aşezat mai deoparte, ca să nu încurce, pe o băncuţă de lemn, de unde îl urmăreşte pe bătrân umblând încolo şi încoace, mormăind, boscorodind, certând, implorând şi blestemând printre baloane de sticlă şi pahare cu forme stranii, creuzete, mojare, refrigerenţi în care gâlgâie lichide viu colorate, pipete şi eprubete agăţate de stative metalice, spirtiere din care ţi. şnesc flăcări albăstrui şi pe ale căror grătare fierb coloizi vâscoşi, cu miros greu, toate acestea aşezate pe măsuţe joase, pe potriva piticului, un moşneag aspru, lăţos, nebărbierit, cu sprâncenele groase aproape acoperindu-i ochii, o arătare hida şi fioroasă, cu privirea bănuitoare şi rea, un satir îmbrăcat în nişte zdrenţe pătate de uleiuri şi vopsele neplăcute la miros, care tuşeşte des şi scuipă pe jos o flegmă galbenă, aproape verzuie, gelatinoasă... S-a speriat la început, prima oară a plâns. A alergat în braţele domnişoarei Orzan: nu mă mai duc niciodată acolo, să nu mă mai trimiţi!... Şi totuşi, a venit şi a doua oară. Desigur, la insistenţele ei, dar minat şi de curiozitatea aceea care îi determină pe anumiţi copii să apese cu palma pe plita încinsă... Ştiind cât de tare îl speriase figura sinistră a bătrânului, ne-am putea mira aflând că a treia oară nici nu s-a mai lăsat rugat prea mult... Sădim nu i s-a mai părut atât de de urât, iar privirea lui nu l-a mai speriat ca altă dată. Asta încă nu înseamnă că nu se temea de el. Poate că tocmai teama îl aducea acolo, bunăoară teama de ce s-ar putea întâmpla dacă n-ar mai veni, sau teama aceea care se transformă treptat în admiraţie, sau chiar teama ca atare, fiorul ei, dorinţa, nevoia de a se teme, de a simţi iarăşi ca pe un mister propriu amestecul acela de curiozitate şi teamă evlavioasă, bucuria primejdioasă de a asista încă o dată la spectacolul bizar şi grotesc al cocoşatului printre retortele şi balonaşele cu licori, săruri, esenţe, infuzii şi tincturi care-şi reflectau culorile prin

lumina rece a spirtierelor în mulţimea de oglinzi ce căptuşeau pereţii creând un fel de abis, în care lucrurile sunt supte, înghiţite şi desfiinţate de propria lor multiplicitate... După un timp, o săptămână, două, o lună, moşneagul pitic şi cocoşat, cu ochii aproape acoperiţi de sprâncenele stufoase, morocănos şi ţâfnos, boscorodind mai tot timpul de unul singur cuvinte necunoscute ce iscau un fel de cântec parcă şi altă dată auzit, răscolind în suflet simţăminte contradictorii, trezind dorinţe nelămurite şi un fel de extaz mut, neputincios, ce se repeta apoi în vise fără imagini, deci, ca să revin, arătarea de care se speriase atât de tare prima oară nu mai părea chiar înspăimântătoare, felul lui de a umbla cu băgare de seamă prin labirintul acela de sticlă şi porţelan avea, dobândise parcă un aer mai domestic, o urmă de tandreţe se putea întrezări în mişcarea mâinilor printre cutiuţele de argint din care lua cu linguriţa şi punea pe talerul unei balanţe o pudră roşie, sau galbenă, sau neagră, pentru a o adăuga apoi celorlalte, în vase ovoidale veşnic acoperite, sau în altfel de blide pe care uneori chiar le mângâia şi cărora le vorbea ca unor copii nu tocmai ascultători, după cum certa cu voce moale şi indulgentă limbile flăcărilor verzui ce ţâşneau din când în când din alambicul altminteri docil, ameninţându-le cu, sau numai amintindu-l, nu ştiu ce Atribute, invocând Numere, Planete şi Spirite ale aerului, chemând pe nume Corbul Negru şi Leul Verde spre a-i îndemna la împreunare, mizând pe puterea de atracţie sau repulsie exercitată de anumite sunete, de intonaţia şi fluxul vital care le însoţeşte sau pe care ele îl creează... Când obosea, se întindea pe un pătuţ de scânduri, fără saltea şi acoperit doar cu un lăicer, închidea ochii, respira greu şi îşi apăsa mâna pe piept într-un anumit loc, rămânea aşa câteva minute, apoi se ridica odihnit şi îşi relua, cu şi mai multă râvnă, lucrul. Dar alteori, când proporţiile nu-i ieşeau, iar pricina afinităţilor şi dezacordurilor îi scăpa, când hieroglifele înscrise în inima acelor substanţe îşi închideau încă şi mai mult în sine semnele ce ar fi trebuit să-l călăuzească, lăsându-l singur

cu neputinţa lui, în imensul pustiu cu care ea te înconjoară, sau dacă vreţi, între pereţii ei strâmţi şi opaci, atunci izbucnea furios iar ura îi schimonosea încă şi mai mult chipul, începea să blesteme şi să ameninţe, făgăduia că va ajunge stăpânul lumii care îl renegase, numele lui va fi pe buzele tuturor, pronunţat cu teamă şi pietate, spaimă şi supunere va aduce domnia puterii lui, cugetul său va cotrobăi în cugetele, inimile şi visele oamenilor, aflându-le până şi cele mai ascunse gânduri sau intenţii de a gândi, ei vor implora cu disperare şi umilinţă numele lui, îl vor proslăvi în cor şi îl vor urma în toate capriciile şi nebuniile puterii sale, străduindu-se să-i ofere noi şi noi dovezi de iubire, în vreme ce el îi va potopi cu plăgile mizeriei şi foametei, trimiţându-le drept răsplată a iubirii lor prefăcute ploşniţele, păduchii, râia şi lăcustele, învrăjbindu-i între ei, punându-i să se sfâşie unii pe alţii…

În timp ce profera toate aceste ameninţări, Sădim se zvârcolea ca un epileptic, scrâşnea din dinţi, căutând cu mâinile pe tot trupul locul prin care să pătrundă înăuntru şi să apuce fierul acela înroşit ce-i sfârâia în viscere, în piept şi în creier, aşa cum alteori apuca tot ce-i venea la îndemână, răsturna, arunca, spărgea, împrăştia, călca în picioare, până cădea epuizat şi deznădăjduit şi începea să plângă încet, scâncind şi smiorcăindu-se ca un copil care a obosit plângând şi totuşi ar vrea să mai plângă, fiindcă n-a obţinut ce dorea. Poate într-un astfel de moment, băiatul s-a apropiat de el, vrând să-l îmbuneze, să-l liniştească, să-l ajute, să-l împace, nu ştim, şi l-a atins, i-a atins hainele vechi mirosind a putregai, a spirt, a urină, a fum şi a şoarece ud, poate că nici nu l-a atins, ci numai s-a apropiat şi l-a privit cu milă, poate nici cu milă, l-a privit cu ochii lui calmi aşa cum ar fi privit un câine otrăvit care se zbate cu ultimele puteri, înainte de a-şi da sufletul, s-a tot zvârcolit făcând spume la gură şi scheunând jalnic şi deodată se opreşte, nu mai face nicio mişcare, şi vezi oglindindu-i-se în ochi o adâncă înţelegere a stării lui… Cu oarecare curiozitate, atât. La drept vorbind, au copiii sentimente adevărate? Dar să lăsăm asta.

Într-un asemenea moment – când anume, nu ştim cu exactitate – Sădim l-a descoperit pe băiat. Desigur că şi până atunci îl văzuse, poate i se adresase în câteva rânduri, cu vorbele lui repezite şi duşmănoase, când copilul îi aducea hrană, apă şi ce mai trimitea domnişoara Orzan-cea-bătrână, dar abia târziu de tot gândul încolţi în mintea cocoşatului, poate tocmai fiindcă simţea că i se apropie sfârşitul, un biet gând, vag de tot, numai atât cât să nu spui că, uite, în clipa asta nu mă gândesc la nimic. Aşa nenorocit, sfărâmat, sleit de puteri cum era, după ce se dăduse cu capul de măsuţele din marmură şi scurmase în ţarina urlând şi grohăind şi făcând spume la gură, plin de pământ şi de bale, cu pielea jupuită şi arsă de acizii pe care-i împrăştiase spărgând flacoanele şi baloanele care pe unde se aflaseră, zgâriat, murdar, răsuflând din greu, zâmbi deodată băiatului, zâmbi urât, fiindcă tot ce făcea era urât, dar zâmbi, iar copilul, nepregătit să-l vadă astfel – pesemne că zâmbetul îl făcea pe Sădim încă mai sinistru şi mai ameninţător – se retrase câţiva paşi, lovi şi răsturnă nişte sticle care căzură lăsând să curgă din ele licorile acelea, şi licorile se prelinseră unele către altele, mânate de poruncile cine ştie căror forţe şi legi, se împreunară iscând o flacără de aur care îi lumină preţ de câteva clipe, sau numai un abur, poate Aburul Verde însuşi îi învălui în acele clipe şi se destrămă apoi, în timp ce, încremeniţi de uimire, ei îi mai căutau cu privirea urma în aer, aşa cum cugetul caută zadarnic în urma unei intuiţii fulgerătoare care atinge pentru o clipă şi face să vibreze adevărul cel mai ascuns al lucrurilor, pentru ca apoi ecoul acelei vibraţii pierzându-se, totul să redevină anost, dezordonat şi de neînţeles, vicleană amăgire din care spiritul se întoarce ostenit şi dezgustat de sine, fără alt câştig decât un plus de resemnare...

Băiatul nu înţelegea decât cel mult că se produsese ceva neaşteptat şi miraculos – şi poate se miră că Sădim nu-l ceartă pentru stricăciunile provocate de neatenţia şi neîndemânarea sa. Dar bătrânul, încă sub puterea vrăjii, care continua, deşi arătarea ce o provocase trecuse, se

destrămase şi se pierduse, nu se putea încă mişca şi nu îndrăznea să încerce a vorbi, temându-se că ar fi descoperit astfel că muţise, ori că fulgerul acela îi va fi paralizat vreun mădular. Ştia prea bine că substanţele care îi dăruiseră, doar pentru câteva clipe, Himera mai fuseseră combinate de nenumărate ori, fără a produce însă decât alte lichide cenuşii, vâscoase şi mirosind a urină. Atunci?... Care era secretul?... Ce însuşiri misterioase sălăşluiau în trupul firav al băiatului, ce puteri, atât de sigure şi calme încât, pe lângă ele, toată ştiinţa şi puterea lui Sădim se dovedeau biete scamatorii de iarmaroc?... Ca şi cum ar fi inspirat din aburul sau flacăra aceea – îl vor fi atins câţiva atomi ai ei, i se vor fi furişat în suflet luminându-i-l cu licărul lor şi încălzindu-i-l – totul i se limpezi dintr-odată în minte, confuzia, neputinţa şi ignoranţa care-i împâcliseră până atunci cugetul şi voinţa se risipiră uşor şi firesc cum ceaţa greoaie deasupra bălţii, odată cu răsăritul soarelui în dimineaţa senină de vară, devine străvezie, apoi se rarefiază şi se face aer curat şi pur, îmbogăţit de miresmele câmpiei şi deşteptând în suflet o bucurie domoală, tihnită. Se urni din locul unde căzuse, întinse mâna şi mângâie băiatul pe obraz.

— Să nu te temi de mine, băiatule, îi spuse cu durere şi bucurie, simţind în aceste câteva cuvinte eroarea întregii sale vieţi. Să nu te temi de mine... Nu sunt un om rău. Numai că am dat prea mult din bunătatea mea, fără a primi nimic în schimb... Te voi învăţa şi vom face lucruri minunate împreună, dacă vei fi silitor. Vrei?

Iar băiatul aprobă fără a rosti vreun cuvânt, doar înclinând cuminte capul.

VERSO. „Scrisoarea din cafenea”, atribuită victimei, cu unele precizări simbolice privind iniţierea în secretele

Nunţii sau Marii Opere. Autenticitatea scrisorii este însă discutabilă. Însăşi relatarea comisarului pare să fie contrafăcută. Originalul tahigramei

acestei audienţe nu a fost găsit în arhive, iar copia reprodusă aici pare să nu fi fost scrisă de mina grefierului Luca.)

— VEDEŢI, VORBESC DE PARCĂ AŞ FI FOST ACOLO, de faţă, sau ascuns într-un ungher al beciului despre care nici nu ştiu sigur unde se află şi dacă există cu adevărat, ba mai mult, uneori vorbesc despre gândurile lor, le descriu fără niciun fel de remuşcări stările şi sentimentele, fără a avea nicio clipită senzaţia că mint, deşi sunt, în acelaşi timp, conştient că se prea poate să fi fost cu totul altfel decât spun eu... – sau să nu fi fost nimic. Mi se pare însă că adevărul nu poate fi decât acesta şi cred în el cu toată sinceritatea, fiindcă e adevărul sentimentului meu. Probabil că la fel li se întâmpla şi celorlalţi, martorilor, agenţilor, inspectorilor şi tuturor celor cărora li se cer informaţii ori depoziţii: în momentul când vor să răspundă la cea mai simplă întrebare, îşi amintesc dintr-odată tot felul de lucruri care au zăcut ani de zile în ei şi despre care n-au avut ocazia să vorbească, o mulţime de răspunsuri la întrebări pe care nimeni n-a avut timpul sau curiozitatea, până atunci, să le formuleze. Am întâlnit oameni care, cu ocazia acestei anchete, au fost pentru prima oară întrebaţi şi li s-a cerut părerea personală într-o problemă atât de importantă... Mai e de mirare că încep prin a-şi povesti copilăria, necazurile de care s-au izbit în viaţă, nenorocul ce i-a urmărit cu înverşunare, luptele duse cu tot felul de adversari reali sau închipuiţi?... E un mod de a se apăra, o încercare de a învinge realitatea nu prin negare, ci prin completarea până la deplina ei subordonare unor criterii subiective; o tentativă de a-i impune noi raporturi, mai raţionale, de a o ordona şi ierarhiza. Vă întrebaţi poate de ce, la rândul meu, simt mereu nevoia să explic, dacă nu cumva e şi acesta un mod de a fabula. Dar nici nu s-ar putea altfel! Încerc din când în când să-mi alung îndoiala, să mă justific prevenind eventualele obiecţii, analizând şi repetând fiecare posibilă eroare, diminuându-i prin repetiţie

importanţa, pentru a o legitima şi, în cele din urmă, a o asimila drept justă. Căci în ochii mulţimii nu adevărul contează, ci justa eroare. În această privinţă, istoria e plină de învăţăminte. Singurele ei momente de adevăr sunt momentele de cumpănă, revoluţiile, războaiele nimicitoare şi răscoalele, între care puterea aparţine unor şmecher: cine minte mai convingător, acela e crezut.

Dar eu, când afirm, de exemplu, că uneori, în nopţile cu lună nouă, Sădim ieşea din ascunzătoarea lui, însoţit de băiat, şi culegeau împreună anumite ierburi, pe care Sădim le recunoştea după miros şi le ghicea pipăindu-le tulpinile sau frunzele, nu numai că nu ştiu dacă acest lucru este adevărat, dar dacă nu e adevărat, nici măcar nu ştiu cine minte; eu, fiindcă afirm acum aceasta, cel care mi-a spus, cel de la care el a aflat, grefierul care o scrie, sau cel care, citind, va crede?... Atât de mulţi contribuie la o minciună, încât ea devine bun public, proprietate comună, iar convingerea cu care toţi o credem o transformă, fie şi măcar parţial, în adevăr. Exagerez, desigur.

Cert e că victima a intrat, la un moment dat, în contact cu Sădim cocoşatul pitic, iar când spun asta mă bazez pe scrisorile recuperate de agentul Xava, cum ar fi aceasta, denumită convenţional, veţi vedea de ce, Scrisoarea din cafenea. În privinţa datării ei, încă nu am putut ajunge la o concluzie, căci din context rezultă că ar fi fost scrisă la cafeneaua „Bon-Bon”, dar aceasta a fost înfiinţată abia după incendiul mistuitor de la „Prinţesa Împuţită”, în împrejurările cunoscute, şi de fapt chiar pe ruinele vechiului local.

Scrie victima: „Precum ţi-am promis, pierdut sunt într-una din cafenelele lumii. Stau pe apărătoarea sau masca – zi-i cum vrei – unui calorifer rece, dinaintea mea e o măsuţă scundă, incomodă, sub care nu reuşesc să-mi bag genunchii, năpădită de pahare, sticle şi ceşti goale, toate amirosind discret a urină şi bălegar... Chiar în timp ce scriam cuvântul bălegar, a venit chelneriţa, o tipă autoritară, a trecut pe lângă mine fără să-mi acorde atenţie, eu am îngăimat slab ceva ce probabil ea nici n-a

auzit, doar ştii, am o dicţie execrabilă, mai ales când trebuie să cer; aşadar a plecat. Mă pot gândi în pace la tine şi se întâmplă această ciudăţenie: mă gândesc la tine, totuşi constat că ea e încă tânără, are un fund lat, plin, promiţător – îl văd şi acum, când ea se tot fâţâie pe lângă bar – apetisant, în primă instanţă, aşa acoperit cu halatul acela galben, niţel murdar, niţel boţit, strâns pe trup şi împodobit cu dublul-laţ al cordonului, cum e. Cârciuma – unul din locurile în care toate femeile sunt frumoase.

Sunt trist, draga mea, ca zeul Moţ cel veşnic trist, şi îmi place. În timp ce trag din ţigară şi fumul îmi intră niţel în ochi, provocându-mi oarecare usturime şi lăcrimare, îmi dau seama că sunt într-o pasă cât se poate de proastă, aş putea izbucni în orice clipă în hohote de plâns, şi asta îmi dă nu ştiu cum o mică satisfacţie, zău! În jurul meu, alte feţe posace, palide, vineţii, istovite de muncă şi de griji, melancolic aplecate asupra sticlelor, paharelor, ceştilor, scrumierelor sau meselor goale, toate reci şi necomunicative, de la care oamenii aceştia ursuzi, răi şi urâţi – sau de o frumuseţe pe care n-ai putea-o înţelege prea uşor, căci e vorba de frumuseţea tristeţii şi resemnării – par să aştepte totuşi anumite semne care nu mai vin. Privindu-i, am sentimentul că aparţin cu totul poporului amărât al acestei cafenele mizerabile, neîncălzită decât de fumul ţigărilor şi, pe deasupra, cu nişte preţuri destul de pipărate, că ne leagă nu ştiu ce pe toţi, o solidaritate profundă şi necondiţionată, transcendentală, deşi ne suportăm atât de indiferenţi prezenţa, deşi suntem atât de indiferenţi unii altora. Dacă, de exemplu, cineva i-ar da cu o sticlă goală sau plină în cap individului care tocmai s-a aşezat la masa mea, faptul nu m-ar impresiona câtuşi de puţin, probabil aş continua să-mi sorb liniştit cafeaua, dacă mi-ar aduce-o până atunci chelneriţa cu fundul lat, sau să trag din ţigară, dacă nu mi-ar aduce cafeaua, frecându-mi din când în când ochii, fiindcă mă usturǎ din cauza fumului. Dar asta nu are a face cu marea noastră solidaritate. Ea există dincolo de contingent, dincolo de noi şi poate chiar mai puternică în

lipsa noastră.

De fapt, mie îmi plac cârciumile pustii, la ora aceea încă somnolentă şi nedumerită a dimineţii, mai scrie victima, când ţi-e milă parcă să intri în ele, simţi că ai săvârşi o impietate şi un mic viol. E trist, e indecent şi e scârbos să fii atât de beţiv încât să intri în local imediat după ce s-a deschis şi să ceri băutură… Acum însă e ora prânzului, e un aer înecăcios, împâslit de fum de ţigară, o forfotă lânoasă de trupuri, undeva în fundul sălii văd conturul părelnic al barmanului tăind felii de lămâie şi punându-le pe buza paharelor, întorcându-se să vândă un pachet de ţigări, turnând în ibric apă pentru cafele, apoi întinzând unuia un ţoi, tocmai când tipa cu fundul lat a adus cafeaua şi mi-a lăsat-o ca din neatenţie pe masă, trecând în mare viteză la celelalte treburi ale ei. Deci m-a auzit, deşi vorbisem aproape în şoaptă! Sau oricum ştia! Tipul de vis-à-vis îşi bea încet, resemnat limonada, fiindcă el nu bea niciodată altceva, o suge cu un pai din pahar şi o ţine mult în gură, ca şi cum i-ar căuta gustul. Nu ne cunoaştem. Şi totuşi, într-o zi am discutat cu el lucruri foarte importante, inclusiv despre nemurire.

— Domnul meu, iată cum stau lucrurile, mi-a zis. Am învăţat de-a lungul anilor tot felul de inepţii şi bazaconii denumite, de cei care mă obligau la asta, ştiinţă, dar nu am devenit nici mai înţelept şi nici mai fericit. De altfel, le-am şi uitat destul de repede. Multă vreme am crezut că e suficient să-mi dovedesc capacităţile într-un domeniu oarecare pentru a obţine, dacă nu împlinirea tuturor visurilor şi iluziilor din care îmi nutrisem tinereţea, măcar un trai lipsit de griji şi oarecare stimă din partea concetăţenilor. Învăţam cu râvnă, munceam cât puteam şi căutam să fiu pe placul celor de care ar fi depins viitorul meu. Socotind că e suficient să fii onest şi să-ţi urmezi cu fermitate principiile pentru a câştiga încrederea semenilor şi faima unui om de bună-credinţă, într-un elan de generozitate, mi-am sacrificat adesea interesul personal în favoarea unor secături care au profitat din plin de naivitatea mea pentru a mă discredita, a mi-o lua înainte şi

a-mi da cu tifla, lăudându-se mai apoi cu succesul lor în viaţă. Cât despre mine, oricât au încercat să mă ajute, să mă aducă în rând cu oamenii, n-au reuşit, izbindu-se de fiecare dată de îndărătnicia şi prostia mea, ziceau. Treptat mi-au mai descoperit încă multe alte metehne, scoţându-mă în cele din urmă de leneş, neisprăvit şi lipsit de caracter. Da, domnul meu, caracterul e ceva a cărui posesiune o demonstrează mai uşor cei care nu-l au. De vreme ce lumea acceptă cu atâta uşurinţă minciuna – preferabilă fiindcă e, vezi bine, constructivă şi optimistă – drept regulă eficientă de convieţuire şi i se supune fără condiţii, ba chiar cu oarecare uşurare şi voioşie, am încheiat prin a vedea în toate eforturile de a impune adevărul o jalnică parodie, inutilă, subversivă şi în fond tragică. Incapacitatea mea de a minţi s-a dovedit o infirmitate blestemată. Toate celelalte decurg în mod logic de aici. Femeile pe care le-am dorit nu m-au acceptat, tocmai fiindcă încercam să văd în ele nişte fiinţe superioare. Am sfârşit prin a mă resemna şi m-am însurat. Nevastă-mea e cea mai proastă şi mai pisăloagă făptură de pe faţa pământului, destul de urâtă pentru a nu atrage nimănui atenţia şi fără a se pricepe câtuşi de puţin să gătească. Am doi copii leneşi, lacomi, urâţi şi imbecili. Trăiesc strâmtorat şi uneori chiar în mizerie, deşi muncesc pe brânci de dimineaţă până seara. Mâncarea mea nu are gust. Vinul îmi dă dureri de cap şi mă face să vomit după al doilea pahar. Parfumul oricărei flori mi se pare greţos şi vulgar. Toate primăverile îmi oferă acelaşi decor de operetă pe gustul soldaţilor şi servitoarelor. În privirile celei mai frumoase femei citesc fie stupiditate, fie cupiditate. Orice haină aş îmbrăca, stă strâmb pe mine şi mă face caraghios; am un fizic debil, antipatic, mâinile prea subţiri, nasul prea mare şi ascuţit, dinţii strâmbi, încălecaţi. E de-ajuns să se uite cineva la mine şi îi piere pofta de viaţă. Nu ştiu să cer fără a indispune şi nu ştiu să dăruiesc fără a jigni. Dacă intru undeva, se face tăcere, iar cei de acolo se privesc stingheriţi. Veselia altora mă enervează, succesul mă deprimă, fericirea mă revoltă. Toţi

sunt altruişti, toţi îmi vor binele, deşi nu le-am făcut nimic. La rândul meu, sunt prietenos, amabil, săritor, dar uneori mi-aş ucide copiii care zbiară sub fereastră şi nu mă lasă să mă odihnesc. Pe lângă toate acestea, mă mai doare, taman acum, şi o ureche. De altfel, mereu mă doare câte ceva, iar doctorii îmi prescriu mereu tratamente greşite. Aşa că, despre nemurire, ce pot să-ţi spun?... Ar fi o chestie. Ca problemă pur teoretică, m-ar interesa.

Aici s-a oprit, fiindcă în local intrase femeia în doliu.

Din alte scrisori, reiese că femeia în doliu apare întotdeauna înaintea unui moment decisiv şi, pentru noi, cam obscur. Femeia în doliu, scrie victima în altă parte, se apropie, mă priveşte îndelung, apoi îmi ia mâna şi mi-o mângâie, în timp ce din ochii ei negri încep să curgă lacrimi. Numai ochii plâng, restul chipului păstrând o lumină calmă şi senină. Traversăm împreună coridoare lungi şi joase, întortocheate, căptuşite cu oglinzi în care noi doi devenim o imensă mulţime învălmăşindu-se spre un punct din chiar centrul ei, dar imposibil de atins, străbatem tuneluri fără capăt întretăindu-se la nesfârşit, urcăm şi coborâm trepte, cotim de nenumărate ori pe sub bolţi pe care se văd alte sute şi mii de bărbaţi şi femei urcând sau coborând, unii ne urmează, iar alţii ne taie calea, până când întreg acest spaţiu se roteşte în jurul unei axe nevăzute, se micşorează şi dispare ca supt de o cauză internă, de eterul sau neantul ascunse până atunci în sine...

Atunci ştiu că am ajuns. Sunt cu toţii adunaţi în jurul mesei lungi, la al cărei capăt Maestrul răsfoieşte preocupat un caiet gros şi atât de vechi încât foile lui scorţoase pârâie ca nişte scânduri. Se certau, dar în momentul intrării mele au tăcut.

— Ai învăţat totul până aici? mă întreabă.

— Da, răspund. Şi atunci, ca nişte păpuşi brusc animate, ei se reped asupra mea cu întrebări.

— Ce este dorinţa? întreabă cu bucurie răutăcioasă Boerhaave. „Toate creaturile doresc naşterea unora asemenea lor. Intenţia naturii este de a produce ultimul

grad de perfecţiune al operei sale...”

— Ce culoare are? mă întrerupe von Helmont.

„Reuneşte toate culorile. Este albă, roşie, galbenă, albastră şi verde”.

— Ce însuşiri are? gâjâie bătrânul Geber.

„Schimbă metalele în aur sau argint, vindecă bolile, prelungeşte viaţa dincolo de hotarele ei fireşti, aduce celui care o posedă înţelepciune şi virtute, purifică sufletul, schimbă răul în bine”.

— Ce-i stă împotrivă?

„Boala de a nu fi aur a metalelor”.

— Spune-mi Planetele! porunceşte Paracelsus.

„Saturn e Plumbul, Jupiter e Sulful, Marte e Pirita, Soarele e Aurul, Luna e Sticla”.

— Repetă după mine şi învaţă! strigă deodată Maestrul, acoperind cu vocea sa celelalte voci care continuă să murmure şi să comenteze. „Este adevărul fără minciună, este adevărul cu adevărat foarte adevărat” Învaţă: „cel ce este jos este ca şi cel ce este sus, iar cel ce este sus este ca şi cel ce este jos. Toate lucrurile vin din unul şi merg către unul, prin adaptare”. Învaţă: „Soarele este tatăl, Luna este mama, vântul o poartă cu iuţeala sa, pământul este hrana sa, Thelema întregii lumi este aici”. Învaţă: „vei separa pământul de foc, eterul de substanţa greoaie, vei avea prin acest mijloc gloria lumii şi toate forţele ţi se vor supune” Învaţă: „aceasta este forţa tuturor forţelor, căci ea învinge şi ceea ce este eter şi ceea ce este substanţă”. Învaţă: „vei fi discret şi tăcut; vei trăi departe de oameni, într-o casă părăsită, în care vei avea două trei obiecte destinate exclusiv operaţiilor tale; vei alege timpul şi ora lucrului tău; vei fi pios, asiduu şi perseverent; vei executa după toate regulile artei, în posturi, sacrificii şi purificări, triturarea, sublimarea, fixarea, calcinarea, dizolvarea, distilarea şi coagularea; nu te vei servi decât de vase de sticlă sau de lut”.

Elie, nu uita, tu eşti Elie Artistul, cel care vine după o mie de ani, tu eşti cel destinat să restabilească prin Artă cel mai bun stat al lucrurilor, înainte ca sfârşitul lumii să

fie sortit, tu ai în gradul suprem pietatea şi înţelepciunea, tu cunoşti cel mai bine ce se petrece în locul unde te afli şi în restul lumii, tu nu ai nici foame, nici sete, nici bătrâneţe şi nici boli, tu poţi forţa demonii şi spiritele să te slujească, tu eşti invizibil şi vizibil, după cum vrei, tu ai găsit o nouă limbă pentru a exprima natura tuturor lucrurilor şi o nouă putere pentru a despărţi Soarele de umbra sa. Înalţă-te deasupra oricărei înălţimi, coboară-te dedesubtul oricărei adâncimi, strânge în tine senzaţiile lucrurilor create, ale Apei, ale Focului, ale Uscatului şi ale Umezelii. Vei obţine semina rerum, apoi Homunculus, apoi Chih iarba fericită – şi astfel cercul se închide. În ziua când hrana ta vei fi tu însuţi, fără ca devorându-te să te termini vreodată, te vei produce pe tine însuţi şi îţi vei fi suficient ţie însuţi, iar atunci suferinţa va fi egala plăcerii. Ia aminte! Aceasta este puterea pe care ţi-am menit-o! Ea va fi atât de cuprinzătoare încât îşi va prisosi şi nu se va întrebuinţa pentru a nu se degrada. De aici încolo, dacă vrei să continui, va trebui să i te subordonezi, să te retragi, să te ascunzi şi să renunţi la tot ce te-ar putea stânjeni la obţinerea ei, ştiind că ceea ce vei obţine nu-ţi va folosi şi că există chiar riscul să nu obţii nimic – suprema nobleţe a celui care se dedică unei cauze pierdute. Astfel cercul se închide, jocul se va sfârşi, fiinţa şi sufletul tău nu vor mai fi ale tale. Aceasta e puterea supremă a iubirii, care nu prin forţă, ci prin slăbiciune învinge. Intangibilă, invulnerabilă, nutrindu-se din sine, încât răutatea, invidia şi loviturile becisnice şi celelalte zădărnicii ale oamenilor nu o pot zdruncina. Ei mint fiindcă se tem, trăiesc unii împotriva altora, se chinuie unii pe alţii în jocuri cu câştig şi pierdere, trudesc generaţie după generaţie fără a-şi sătura vreodată ochiul de privire şi urechea de auzire, se iubesc, se urăsc şi se ucid fiind slabi şi supuşi durerii. Te vor urî, te vor pizmui, te vor batjocori, te vor înşela, bărbaţi şi femei deopotrivă, şi chiar te vor ucide, dar în pofida răutăţii şi prostiei lor şi a celorlalte zădărnicii şi mizerii mărunte de care sunt capabili, îi vei iubi fără a le pretinde nimic în schimb, căci nimic din ceea ce ei au nu-ţi este

necesar. Fructul iubirii tale va fi libertatea ta. Eliberează-te! Materia asupra căreia tu te vei exercita, lor le e inaccesibilă. Unde vei apărea tu, se va face lumină şi simpla ta prezenţă în acel loc va produce binele, va îmblânzi fiarele şi va răspândi armonie asupra lucrurilor şi fiinţelor... Dar până acolo e drumul lung al penitenţei şi al tăcerii. Învaţă şi nu uita toate acestea! strigă cu ultimele puteri Maestrul.

După aceea capul îi cade încet, ostenit, iar capetele celorlalţi, la fel, adorm şi încremenesc toţi astfel, cu frunţile lipite de masă, nişte manechine rigide de porţelan peste care lumina se aşază ca un colb de argint şi şterge orice deosebire dintre chipurile lor, le netezeşte încet trăsăturile, impregnându-le cu un fel de moliciune, mistuindu-le treptat ca un solvent, ca şi cum le-ar separa de materia proprie, conservându-le totuşi forma, substituindu-le un fel de lichid coagulat, la început opalescent, tulbure, apoi din ce în ce mai subţire şi mai limpede, până când devine transparent şi atât de uşor, aproape invizibil, un fel de lumină lichidă ce se prelinge peste marginile mesei şi picură pe dalele de gresie, se strecoară şi se risipeşte prin crăpăturile pardoselii, şi atunci ştiu că trebuie să mă grăbesc şi să aduc repede vasul de lut în care adun ce a mai rămas din trupurile lor şi din care îmi pun şi mie puţin într-un pahar – şi beau.

La urmă locul rămâne gol, aproape pustiu. Numai ecourile vocilor se aud, tot mai slab, călătorind prin labirintul subteran în căutarea drumului care să le reunească şi să le reînvie în alt loc al altei lumi care le aşteaptă poate de mii de ani. Când se face linişte deplină şi rămân din nou singur, uşa se deschide la spatele meu, iar femeia în doliu se apropie şi şopteşte:

— Să mergem, nu mai este nevoie de noi aici.

VERSO. Grefierul relatează despre ultima întâlnire cu câinele tandru)

Lumina fugea într-acolo; ziua se prelingea peste şes, către dealuri de calcar; oraşul îşi întorcea obosit faţa spre lună; ascultând foşnetul astrelor, mersul lor regulat, simţeam cum pe aproape-i un nou viscol şi o nouă eclipsă... Pe furiş, cu ziarul sub braţ, pândind înserarea, hotărâsem să plec; cu sufletul doar într-o cârjă proptit. Părea că aerul în urma mea se făcea cocoloaşe, lespezi de pâclă. Deasupra câmpiei atârna de cer ciocârlia, tăcând. Pândisem îndelung amurgul acela. Cu o noapte în urmă, m-am visat coborând într-un labirintic abis şi nu-mi aminteam să mai fi urcat înapoi de acolo; cu morţii vorbind despre morţi, prin somn bălmăjind, căzusem din pat.

*Ceasul lui Lichtenberg spuse doar: „***Tu***...”*

Văzui cum podul cu nituri... În ele zăboveau de demult grele ciocane lovind fierul, sudoare, sudălmi şi vorbe de clacă. Regula-i clară: priveşte doar înainte. Ai grijă să nu-ţi cadă în cap vreo cometă. Tiptil avansam, ca la vânătoarea de fluturi, nici frunzele pe care sub tălpi le striveam auzind. Atent la suflarea muribundă a urbei, ca nu cumva un pas greşit s-o trezească. Un frumos acrobat deasupra mulţimii cu suflarea tăiată... Aproape de calea ferată – te-ai gândit vreodată că prin bucata asta de fier eşti legat de Shanhai? – mai încolo, unul încerca să se urce pe bicicletă. Oare nu vine vreun tren?... Şi ce-mi pasă!

Şi totuşi, auzii un oftat. Mă întorsei: deşirat, şchiopătând, cu picioarele strâmbe, cu blana jilavă şi privirea umilă, din greu răsuflând, se-apropie să mă muşte. O javră, un milog, cerşetor. Îl împunsei cu un băţ oarecare-ntre coaste. El căzu cu gura deschisă.

— De o viaţă te caut, apucă să mai zică.

Crezui că murise: teama mai veche de câini mă ţinu la distanţă o vreme. Dintotdeauna mă temusem de câini, deşi niciunul nu-mi făcuse vreun rău vreodată; o teamă nu respectuoasă, ci indignată. Dar în ziua aceea, tocmai treceam hotărât bariera, când l-am văzut lungit pe traverse. Costeliv, leşinat, respira anevoie, ca un muribund, ca un om care moare, vreau să zic, nicidecum ca un câine. Ochii lui mici, plini de mâl, mă priviră.

— De ce pleci? îmi mai zise.

*Auzii ceasul murmurând un suspin: „***Tu eşti***…”*

Îşi măsură cu dispreţ laba-ntinsă spre mine, ca şi cum nu a lui ar fi fost.

— De o viaţă te caut, repetă, să te muşc. Şi acum vrei să pleci, mă laşi singur. Tocmai tu, cel în care-mi pusesem atâtea speranţe. Nemuşcând de mă laşi, fără sens, nici nu-s câine. De când m-am născut, dinainte de asta, te caut… Mă hrăneam cu pământ, cu gnomi cu tot înghiţindu-l, colindam neîncetat străzi şi uliţi, zile şi nopţi fără număr oraşul acesta în lung şi-n lat l-am bătut, cu frigul şi arşiţa deopotrivă tovarăş, m-a plouat cu noroi, m-au înjurat beţivi exaltaţi, cu pietre aruncau după mine, aproape nu mai credeam că exişti, iar acum, când în sfârşit te-am găsit, vrei să pleci?…

În timp ce vorbea, pe ascuns, printr-o gaură din buzunar, îmi pipăiam carnea plăpândă şi slabă.

— De ce tocmai eu? întrebai. Am o casă, nevastă, voi avea un copil, vreau să mă bucur de viaţă, vreau să trăiesc şi să fiu fericit!

Se făcu că n-aude, începu să tuşească – stratagemă perfidă, ştiind că mi-e milă.

— Poate şi tu vei muşca vreodată din mine… Poate mă vei dori cândva, nu se ştie, măcar pe lumea cealaltă… Priveşte-te, vezi-ţi mai bine adâncul, nu simţi cum se înclină încet către altul? Eu însumi mă simt câteodată în tine crescând, la fel cum imaginea celei iubite se imprimă în cel ce iubeşte şi-o poartă cu sine. Corpurile noastre astrale au un factor comun, şi-au găsit Rezonanţa.

În depărtare, ceaţa pribeagă dezvelea un copac. Pornirăm înapoi împreună. Ca un jalnic lacheu mă urma la distanţă, „alexanemos” – opritorul de vânt, înger veghetor şi captiv totodată, nevoit să-şi petreacă orele de serviciu lângă sufletul meu. (Ce este aurora boreală? aş fi vrut să-l întreb. Mi-amintii: copil fiind, într-o zi Lichtenberg a pus un bilet cu-ntrebarea aceasta în podul familiei Graupner… – se adresa unui înger – şi-n ziua a doua a venit pe furiş să citească răspunsul.) Mă vedea oare? Eu pe el sigur nu,

cum cel din oglindă nu mă vede pe mine.

Povestind una, alta, ajunseserăm iarăşi pe străzile urbei. Mă urmărea insistent şi tenace, adeseori se-apropia sfidător, fără să-i pese de impresia pe care prezenţa lui ar produce-o, nu doar mie, ci tuturor celor ce ne vedeau împreună. Îmi mărturisi ca pe un fapt divers că nu-l iubesc deloc vrăbiile, speriate-şi iau zborul când întâmplarea îl duce spre ele.

— Totdeauna m-a mirat lucrul ăsta, până când am mâncat-o pe prima. De atunci, nu mă mai deranjează.

— Vrei să mă muşti? întrebam mai degrabă din politeţe (politeţea aceea precisă care semăna mai mult a dispreţ).

— Nu acum, răspundea puşlamaua, mestecând rămăşiţele unei vrăbii credule.

Apoi începu să cânte ceva ce suna mai degrabă ca un lucruos epitaf. Un principiu lăuntric ordona de minune cuvinte, melodie şi ritm. Era vorba despre vrăbii şi oameni şi câini, într-un cuvânt, despre destin. Într-adevăr, îmi ziceam, pentru cine ştie să o asculte, natura e vorbitoare. Mintea mea rătăcea bucuroasă în subteranele acelui trist cântec, care mai devreme nu-mi reţinuse atenţia. (Pe vremuri, în apropierea locuinţei mele de atunci, cineva cântă la acordeon. Am făcut însă această descoperire mult timp după ce plecasem de acolo, când, reîntorcându-mă, zgomotul străzii mi se păru nefiresc, îi lipsea anume ceva... Şi căutând în memorie acel ceva lipsă, cu un teribil efort, ca şi cum ar fi vorba de-un lapsus, mi-am amintit că, după-amiezile, zgomotul străzii era acompaniat, dacă pot spune astfel, de firava, aproape neauzita melodie monotonă a unui acordeon la care un copil încerca să înveţe singur să cânte. Copilul acela murise între timp, cum aveam să mai aflu...) Cântam fără voie şi eu cu el împreună, până când... A cânta împreună şi-a mânca împreună-i totuna – o dezvelire de sine, un fel de-a-mpărţi cămaşa cu alţii; când am fost destul de-nţelept ca să-mi dau seama de asta, tăcui dintr-odată.

— Pot să-ţi îndeplinesc trei dorinţe, afară de una, zise

la urmă.

Câinele ăsta ştia despre mine o mulţime de lucruri!... Exact trei dorinţe aveam pregătite!

— Fă să se-ntoarcă de la capăt Povestea – i cerui.

— Prostule, prostule, ai stricat toată vraja, tocmai pe cea interzisă ai spus-o!

*Ceasul mai spuse: „***Tu eşti un...***”*

Ne plimbam fără rost printr-un fel de nimic spaţios, cum uzanţa o cere, încurajaţi de zicala că: pesimismul e o formă de lene. Dacă gândirea în sine nu e o formă de adevăr, atunci adevărul nici nu există şi nici necesar nu mai e. Obosit dintr-odată de prea mult conţinut, se opri undeva sub un rebis – lucrul de două ori lucru, cu putere ocultă.

— E timpul să renunţi la diminutivele vieţii, mă sfătui.

*Nu îndrăznii să-l privesc drept în ochi, nu voiam să mă las interpretat de un câine, să-l aud recitind celebrul citat: „*caută-te în mine...*”. Nimeni până atunci nu-mi spusese ce dorinţe mi se cuvin – şi ce nu. Numai tata mă certase odată, când i-am răspuns că nu stomacul trece prin suflet, ci invers: Fără suflet degeaba mănânci, putrezeşte mâncarea în tine.*

Chiar şi când tăcea, înţelegeam ce spune. Dar el, pentru a fi mai convingător, începu să proorocească:

— „Mene, mene techel ufarsin!... Vaca adusă la loc de junghiere va face un miel... Poarta Templului e găsită deschisă... O stea în formă de sabie va dăinui pe cer timp de un an... În a 8-a zi a lunii Xanthicus, o puternică lumină s-a revărsat asupra altarului templului, de parcă ar fi fost în plină zi, totul durând jumătate de ceas... Văzduhul era bântuit de spectre de oşti şi cete-narmate...”

Zadarnic vorbea sentimental şi patetic. În scurtul interval dintre vis şi gândire, gândul de care tocmai stam agăţat rămăsese în urmă: într-o zi ca oricare, totul devine imprevizibil. Simţeam cătarea puştii bâjbâind după mine, sintaxa ei mlădioasă gâdilându-mă-n ceafă. Tresării mai târziu. Ce-o fi vrut oare să spună câinele tandru, fratele

geamăn al umbrei pe sticlă?... Cuvinte ale căror vocale pluteau în consoane ca sufletu-n trup, ca dopul de plută uitat în carafa cu untdelemn.

— Ce tot spui? Nu cumva eşti turbat? N-ai muşcat încă din pulpa piciorului meu, şi-ncepi să faci pe deşteptul! ...

Întâmplările toate se petreceau undeva în surdină. Totuşi, câmpul cu rapiţă îmi dădea mie dreptate, şi porcii mistreţi ascunşi după tufe pitice. Mă simţeam apt de a defini nu ştiu ce fapte eterne. Zone întinse din memoria mea negociau un nou sentiment, partea din timp ce-şi înfige în viitor rădăcina. Ceva consolator, ca o albă basma peste tâmplele reci, transpirate, ale căror jilave frisoane le simţi pătrunzându-ţi în creier.

Între timp, el rămase pe loc; adulmecând urma ploii, păşi mai apoi mai departe. (Avocaţii o ştiu cel mai bine: cauza justă aparţine dintotdeauna celui ce nu poate plăti. Există un singur mod de a dovedi care nu are nevoie de argumente sau probe: mărturia cu propria viaţă.) Scormoni în mormanul de vreascuri, gunoaie şi pietre, scoase de-acolo scrisoarea căzută din cer şi citi:

SATOR
AREPO
TENET
OPERA
ROTAŞ

— Va salva încă o dată oraşul, traduse.

— De ce să-l salveze? Oraşul o duce mai bine, burtăverzimea prosperă, nu are nevoie să fie salvată, vrea să doarmă, să citească ziarul.

— Nu ştiu, aşa e Povestea, răspunse. Toate poveştile sunt cu „a fost odată", doar asta e cu „va fi". Va fi Arabot, locul unde se află Dreptatea, Iubirea şi Pacea, binecuvântate izvoare de viaţă, sufletele drepţilor şi sufletele celor ce se vor naşte... Asta a fost tot, acum chiar TREBUIE să te muşc.

„Tu eşti un Om"*! strigă tare, la al patrulea sfert, ceasul lui Lichtenberg.*

Şi totul tăcu.